

VIETILE SFINTILOR ROMANI

Sfanta Scriptura ne arata ca "Minunat este Dumnezeu intru sfintii Lui" (Psalm 67, 36). Aceasta inseamna in primul rand ca Dumnezeu - Unicul izvor al sfinteniei - impartasese sfintenia Sa oamenilor pe masura ce oamenii il cauta pe Dumnezeu.

De aceea, Sfantul Apostol Pavel indeamna zicand: "Cautati pacea cu toti si sfintenia, fara de care nimeni nu va vedea pe Domnul" (Evrei 12,14). Biserica lui Hristos Cel rastignit si inviat, intemeiata de El prin pogorarea Sfantului Duh in ziua Cincizecimii, este deodata experienta cautarii sfinteniei si a primirii sfinteniei de catre oameni. Cu alte cuvinte, comuniunea sfintilor din toate veacurile si din toate locurile este comuniunea Imparatiei lui Dumnezeu (Romani 14,17). Sfintii sunt prietenii cei mai intimi ai lui Dumnezeu si cei mai buni dintre oameni. Sfantul este purtatorul dragostei lui Hristos pentru lume si salasul locuirii Sfantului Duh, Care cu suspine negraite doreste ca orice om sa creasca duhovniceste spre asemanarea cu Dumnezeu (Romani 8,27-30).

Biserica cinsteste pe sfinti intrucat simte prezenta lui Hristos si lucrarea Sfantului Duh in ei. Cinstirea sfintilor nu este, asadar, o stirbire a cinstirii lui Dumnezeu ci, dimpotriva, este o preamarire a iubirii Sale pentru oameni si ai lucrarii Lui de inaltare a omului spre frumusetea si viata vesnica a lui Dumnezeu. Dumnezeu nu este minunat intr-o singuratate si intr-o izolare vesnica, ci este minunat intru sfintii care se bucura de iubirea lui Dumnezeu si de slava Sa. De aceea, Biserica dreptmaritoare cunoaste si cinsteste bucuria sfintilor. Intrucat omul a fost creat dupa chipul lui Dumnezeu Cel vesnic sfant, sfintenia este viata adevarata a omului, sau implinirea umanului. Astfel, Evanghelia indeamna: "Fiti desavarsiti precum Tatal vostru Cel din ceruri desavarsit este" (Matei 5,48). Dumnezeu lucreaza minunat de-a lungul intregii istorii a omenirii si cheama la sfintenie toate neamurile si toate categoriile de oameni, de toate starile, de toate varstele: "El voieste ca toti oamenii sa se mantuiasca si la constinta adevarului sa vina" (I Timotei 2,4).

Cartea Apoclipsei ne spune ca neamurile isi vor aduce slava lor in Imparatia lui Dumnezeu (Apocalipsa 21, 16). Sfintii fiecarui neam reprezinta mai ales frumusetea cea nepieritoare a slavei fiecarui neam in fata lui Dumnezeu.

Sfintii pe care I-a canonizat Biserica noastra au fost mai intai cinstiti de poporul credincios, iar Biserica, de fapt, confirma recunoasterea sfinteniei, care vine din lucrarea Sfantului Duh in oameni. Biserica constata si proclama sfintenia acolo unde Dumnezeu a binevoit s-o arate. Sfintii sunt cunoscuti si necunoscuti oamenilor, iar numarul total al sfintilor din fiecare neam si din fiecare vreme il stie numai Dumnezeu. Biserica a randuit ca duminica intaia dupa Rusalii sa fie numita "Duminica Tuturor Sfintilor", aratand prin aceasta ca sfintenia este cel mai de pret rod al lucrarii Sfantului Duh in Biserica. Pentru a sublinia faptul ca Duhul Sfant a lucrat in chip minunat de-a lungul veacurilor si pe pamantul tarii noastre sau in poporul nostru, de la crestinarea sa incepand cu secolul II si pana astazi, Sfantul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romane, la 20 iunie 1992, a hotarat ca Duminica a II-a dupa Rusalii sa fie numita "Duminica Sfintilor Romani", urmand Duminicii Tuturor Sfintilor, in general.

Iata, va prezentam acum Actul Sinodal al Bisericii Ortodoxe Autocefale romane privind canonizarea unor Sfinti romani

SFANTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMANE,

PREA IUBITULUI CLER, CINULUI MONAHAL SI DREPTMARITORILOR CRESTINI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMANE, HAR, MILA SI PACE LA DUMNEZEU-TATAL, IAR DE LA NOI PARINTESTI BINECUVANTARI!

Minunat este Dumnezeu intru Sfintii Sai (Psalm 67, 36), caci prin sfintii care sunt pe pamantul Lui, minunata a facut Domnul toata voia intru ei" (Psalm 15,3).

Bucurie mare vesteste astazi fiilor sai, Biserica noastra dreptmaritoare, la crugul anului mantuirii 1992, in Duminica Tuturor Sfintilor, hotarand ca in randurile acestora sa fie asezati cei alesi si bineplacuti lui Dumnezeu pe care ea insasi I-a odraslit in sanul neamului romanesc.

Prin aceasta Biserica noastra implineste indemnul Sfantului Apostol Pavel care zice: "Aduceti-va aminte de mai-marii vostri, care v-au grait voua cuvantul lui Dumnezeu; priviti cu luare aminte cum si-au incheiat viata si urmati-le credinta" (Evrei 13, 7).

Urmatori ai acestui indemn, credinciosii Bisericii noastre cinstesc impreuna pe toti sfintii celei una, sfanta, soborniceasca si apostolica Biserica si impreuna cu acestia pe sfintii plamaditi de evlavia neamului romanesc, intre care se numara martiri, marturisitori si mari traitori intru Hristos din randurile credinciosilor, cuviosilor, preotilor, ierarhilor alesi de Dumnezeu, care au stralucit si au primit in cer cununi de slava.

Noi ii laudam pe Sfinti ca pe purtatorii unor prea inalte lupte si biruinte duhovnicesti si ca pe cei ce au intruchipat in fiinta lor frumusetea cea nepieritoare si privim la ei ca la invatatorii nostri pe calea desavarsirii in Hristos, straduindu-ne sa ne asemanam lor in credinta, in nadejde si dragoste si sa le urmam pilda.

Pe Sfinti ii cinstim, ca pe "prietenii" si "casnicii" lui Dumnezeu (Efes. 2, 19) si ca pe niste frati desavarsiti ai nostri, care au cunoscut incercarile si nevoile vietii pamantesti iar acum, in apropierea lui Dumnezeu mijlocesc si se roaga Lui pentru mantuirea noastra. Prin cinstirea sfintilor noi sporim, inainte de toate, cinstirea pe care o datoram lui Dumnezeu, asa cum glasuia Mitropolitul Varlaam al Moldovei in Cazania de la Duminica Tuturor Sfintilor.

Luand aminte la cuvintele Mantuitorului: "Cine va primeste pe voi, pe Mine Ma primeste, si cine Ma primeste pe Mine, primeste pe Cel care M-a trimis pe Mine" (Matei 10,40), Sfantul Vasile cel Mare ne invata, spunand: "Primesc si pe Sfintii Apostoli si Mucenici, si-I chem ca mijlocitori inaintea lui Dumnezeu, ca prin ei, adica prin mijlocirea lor, sa-mi fie milostiv, Iubitorul de oameni Dumnezeu si sa-mi daruiasca iertare de pacate".

Rugaciunile sfintilor inaintea lui Dumnezeu pentru mantuirea noastra sunt mai bine primite, inasa, daca si noi credinciosii, impodobiti cu credinta si fapte bune, ne rugam impreuna cu ei, lepadandu-ne de pacatele noastre. Acest adevar il intareste si Sfantul Ioan Gura de Aur, cand spune: "Stiind acestea, iubitorilor, sa alergam la mijlocirea sfintilor, dar sa nu ne marginim la aceasta, ci sa lucram si noi cum se cuvine, dupa pilda pe care ne-au dat-o ei".

Sfintii Parinti, adunati la Sinodul al VII-lea Ecumenic, exprimand invatatura si practica dintotdeauna a Bisericii, cu radacini adanci in insasi Sfinta Scriptura, au hotarat astfel: "Noi pazim cuvintele Domnului, cuvintele apostolesti si proorocesti, prin care am invatat sa cinstim si sa marim, mai intai pe cea adevarat Nascatoare de Dumnezeu, pe Sfintele puteri ingeresti, pe apostoli, pe prooroci, pe martirii cei mariti, pe Sfintii Parinti purtatori de Dumnezeu si pe toti barbatii cei sfinti, si sa cerem mijlocirea lor pentru ca ei ne pot face placuti lui Dumnezeu Imparatul tuturor". Tot Sinodul al VII-lea Ecumenic a hotarat: "Cine nu marturiseste ca toti sfintii cei care au placut lui

Dumnezeu, atat cei inainte de Lege, cat si cei de sub har, sunt vrednici de cinstire dupa trup si dupa suflet, sau nu face rugaciuni catre sfinti ca si catre unii care voiesc sa mijloceasca pentru lume, potrivit traditiei Bisericii, sa fie anatema!"

I - In curgerea vremii Bisericile Ortodoxe locale si-au imbogatit tezaurul spiritual inscriind in calendarele lor, alaturi de marii Sfinti ai Ortodoxiei ecumenice, noi nume de sfinti din randul fiilor lor.

In evlavia credinciosilor nostri n-a lipsit niciodat cinstirea unor vrednici traitori, marturisitori si aparatori ai dreptei credinte, flori alese ale spiritualitatii romanesti din randurile credinciosilor, cuviosilor, preotilor si ierarhilor Bisericii noastre, fara sa se fi facut proclamarea cinstirii lor printr-un act sinodal.

In anul 1950, Sfantul nostru Sinod, in spiritul traditiei crestine autentic ortodoxe, a hotarat inscrierea in randul sfinților a unora dintre acestia, recunoscand si confirmand cinstirea pe care poporul dreptcredincios o aducea acestor sfinti de mult timp, pentru ca in anul 1955-1956 sa proclame prin Tomos sinodal canonizarea lor, cu cinstire locala pentru unii si cu cinstire in intreaga Biserica Ortodoxa Romana fiind impartasita si de celelalte Biserici Ortodoxe surori.

Dar, in vatra strabuna de credinta a Bisericii noastre, evlavia poporului dreptcredincios a continuat sa cinsteasca si pe alti alesi ai lui Dumnezeu, pe langa cei canonizati in anii 1950-1956, asupra carora o comisie sinodala si-a indreptat cercetarile, propunand Sfantului Sinod canonizarea lor ca sfinti.

Intre acestia, din randurile monahilor se numara: Cuviosul Gherman din Dobrogea, Cuviosul Ioan de la Prislop, Cuviosul Antonie de la Iezerul-Valcea, Cuviosul Daniil Sihastru, Cuviosul Ioan de la Neamt- Hozevitul si Cuvioasa Teodora de la Sihla; din randul slujitorilor bisericesci se numara: preotii marturisitori Moise Macinic din Sibiel si Ioan din Gales si ierarhii: Mitropolitul martir Antim Ivireanul, Arhiepiscopul Ghelasie de la Ramet, Episcopul Iosif Marturisitorul din Maramures si Episcopul Leontie de la Radauti, iar dintre dreptcredinciosi amintim pe: martirii Constantin Voda Brancoveanu cu cei patru fii, Constantin, Stefan, Radu, Matei si sfetnicul sau Ianache, precum si binecredinciosul Voievod Stefan cel Mare al Moldovei.

Sfantul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romane, intrunit la 20 iunie 1992, examinand rezultatele cercetarilor si propunerile Comisiei sinodale, a constatat ca toti acestia au intrat si s-au pastrat in constiinta Bisericii, in evlavia pastorilor si pastoritilor, prin marturisirea neindeoelnică a ortodoxiei credintei lor, prin vietuire crestina pilduitoare pana la masura sfinteniei, unii dintre ei suferind moarte martirica, altii infruntand orice primejdii si patimiri pentru marturisirea dreptei credinte, iar altii invrednicindu-se de la Dumnezeu cu darul facerii de minuni, toti laolalta slujind si aparand Biserica, dreapta credinta si poporul din care au odraslit;

Recunoscand darul sfinteniei cu care acestia au fost impodobiti si luand aminte la evlavia pe care le-o arata clerul si credinciosii nostri;

Purtand de grija prin aceasta de cresterea duhovniceasca si intarirea in credinta a obstei noastre dreptmaritoare;

Pe temeiul Asezamintelor dumnezeiestilor parinti si respectand intru totul randuiala canonica a Sfintei noastre Biserici;

Sfantul Sinod, la 20 iunie 1992, chemand in ajutor pe Milostivul Dumnezeu, a hotarat in chip sobornicesc ca acestia sa fie cinstiti ca sfinti in intreaga Biserica Ortodoxa Romana, sa fie inscrisi in

calendar in zilele care s-au randuit, intocmindu-li-se sinaxare, slujbe si zugravindu-li-se chipul in icoane.

Iar acum vestim si proclamam solemn si canonic asezarea lor in randul sfintilor si chemam pe toti fiii Bisericii Ortodoxe Romane, ca si pe toti evlaviosii frati ortodocsi de pretutindeni, sa le urmeze pilda vietuirii lor sfinte si sa-si sporeasca rugaciunile catre ei, in nadejdea partasiei cu acestia la viata si fericirea vesnica.

1. SFANTUL CUVIOS GHERMAN DIN DOBROGEA - praznuit la 29 februarie, vas ales al lucrarii dumnezeiesti in pamantul Scitiei Mici de altadata, in secolele IV-V, pe unde au strabatut pasii si cuvantul Sfantului Apostol Andrei, traitor la locurile de sihastrie din Siria, Palestina si Egipt si daruit cu harul preotiei prin mainile Sfantului Ioan Gura de Aur, a revenit pe pamantul Dobrogei, reinnoind viata monahala de aici. Prieten al Sfantului Ioan Casian, care il numeste in scrierile sale "Sfantul Parinte Gherman", a hranit din intelepciunea si bogatia darurilor sale sufletele cautatorilor de Dumnezeu si de desavarsire crestina.

2. SFANTUL CUVIOS IOAN DE LA PRISLOP - praznuit la 13 septembrie, iubitor de nevoite duhovnicesti si ravnitor intru cele sfinte, a trait viata pustniceasca in vacurile XV-XVI, in apropierea manastirii Prislop, ramanand pilda vie de sfintenie pentru toti credinciosii din vremea lui care l-au cercetat si l-au cerut sfatul, ca si pentru cei din zilele noastre, care nu inceteaza a se reculege sufleteste la pestera din munte, langa apa Silvasului si la Manastirea Prislop.

3. SFANTUL CUVIOS ANTONIE DE LA IEZERUL-VALCEA - praznuit la 23 noiembrie, osarduitor intru toata asprimea vietii manastiresti in pestera de langa Schitul Iezerul, care zabovea indelung in postiri si privegheri de toata noaptea, a trait pe vremea voievodului Matei Basarab si a Sfantului martir voievod Constantin Brancoveanu, ramanand chip luminos de credinta si evlavie pentru calugari si credinciosi.

4. SFANTUL CUVIOS DANIIL SIHASTRUL - praznuit la 18 decembrie, podoba a sihastriilor si lauda a calugarilor moldoveni petrecand viata ingereasca pe pamant, a fost sfetnic de taina si iscusit parinte duhovnicesc al dreptcredinciosului Voievod Stefan cel Mare si Sfant, precum si al credinciosilor care il cercetau pentru sfat si indrumare duhovniceasca. Chipul lui de sfant, zugravit din vremuri vechi la Manastirea Voronet, sta marturie despre sfintenia vietii sale si despre cinstirea ce i s-a adus.

5. SFANTUL CUVIOS IOAN DE LA NEAMT - praznuit la 5 august vlastar al tinuturilor Moldovei, deprins cu rugaciunea si cu evlavia crestineasca de la frageda varsta a primit chipul ingeresc al calugariei in Manastirea Neamt. Mana lui Dumnezeu l-a indreptat pasii spre Tara Sfanta unde, dupa mai multi ani de nevointa la schitul romanesc din Valea Iordanului, s-a inchinovat la Manastirea Sfantul Gheorghe Hovezitul, iar, spre sfarsitul vietii sale, pentru o si mai mare nevointa duhovniceasca, s-a retras in pestera Sfanta Ana, pana la trecerea la cele vesnice la 47 de ani, in anul 1960. Cand mormantul l-a fost deschis, dupa mai multa vreme, s-a constatat ca trupul sau nu fusese atins de putreziciune, raspandind miros de buna mireasma. Sfintele sale moaste se afla astazi in biserica Manastirii Sfantul Gheorghe Hovezitul, la care venind de departe credinciosi romani si alte neamuri, se inchina cu mare evlavie.

6. SFANTA CUVIOASA TEODORA DE LA SIHLA - praznuita la 7 august, traitoare la cumpana veacurilor XVII-XVIII, a fost aleasa de Dumnezeu pentru viata ingereasca de sihastrie, retragandu-se si vietuind intr-o pestera de la Sihla din muntii Neamtului. Prin asprele sale nevointe pustnicesti, Sfanta Cuvioasa Teodora a dobandit de la Dumnezeu darul rugaciunii fierbinti, al lacrimilor, al

rabdarii si al negraitei iubiri de Hristos, facandu-se podoaba stralucitoare a monhismului din Carpati.

7. SFINTII PREOTI MARTURISITORI IOAN DIN GALES SI MOISE MACINIC DIN SIBIEL - praznuiti la 21 octombrie, traitori in veacul al XVIII-lea, ca niste ostasi neinfiricati ai lui Hristos s-au aratat luptand si patimind temnite si chinuri pentru curajul si statornicia in marturisirea si apararea credintei ortodoxe impotriva actelor de dezbinare religioasa si nationala a romanilor din Transilvania. Prin viata lor preoteasca de totala daruire lui Hristos si Bisericii Sale si prin suferintele indurate, pentru apararea dreptei credinte, acestia sunt pilde vii de credinta si marturisire ortodoxa si de jertfelnicie pentru Hristos.

8. SFANTUL IERARH MARTIR ANTIM IVIREANUL - praznuit la 27 septembrie, trimis de Dumnezeu din partile Iviriei in pamantul romanesc, dupa o scurta sedere si lucrare ca monah si egumen la Manastirea Snagov, s-a dovedit o comoara de mult pret pentru Biserica noastra, ca episcop al Ramnicului si apoi mitropolit al Tarii Romanesti in primele decenii ale veacului al XVIII-lea, alaturi de Sfantul Voievod martir Constantin Brancoveanu. Inmultind talantii daruiti de Dumnezeu, Sfantul Ierarh Antim Ivireanul s-a facut invatator al dreptei cinstiri de Dumnezeu, lauda arhiereilor Tarii Romanesti, podoaba a carturarilor si dulce graitor al intelepciunii dumnezeiesti in prea frumoasa limba romaneasca si milostiv cu cei aflati in nevointa. Neinfiricat aparator al dreptei credinte, Sfantul Ierarh Antim s-a aratat marturie tare si pavaza statornica a Ortodoxiei impotriva necredinciosilor, indurand chinuri si primind moarte martirica.

9. SFANTUL IERARH IOSIF MARTURISITORUL DIN MARAMURES - praznuit la 24 aprilie, traitor la cumpana veacurilor XVII-XVIII, s-a aratat indreptator si marturisitor al dreptei credinte si indelung rabdator al uneltirilor, pribegiilor si suferintelor din partea celor potrivnici Ortodoxiei. In viata si amintirea credinciosilor maramureseni Sfantul Ierarh Iosif Marturisitorul a ramas pilda de bunatate, blandete, veghetor si ocrotitor al turmei incredintate lui spre pastorire, pentru noi toti astazi cald rugator catre Mantuitorul Iisus Hristos.

10. SFANTUL IERARH GHELASIE DE LA RAMET - praznuit la 30 iunie, vietuitor in Transilvania catre sfarsitul veacului al XIV-lea, s-a aratat ales povatuitor al preotilor, calugarilor si credinciosilor, iar prin nevointele sale a luat chip de sfintenie. Amintirea sa este adeverita de inscriptia descoperita in vechea biserică a Manastirii Ramet in care sta scris numele sau si anul pastoririi ca Arhiepiscop. Sfintenia vietii sale, a ramas peste veacuri in evlavia credinciosilor care l-au cinstit si il cinstesc ca sfant pe Ghelasie de la Ramet.

11. SFANTUL IERARH LEONTIE DE LA RADAUTI - praznuit la 1 iulie, a trait in prima jumătate a

veacului al XV-lea, petrecandu-si toata viata intru smerenie si alese nevointe duhovnicesti, pentru care a fost inaltat in scaunul de episcop al Radautilor. Ca arhipastor a vegheat cu intelepciune la pastrarea randuielilor canonice, slujind si cu smerenie fiind de folos duhovnicesc pastoritilor sai. Retras din scaunul de episcop al Radautilor si primind schima cea mare a trait cu adevarat viata de inger in trup pana la trecerea sa la cele vesnice. Multi credinciosi au venit si s-au inchinat sfintelor sale moaste in Catedrala din Radauti pana in anul 1639, cand acestea au fost rapite de navalitori, cum amintesc cronicile, nestiindu-se nici azi locul unde au fost duse.

12. BINECREDINCIOSUL VOIEVOD STEFAN CEL MARE SI SFANT - praznuit la 2 iulie, a fost un

neînfricat apărător al dreptei credințe și ocrotitor al Moldovei în lungă sa domnie de la 1457 la 1504.

Înarmat cu plătosa credinței în Dumnezeu, cu cea a postului și rugăciunii și cu multe fapte ale dragostei creștine, binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfânt s-a îngrijit de soarta Bisericii, ridicând din temelie numeroase lăcașuri de închinare, a miluit pe cei sărmani și pe ostenii cu care împreună, chemând mereu în ajutor pe Milostivul Dumnezeu, a fost pavazată credința creștină și hotărârea țării. Evlavios și rugător voievod, binecredinciosul Ștefan cel Mare și Sfânt adesea și-a alinat suferințele și a găsit cuvânt de zidire sufletească la părintele sau duhovnicesc Daniil Sihăstru. De la mutarea sa la cele vesnice, amintirea voievodului stă vie în evlavie și cinstită bunilor români de pretutindeni, precum flacăra candelăi nestinse care-l străjuiește mormântul din ctitoria sa, Mănăstirea Putna.

13. SFINTII MARTIRI BRANCOVENI, CONSTANTIN VODA, CU CEI PATRU FII AI SAI, CONSTANTIN, ȘTEFAN, RADU, MATEI ȘI SFETNICUL IANACHE - prazniti la 16 august, s-au învrednicit a suferi moarte mucenică pentru dreapta credință și pentru neamul românesc din care au fost odrăsliti. Sfântul martir Constantin Voda Brancoveanu, care cu creștină înțelepciune a cărmuit Țara Românească vreme de 25 de ani (1688-1714), a strălucit ca un mare ocrotitor de cultură și artă românească, ridicând, înnoind și înzestrând numeroase biserici, mănăstiri și alte așezăminte, miluind pe cei săraci și ajutând cu prisosință celelalte Biserici Ortodoxe surori aflate atunci la grea cumpană. Scos din scaunul de domnie, Sfântul Constantin Voda Brancoveanu a suferit chinuri împreună cu fiii și sfetnicul său, la Constantinopol, învrednicindu-se cu totii să-și încununeze fruntea cu coroana sfântă a muceniei pentru credința ortodoxă pe care au apărut-o și marturisit-o cu prețul vieții.

II - În anul 1950, odată cu hotărârea de generalizare a cultului unor sfinți cu moaste în țara noastră, Sfântul Sinod a canonizat cu cinstită locală doar în unele eparhii și a înscris în rândul sfinților unii ierarhi, cuvioși și dreptcredincioși de neam român, cu viața îmbunătățită și care au marturisit dreapta credință, unii chiar prin moarte mucenică.

Sfintii canonizați atunci de Biserica Ortodoxă Română cu cinstită locală, sunt următorii:

- Sfintii Ierarhi și Marturisitori Ilie Iorest și Sava, mitropoliții Ardealului, prazniti la 24 aprilie și a căror cinstită se randuise numai în cuprinsul Mitropoliei Ardealului;
- Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partos, praznuit la 15 septembrie și a cărei cinstită se randuise în cuprinsul Mitropoliei Banatului;
- Sfintii Cuvioși Marturisitori Visarion, Sofronie și Sfântul Mucenic Oprea, prazniti împreună la 21 octombrie și a căror cinstită se randuise în cuprinsul Mitropoliei Ardealului;
- Sfântul Ierarh Calinic Cernicanul, praznuit la 11 aprilie și a cărei cinstită se randuise în cuprinsul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei și al Mitropoliei Olteniei.

În deceniile care au trecut de la canonizarea acestor sfinți cu cinstită locală, s-a constatat, spre slava Sfintei noastre Biserici, că evlavie pentru ei a depășit de mult hotărârile eparhiilor în care au fost canonizați, credincioșii români din diferite părți ale țării făcând pelerinaje și ridicând rugăciuni de lauda în cinstită acestora, iar celelalte eparhii înscriindu-le treptat numele în calendarele lor.

Pentru toate aceste motive, precum și pentru faptul că acești sfinți sunt rodul spiritualității românești și al evlaviei clerului și credincioșilor Bisericii noastre;

Luând act de rezultatul cercetărilor Comisiei pentru canonizarea sfinților români și văzând că acestea sunt întemeiate pe rânduielile dumnezeieștilor Părinți și că s-a respectat întru totul procedura canonică privind generalizarea cultului sfinților așa cum este data de Biserică,

Sfântul Sinod, chemând în ajutor pe Preabunul Dumnezeu, a hotărât la 20 iunie 1992 că acești sfinți să fie cinstiți în întreaga Biserică Ortodoxă Română prin generalizarea cultului lor și să fie înscrși în calendarul tuturor eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei în zilele care s-au statornicit, precum și în cartile de cult cu slujbele care li s-au întocmit.

III - În curgerea de două ori milenară a istoriei poporului și Bisericii noastre dreptmăritoare, numeroși au fost sfinții odrasliți din pământul românesc care au viețuit, propovăduit și au suferit martiriul pentru credința creștină în spațiul carpato-danubiano-pontic și a celor născuți în alte părți ale lumii, dar care au predicat și au fost martirizați în părțile noastre, fiind cinstiți ca sfinți de către alte Biserici, care i-au înscrși în sinaxarele, martirologiile și calendarele lor.

Este binecunoscut că datorită vitregiilor vremurilor de mult apuse, multe marturii despre vredniciile poporului nostru dreptcredincios au trecut neobservate sau au fost distruse. Cu toate acestea, a binevoit Milostivul Dumnezeu că măcar unii dintre cei ce au viețuit, au propovăduit sau au suferit martiriul pe pământul nostru, fie români, fie de alte neamuri, să fie amintiți în calendarele altor Biserici.

De aceea, încă din primăvara anului 1989, Comisia pentru canonizarea sfinților români, pe baza studiilor ce au fost întocmite de teologii și cercetătorii români au făcut propuneri pentru înscrierea lor în Calendarul Bisericii Ortodoxe Române, cu cinstire generală.

Ca urmare, la propunerea Comisiei pentru canonizarea sfinților români și după rânduiala canonică a Sfintei noastre Biserici, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât generalizarea în întreaga noastră Biserică și înscrierea în calendarele tuturor eparhiilor, la datele de praznuire statornicite, a Cultului Sfinților de neam român care au viețuit, au propovăduit și au suferit martiriul pentru dreapta credință în spațiul carpato-danubiano-pontic și a sfinților de alte neamuri care au predicat și au fost martirizați în părțile noastre, după cum urmează:

Sfinții Mucenici CLAUDIU, CASTOR, SEMPRONIAN și NICOSTRAT, praznuiți la 9 noiembrie;
Sfântul Cuvios PAISIE de la Neamț, praznuit la 15 noiembrie;
Sfântul Mucenic DASIE, praznuit la 20 noiembrie;
Sfântul Mucenic Hermes, praznuit la 31 decembrie;
Sfântul Cuvios ANTIPA de la Calapodesti, praznuit la 10 ianuarie;
Sfinții Mucenici ERMIL și STRATONIC, praznuiți la 13 ianuarie;
Sfântul VETRANION, episcop de Tomis, praznuit la 25 ianuarie;
Sfântul Cuvios IOAN CASIAN, praznuit în anii bisecți la 29 februarie, iar în anii nebisecți slujba i se savarsește la pavecernita din 28 februarie;
Sfântul Mucenic MONTANUS preotul și soția sa MAXIMA, praznuiți la 26 martie;
Sfântul IRINEU, episcop de Sirmium, praznuit la 6 aprilie;
Sfântul Mucenic SAVA de la Buzău, praznuirea se va face la 12 aprilie;
Sfântul TEOTIM, episcop de Tomis, praznuit la 20 aprilie;
Sfinții Mucenici PASICRAT și VALENTIN, praznuiți la 24 aprilie;
Sfântul Mucenic IULIU VETERANUL, praznuit la 27 mai;
Sfinții Mucenici ZOTIC, ATAL, CAMASIS și FILIP de la Niculitel, praznuiți la 4 iunie;
Sfinții Mucenici NICANDRU și MARCIAN, praznuiți la 8 iunie;

Sfantul Mucenic ISIHIE, praznuit la 15 iunie;
Sfantul NICETA de la Remesiana, praznuit la 24 iunie;
Sfantul Mucenic IOAN CEL NOU de la Suceava, a carui praznuire se va face la 24 iunie;
Sfintii Mucenici EPICTET si ASTION, praznuiti la 8 iulie;
Sfantul Mucenic EMILIAN de la Durostor, praznuit la 18 iulie;
Sfantul NIFON, patriarhul Constantinopolului, praznuit la 11 august;
Sfintii Mucenici DONAT diaconul, ROMUL preotul, SILVAN diaconul si VENUST, praznuiti la 21 august;
Sfantul Mucenic LUP, praznuit la 23 august.

In grai de Minei, deci, sa ridicam acum cantari de lauda catre acesti sfinti zicand: "Sfintilor Mucenici, care bine v-ati nevoit si v-ati incununat, rugati pe Milostivul Dumnezeu, sa se miluiasca de sufletele noastre".

IV - Multe Biserici dreptmaritoare in decursul veacurilor au asezat in ceata sfintilor si cinstesc dupa cuviinta pe unii dintre fiii lor, care au bineplacut inaintea lui Dumnezeu prin vietuirea in Hristos si prin marturia data despre aceasta, randuind in acelasi timp o zi de praznuire pentru toti sfintii stiuti si nestiuti, pe care numai Dumnezeu I-a inscris in Cartea alesilor Sai.

Sosit-a deci vremea ca si Biserica Ortodoxa Romana sa-si cinsteasca dupa vrednicie pe toti fiii ei, sfinti plamaditi de evlavia neamului romanesc din care au rasarit martiri, marturisitori, apratori ai dreptei credinte si mari traitori din randurile credinciosilor, cuviosilor, preotilor si ierarhilor care dintotdeauna au stralucit in cununa Bisericii stramosesti iar in cer sunt impodobiti cu slava.

De aceea, luand aminte la credinta si dragostea, evlavia si mila, cinstea si dreptatea si la daruirea si jertfelnicia neamului romanesc, care a odraclit multime de sfinti pe care numai Bunul Dumnezeu ii stie si ii cunoaste cati sunt;

Vazand trebuinta randuirii unei zile de pomenire a sfintilor romani asa cum a fost propusa de Comisia sinodala pentru canonizarea sfintilor romani;

Sfantul Sinod a hotarat la 20 iunie 1992 ca de acum si pana la sfarsitul veacurilor, in intreaga Biserica Ortodoxa Romana, sa se numere cu sfintii si sa se cinsteasca dupa pravila cu slujba speciala si cu acatist toti sfintii din neamul romanesc, stiuti si nestiuti, pentru a caror cinstire se instituie "DUMINICA SFINTILOR ROMANI" care va fi asezata in Calendarul Bisericii noastre in fiecare an a doua Duminica dupa Pogorarea Duhului Sfant, aratandu-se prin aceasta lucrarea Sfantului Duh in Biserica noastra de-a lungul veacurilor.

In aceasta Duminica vor fi amintiti si cu evlavie cinstiti:

- Sfintii ierarhi, preoti si diaconi slujitori ai Bisericii Ortodoxe Romane care s-au savarsit muceniceste si au marturisit si au aparat cu jertfelnicie credinta ortodoxa, neamul si tara noastra;
- Sfintii cuviosi si cuvioase care s-a savarsit traind deplin viata calugareasca si care, prin pilda vietii lor si prin rugaciune, au hranit duhovniceste pe toti dreptcredinciosii;
- Sfintii martiri din orice treapta harica sau stare obsteasca si toti aceia care prin patimirile si sangele lor martiric au primit cununa sfinteniei;
- Sfintii romani ucisi de ostile pagane sau ale altor asupritori de-a lungul veacurilor, precum si cei care au cazut in lupta cu acestia sau in amara robie pentru credinta, Biserica si neam;

- Sfintii care s-au savarsit luptand cu arma cuvintului pentru apararea credintei, a Bisericii Ortodoxe si a binecredinciosilor ei fii. Si toti ceilalti sfinti crestini ortodocsi romani din toate timpurile si de pretutindeni, stiuti si nestiuti, care au sporit in dragostea pentru Hristos, a faptei bune, a rugaciunii si a virtutii crestine, pe care Dumnezeu i-a scris in Cartea Vietii.

Catre toti acestia sa inaltam rugaciuni fierbinti, cu inima curat si impreuna cu ei sa premarim pe Dumnezeu zicand: "Bucurati-va, toate cetele sfintilor romani impreuna cu toti sfintii, podoaba de mult pret a Bisericii lui Hristos, cea una dreptmaritoare!"

Vestindu-va toate cele de mai sus, cu constiinta datoriei implinite fata de inaintasii nostri, demni de cinstire pentru sfintenia vietii lor, sa ne indreptam rugaciunile catre Atotputernicul Dumnezeu, drept multumire pentru toate cate ne-a invrednicit a savarsi pentru slava Bisericii si a dreptcredinciosului popor roman.

Si pentru ca legatura si comuniunea noastra de rugaciune cu sfintii pe care I-am pomenit si cu toti cei alesi si stiuti in totalitatea lor numai de Prea Bunul Dumnezeu, sa dainuiasca de-a pururea, avem indatorirea sa pastram si sa marturisim aceeasi dreapta credinta pe care au marturisit-o ei, sa avem aceeasi dragoste lucratoare in faptele bune de fiecare zi si sa propasim pe calea unitatii, in duhul canonicitatii Ortodoxiei noastre.

Sa tinem mereu aprinsa candela credintei stramosesti si a spiritualitatii romanesti, pentru a ne lumina calea spre mantuire, noua si urmasilor nostri.

In duhul sobornicitatii ortodoxe, ne-am adunat in aceasta sfanta zi, la biserica Sfantul Spiridon-Nou din Bucuresti, binecredinciosi crestini ortodocsi, preoti si ierarhi din toate tinuturile romanesti, fruntasi si dregatori ai obstei romanesti si iubiti confrati in Domnul nostru Iisus Hristos, pentru ca prin rugaciunile pe care le-am inaltat, sa dam marturie lumii, si tuturor celorlalte Biserici Ortodoxe surori, despre hotararea noastra de a cinsti dupa cuviinta, pe acesti Sfinti romani alesi de Dumnezeu.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatal si impartasirea Sfantului Duh sa fie cu noi toti!

Datu-s-a acest Act Sinodal al Bisericii Ortodoxe Autocefale Romane, in anul mantuirii una mie noua sute nouazeci si doi, luna iunie, ziua douazeci si una.

I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei si Bucovinei,

"Sfinti daco-romani si romani", Iasi, 1994, pag. 5-6 si 8-18.

MARTIRI SI SFINTI PE PAMANTUL DOBROGEI DE AZI

In Dobrogea de azi, numita in antichitate Scitia Mica (Scythia Minor), crestinismul a patruns de timpuriu, poate inca de la sfirsitul epocii apostolice, prin mijloace si cai pe care altii le-au aratat, pe larg, inaintea noastra¹ si le arata si in unele articole din prezentul volum². Spre sfirsitul secolului III si inceputul secolului IV crestinismul era atit de mult raspindit in rindurile populatiei acestei regiuni, incit se constata organizarea Bisericii de aici intr-o episcopie, cu sediul la Tomis (Constanta de azi), metropola politica a Scitiei Mici, episcopie a carei existenta inainte de incetarea persecutiilor este acum bine dovedita prin marturii literare si arheologice.

Patrunderea și raspândirea largă a creștinismului în provinciile romane de la Dunărea de Jos - inclusiv Scythia Mica - o dovedește însă mai ales marele număr al martirilor creștini din aceste părți, care au pătimit credința lor prin moarte mucenică înainte de libertatea creștinismului acordată de Constantin cel Mare prin edictul de la Milan (313) și chiar după aceea, până la moartea lui Liciniu (325). Cei mai vechi dintre ei, cunoscuți până azi, aparțin cetăților grecești și romane din sudul Scythiei Mici de odinioară (azi în Bulgaria), ca Marcianopolis (spre vest de Varna) - unde vechile martirologii plasează martiriul Sfintei mucenice Melitina, executată în persecuția lui Antonin Piu (138-161) și pomenită încă din sinaxarul din Mineiul ortodox pe octombrie, ziua 29 (fără indicația timpului și locului) - sau Durostorum (Silistra, Dirstor), unde întâlnim în secolul III pe soldatul roman (veteran) Iuliu, martirizat în jurul anului 228 (pomenit în vechile martirologii la 27 mai), urmat de mulți alții, spre sfârșitul secolului III și începutul secolului IV, ca Sfântul mucenic Dasius s.a. Probabil că tot Scythiei Mici a aparținut, prin origine, și acel cunoscut sfânt militar, viteazul ostaș Mercurie, atît de mult cinstit în Răsăritul ortodox, care, deși a fost martirizat la Cezareea Capadociei în persecuția lui Deciu și Valerian (254-255), se știe că era fiul unui oarecare Gordian din Scythia, deci era un "scit romanizat"³. Pomenirea lui, fixată în vechiul martirologiu roman la 24 noiembrie, se păstrează încă și în sinaxarele din Mineiul ortodox în această zi, unde are și slujba⁴.

Dar, precum vom vedea, cei mai mulți martiri din Scythia Mica i-a dat persecuția lui Dioclețian și a coregenților săi Maximian și Galeriu (284-305), persecuției care continua, de fapt, și după edictul de libertate religioasă dat de Constantin cel Mare, fiind reluată de cumnatul și rivalul acestuia, Liciniu, la 319, în imperiul său oriental, până la moartea lui, în 325. Hotărîrea acestuia de a curăți armata și administrația imperială de creștini, în care nu avea încredere, a făcut ca mai mulți funcționari de stat să fie exilați în Scythia Mica, unde persecuția lui a făcut numeroase victime.

În cele ce urmează vom încerca să alcătuim o listă a sfinților care au suferit moarte martirică pe pământul Dobrogei de azi, precum și a celor care, pentru alte merite deosebite (sfîntenia vieții, apărarea dreptei credințe s.a.), au fost cinstiți de credincioșii lor ca sfinți, fără să fi îndurat moarte martirică. Pentru cei dinții (martiri) singura sursă de informații o constituie actele lor martirice (cînd acestea s-au păstrat) ori mențiunile sumare din vechile martirologii manuscrise sau liste de sfinți (calendare, minologhii, sinaxare), în care contemporanii supraviețuitori ori urmașii imediați au însemnat numele martirilor din diferitele localități și regiuni ale creștinătății, cu ziua morții lor martirice, socotită îndeobște ca ziua nasterii lor pentru viața veșnică (, natalitia, natale) și sărbătorită în fiecare an, iar uneori și în alte zile de pomenire, în care erau cinstiți pentru diferite motive (strămătarea sau depunerea moastelor lor în biserici din afară sau dinauntru oraselor, sfîntirea bisericilor închinată amintirii lor s.a.). Cele mai importante dintre acestea pentru obiectul studiului de față sînt: 1. Asa-numitul Breviar siriac (Breviarum Syriacum), cel mai vechi martirologiu răsăritean, scris de un arian, între 370-380 și păstrat într-o prescurtare a lui încadrată în Martirologiul roman (latin); 2. Martirologiul numit Hieronymian, atribuit lui Eusebiu Hieronymus, dar care este de fapt o compilatie apuseană din secolul VII, care stă la baza Martirologiului roman (catolic) de azi; 3. Sinaxarul Bisericii Constantinopolitane, listă de sfinți alcătuită în secolul VII (minologhiu-evangheliar) care stă la baza calendarului ortodox de azi⁵.

Precum vom vedea, informațiile din actele martirice și din aceste martirologii, a căror exactitate a fost pusă de unii la îndoială, au fost confirmate de curînd, în cazul cîtorva martiri dobrogeni, prin unele descoperiri arheologice importante (bazilici, inscripții și moaste), care atestă existența acestor martiri și cinstirea lor în localitățile în care ei sînt pomeniți în vechile martirologii⁶.

A. SFINTI MARTIRI

1. MARTIRI LA TOMIS

Vechiul oras Tomis (Constanta de azi), in calitatea sa de metropola politica si bisericeasca a Scitiei Mici, are cinstea de a fi dat pe cei mai multi martiri crestini din aceste parti, marea lor majoritate in timpul persecutiei lui Diocletian, Maximian, Galeriu si Liciniu (290-325). Fiind cel mai important centru crestian al acestei provincii si sediu al unicii sale episcopii cel putin pina in secolele V-VI⁷, era natural ca aci sa intilnim un numar de crestini mai mare decit in alte parti, asupra carora s-a si indreptat cu precadere atentia persecutorilor, facind numeroase si ilustre victime, asa cum s-a intimplat si in alte centre importante ale Imperiului roman in timpul persecutiilor. Dupa unii, se cunosc cel putin 66 martiri executati aci, fata de 23 in alte orase ale Scitiei Mici⁸. Cifra aceasta este insa relativa si susceptibila de modificari, pe masura ce cercetarea si studiul atent al izvoarelor literare precum si rezultatele saptaturilor si descoperirilor arheologice din viitorul apropiat ne vor furniza date si informatii noi in aceasta privinta.

Vom enumera, in ordinea lunilor din cursul anului bisericesc (septembrie-august), pe martirii tomitani a caror amintire ne-o pastreaza pina azi vechile martirologii si actele martirice.

1. Vechile sinaxare grecesti si mineiele ortodoxe de azi (inclusiv cele romanesti) pomenesc la 13 septembrie si istorisesc, pe scurt, chinurile a sase martiri care au patimit la Tomis, sub imparatul Liciniu (320-323): Macrobiu, Gordian, Ili sau Helia (' '), Zotic, Lucian si Valerian. La acestia, Actele martirice din martirologiul roman (Acta Sanctorum) adauga pe Seleucus si multi altii, care au patimit tot atunci (in Martirologiul hieronymian Macrobiu, Gordian si Valerian sint pomeniti la 15 septembrie, impreuna cu Straton, mentionat si la 5 iulie, cu un alt grup de martiri, iar Gordian e numit episcop)⁹.

Actele martirice originale ale acestui grup de martiri nu ni s-au pastrat, dar continutul lor a fost rezumat in scurta insemnare care istoriseste viata si patimirea lor in sinaxarul din mineiul ortodox (la 13 septembrie) si Acta Sanctorum din martirologiul roman (la 15 septembrie). Macrobiu si Gordian erau doi tineri de origine asiatica, unul din Paflagonia, celalalt din Capadocia, si serveau la curtea imparateasca a lui Liciniu. Destituiti din functie pentru credinta lor crestina (probabil in 319, cind crestinii au fost indepartati din armata si din functiile de stat), au fost exilati in Scitia, la Tomis, unde sint obligati sa asiste la interogatoriul judiciar al sfinților Zotic, Lucian si Ili (Elie), care au fost apoi decapitati. Macrobiu si Gordian impartasesc si ei pina la urma soarta acestora, fiind condamnati de catre guvernatorul Maxim al Moesiei la moarte prin arderea in foc. Valerian a murit mai pe urma, plingind pe mormintele fratilor sai de credinta¹⁰. Desi au murit, probabil, la date diferite, pomenirea lor a fost inscrisa pentru toti in aceasi zi (13 septembrie).

2. La 15 septembrie martirologiul roman, pe langa grupul martirilor pomeniti in sinaxarul ortodox la 13 septembrie si pe langa Seleucus si Straton indica, in plus, pomenirea urmatoilor martiri tomitani: Marcial (Martial), Victurus (Victorius), Marina (Marinus sau Murina), si Servulus, despre care nu se dau informatii asupra datei si felului patimirii lor dar care au patimit, dupa toate probabilitatile, tot in persecutia lui Liciniu, ca si cei enumerati pina aci.

Primii trei din aceasta grupa apar, in Martirologiul hieronymian, cu zi de pomenire si la 27 mai, impreuna cu Ili (Helia), Lucian si Zotic, amintiti mai-nainte¹¹. Zotic, martirul de la Tomis, nu trebuie confundat cu cel de la Noviodunum, de care va fi vorba mai departe¹². Sarbatoarea sfinților Straton si Valerian, din grupul martirilor tomitani de la 13 (15) septembrie, se facea, dupa martirologiul roman si in Alexandria Egiptului la 12 septembrie, cu un grup de alti martiri locali (egipteni), inecati in mare pe timpul lui Maximian (probabil la 304)¹³.

3. La 1 octombrie in martirologiul roman sint indicati ca sarbatoriti la Tomis martirii Priscus¹⁴, Crescens (Crescentius) si Evagrius¹⁵, impreuna cu altii, ale caror nume nu ni se dau, dar le gasim, enumerate in continuare, in Martirologiul Hieronymian, la aceeasi zi: Denegothia, Faust (Faustin), Marcial (Martial), Ianuarie, Alexandru, Euprob (Eupratus, Eutropiu), Pigra, Dignus, Gottia sau Cotia, Saturnus¹⁶ (Saturnina)¹⁷, Sepus (Spes sau Spens), Castus, Primus, Donatus, Passicus (Pafficus), Probus (Prepus), Digna si Christus (Charistus). Nu se dau amanunte despre ei, dar numele lor se regasesc in diferite martirologii locale vechi¹⁸.

Astfel, dupa opinia aghiografilor contemporani, Denegothia reprezinta o diformare din Dinogetia, denumirea vechii cetati romane si apoi bizantine din coltul de nord-vest al Dobrogei (azi satul Garvan- Bisericuta, jud. Tulcea), despre care va fi vorba mai departe, ceea ce insemna ca o parte din grupul martirilor pomeniti in vechile martirologii la 1 octombrie (si anume cei care urmeaza in lista dupa Denegothia) erau de origine din aceasta localitate sau macar cinstiti aci in ziua respectiva. Trei dintre sfintii acestui grup, si anume Faustin, Marcialis (Martial) si Ianuarie, ar fi, de exemplu, sfinti apuseni, martirizati la Cordova, in Spania, unde erau sarbatoriti la 13 octombrie. Crescens (Crescentiu) si Evagrius sint sfinti tomitani, care sint pomeniti in martirologii si la 3 aprilie impreuna cu alti martiri (vezi mai departe). Dupa o informatie dintr-un martirologiu local, spaniol, moastele Sfintului Evagrius, impreuna cu ale altor sfinti de la Tomis, ar fi fost luate si duse in minastirea Sfintului Vasile din orasul spaniol Cuellar (dioceza Segovia), unde se bucura de cinstire pina azi, la 1 octombrie¹⁹. Transferarea sfintelor moaste s-a facut, probabil, dupa caderea Tomisului sub barbari, cum s-a intimplat, in aceeasi epoca, si cu moastele sfintului mucenic Dasius de la Durostor²⁰. Priscus este, probabil, unul dintre sfintii martirizati sub Valerian (253-260) si pomeniti in Martirologiul Hieronymian la 28 decembrie, de origine fie egipteana, fie din Italia, unde erau sarbatoriti (la Capua) la 1 septembrie. In sinaxarele din mineiele ortodoxe intilnim, de asemenea, mai multi martiri cu acest nume, sarbatoriti la diferite date²¹.

Alexandru a fost identificat cu Alexandru de la Drizipara (Drusipara, in Tracia, intre Constantinopol si Adrianopol), care a suferit mucenicie acolo si a avut pe mormintul lui o biserica distrusa de avari spre sfirsitul secolului al saselea. Pomenirea lui se pastreaza pina azi in sinaxarul din mineiul ortodox la 25 februarie, unde se spune ca sfintul era de fel din Cartagina si a trait pe vremea imparatului Maximian. Dupa ce a suferit acolo chinuri pentru credinta crestina, a venit in Tracia, la Marcianopol, unde, propovaduind pe Hristos, dupa multe si ingrozitoare chinuri i s-a taiat capul²². Precum vom vedea, el era cinstit nu numai in regiunea unde patimise (vechea Tracie, Moesia si Macedonia), ci si in nordul Dobrogei de azi, la Dinogetia (vezi mai departe).

Saturnin (Saturnius) poate fi unul dintre numerosii martiri cu acest nume, care au suferit moarte muceniceasca in diferite locuri si timpuri si care sint sarbatoriti la diverse date. Sinaxarele din mineiele ortodoxe pastreaza amintirea citorva dintre ei in sinaxarele din serviciul Utreniei la 1 februarie, 12 februarie si 7 iulie²³. Castus (Castul) este probabil de origine apuseana (Milan), facind parte dintr-un grup mai mare de martiri din persecutia lui Diocletian si Maximian, pomeniti si in sinaxarele din mineiele ortodoxe la 18 decembrie, iar odinioara sarbatoriti in diferite localitati din Galia si Italia, la diverse date.

Primus este pomenit si el in Apus, la 2 iunie, ca sfint originar din Lyon in Galia, unde a fost martirizat, impreuna cu altii, la 177, sub Marcu Aureliu. Pafficus sau Passicus reprezinta probabil o deformare a numelui Pappus sau Pappos, pomenit la Tomis la 3 aprilie in Breviarul siriatic (vezi mai departe). Donatus era sarbatorit in Italia (provincia Apulia) la 1 septembrie, impreuna cu Sfantul Felix, precum arata Martirologiul Hieronymian. Sinaxarele din mineiele ortodoxe pastreaza si ele amintirea citorva martiri rasariteni cu acest nume, la 16 ianuarie, 6 mai si 4 iulie²⁴.

Gottia (Gothia sau Gotia) este probabil o martira tomitana de neam got, ceea ce insemna ca la 319 - cind este data in general moartea acestui grup de martiri - gasim deja in Dobrogea goti; de altfel,

este stiut ca vizigotii navalisera deja in Scitia Mica, prima data in a doua jumătate a secolului III (la 269, cind asediasera Marcianopolul si Tomisul, apoi au trecut la Tropaeum Traiani), iar la 321 Liciniu avea goti ca federati in armata cu care lupta impotriva lui Constantin cel Mare. Precum s-a vazut, toate celelalte nume de martiri din acest grup sint numai de colonisti romani si greci²⁵. Cit priveste pe Christus sau Charistus (Chrestus) il vom intilni ca martir tomitan, si la 3 (5) aprilie (vezi mai departe).

4. La 2 ianuarie martirologiul roman pomeneste ca martiri la Tomis pe trei frati: Argeu, Narcis si Marcellin pruncul, morti in persecutia lui Liciniu (320-323)²⁶, primii doi fiind ucisi prin sabie pentru ca refuzasera inrolarea in armata romana, iar al treilea fiind aruncat in mare; trupul acestuia ar fi fost adus de valuri la tarm, de unde piosul Amanthus (Amadus) l-a luat pe ascus si l-a dus la casa lui, unde a savirsit multe tamaduri minunate. Intrucit in unele manuscrise de martirologii apusene Marcellin e prezentat ca fiu de episcop (filii episcopi), unii aghiografi sint de parere ca toti cei trei frati ar fi fost feciori ai unui episcop de Tomis²⁷, fie cel martirizat in timpul lui Liciniu, fie cel anonim, care a participat la Sinodul I ecumenic, cum cred unii²⁸.

5. Acesti trei frati martiri sint pomeniti, in unele martirologii apusene, si la 3 ianuarie, cu un grup mai mare de mucenici tomitani, martirizati odata cu ei, sub Liciniu, dintre care mai fac parte: Claudiu (Claudoniu), Eugen (Eugentin), Rodon (Rodi), Diogen si Prima.

Tot la 3 ianuarie unele martirologii apusene, bazate pe cel al lui Beda Venerabilul († 735)²⁹, consemneaza pomenirea unui sfint tomitan, Filius (Filus) episcopul, care ar fi fost aruncat in mare, dupa nenumarate chinuri, in persecutia lui Liciniu (in martirologiul lui Raban Maurul din secolul IX³⁰ episcopul acesta poarta numele de Titus). Acest episcop - Filius (Filus) ori Titus - ar putea fi episcopul martir pomenit intr-o inscriptie fragmentar pastrata pe o lespede de mormint descoperita de curind la Tomis³¹.

Tot la 3 ianuarie era sarbatorita la Tomis ziua mortii martirice (natalitia) a Sfintului Theogenes, fiul unui episcop, precum si pomenirea martirului Petru, amindoi martirizati sub Liciniu, prin inecarea in mare, pentru ca au refuzat sa se inroleze in armata imparatului pagan.

In ceea ce priveste pe Theogenes s-ar putea sa fie vorba de confuzie cu Theoghen, fiul unui episcop din Frigia, inecat in Marea Propontidei (azi Marea Marmara), care e pomenit in vechiul sinaxar al Bisericii din Constantinopol la 3 ianuarie³², iar in sinaxarul din mineiul romanesc la 2 ianuarie, sub numele de Theogen (Teaghen) episcopul, in Paria Helespontului.

6. La 7 martie atit martirologiile apusene cit si sinaxarele din Mineiele ortodoxe consemneaza ziua mortii martirice a episcopului Efrem de Tomis. Trimis in Scitia³³ de catre Ermon, patriarhul de atunci al Iersualimului, in al 16-lea an de domnie al lui Diocletian (c. 300), a fost decapitat, nevrind sa jertfeasca idolilor, in ziua de 7 martie (304)³⁴. El ar fi, deci cel dinti episcop de Tomis, cunoscut din izvoarele literare. In secolul XVII, patriarhul Dositei al Ierusalimului socoteste ca martirul lui Efrem de Tomis constituie una dintre primele manifestari ale legaturilor religioase dintre crestinismul palestinian si stramosii nostri³⁵.

La aceeasi data (7 martie, probabil anul 304) atit martirologiile apusene cit si cele rasaritene consemneaza moartea muceniceasca si pomenirea anuala a unui alt episcop martir de mai tirziu, cu numele de Eteriu sau Aetherie. Acesta, la multi ani dupa moartea martirica a lui Efrem al Scitiei si a lui Basile, care fusese trimis odata cu el ca episcop la Cherson, a venit ca episcop la Cherson si dupa ce a predicat acolo, vrind sa mearga la imparatul din Constantinopol, a fost prins de pagani si aruncat in Dunare (fara alta precizare), fiind deci martirizat pe malul dobrogean al Dunarii, in sapte ale lunii martie³⁶. Unii dintre istoricii romani contemporani il identifica pe acest martir cu Etherie, episcopul de Tomis care a participat la Sinodul II ecumenic³⁷, iar altii mai vechi credeau ca cei care

l-au prins si martirizat ar fi gotii si ca aceasta s-a intimplat cind sfintul voia sa treaca fluviul in Dacia Traiana³⁸.

7. La 3 (5) aprilie³⁹, martirologiul oriental numit Breviarium Syriacum spune ca in orasul Tomis se serba "natalitia" lui Crestus si Pappus (). Nu stim nimic despre ei; au fost martirizati, probabil, tot in persecutia lui Diocletian, intre anii 303-305. In Martirologiul hieronymian este pomenit in aceasta zi numai primul, sub forma "Christus sive Christo"⁴⁰. Precum am vazut, amintirea unui martir tomitan cu acest nume (Chrestus, Christus sau Charistos) se pastra, in Martirologiul hieronymian, si la 1 octombrie, impreuna cu a altor numerosi martiri.

Dupa Chrestus si Pappos, Martirologiul hieronymian adauga si numele altor martiri tomitani, pomeniti in aceeasi zi: Toma, Evagriu, Benignus, Arestus, Rufus, Sinnidia si Patriciu. Aghiologii contemporani sint de parere ca aceste nume exceptind pe Rufus si Patriciu, ar reprezenta denaturari ale altor nume de persoane ori localitati⁴¹.

8. Martirologiul siriac pomeneste, ca martir tomitan, la 5 iunie, pe Marcian si alti martiri . In Martirologiul hieronymian Marcian e pomenit impreuna cu alti doi martiri: Nicandru si Apoloni, dar toti trei sint localizati in Egipt ("in Aegypto Marciani, Nicandri et Apolloni, quorum gesta habentur"), ceea ce a facut pe unii aghiografi sa creada ca ar fi vorba de martiri egipteni, si anume din Alexandria, cum precizeaza o traducere latina a Martirologiului hieronymian, martiri care ar fi fost sarbatoriti si la Tomis⁴². Alti istorici opineaza insa ca localizarea acestor sfinti in Egipt ar proveni dintr-o eroare de transcriere a copistilor de manuscrise, care au scris sau au citit Thmuis (localitate in Egipt) in loc de Thomis⁴³. Mai aproape de adevar credem ca se afla istoricul J. Zeiler (op. cit., p. 118), care precizeaza ca Marcian si Nicandru sint cei doi soldati romani din armata imperiala de la Dunare care au suferit martiriul la Durostor, in persecutia lui Diocletian si Galeriu, la 27 (ori 17) iunie 298 si care era foarte natural sa fie cinstiti si la Tomis, fiind vorba de orase relativ apropiate, ale aceleiasi provincii romane. Sinaxarele din mineiele ortodoxe pastreaza pina azi amintirea lor la 8 iunie, fara sa precizeze locul patimirii⁴⁴.

9. La 18 iunie, martirologiile apusene consemneaza cinstirea, la Tomis, a martirilor Paulus si Cyriacus (Chiriac), al caror act martiric ni s-a pastrat⁴⁵.

10. Aceeasi martiri erau pomeniti acolo si la 20 iunie, impreuna cu altii, si anume Paula, Felician, Felix, Emilius si Martyriu (Martyria). Toti acestia erau martiri originari din alte localitati ale imperiului roman, sarbatoriti la diverse date⁴⁶.

11. La 5 iulie, martirologiile apusene amintesc ca martiri cinstiti la Tomis pe urmatorii: Strator (Straton), Teodot (Theodatus), Merena (Merona sau Marina), Rodofia, Secundius, Marinus, Sodopha (Sodera sau Sodepha) si Thomus sau Theonus⁴⁷. Nu stim nimic despre timpul, cauza si felul patimirii lor. E posibil ca primul nume din aceasta lista sa reprezinte indicarea unei localitati: Stratonis (azi Tuzla, jud. Constanta), care in acest caz ar fi avut si ea martirii ei, originari de acolo sau numai cinstiti acolo, iar ultimul nume ar putea fi o deformare a denumirii localitatii Thomis (Thomae).

12. La 9 iulie, aceleasi martirologii consemneaza pomenirea, la Tomis, a urmatorilor martiri: Zeno (Zenon), Minia (Minnia), Vitalis, Rufinus (Rufina), Evangelus, Uriu sau Ursiu, Agnes (Agnitus) si Secunda⁴⁸. Toti acestia au patimit, probabil, prin alte parti, dar cinstirea lor a fost importata si la Tomis. De exemplu, Vitalis este cunoscutul sfint latin sarbatorit odinioara la Roma la 9 si 10 iulie (azi la 28 aprilie), caruia imparatul Justinian I-a ridicat splendida basilica cu mozaicuri (San Vitale) din Ravena, in Italia; la fel Sfinta Rufina (in calendarul catolic la 10 iulie). Evangelus (Evangelhor) e pomenit si in sinaxarul ortodox de azi, 7 iulie, care il localizeaza la Sivonia. Sfinta mucenita Agnes (Agni sau Agnita), cea arsa in Roma, e pomenita in Martirologiul hieronymian la 27 si 28

ianuarie, iar in calendarul ortodox la 21 ianuarie; Zeno (Zenon) e pomenit in Martirologiul hieronymian ca cinstit la Tomis la 9 iulie impreuna cu "Chiril episcopul, cu care a fost aruncat in foc". Dupa opiniile cele mai autorizate, ar fi vorba de Sfintul Chiril episcop de Gortyna, in Creta, pomenit in sinaxarul ortodox la 9 iulie si la 14 iunie.

13. In Martirologiul siriac, la 10 iulie, e amintita, din nou, pomenirea la Tomis a martirului Marcian (Martian), impreuna cu a altor 47 mucenici, dintre care pe citva ii pomeneste nominal, in continuare, Martirologiul hieronymian la aceeasi data: "In civitate Thomis Marciani, Domni, Diomedis, Johannis, Sisinii, Aureliani, Aemiliani et aliorum numero XXXVIII".

Diomede si Sisinnius ar fi, dupa parerea unora⁴⁹, martiri de la Nicopole din Armenia, iar Emilian ar fi cunoscutul soldat roman martirizat la Durostor la 18 iulie 362 in persecutia lui Iulian Apostatul, martir cinstit deci si la Tomis, a carui amintire se serbeaza pina astazi si in Bisericile ortodoxe, la 18 iulie, cu slujba in minei⁵⁰.

14. La 27 august, in Martirologiul hieronymian e consemnata sarbatorirea la Tomis a sfintilor martiri Marcel (Marcelin) tribunul, a sotiei sale Mana (Emana), a fiilor lor Ioan si Petru, a clericului Serpion si a ostasului Petru, care in Acta Sanctorum (August, t. VI, p. 12-15) sint dati ca originari din Oxyrinchus in Egipt, in persecutia lui Diocletian si Maximian (285-310)⁵¹, desi nu toti aghiografii sint de acord in privinta locului de origine al acestor martiri⁵².

15. Precum am vazut, multi dintre martirii cinstiti la Tomis nu au patimit acolo, ci cultul lor a fost adus din alte parti. Descoperirile arheologice mai noi ne dau a intelege ca aci erau cinstiti, pe langa cei enumerati pina acum si inscrisi in vechile martirologii, si alti sfinti al caror cult stim sigur ca a fost importat la Tomis din alte localitati ale crestinitatii antice. Asa este cazul, de exemplu, cu sfintii fara de arginti Cosma si Damian, originari din Roma si pomeniti pina azi in sinaxarul ortodox la 1 iulie, carora un diacon, Stefan, le- a inaltat o basilica la Bizonae (Cavarna, azi in Bulgaria), din darurile benevole strinse de la credinciosi, precum ne arata o inscriptie latina gasita acolo⁵³. De asemenea, Sfintul mucenic Mina din Egipt, martirizat la 11 noiembrie 304 si pomenit pina azi la aceasta data in calendarul ortodox, apare reprezentat pe trei ulciorase cu mir, gasite la Tomis si aduse din Egipt (azi in cloectia Muzeului National de Antichitati din Bucuresti)⁵⁴, ceea ce arata legaturile cetatii dobrogene cu Egiptul in secolele IV si V, precum si cinstirea de care vestitul martir egiptean se bucura si in Scitia Mica.

2. MARTIRI LA AXIOPOLIS

Dupa Tomis, al doilea centru important al Scitiei Mici in ceea ce priveste numarul si insemnatatea martirilor

care au patimit sau erau cinstiti acolo in epoca paleocrestina este vechiul Axiopolis (linga Cernavoda de azi), oras intemeiat probabil de catre tomitani (secolele I-III d. Hr.), port pe malul drept al Dunarii cu intensa viata comerciala, sediu al unei legiuni romane (legio II Herculea) si cetate militara facind parte din limesul apusean al Scitiei Mici, care urma cursul Dunarii pina la varsarea ei in Mare.

Si aici ultimele persecutii, declansate de Diocletian si coregentii sai Maximian si Galeriu si continuate de Liciniu, au facut numeroase victime in rindurile crestinilor, amintirea unora dintre ele fiind consemnata, ca si in alte parti, in actele martirice ori in listele de martiri din vechile martirologii, a caror autoritate a fost intarita, pentru unii martiri, prin descoperirile arheologice mai noi. Iata lista martirilor care au patimit la Axiopolis sau care erau cinstiti aici, a caror amintire s-a

pastrat mai ales in Martirologiul hieronymian si in cel roman, enumerati in ordinea anului bisericesc.

1. La 4 octombrie, avea loc la Axiopolis pomenirea sfintilor martiri Hermes si Taxius ("In Axiopoli Hermetis et Taxii...).

Hermes (Erma sau Erma, Ermi, Ermiu) a fost identificat de aghiografi cu diaconul Hermes din Heracleea in Tracia, martir ilustru din persecutia lui Diocletian (probabil 303). Acesta, impreuna cu episcopul sau, Filip al Heracleei, si cu preotul Sever (Severianus) tot de acolo, dupa ce au fost supusi la groaznice chinuri, au fost osinditi la moarte prin arderea in foc. Trupurile lor, ramase totusi intregi, au fost aruncate in apa unui riu, dar crestinii din Adrianopol le-au scos si le-au ascuns intr-un loc mai ferit, numit Ogestiron⁵⁵. Actul martiric al patimirii lui Filip si Hermes (Erma sau Erma) ni s-a pastrat⁵⁶. Cultul lor era popular in Moesia si Tracia, de unde a putut fi deci importat si in Scitia Mica, la Axiopolis. In vechile martirologii orientale pomenirea lor era inscrisa la 22 octombrie, dar datorita numeroaselor prefaceri suferite de sinaxarul ortodox, ea a disparut din mieneiele ortodoxe de astazi⁵⁷.

2. Cel de al doilea nume de sfint pomenit in aceasta zi (Taxius) reprezinta o forma greceasca a numelui Dasius, ilustrul martir dobrogean, care precum vom vedea, avea la Axiopolis mai multe zile de serbare.

3. La 9 (10) martie, Breviarul siriatic indica la Axiopolis sarbatoarea sfintilor martiri Chiril si Chindeus sau Quindeus (), localizindu-I la Nicomidia Bitiniei. Este vorba de cei doi cunoscuti martiri de la Axiopolis, asupra carora vom reveni.

4. Dupa un manuscris al Martirologiului Hieronymian (Cod. Epternacensis, Paris. Lat. 10837), ziua de 26 aprilie era serbata la Axiopolis ca natalitia a acelorasi doi martiri: "In Axiopoli natale Cyrili et Vindei..." (pentru Quindei sau Chyndeii)⁵⁸.

5. Un alt manuscris al aceluiasi Martirologiu (Cod. de la Berna) indica la 9 mai serbarea acelorasi doi sfinti martiri, impreuna cu un al treilea, Zeno sau Zenon: "In Axiopoli Quirilli, Quindei et Zenonis..", iar in ziua de 10 mai adauga, la acestia trei, pe Dio (Dion), Acaciu si Crispus⁵⁹.

In sinaxarele din mineiele ortodoxe de azi intilnim mai multi martiri cu numele de Zeno (Zinon), care au patimit in persecutia lui Diocletian (22 iunie, 22 august, 6 septembrie si 20 septembrie); dar nici unul dintre acestia nu pare a fi cel sarbatorit odinioara la Axiopolis. Acesta din urma pare a fi cel sarbatorit la Tomis tot la 9 mai, un martir aruncat in foc odata cu Chiril, episcopul de Gortina in Creta, a carui pomenire se facea la Tomis odata cu a lui Zenon⁶⁰.

Dintre ceilalti martiri din grupul de mai sus, Acacius (Acachie) poate fi unul dintre numerosii mucenici orientali cu acest nume, a caror amintire se pastreaza in mai multe zile din calendarul ortodox (21 si 28 iulie, 1 martie, 7 si 19 mai, 9 si 31 martie, 24 octombrie).

6. La 12 mai, Breviarul siriatic indica, de asemenea, la Axiopolis, ziua de pomenire "a lui Chiril si a celorlalti sase martiri", ale caror nume nu le arata, dar care sint, probabil, cei amintiti mai sus la 9 si 10 martie.

7. La 5 august, in Martirologiul hieronymian si in cel roman se indica la Axiopolis pomenirea sfintilor martiri Irineu, Heraclius (Iraclie) si Dasius: "In Axiopoli Hirenei, Eraclii, Dasii..."⁶¹.

Precum se vede, dintre martirii pomeniti in vechile sinaxare la Axiopolis, cei mai mult cinstiti prin mai multe zile de pomenire si serbare sint trei: Chiril, Chyndeus (Kyndeas) si Dasius (Tasius sau

Taxius). Toti trei pare sa fi suferit moarte martirica la Axiopolis in persecutia lui Diocletian si Galeriu, la anul 303.

Sfintul Chiril era, fara indoiala, martirul cel mai popular la Axiopolis, avind nu mai putin de cinci zile deosebite de serbare, in care este pomenit cind singur (12 mai), cind impreuna cu Chindeus (Kyndeas) (9 martie si 26 aprilie), ori amindoi in fruntea unor grupuri mai mari de martiri (9 si 10 mai). Era, cu siguranta, un martir local, originar din Axiopolis ori care a suferit acolo moarte martirica, probabil in ziua de 26 aprilie, care precum am vazut, apare in Martirologiul hieronymian ca ziua lui de nastere spre viata de veci (natalitia, natale). Existenta si cinstirea lui deosebita in acest oras e confirmata si de istoricul Procopiu (secolul VI), care, vorbind despre fortarea de linga Axiopolis, restaurata in secolul VI de Justinian (la Hinog, spre sud de Cernavoda), spune ca ea purta numele Sfintului Chiril, fiind pusa sub patronajul sau⁶². Se presupune ca o bazilica cimiteriala (un martyrion ori o confessio), ale carei ruine au fost descoperite mai de mult in afara zidurilor vechii cetati, ar fi cea zidita pe mormintul sau⁶³. In jurul acestui sanctuar, care era poate comun pentru cei trei sfinti (Chiril, Chindeus si Dasiu), s-a format cu timpul - din dorinta crestinelor de a fi inmormintati linga martiri (ad martyres, ad sanctos) - un mare cimitir crestin, care a durat mai multe secole. O scurta inscriptie greceasca de la inceputul secolului IV, desoperita de curind (1947) de I. Barnea la Axiopolis, una dintre cele mai vechi si mai importante inscriptii crestine din toata Dobrogea, vine sa confirme existenta si cultul comun al celor trei martiri la Axiopolis. Sapata pe o placa de piatra, care a apartinut, cu toata probabilitatea, bazilicii cimiteriale de aci (azi la Muzeul National de Antichitati din Bucuresti), ea are urmatorul continut: "(Martirilor) Chiril, Kyndeas si Tasios le aduc lauda" (,)⁶⁴.

Intr-un singur manuscris al Martirologiului Hieronymian (manuscris din minastirea de pe Monte Cassino), in care Sfintul Chiril e pomenit la 9 mai, I se atribuie calitatea de episcop⁶⁵, ceea ce a facut pe unii istorici (ca M. Le Quien, *Orens Christianus in IV patriarchatus digestus*, t. I, Paris, 1740, p. 1231-1232) sa considere orasul Axiopolis ca sediul unei episcopii. Chiril, martirul de la Axiopolis, nu putea fi insa episcop, deoarece pe vremea martirajului sau (inceputul secolului IV) nu exista in Scita Mica o alta episcopie decit cea de la Tomis. O episcopie la Axiopolis e posibil sa fi infiintat Justinian, in cazul acesta, daca Chiril cel pomenit la 9 mai a fost episcop, el ar putea fi ori un episcop local (de Axiopolis) din epoca lui Justinian, ori episcopul Chiril al Gortinei din Creta⁶⁶, martirizat in aceeasi persecutie cu cei trei martiri de la Axiopolis (303-305), sarbatorit si la Tomis la 9 iulie (vezi in urma) si pomenit si azi in sinaxarele ortodoxe la 14 iunie si 9 iulie.

Chindeus (, , Kyndeas sau Kindeu, Vindeu), al doilea martir din grupul celor trei de la Axiopolis, pare sa fie si el un sfint local, care a patimit odata cu Chiril, deoarece pomenirea lui este asociata totdeauna cu a acestuia. In Breviarul siriatic el este pomenit si la 20 ianuarie, sub varianta nominala de . El poate fi martirul pomenit pina azi in sinaxarele din mineiele ortodoxe la 1 august (unde e prezentat ca originar din Perga Pamfiliei), ori cel citat in Apus de Victrice de Rouen printre sfintii taumaturgi⁶⁷, unde - din context - se pare ca incheie o serie de sfinti apartinand Traciei si Moesiei⁶⁸. Dupa numele sau, e socotit de unii ca sfint de origine romana (Quindeus fiind derivat de la Quintus)⁶⁹; dar ar putea fi foarte bine si un daco-roman, al carui nume a fost pus de unii in legatura cu romanescul Candea (Cindea)⁷⁰.

O problema mai dificila ridica insa prezenta cunoscutului martir Dasius (Tasios, Taxius, Dasie) printre martirii de la Axiopolis. Acesta e considerat in general ca martirizat la Durostorum (Silistra de azi, in Bulgaria), unde avea zi de pomenire la 20 noiembrie⁷¹. Dar cultul sau, asa de popular la Axiopolis, unde are in vechile martirologii, precum s-a vazut, trei zile deosebite de serbare (4 si 18 octombrie si 5 august) si asocierea lui la ceilalti doi martiri axiopolitani (Chiril si Chindeus) atit in martirologii cit si in inscriptia amintita, ne obliga sa reconsideram locul de origine sau de patimire al acestui sfint, care poate fi Axiopolis, asa cum inclinam sa creada si unii dintre istoricii nostri mai

vechi⁷². Nu poate fi vorba de doi martiri deosebiti, cu acelasi nume, dintre care unul la Axiopolis si altul sa Durostorum. E vorba de unul si acelasi Dasius, legat, prin lupta lui dirza impotriva paginismului, mai mult de Axiopolis, unde poate a patimit si de unde moastele sale au putut fi transportate mai intii la Durostorum iar apoi (secolul VI ori mai tirziu) la Ancona, in Italia, unde se afla pina acum⁷³.

3. MARTIRI LA NOVIODUNUM

Vechiul oras Noviodunum (linga Isaccea de azi, jud. Tulcea) era unul dintre punctele de sprijin ale flotei

militare care avea paza limesului dunarean al imperiului in epoca stapinirii romane (secolui I-VI) si a celei bizantine (secolele X-XII) si totodata important centru comercial la Dunare^{73bis}.

Fundamentele unei basilici cu trei nave din secolui V, descoperita aici in 1956⁷⁴, indica existenta unei puternice comunitati crestine, cu organizare bisericeasca, cler slujitor si locasuri de cult, care a dat si ea numerosi martiri in epoca paleocrestina - 32 ori 36 cunoscuti pina acum⁷⁵ - a caror amintire ne-o pastreaza vechile martirologii, confirmate de recenta descoperire a moastelor unora dintre ei (vezi mai departe).

1. Astfel, Martirologiul hieronymian consemneaza aici, la 17 octombrie, pomenirea grupului a trei martiri: Valerian, Macrobiu si Gordian, pe care I-am intilnit si la Tomis, la 13 (15) septembrie.

2. Tot Martirologiul hieronymian citeaza aici, la 17 (18) mai⁷⁶, pe Heraclius (Iraclie) si Paulus (Pavel), impreuna cu fratii lor de credinta: Peregrinus, Minerius (Minereus), Aquilinus, Victor⁷⁷, la care unii adauga pe Artenius si Calcorus^{77bis}. Primii doi sint amintiti, la aceeasi data, si in Martirologiul siriatic, care ii plaseaza in Bitinia, desi aghiografii prefera indicatia din Martirologiul hieronymian⁷⁸. Doi mucenici cu acelasi nume ii intilnim si in sinaxarul ortodox de azi, la 18 mai, intr-un grup mai mare de mucenici. Amindoi ar fi fost ostasi in armata romana si au patimit la Atena, unul prin lapidare, celalalt prin decapitare (vezi Mineiul rom, pe mai, Bucuresti 1893, p. 143).

3. La 25 mai Martirologiul siriatic intregistreaza la Noviodunum pe Flavian⁷⁹.

4. La 4 iunie, tot Martirologiul siriatic indica pomenirea la Noviodunum a martirului Filip, la care Martirologiul hieronymian adauga pe Zoticus, Attalus, Euticos (Evtichie), Kamasis, Quirinus (Quirina), Iulia, Saturnina (Saturnius), Galdunus, Ninnita, Fortunio si alti 25, ale caror nume nu ni se arata⁸⁰.

Patru din grupul acestor martiri si anume: Filippos, Zoticos, Attalos si Kamasis - pe care aghiografii ii identifica pina nu de mult cu diferiti martiri din alte parti⁸¹, sint de fapt martirii locali, de la Noviodunum, ale caror oseminte s-au descoperit de curind (septembrie 1971) in martyrion-ul (cripta) de sub altarul bazilicii paleocrestine din satul Niculitel (la 10 km sud de Noviodunumu-Isaccea), de unde au fost duse la minastirea Cocos, din apropiere, unde se afla acum⁸². Desi au patimit la Noviodunum, numele lor indica o provenieinta orientala, probabil microasiatica, dar pot fi foarte bine si din Moesia, Tracia ori alta dintre provinciile sud-dunarene ale imperiului roman. Dupa parerile istoricilor si arheologilor romani cei mai competenti, ei au suferit moarte martirica in persecutia lui Diocletian si Galeriu (303-304) ori cea a lui Liciniu (319-323), din care provin majoritatea martirilor din Scitia Mica si din orasele de la sudul Dunarii, unde stim ca aceste ultime persecutii au fost deosebit de violente. Fie ca au fost inmormintati de la inceput la Niculitel, fie ca au fost adusi aici mai tirziu, spre a fi feriti de furia devastatoare a gotilor si a hunilor, peste mormintul lor comun s-a construit - probabil in a doua jumatate a secolului IV ori la inceputul

secolui urmator - martyrion-ul descoperit acum (pe peretii caruia sint inscise si numele lor) cu bazilica de deasupra lui⁸³. E foarte putin probabila ipoteza mortii lor martirice in timpul persecutiei lui Atanaric (a doua jumătate a secolului IV), in Gotia (Dacia Traiana), de unde ar fi fost adusi si inmormintati in dreapta Dunarii⁸⁴.

Intemeiati pe confirmarea existentei celor patru martiri de la Noviodunum prin senzationala descoperire a osemintelor lor la Niculitel, credem ca nu avem nici un motiv sa ne indoim de adevarul istoric al informatiilor date de vechile martirologii; presupunem deci, ca si ceilalti martiri pomeniti in ele la 4 iunie si enumerati aci sint tot martiri locali, care au patimit odata cu cei patru, in persecutia lui Diocletian (303- 305) sau in cea a lui Liciniu (319-320).

5. La 6 iunie, Martirologiul hieronymian pomeneste la Noviodunum pe Amantus, Lucius, Alexander (Alexandru), Andrea (Andrei), Donatus si Peregrinus (Peregrina)⁸⁵. In continuare sint enumerati din nou cei patru martiri descoperiti la Niculitel (in ordinea: Zoticos, Kamasis, Filippos, Attalos), dar sint localizati aci in Africa, ceea ce constituie o evidenta greseala a copistului.

6. Intr-o alta zi din iunie, unii dau ca indicati in Martirologiul hieronymian si pe Cirinus, Ebustus, Rusticus si Silvius⁸⁶, fara nici o informatie despre timpul si imprejurarile patimirii lor.

4. MARTIRI LA DINOGETIA

Vechea cetate romana si apoi bizantina cu numele de Dinogetia (azi Cetatea-Bisericuta, linga satul Garvan, jud. Tulcea), descoperita prin sapaturile din ultimul timp, care au adus la lumina si resturile unei bazilici crestine din secolul IV-V⁸⁷, e amintita in Martirologiul hieronymian de doua ori:

1. O data la 1 octombrie, cu sfintii mucenici Faustinus, Marcialis (Martial), Januarius, Alexandru si Eupropius (Evrep);

2. A doua oara la 14 (15) mai, cu martirii Maximinus, Alexandru, Proculus si Afranus⁸⁸.

Nu avem nici o alta indicatie despre locul, timpul si felul patimirii lor si nu stim daca toti acestia sint sfinti locali (originari din Dinogetia), daca au patimit acolo, ori daca cinstirea lor la Dinogetia e adusa din alte localitati. Precum se vede, unul dintre ei (Alexandru) apare pomenit atat la 1 octombrie cit si la 14 mai, fiind considerat de catre unii ca un sfint local⁸⁹, pe cind altii il identifica tot cu Alexandru din Drizipara, in Tracia⁹⁰, pe care l-am vazut pomenit si la Tomis (1 octombrie).

5. MARTIRI LA HALMYRIS

Mentionat inca din secolul I d. Hr. (Pliniu, Hist. nat., IV, 23), orasul Halmyris era situat la varsarea Dunarii in Mare, linga Dunavatul de azi (jud. Tulcea), intre lacul Razelm (care era pe atunci un golf al Marii si se numea Halmiris, adica apa sarata) si malul romanesc de azi al bratului Sfintul Ghorghel al marelui fluviu. Fiind punctul de confluenta a Dunarii cu Marea, unde se intilneau drumurile de pe uscat pe care urmau cursul fluviului ci cele de pe tarmul apusean al Marii, el constituia un important centru comercial si punct strategic pentru apararea frontierei de nord a imperiului, fiind intarit cu cetate militara, reinnoita si ea de Justinian⁹¹. Dupa unele stiri, aci a fost exilat Eunomius, seful arienilor, de catre imparatul Teodosie, la 383⁹².

Ca si in celelalte orase grecesti si romane de pe malul Marii si al Dunarii, crestinismul va fi patruns si la Halmyris de timpuriu. Singeroasa persecutie a lui Diocletian si a coregentilor lui a facut aici cel putin doua victime ilustre. E vorba de sfintii martiri Epictet si Astion, care au suferit moarte muceniceasca la Halmyris in ziua de 8 iulie, in anul 290. Sint poate cei mai vechi martiri crestini cunoscuti pe teritoriul Dobrogei⁹³ si printre putinii martiri dobrogeni ale caror acte martirice ni s-au pastrat⁹⁴, dindu-ne pretioase stiri despre viata, timpul, cauzele si felul patimirii lor, ca si despre felul cum s-a desfasurat in general persecutia lui Diocletian in regiunile dunarene.

Epictet era preot din partile rasaritului (probabil Asia Mica) pe vremea paganului Diocletian si se distingea prin viata lui virtuoasa si chiar prin unele fapte minunate, pe care le savirsea cu puterea credintei sale si cu rugaciunea. Intre altii care au crezut in Hristos, datorita propovaduirii lui, era si un tinar de bun neam, cu numele de Astion, fiul magistratului din acel oras. Acesta a devenit discipolul cel mai iubit al invatatorului sau; amindoi s-au hotarit sa plece undeva, departe, nestiuti de nimeni, pentru a vietui in pace dupa poruncile Evangheliei si pentru a spori numarul crestinelor prin pilda vietii lor. Imbarcandu-se deci pe o corabie, au plecat catre Apus, in tinutul scitilor ajungind in orasul Almiridensilor (Halmyris). Aici au adus pe multi la credinta prin predica, prin pilda vietuirii lor curate si prin unele fapte peste fire, pe care le savirseau cu puterea lui Dumnezeu.

Venind comandant al orasului paganul Latronianus, cei doi crestini au fost denuntati ca vrajitori si agitatori, care, prin faptele lor, ar fi indepartat pe multi de la datoria de a sacrifica imparatilor si zeilor. Intemnitiati si adusi in fata judecatorilor, cei doi si-au sustinut cu tarie credinta crestina, incit chiar unul dintre judecatori, cu numele Vigilantiu, s-a convertit la Hristos. Dupa ce au suferit nenumarate si grele chinuri, au fost condamnati la moarte si decapitati, in ziua de 8 iulie, anul (probabil) 290. Epictet avea atunci cam 70 de ani, iar Astion numai 35 si era bine facut si frumos la infatisare. Trupurile lor au fost ridicate pe ascuns de catre Vigilantiu, care le-a uns cu mir si miresme si le-a inmormintat cu cinste, intr-un loc cuviincios. "Si multe semne si minuni s-au intimplat in acel loc, spre slava numelui lui Hristos, pina in zilele noastre", spune scriitorul care, pe baza actului martiric original a repovestit faptele, la oarecare trecere de timp dupa consumarea lor.

La putina vreme dupa moartea si inmormintarea celor doi martiri, parintii lui Astion, instiintati despre cele petrecute, au sosit la Halmyris si au dorit sa devina si ei crestini. Batrinul preot Bonosus din Halmyris l-a catehizat, iar dupa 40 zile trecind pe acolo episcopul locului, Evangelos⁹⁵, le-a dat botezul. Dupa ce au ramas acolo un timp, parintii lui Astion s-au reintors in patria lor, luind cu ei si pe Vigilantiu si pe Bonosus⁹⁶.

Locul unde se afla sanctuarul vestit al celor doi martiri (probabil o bazilica cu martyrion), spre care se indreptau multi pelerini, nu se cunoaste inca. Resturile lui zac, probabil, ingropate sub darimaturile vechiului oras Halmyris si nu este exclus ca ele sa iasa la lumina cind se vor face acolo sapaturi complete si sistematice⁹⁷.

In Martirologiul hieronymian cei doi sfinti de la Halmyris sint pomeniti nu numai la 8 iulie - ziua mortii lor mucenicesci - ci si al 23 mai, data la care ei sint enumerati intr-un grup mai mare de martiri si cind in Spania se serbeaza pomenirea unui sfint Epitacius, care nu e decit o forma latinizata a numelui grecesc Epictet⁹⁸. Oare este aceasta un indiciu ca si moastele sfintilor Epictet si Astion vor fi fost duse cindva in Spania, spre a fi puse la adapost de furia numicitoarea a barbarilor, cum s-a intimplat cu moastele Sfintului Gordian si ale altora de la Tomis? (vezi in urma). Poate aceasta explica si faptul ca amintirea celor doi martiri de la Halmyris nu mai figureaza in mineiele ortodoxe de azi⁹⁹.

B. SFINTI NEMARTIRI

Dupa incetarea prigoanelor, Biserica Scitiei Mici, organizata in episcopia ei de la Tomis, devenita in secolele V-VI arhiepiscopie sau mitropolie, continua sa fie ilustrata de citeva mari personalitati de ierarhi, de teologi si monahi, care n-au suferit moarte martirica, dar s-au invrednicit sa fie considerati si cinstiti ca sfinti pentru alte merite, ca de exemplu zelul lor misionar in raspindirea cuvintului Evangheliei printre popoarele barbare de la Dunare, curatia vietii lor morale si spirituale, dirzenia si demnitatea cu care au aparat credinta ortodoxa impotriva ereziilor, cultura lor teologica, impunatore pentru vremea lor s.a.m.d.

Trei mari personalitati din istoria religioasa a episcopiei Tomisului de odinioara intra in categoria aceasta, adaugandu-se la lista sfintilor dobrogeni, pe langa martirii enumerati pina acum: episcopii Vetranio (Betranion sau Bretanio) si Teotim si monahul Ioan Cassian. Despre viata, lucrarea si meritele lor in istoria vietii religioase din vechea Scitiei Mica, pe langa mentiunile sumare din vechile martirologii, dispunem de informatii mai bogate si mai precise, furnizate de istoricii bisericesci si scriitorii contemporani cu ei, precum si de unele din propriile lor opere scrise. Pe baza acestora, despre acesti trei sfinti s-a scris mult la noi in ultimul timp si cel putin ultimii doi vor fi zugraviti chiar in cuprinsul acestui volum, prin pana iscusita a Pr. Prof. Ioan G. Coman (Scriitori si teologi in Scythia Minor). De aceea, in cele ce urmeaza ne vom limita dar la citeva date sumare despre meritele si cinstirea lor ca sfinti in cultul Bisericii.

1. SFANTUL VETRANIO (BETRANION SAU BRETANIO)

Contemporan cu imparatul Valens (364-378), acest mare episcop tomitan s-a distins intre contemporanii sai, care il admirau indeosebi pentru virtutile sale morale, ca si pentru demnitatea si dirzenia sa de vajnic aparator al dreptei-credinte impotriva arinaismului, dovedita mai ales in momentul infruntarii cu imparatul Valens, din anul 369, descrisa de istoricii Sozomen si Teodoret al Cirului, care cu acest prilej creioneaza, in trasaturi sumare dar energice, personalitatea impunatoare a vrednicului ierarh. E stiut ca, la intorcerea sa dintr-o expeditie impotriva gotilor la nordul Dunarii, in drum spre Constantinopol, imparatul Valens, care era favorabil partidei ariene, se abate pe la Tomis, capitala provinciei "Scitilor", provincie cu numeroase orase, sate si cetati, precum o descriere istoricul Sozomen, si cu credinciosi care au ramas nestramutati in credinta ortodoxa a Bisericii, stabilita la Niceea. Episcopul lor era pe atunci inteleptul Vetranio. El intimpina pe imparat impreuna cu credinciosii sai tomitani, adunati in bazilica-catedrala a orasului (probabil cea numita "bazilica mare", cu cripta, dintre cele patru bazilici paleocrestine descoperite pina acum la Tomis). Aici imparatul incearca sa cistige pe Vetranio la arianism, dar acesta, luind cuvintul, apara cu inflacarare dreapta-credinta intr-o frumoasa predica; la insistentele imparatului, episcopul se retrase urmat de toti credinciosii sai, in alta biserica. Infuriat si umilit, imparatul dispune ca episcopul sa fie exilat, dar a revenit repede asupra hotaririi de teama unei revolte a scitilor, care ar fi slabit puterea de rezistenta a imperiului impotriva navalirilor barbare la frontiera de la nordul Dunarii. "Iata in ce chip a infruntat Vetranio zelul imparatului (pentru arianism), el fiind de altfel barbat destoinic si renumit prin viata sa virtuoaasa, precum marturisesc si scitii insisi...", incheie istoricul Sozomen relatarea sa¹⁰⁰. Iar istoricul Teodoret al Cirului, referindu-se mai pe scurt la acest incident, spune si el: "Iar Vetranio, fiind impodobit cu tot felul de virtuti si incredintindu-I-se sarcina de arhieru peste cetatile din toata Scitia, si- a inflacarat cugetarea cu rivna si a infruntat stricarea invataturilor dreptei-credinte si faradelegile comise de Valens impotriva dreptcredinciosilor..."¹⁰¹

Nu este sigur daca episcopul Vetranio a ajutat la transportarea moastelor Sfintului Sava Gotul († 12 aprilie 372) din Gotia (Dacia Traiana) in Cezareea Capadociei si daca el este autorul actului martiric

al acestuia (Epistola Bisericii Gotiei nord-dunarene catre Biserica din Capadocia), care a insotit sfintele moaste, cum cred unii istorici¹⁰².

Venerabilul ierarh si-a sfirsit viata in ziua de 25 ianuarie a unui an dinainte de 381, cind un alt episcop de la Tomis participa la Sinodul II ecumenic. Pentru virtutile si meritele sale l-au admirat si stimat contemporanii, iar urmasii l-au cinstit ca sfint, nu numai in Rasarit, ci si in Apus. In vechile martirologii apusene (Martirologiul roman) e trecut cu zi de pomenire la 25 ianuarie, care e ziua trecerii lui la cele vesnice, fara sa fi suferit chinuri mucenicesti, cum cred unii¹⁰³. Probabil in aceeasi zi era pomenit si in vechile sinaxare rasaritene, fiind cinstit de credinciosii Bisericii din Tomis si Scitia Mica si poate si in alte parti. Din nefericire, mineiul ortodox de azi al lunii ianuarie nu mai pastreaza amintirea lui, desi cataloage neoficiale de sfinti ai calendarului ortodox continua sa-l inregistreze tot la 25 ianuarie, printre sfintii ierarhi si cuviosi¹⁰⁴.

2. SFANTUL TEOTIM

Al doilea ierarh tomitan din epoca de dupa incetarea prigoanelor, care s-a invednicit de a fi cinstit intre sfinti pentru meritele sale exceptionale, este Sfintul Teotim, pe care documentele literare il pomenesc in ultima decada a secolului IV (c. 392 s.u.) si primii ani ai secolului urmator (400-403), fiind deci contemporan cu imparatul Teodosie I si cu Arcadie. Desi unii il considera, dupa nume, de neam grec¹⁰⁵, istoricii contemporani (Sozomen) il cunosc si il descriu ca pe un "scit", adica provenind din rindurile populatiei bastinse a Scitie Mici, fiind deci un geto-dac sau got, ori chiar dacoroman, dar cu educatie si cultura greceasca. Pe contemporani ii impresiona prin tinuta si austeritatea vietii sale de calugar, pe care o ducea din tinerete. Purta plete lungi dupa maniera "filosofilor", minca si bea putin doar atit cit sa-si amageasca foamea si setea; pina si barbarii de la Dunare (goti si huni) care navaleau adesea in eparhia sa, aveau o idee atit de inalta despre viata sa virtuoasa, incit il numeau "Dumnezeul romanilor" () si multi dintre ei erau imblinziti si se converteau la crestinism, impresionati de sfintenia vietii lui, de dulceata cuvintelor ce le graia si de faptele lui de generozitate fata de ei. "Se spune ca, odata, calatorind aproape de hotarele lor, vazu in departare o ceata de barbari care si indreptau spre Tomis. Insotitorii sai se crezura pierduti si incepura sa-si deplinga soarta. Dar episcopul pogori linistit de pe cal, ingenunchie si incepu sa se roage, iar barbarii trecura pe linga ei si isi vazura de drum, fara sa-l observe... Alta data, unul dintre ei, inchipuindu-si ca episcopul avea multa avere, a vrut sa-l faca prizonier si ii arunca o fringhie peste git, ca sa-l tiasca dupa sine. Dar bratul ii ramase teapan pina cind, la rugamintea celorlalti barbari, Teotim il ierta..."¹⁰⁶.

Marele ierarh tomitan si-a cistigat admiratia contemporanilor si a istoricilor si prin rolul important pe care l-a jucat in disputa origenista din timpul sau, ca si prin atitudinea sa nobila si demna in cauza marelui patriarh constantinopolitan, Sfintul Ioan Gura de Aur, cu care a fost contmporan si prieten si pe care l-a sustinut si l-a aparrat consecvent impotriva numerosilor si puternicilor sai adversari. In anul 400 a luat parte la un sinod endemic din constantinopol, format din 22 episcopi, fiind enumerat in acte ca primul dintre ei, ceea ce denota cinstea de care se bucura atit el personal cit si eparhia pe care o pastorea si o reprezenta aici. In disputa origenista, el este de parte Sfintului Ioan Gura de Aur, care adapostise pe calugarii pro-origenisi, alungati de Teofil al Alexandriei. La sinodul de la Stejar (403), el apara scrierile lui Origen, alaturi de patriarhul Constantinopolului si nu accepta semnarea hotaririi de condamnare a scrierilor lui Origen, prezentata de episcopul Epifanie al Ciprului. "Theotim, episcop al Scitie, avu curajul sa spuna: Eu, Epifanie, nu vreau sa necinstesc amintirea unui om care a murit in dreapta-credinta deja de mult timp si nu am curajul sa osindesc niste scrieri pe care inaintasii nostri nu le-au osindit". Dupa aceea deschise una din cartile lui Origen, citi ea si demonstra ca invatatura pe care o cuprindea era conforma cu cea a Bisericii. Apoi

adauga: "Cine desconsidera aceste carti nu isi da seama ca desconsidera Sfinta Scriptura, din care autorul si-a scos principiile". Iata raspunsul dat lui Epifanie de catre Teotim, ierarh foarte stralucit prin pietatea si sfintenia vietii sale, incheie istoricul Socrate relatarea sa¹⁰⁷.

Un alt contemporan al renumitului ierarh, si anume Eusebiu Ieronim, ni-l infatiseaza ca teolog si scriitor bisericesc, informandu-ne ca Teotim era si autorul unor scrieri morale in forma de dialoguri, dupa moda anticilor¹⁰⁸. Din nefericire, aceste scrieri s-au pierdut si nu se pastreaza decat fragmente din ele, citate in antologia de Paralele sacre a Sfintului Ioan Damaschinul¹⁰⁹.

Sfintul Teotim si-a sfirsit viata intr-unul din anii 403-407, la 20 aprilie, fiind trecut in diptice ca ierarh de seama al Bisericii din timpul sau si apoi in martilogii, la aceasta zi, ca sfint cinstit nu numai de catre crestini, ci si de barbari si de necredinciosi, pentru sfintenia si minunile lui¹¹⁰. Din nefericire, amintirea lui s-a pierdut cu timpul din sinaxarele rasaritene si nu-l mai gasim pomenit in calendarul ortodox de azi¹¹¹.

3. SFANTUL IOAN CASSIAN

Sfintul Ioan Cassian, numit uneori si Romanul sau Scitul, este ultima mare personalitate religioasa de origine dobrogeana care, pentru multiplele sale merite, s-a invrednicit sa fie socotit si cinstit intre sfinti. Supranumele de Cassian, pe care l-a purtat toata viata, indica locul sau de bastina, care e satul (vicus) roman Cassianus (Cassianum, vicus Cassi sau Cassianorum) din Sicitia Mica, identificat de Vasile Parvan¹¹² (azi satul Casian, fost Seremet, de pe valea Casimcei, jud. Constanta), sat ale carui imprejurimi stincose si impadurite corespund foarte bine cu "regiunea solitara si incintatoare", pe care Sfintul Ioan Cassian o descrie intr-una din lucrarile sale (Collationes Patrum, XXIV, 1,3) ca loc al nasterii si copilariei lui¹¹³. Intrucit numele de Cassian este probabil de origine latina, el justifica in parte si celalalt supranume dat uneori Sfintului, cel de Romanul, care indica originea sa etnica, latina, iar ca denumire de localitate el justifica si indicatia istoricului latin Ghenadie din Marsilia ca Ioan Cassian era un scit¹¹⁴, prin locul sau de nastere.

Precum marturiseste insusi, Sfintul Ioan Cassian a fost impresionat, inca din copilarie, de viata calugarilor din minastiri (poate vreuna din minastirile infiintate, dupa marturia lui Epifanie al Ciprului, de catre calugarul eretic Audius sau Audianus) si a sihastrilor care isi vor fi gasit adapostul prin grotile stincoase din jurul satului sau natal; de aceea, si-a facut din cunoasterea integrala a monahismului rasaritean tinta de capetenie a vietii lui, care ii mina pasii spre minastirile din Palestina (linga Betleem), unde cunoaste probabil pe Eusebiu Ieronim, apoi spre cele din Egipt, desertul Nitriei, Capadocia s.a., observind, inregistrind si insusindu-si tot ce putea sti despre organizarea lor, despre felul traiului si viata religioasa a calugarilor si sihastrilor s.a.m.d. Rода acestor peregrinari se va asterne apoi in scris in cele doua opere capitale ale sale: Asezamintele vietii minastiresti de obste (De institutis coenobiorum et de octo principalium vitorium remediis), in 12 carti si Convorbirile cu Parintii desertului (Collationes Patrum, in 24 capitole)¹¹⁵. Cea dinti lucrare va servi ca baza la organizarea celor doua minastiri - una de barbati (Sfintul Victor) si alta de femei - intemeiate si conduse de el in sudul Galiei (Franta de azi), linga Marsilia, care au ramas apoi modele pentru toate minastirile de sistem chinovitic (cu viata de obste) din Apus. Cea de a doua lucrare, socotita in general capodopera sa, inaugureaza un gen literar nou in literatura patristica, acela al Patericului, care va face cariera mai ales in Rasarit, dar va constitui si in Apus lectura preferata a monahilor si a tuturor doritorilor de progres si desavirsire in viata spirituala crestina. Doua dintre ele vor fi traduse si in romaneste de Grigore Dascalul, viitorul mitropolit al Tarii Romanesti, la inceputul secolului trecut¹¹⁶.

În teologie a lăsat lucrarea Despre întruparea Domnului (De incarnatione Domini), în care expune doctrina ortodoxă împotriva lui Nestorie¹¹⁷. A trecut către Domnul între 430-435, lăsând, celor care l-au cunoscut, amintirea venerabilă a unui mare părinte duhovnicesc, teoretician strălucit al asceticii și spiritualității creștine și practicant, el însuși, al vieții monahale aspre pe care o cunoscuse în peregrinările sale în Rasarit și o aplicase și în minăstirile sale¹¹⁸. Pentru aceasta, monahii Galiei l-au cinstit ca sfânt în data după moarte, trecându-l ca zi de pomenire 23 iulie, care se prăznuiește și azi cu octava (prelungire sau după-serbare) în minăstirile din Marsilia și din tot sudul Franței (Provence). Amintirea lui a rămas vie și în conștiința lumii ortodoxe, care l-a fixat zi de pomenire la 29 februarie, cu titlul de "Prea Cuviosul Părintele nostru și marturisitor Cassian Romanul (Rimleanul)"¹¹⁹. Are la minei slujba cu stihiri la Vecernie și cu canon la Utrenie, făcut de Iosif Imnograful. Deoarece ziua de 29 februarie există numai în anii bisecți (cu 366 zile), mineiul pe februarie arată că în anii nebisecți (cu 365 zile) slujba I se va cânta în ziua de 28 februarie la Pavecerinta.

C. CONSIDERATII DE ANSAMBLU; PERSPECTIVE DE VIITOR

Dintre numeroșii martiri cinstiti în cetățile și orașele Scitiei Mici cei mai mulți sînt, precum am văzut, sfinți locali, originari din localitățile unde erau cinstiti ori în care au patimit moarte martirică, iar unii erau legați, prin originea, viața ori patimirea lor, de alte localități și regiuni, de unde coloniștii creștini veniți în orașele Scitiei Mici aduceau cu ei și cultul martirilor pe care îi cinsteau în locurile lor de bastina (ca de ex. Sfîntul Alexandru de Drizipara, martirizat la Marcianopol și cinstit atît la Tomis cît și la Dinogetia), ori pe care pelerinii originari din Scitia Mica îi cunosteau din pelerinajele la mormintele acestora (cum este cazul Sfîntilor Cosma și Damian, cinstiti la Tomis). Numărul mare al martirilor locali constituie nu numai cea mai veche dovadă a răspîndirii creștinismului în aceste părți încă dinaintea de secolul IV, dar, totodată, o marturie incontestabilă despre vitalitatea și intensitatea vieții creștine la Dunarea de Jos în epoca paleocrestină. Numele sfinților dobrogeni enumerați arată că ei erau de origini etnice diverse: greci sau orientali de proveniență microasiatică (mai ales în orașele-colonii de pe malul apusean al Pontului Euxin), traci, sciti, geto-daci, sarmați, goti, bastarni etc., ceea ce dovedește că creștinismul pătrunsese și la aborigeni; cei mai mulți poartă însă nume latine, ceea ce "Probează dănuirea romanismului în această regiune a Dobrogei chiar printre închinătorii noii religii, originari din Orient"¹²⁰. Ei reprezentau în același timp mai toate straturile sociale ale imperiului roman și profesiunile sau indeletnicirile cele mai variate: soldați și ofițeri în armata romană (ca Marcian și Nicandru), funcționari și înalți demnitari în aparatul administrativ de stat (ca Vigilantiu din actele martirice ale lui Epictet și Astion de la Halmyris), clerici (ca Sfîntul Epictet de la Halmyris și Serapion de la Tomis), cultivatori de pămînt, meseriași și negustori etc.

Cultul acestor sfinți se manifestă, fără îndoială, și în Scitia Mica, în formele obișnuite pe care le cunoaștem și în alte regiuni ale creștinătății antice. Se făcea adică sărbătorirea anuală a fiecărui sfînt sau a unui grup întreg de martiri prin adunarea comunităților locale (synaxis, collecta) în jurul mormintelor martirice și se săvîrșea liturghia în ziua aniversării anuale a morții lor (, natalitia, natale), citindu-se și actele martirice ori relatarile mai tîrzii despre faptele și patimirea lor, ca cele ale sfinților Epictet și Astion de la Halmyrius. Peste mormintele martirilor se clădeau edificii pentru adăpostirea lor (martyria, confessio) sau chiar bazine martirice (cimiteriale) pentru adunarea comunităților și cinstitirea martirilor respectivi, ca cele descoperite de curînd la Niculitel; în jurul unora dintre acestea se formau cimitire întregi, din dorința creștinilor de a fi îngropați lingă martiri (ad martyres, ad sanctos), ca la bazilica descoperită mai de mult la Axiopolis. Numele martirilor erau înscrise pe lespezi de piatră cu inscripții de formule dedicatorii (votive) ori laudative, ca cea de la Axiopolis, închinată sfinților Chiril, Chindeu și Dasius. Se făceau și pelerinaje la numeroasele

cripte funerare de sub altarele unor bazilici in care se pastrau relicve de martiri (desigur locali), cum existau la bazilicile paleocrestine descoperite la Histria (bazilica cu cripta), Tropaeum Trajani (bazilica cu transept si bazilica cisterna), Berroe (bazilica cimiteriala), Tomis (bazilica mare, cu cripta de mari dimensiuni, cu 7 morminte) si mai ales la Niculitel (bazilica cu martyrion-ul cuprinzind osemintele intregi ale celor patru martiri de la Noviodunum, de curind descoperiti).

Aceste pretioase vestigii materiale ale cultului vechilor sfinti din Scitia Mica (bazilici, martyrioane, cripte si morminte cu sfinte moaste, inscriptii votive etc.) au fost de mult distruse si risipite, succesiv, de goti, huni, avari, bulgari si de alte popoare migratoare care s-au vinturat peste pamintul framintat al Dobrogei, multe din ele zacind inca acoperite de uitare si de gramezile de ruine ale vechilor orase si cetati grecesti si romane de pe teritoriul Dobrogei de odinioara. Pamintul ocrotitor si mut scoate uneori la iveala, din intimplare (ca la Niculitel) ori prin sapaturi intentionate si sistematice (ca la Axiopolis) resturi, urme si dovezi arheologice care vin sa confirme existenta martirilor dobrogeni atestati in vechile documente literare (martirologii) si cinstirea lor in cultul oficial al Bisericii locale respective. Sintem ferm convinsi ca pamintul Dobrogei ascunde inca multe taine si ca descoperirile intimplatoare ori rezultatele saptaturilor sistematice care au ramas de facut in vechile asezari din Scitia Mica, incomplet ori deloc sapate pina acum (ca la Tomis, Axiopolis si Halmyris), ne vor aduce noi surprize si informatii in acest domeniu.

Ramine o datorie a Bisericii Ortodoxe Romane, din cuprinsul careia facea parte vechea episcopie a Tomisului, din Scita Mica de odinioara, sa ia masurile convenite pentru a reinvia si a repune in circuitul vetii religioase de la noi amintirea si cultul vechilor sfinti dobrogeni, a caror pomenire nu mai figureaza de mult in calendarele si mineiele Bisericii noastre, datorita vitregiei conditiilor istorice si repetatelor reforme, prescurtari si simplificari nefericite, ale sinaxarului crestinatatii ortodoxe, operate de Simion Metafrastul, Nicodim Aghioritul si Bartolomeu din Kutlumus, care au lasat in sinaxarele ortodoxe de preferinta pe sfintii greci, introducind pomenirea neomartirilor greci, in defavoarea vechilor sfinti locali din alte regiuni. Precum am vazut, dintre numerosii martiri si sfinti nemartiri care au sfintit cu singele lor si au cinstit cu viata si activitatea lor pamintul si Biserica Dobrogei, singur Sfintul Cassian se bucura inca de un cult activ in Bisericile ortodoxe; slujba lui, sumara, din mineiul pe februarie (ziua 29), ar putea fi completata si dezvoltata la nivelul sfintilor cu slujba mare (Priveghere). Slujba noua se cuvine intocmita pentru cei doi mari erarhi tomitani, cinstiti odinioara ca sfinti: Vetranio si Teotim, a caror amintire, disparuta complet din calendarul ortodox, trebuie reintrodusa macar in mineiele romanesti la zilele pomenirii lor din vechile martirologii (25 ianuarie si, respectiv, 20 aprilie), ca sfinti cu cinstire nationala, limitata deocamdata la Biserica Ortodoxa Romana. Bine ar fi, de asemenea, sa se redacteze viata si slujba celor doi sfinti de la Halmyris (Epictet si Astion), al caror act martiric, cu bogate informatii, ni s-a pastrat intr-o repovestire mai tirzie; slujba lor, ca sfinti cu cinstire locala, limitata la eparhia Tomisului si Dunarii de Jos, ar putea fi introdusa in Mineiul pe iulie, ziua 8, cum erau trecuti in vechile martirologii.

La fel credem ca trebuie procedat pentru cei patru sfinti martiri ale caror oseminte au fost descoperite la Niculitel si se odihnesc acum la minastirea Cocos din eparhia Tomisului si a Dunarii de Jos, careia apartinea cetatea Noviodunum in epoca martirizarii lor. In lipsa oricaror date asupra vietii, cauzelor si felului patimirii lor, ei ar merita sa fie cel putin introdusi, printr-o simpla mentiune nominala, in sinaxarul din serviciul Utreniei in ziua de 4 iunie, ori sa li se faca in aceasta zi slujba de obste a mucenicilor, pe care o gasim in vechile antologhioane sau mineiele de obste (mineie de pe tot anul)¹²¹.

Incheiem cu o ultima sugestie: intrucit Vaticanul a restituit in ultimul timp Rasaritului ortodox citeva din moastele de sfinti care I-au apartinut si care au fost pastrate pina acum in Apus (moastele Sfintului Episcop Tit al Cretei, ale Cuviosului Sava cel Sfintit, ale Sfintului Chiril, fratele lui Metodie s.a.), nu s-ar putea sa se procedeze la fel pentru moastele sfintului mucenic Dasisus,

pastrate pina acum la Ancona, in Italia? Precum am vazut, el a suferit martiriul mai de graba la Axiopolis (Cernavoda de azi) decit la Durostor (Silistra), cum se crede in general, si s-ar cuveni ca sfintele sale oseminte sa revina Bisericii noastre, si anume eparhiei Tomisului si Dunarii de Jos, pe teritoriul careia se afla locul patimirii sale, unde cinstirea lui se cuvine sa fie reinviata si repusa in circulatie, prin intocmirea slujbei si introducerea ei in mineiele noastre intruna din cele trei zile ale serbarii lui Axiopolis (4 si 18 octombrie si 5 august). Restituirea acestor sfinte moaste ar constitui un act de justitie si de adevarat spirit ecumenic, merit sa apropie si sa stringa si mai mult legaturile fratesti dintre Biserica noastra si Biserica romano-catolica, pe temeiul acestor venerabile relicve martirice, care in trecutul indepartat au constituit, prin circulatia lor de la o regiune a crestinatatii la alta, nu motive si pricini de separatie intre Bisericile locale, ci mai de graba verigi de legatura intre ele.

Pr. Prof. Ene Braniste,

"De la Dunare la mare", Editura Arhiepiscopiei Tomisului si a Dunarii de Jos, Galati, 1979, pag. 34-63.

NOTE

1. Vezi, mai ales: N. Dobrescu, Introducerea crestinismului la romani, Valenii de Munte 1910; V. Parvan, Contributii epigrafice la istoria crestinismului daco-roman, Bucuresti 1911; J. Zeiller, Les origines chretiennes dans le provinces danubiennes de l'empire romain, Paris 1918 (lucrare socotita "clasica" in materie); R. Netzhammer, Die christlichen Altertumer der Dobrudscha, Bukarest 1918; Prof. Gh. I. Moiescu si colab., Istoria Bisericii Romane, vol. I, Bucuresti 1957, p. 48 s.u., 80 s.u.; I. Barnea, Contributii la istoria crestinismului in Dacia, in "Revista istorica romana", XIII (1943), p. 31-42; Pr. Prof. N. Serbanescu 1600 de ani de la prima marturie documentara despre existenta episcopiei Tomisului, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", an. 1969, nr. 9-10, p. 966 s.u.; Pr. Prof. I. Ramureanu, Sfinti si martiri la Tomis - Constanta, in aceeasi rev., an., 1974, nr. 7-8, p. 975 s.u.
2. Vezi indeosebi Pr. Prof. N. Serbanescu, Patrunderea si dezvoltarea crestinismului in Scythia Minor.
3. C. Erbiceanu, Raspuns d-lui C. Auner..., in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", an. XXV (1901-1902), nr. 10, p. 948. P. si R. Netzhammer, Crestinatatea in vechea Tomi. - Studiu istorico-critic. Trad. rom. reproducuta din "Revista Catolica", Baia Mare, 1904, p. 8 si C. Erbiceanu, Ulfila, viata si activitatea lui sau starea crestinismului in Dacia Traiana si Auretiana in sec. Al IV-lea, Bucuresti 1898 (extras din rev. "Biserica Ortodoxa Romana", p. 62.
4. In Mineiele Bisericii Ruse si cele ale Bisericii Ortodoxe Romane de pina acum slujba lui la 24 noiembrie; abia in ultima editie a Mineiului rom. pe noiembrie (ed. IV, Bucuresti 1971) a fost trecuta la 25 noiembrie, impreuna cu cea a sfintei Ecaterina, asa cum era si pina acum in mineiele Bisericii grecesti.
5. Toate acestea sint editate in colectiile catolice de "Vieti ale sfintilor", indicate in nota urmatoare.
6. Pentru a nu complica inutil aparatul critic si a evita citarea, la fiecare sfint sau grup de sfinti a vechilor martirologii in care este indicata pomenirea lor, enumeram aici colectiile "Vietilor de sfinti" in care sint editate vechile martirologii si care ne-au servit ca izvoare di informatie in general: Acta Sanctorum..., collegit, digessit, notis illustravit Joannes Bollandus, theologus, Societatis Jesu...Ed. novissima, curante Joanne Carnandet et alii, 67 vol. In folio, Paris-Roma-Bruxelles, 1863-1925; Bibliotheca hagiographica greaca (editata de calugarii bolandisti), ed. II, Bruxelles, 1909 (ed. III, in 3 vol., ed. de aceiasi, sub red. lui Fr. Halkin, Bruxelles, 1957 (Subsidia Hagiographica, n. 8 A); Bibliotheca hagiographica latina (ed. de aceiasi), Burxelles 1899, supplem. 1911; Bibliotheca orientalis bollandiana, Bruxelles, 1909 s.u.; Mineiele ortodoxe pe diferite luni, in greceste si romaneste, diverse editii; Sf. Dimitrie al Rostovului, Vietile sfintilor, trad. din ruseste de Stefan Ierod, 10 vol. (lunile noiembrie-august), Minastirea Neamt, 1811-1815; Vietile sfintilor..., 12

vol., Bucuresti, 1835-1836; Dr. Gerasim Timus, Dictionar agiografic, cuprinzind pe scurt vietile sfintilor, Bucuresti, 1898; Vies des saints et des bienheureux selon l'ordre du Calendrier avec l'historique des fetes, commence par R. P. Baudet de Farnborough (primele 4 vol.), continue par les Peres benedictins de l'abbaye Sainte Marie de Paris, 12 vol., Paris, 12 vol., Paris 1938-1956; Manuel Ghedeon, , Constantinopol, 1899; Nicodim Aghioritul, , Venetia, 1819 (alta ed. in 3 vol. Atena, 1862-1863); Acelasi, , ed. II, Atena, 1856.

7. Pentru istoricul orasului Tomis, al vietii crestine si al episcopiei de aci, vezi indeosebi: R. Netzhammer, op. cit. la nota 3; V. Parvan, Nuovi considerazioni sul vescovado della Scizia Minore, in "Rendiconti della Pontifica Accademia di Archeologia", II, Roma, 1924; I. Barnea, Crestinismul in Scythia Minor dupa inscriptii, in rev. "Studii teologice" an. 1954, nr. 3-4, p. 65-112; D-rand Ilie Georgescu, Viata crestina in Tomis, in rev. Mitropolia Moldovei si Sucevei", an. 1962, nr. 1-2, p. 15-32; Pr. Prof. N. Serbanescu, op. cit, la nota 1; Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit. la nota 1.
8. Vezi, de ex., la C. Auner, Dobrogea, in Dict. D'Archeol. chret. et de Liturgie, t. IV, col. 1238-1239 si manualul citat de Istoria Bisericii Romane, I, p. 48, 80.
9. Atributul de "episcop" se da lui Gordian numai in manuscrisul de la Berna al Martirologiului hieronymian (sec. VIII). Dupa parerea unora (ca de ex. C. Auner, op. cit. supra col. 1239), daca Gordian a fost episcop, el ar putea fi unul dintre episcopii de Tomis dinainte de 325, adica ori succesorul lui Evangelicus, de care va fi vorba mai departe (Martiri la Halmyris) ori predecesorul episcopului "scit" anonim, care, dupa spusele lui Eusebiu al Cezareei (De vita Constantini, III, 7, P.G., T. xx, COL. 1061), a participat la Sinodul I ecumenic.
10. Acta Sanctorum..., t. XLIV (t. IV Sept.), Paris-Roma 1868, p. 55-56 si Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, ed. de H. Delehaye, in "Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris", Bruxelles, 1902, col. 40-41. Cf. si sinaxarul din Mineiul rom. pe septembrie ziua 13 (ed. IV, Bucuresti 1973, p. 165), unde se spune ca martirii respectivi ar fi fost decapitati la Roma (probabil tradus dupa o frazie latina gresita: Romae in loc de Thomae, Thomis).
11. Martirologium Hieronymianum, ed. de H. Quentin, in Acta Sanctorum, Nov. t. II, pars posterior, Bruxelles, 1931, p. 276. Cf. si J. Zeller, op. cit., la nota 1, p. 118.
12. Cf. Pr. Prof. I. Ramureanu, Martirii crestini de la Niculitel, descoperiti in 1971 in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", an. 1973, nr. 3-5, p. 469.
13. Cf., Idem, ibidem, nota 1, p. 998.
14. R. Netzhammer, Crestinatatea in vechea Tomis..., p. 9-10, da forma: Primus.
15. Pentru acestia, D-rand I. Georgescu, op. cit. la nota 7, p. 20, nota 19, da ziua de 4 octombrie.
16. Asa in lista reprodusa de C. Auner, op. cit., la nota 8, col. 12390.
17. Asa in lista reprodusa de R. Netzhammer (op. cit., nota 3, p. 10-11), iar C. Erbiceanu (Ulfila..., p. 80) da: Saturniana sau Saturnis.
18. Cf. C. Erbiceanu, op. cit., nota 3, p. 958.
19. Acta Sanctorum ..., t. I (XLIX), p. 31. Cf. si Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit., nota 1, p. 999
20. Pentru acesta vezi indeosebi H. Leclerq, Dasius, in "Dict. D'Archeol. chret. et de Liturgie", t. IV, col. 272-283 si Pr. Prof. Ene Braniste, Martiri crestini la Dunare in timpul persecutiilor; Martiriul Sfintului Dasius, in "Almanahul Parohiei Romane Ortodoxe din Viena", pe anul 1976, p. 85-95.
21. A se vedea Dr. Gherasim Timus, op. cit, nota6, p. 709.
22. Vezi, de ex. Mineiul lunii Februarie, Bucuresti, 1893, p. 249 si Dr. Gerasim Timus, op. cit. p. 38-39.
23. Vezi Gherasim Timus, op. cit., p. 734-735.
24. Vezi Pr. Gr. Popescu, Calendar cu toti sfintii din an praznuiti in Biserica Ortodoxa a Rasaritului, intcmiit dupa "Vietile Sfintilor", scrise de arhiepiscopul dimitrie al Rostovului, dupa Mineie si alte lucrari, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", an. 1956, nr. 1-2, p. 162.
25. C. Auner, Dobrogea, in op. cit., col. 1240.
26. Baroni, in Analele sale, vorbeste despre ei la anul 316.

27. Vezi, de ex., H. Delehaye, Coment, la Mart. Hieronymian (cit. la Pr. Prof. I. Raureanu, op. cit., nota 1, p. 984-985).
28. Ca de ex. C. Auner, Martirii dobrogeni, in "Revista Catolica" (Bucuresti), an. I (1912), nr. 2, p. 282.
29. Migne, P. L., t. XCIV, col. 802.
30. Migne, P. L. t. CX, col. 1123 CD.
31. Vezi I. Barnea, Inscriptii paleocrestine inedite din Tomis, in rev. "Pontica", VII (1974), p. 377-380
32. Cp. Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit., nota 1, p. 984.
33. Pr. Prof. I. Ramureanu sustine, cu argumente neconvingatoare, ca "Scitia" in care sinaxarul spune ca a fost trimis Efrem ar fi Scythia Mare de la nordul Marii Negre.
34. Vezi Mineiul rom. pe martie, ziua 7 (ed. IV-a, Bucuresti, 1967, p. 48) la sinaxarul din serviciul Utreniei si Vietiile sfintilor din luna martie, ziua 7 (ed. Bucuresti, 1835), p. 94.
35. Citat la D-rand I. Georgescu, op. cit., p. 20.
36. Vezi sinaxarul din Mineiul rom. pe martie, ziua 7 (ed. IV, Bucuresti, 1967), p. 48-49.
37. Pr. Prof. I. Ramureanu, Sfinti si martiri la Tomis-Constanta, p. 981.
38. Vezi, de ex., C. Erbiceanu, Ulfila..., p. 49 si 77.
39. Pr. Prof. I. Ramureanu (Sfinti si martiri la Tomis-Constanta, p. 988) da 3 aprilie, pe cind H. Delehaye (Saints de Thrace et de Mesie, Bruxelles, 1912, p. 258) si J. Zeiller (op. cit., p. 117-118) dau 5 aprilie.
40. C. Erbiceanu, op. cit., supra, p. 77.
41. Amanunte la Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit., supra, p. 988.
42. H. Delehaye, op. cit., supra, p. 270-271.
43. Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit., supra, p. 990.
44. Vezi si Dr. Gherasim Timus, op. cit., p. 258.
45. Despre ei vezi Baudoin de Gaiffier, La passion des Saints Cyriaque et Paul, in "Analecta Bollandina", t. LX (1942), p. 1-15.
46. Amanunte la Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit., supra, p. 992.
47. Lista completa la C. Erbiceanu, Ulfila..., p. 79.
48. Vezi si C. Auner, Dobrogea, in op. cit., col. 1239-1240.
49. Ca de ex. H. Delehaye, op. cit., supra, p. 27-271.
50. Despre el vezi mai ales Diac. I. Pulpea (Ramureanu), Sfintul mucenic Emilian de la Durostor, Bucurest, 1944 (extras din rev., "Biserica Ortodoxa Romana").
51. Vezi si H. Delehaye, in Bibliotheca hagiographica latina, ed. Socii Bollandini, t. II, Bruxelles, 1949, p. 778, nr. 5240.
52. Amanunte la Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit., supra, p. 996; J. Zeiller (op. it., p. 117 n.4) si dupa el D- rand I. Georgescu (op. cit., p. 20 n. 19) indica pentru acest sfinti data de 25 septembrie.
53. I. Barnea, Crestinismul in Scythia Minor dupa inscriptii, in rev. si nr. cit., p. 88 n. 64.
54. Doua dintre acestea au fost publicate de I. Barnea, in "Revista istorica romana", XIII, 3 (1942/1943), p. 38-40.
55. H. Delehaye, Saints de Thrace et de Mesie, p. 259 si J. Zeiller, op. cit., p. 117.
56. Ed. in Bibl. Hagiogr, latina, t. cit., supra, nr. 6834. - Un bun rezumat la Dr. Gherasim Timus, Dictionar aghiografic, p. 294-296.
57. In Sinaxarele din mineiele rom. de azi intilnim mai multi sfinti cu acest nume (18 aug., 31 mai, 17 iunie, 30 ianuarie, 4 noiembrie), dar se pare ca nici unul dintre ei nu este cel din Heraclea Traciei.
58. Cf. H. Delehaye, op. si loc. Cit., supra; C. Auner, Dobrogea, in dict. Si t. cit., col. 1240; C. Erbiceanu, Ulfila..., p. 78; I. Barnea, O inscriptie crestina de la Axiopolis, in rev. "Studii teologice", an. 1954, nr. 3-4, p. 220.
59. J. Zeiller, op. cit., p. 116; C. Auner, op. cit., supra, col. 1240; C. Erbiceanu, Ulfila..., p. 78; Dionius, Accisi, Crispio(nis); I. Barnea, op. cit., supra, p. 220.

60. Vezi in urma, la Martirii din Tomis.
61. Cf. H. Delehaye, *Saints de Thrace...*/ p. 259; J. Zeiller, op. cit., p. 117; C. Auner, op. cit., supra, col. 1240.
62. De aedificiis, IV, 7, in ed. din "Corpus Hist. Byzantinae", vol. III, Bonn, 1838, p. 293.
63. R. Netzhammer, *Aus Rumanien, Einsiedeln 1909*, p. 104-105 si 288-290.
64. I. Barnea, O inscriptie crestina de la Axiopolis, in rev. "Studii teologice", 1954, 3-4, p. 219-228; Acelasi, Crestinismul in Scythia Mynor dupa inscriptii, in rev. "Studii teologice", 1954, 1-2, p. 81; Acelasi, Quelques considerations sur les inscriptions cretienes de la Scythic Mineure, in rev. "Dacia", Nouv. Serie, I (1957), p. 250.
65. *Martyrologium Hieronymianum*, ed. de Rossi et L. Duchesne, *Martrologium Hieronymianum ad fidem codicum adiectis prolegomenis*, Ed. Bollandistes, Bruxelles, 1894 (*Acta Sanctorum*, Novembris, II, pars prima, p. XXXIX).
66. Cf. R. Netzhammer, *Das altchristliche Tomi*, Salzburg, 1903, p. 17-19 si C. Auner, Dobrogea, in dict. Si t. cit. col. 1240.
67. De laude Sanctorum, cap. XI, in P.L., t. XX, col. 453.
68. Cf. H. Delehaye, *Saints de Thrace...*, p. 260; J. Zeiller, op. cit., p. 117.
69. I. Barnea, op. cit., la nota 64.
70. P. S. Nasturel, In legatura cu inscriptia despre mucenicii de la Axiopolis, in rev. "Ortodoxia", an. 1954, nr. 4, p. 585-587.
71. Vezi bibliografia indicata la nota 20.
72. Vezi, de ex., C. Erbiceanu, *Ulfila...*, p. 80, care situeaza martiriul lui Dasius "la Axiopolis, linga Durostol"; Fr. Cumont, *Les actes de Saint Dasius*, in "Analecta Bollandina", t. XVI (1897), p. 5-16; H. Leclercq, *Dasius*, in *Dict. D'Archeol. chret. et de Liturgie*, t. IV (Paris 1920), col. 273-283.
73. I. Barnea, O inscriptie crestina de la Axiopolis, in rev. cit., p. 224-225.
- 73.Bis. I. Barnea, *Dinogetia et Noviodunum, deux villes byzantines du Bas-Danube*, in "Revue des etudes sud-est europeennes", IX (1971), nr. 3, p. 349-352, 360-362.
74. Descrisa de I. Barnea, *Monumente de arta crestina descoperite pe teritoriul R.S.R.*, in rev. "Studii teologice", an. 1960, nr. 3-4, p. 203 si fig. 2.
75. Cifra e data la Pr. Prof. I. Ramureanu, *Martiri crestini descoperiti la Niculitel*, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", 1973, 3-5, p. 467.
76. R. Netzhammer (*Die christlichen Martyrer am Ister*, Bucuresti, 1939, p. 13). C. Auner (Dobrogea, dict. Si t. cit., col. 1240) si I. Barnea (O importanta descoperire arheologica: *Martyrionul de la Niculitel, jud. Tulcea*, in "Almanahul Parohiei romane ortodoxe de la Viena" pe anul 1975, p. 74) dau 17 mai, iar J. Zeiller (op. cit., p. 120) si H. Delehaye (*Saints de Thrace...*, p. 273) dau 18 mai.
77. Enumerati si la I. Barnea, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", 1973, 1-2, p. 221.
- 77.bis R. Netzhammer, op. cit., supra, p. 13.
78. Vezi, de ex., H. Achelis, *Die Martyriologien, ihre Geschichte, ihre Wert*, Berlin, 1900, p. 40.
79. F. Nau, *Un martyrologe et douze Menologes*, in "Patrologia Orientalis", t. X, Paris, 1915m I, 17, 9.
80. Pentru acest grup, vezi izvoarele citate si interpretate corect la I. Barnea, *Martyrion-ul de la Niculitel*, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", 1973, 1-2, p. 220-221; Acelasi, O importanta descoperire arheologica..., p. 73. Cf. si C. Erbiceanu, *Ulfila...* p. 79 (cu unele deformatii de nume).
81. Vezi, de ex., J. Zeiller, op. cit., p. 119 si H. Delehaye, *Saints de Thrace...*, p. 273; Acelasi, *Coment, la Mart. Hieronymian* din ed. H. Quentin, Bruxelles 1931, p. 302-304.
82. Literatura principala despre acestia, publicata pina acum: V. H. Baumann, *Bazilica cu "martyricon" din epoca romanitatii tirzii descoperita la Niculitel*, in "Bulet Monum. Ist. 41(1972), nr. 2, p. 17-26; Pr. Prof. I. Ramureanu, *Martirii crestini de la Niculitel, descoperiti in 1971*, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", an. 1973, nr. 3-5, p. 464-471; I. Barnea, *Martyrionul de la Niculitel*, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", 1973, 1-2, p. 218-228; Acelasi, O importanta descoperire arheologica..., p. 70-79; P. Diaconu, *Despre data patimirii lui Zotikos, Attalos, Kamasis si*

- Philippos, in "Studii si cerc. De ist. veche", 24 (1973), nr. 4, p. 633-641; P. Nasturel, Quatre martyres de Noviodunum (Scythie Mineure), in "Analecta Bollandiana", 91 (1973), 1-2, p. 5-8.
83. Pentru aceasta opinie: I. Barnea, ambele studii cit. supra: P.S. Nasturel, op. cit., supra; Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit., supra, p. 470-471.
84. Ipoteza aceasta a fost sustinuta de: V.H. Baumann, ambele studii citate la n. 82 si P. Diaconu, op. cit., la nota 82.
85. Mart. Hieron., ed. de J.B. De Rosi - L. Duchesne, Bruxelles 1894, in Acta Sanctorum, t. II Nov., 1, p. 75- 76.
86. La C. Erbiceanu, Ulfila..., p. 79.
87. I. Barnea, op. cit., la nota 73 bis; Acelasi, Monumente crestine..., in rev. "Studii teologice", 1958, 5-6, p. 295, fig. 9; Acelasi, Garvan-Dinogetia, Edit. Meridiane, Bucuresti 1961 (Col. "Monum. Patriei noastre").
88. J. Zeiller, op. cit., p. 120; H. Delehaye, Saints de Thrace..., p. 273; R. Netzhammer, op. cit., la nota 76, p. 12; C. Auner, Martirii dobrogeni, in "Revista Catolica", an. I, (1912), nr. 2, p. 277-291.
89. R. Netzhammer, op. cit., supra, p. 12.
90. H. Delehaye, Saints de Thrace..., p. 273.
91. Procopius, De aedificiis, IV, 7.
92. Filostorgiu, Istoria bisericeasca, presc. De Fotie, X, 6 (in trad. rom de mitrop. Iosif Gheorghian, Bucuresti, 1898, p. 263 - Salmiris) si Nichifor Callist, Istoria bisericeasc, XII, 29.
93. Radu Vulpe, Historie ancienne de la Dobroudja, Bucuresti, 1938, p. 290 si I. Barnea, Perioada Dominatului (sec. IV-VII), in vol. Din istoria Dobrogei, vol. II, p. 380.
94. Ed. princeps de jesuitul Herbert Rosweyde († 1629) in opera sa Vitae Patrum, Antwerpen, 1615, reproducata in Acta Sanctorum, ed. de Bollandisti, t. XXIX (luna iulie t. II), Paris-Roma 1867, p. 538-551.
95. Probabil cel de al doilea episcop al Tomisului, dupa Efrem martirul (vezi in urma),
96. J. Zeiller, op. cit., p. 119; H. Delehaye, Saints de Thrace..., p. 273-274; R. Netzhammer, Die christ. Martyrer am Ister, p. 14; Acelasi, Die christliche alterhumer der Dobrudscha, p. 22-25; Acelasi, Das altchristl. Tomi, Salzburg, 1903, p. 11-12; Acelasi, Epiktet und Astion, diokletianische Martyrer am Donau- Delta, Zug (1973).
97. Speranta aceasta si-o exprima, inca de la inceputul veacului nostru, atit cunoscutul arhiepiscop catolic R. Netzhamme, cit si H. Delehaye (Les martyrs Epictete et Astion, in "Bulletin de la Section Hist. de l'Academie Roumaine", t. XIV, 1928, p. 5).
98. Acta Sanctorum..., Nov. T. II, p. 65. Cp. H. Delehaye, op. cit., supra, p. 1-5.
99. In catalogul alfabetic al sfinților din calendarul ortodox, alcatuit de Pr. Gr. Popescu (rev. "Biserica Ortodoxa Romana", 1956, 1-2, p. 156 si 163) se da, probabil dupa "Vietile sfinților" de Dimitrie al Rostovului, ziua de 7 iulie an 303, Astion fiind numit "Monahul din Amrida".
100. Istoria bisericeasca, VI, 21, P.G., t. LXVII, col. 1343 s.u. Cf. si trad. rom. de mitro. Iosif Geroghian, Bucuresti, 1897, p. 236-237.
101. Istorie bisericeasca, IV, 31, P. G., t. LXXXII, col. 1195 A. Cf. si trad. rom. de mitrop. Venimain Costache, tip. De C. Erbiceanu, Bucuresti, 1894, p. 207.
102. Ca de ex. Nicolae (Corneanu) Prin marturie documentara despre episcopia Tomisului, in rev., "Biserica Ortodoxa Romana", 1969, 9-10, 963-965; Pr. Prof. N. Serbanescu, op. cit., p. 1004-1007. Pentru cei mai vechi, a se vedea Pr. V. Sibiescu, Sfintul Sava Gotul. La 1600 de ani de la mucenicia sa, in rev. "Glasul Bisericii", 1972, 3-4, p. 385-388. Alte prezentari, mai mai amanuntite despre viata si lucrarea Sfintului Vetrano: D-rand Ilie Georgescu, op. cit., p. 21-22; Pr. Prof. I. Ramureanu, Sfinti si martiri la Tomis- Constanta, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", an. 1974, nr. 7-8, p. 1001-1006, cu bibliografie exhaustiva.
103. Nu stim de ce C. Erbiceanu (Ulfila..., p. 54) il prezinta Vetrano ca martir.
104. Ca de ex. Pr. Gr. Popescu, op. cit., p. 195 (la Vetrano) si Pr. Prof. Ene Braniste, in listele de sfinți anexa la Programul iconografic al bisericilor ortodoxe, Bucuresti 1975 (extras din rev. "Biserica Ortodoxa Romana"), p. 49.
105. Ca de ex. Autorii manualului cit. de Istoria Bisericii Romane, I, p. 80 s.u.

106. Sozomen, *Istoria bisericeasca*, VII, 26, P.G., t. LXVII, col. 1499 s.u.
107. *Istoria bisericeasca*, VI, 12. P.G., t. LXVII, col. 701 s.u. si trad. rom. de mitrop. Iosif Gheorghian, Bucuresti, 1899, p. 299. Cf. si Sozomen, *Istoria bisericeasca*, VIII, 12, trad. rom. cit., p. 335.
108. *De viris illustribus*, 131. P.L., t. XXVIII, col. 753 s.u.
109. , P.G., t. XCVI, col. 520 s.u., unde Teotim e numit, gresit, "episcop de Skiythopolis". Citeva sentinte cu caracter moral-spiritual traduse in rom. la Pr. Prof. I. Ramureanu, op. cit. supra, p. 1008-1009.
110. *Acta Sanctorum*, apr., t. II (XI), Paris-Roma, 1866, p. 753: "Tomis in Scythia S(ancti) Theotimi episcopi quem ob insignem ejus sanctitatem et miracula etiam infidelis et barbaris venerati sunt". Cf. M. Le Quien, op. cit., t. I, col. 1214.
111. Cf. si J. Zeiller, op. cit., p. 548; C. Erbiceanu, *Ulfila...*, p. 63-64; R. Netzhammer, *Crestinatatea in vechea Tomi*, p. 25-30; Pr. Gerasim Timus, *Acte privitoare la istoria Bisericii Romane*, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", 18 (1895), p. 274-277. Pr. Prof. I. Coman, *Insemnari asupra lui Teotim de Tomis*, in rev. "Glasul Bisericii", 1957, I, p. 46-50; E. Naghiu, *Teotim, episcop de Tomis*, in "Revista Istorică", XXXI (1945) < p. 167-171; D-rand Ilie Georgescu, op. cit., p. 24-26; Pr. Prof. N. Serbanescu, *1600 de ani...*, p. 1008-1013; Pr. Prof. I. Ramureanu, *Sfinti si martiri din Tomis....*, p. 1006-1011 (cu bibliografie exhaustiva).
112. *Descoperiri noua in Schithia Minor*, *Stincile cu inscriptie greceasca din padurea Seremetului*, in "Analele Acad. Rom.", ser II, t. XXXV, 1912-1913, Mem. Sect. Ist., Bucuresti, 1913, p. 535-537; *Acelasi, Inceputurile vietii romane la gurile Dunarii*, Bucuresti, 1923, p. 147. 168. Cf. si manualul cit. de *Istoria Bisericii Romane*, I, p. 82 si Pr. Prof. I. Coman, *Patrologie*, Bucuresti, 1956, p. 247.
113. *Vezi mai ales H. Marrou, La patrie de Jean Cassien*, in "Orient Crist. Period.", XIII (1947), nr. 3-4, p. 588-596 si rec. de I. Barnea, in rev. "Biserica Ortodoxa Romana", 1948, 3-4, p. 172-173. *Patrologul italian H. Mannucci afirmase de asemenea, mai de mult, originea dobrogeana a lui Ioan Cassian (Istituzioni di Patrologia, parte II, Roma, 1932, p. 262). Vezi si Pr. Al. Constantinescu, Sfintul Cassian Scitul, nu Romanul*, in rev. "Glasul Bisericii", 1964, 7-8, p. 698-703.
114. *De viris illustribus*, 61 (P.L., t. LVIII, cpl. 1094: "Cassianus, natione Scythia". Se dezmente astfel atat afirmatia alcatuitorilor sinaxarului din Mineiul ort. Pe februarie (ziua 29) ca Sfintul s-ar fi nascut la Roma, din parinti luminati si vestiti, cit si unele ipoteze subrede in aceasta privinta, ca aceea a abatelui catolic A. Mernager, care propunea ca loc de origine a lui Cassian orasul skythopolis din Palestina (*La patrie de Cassien*, in rev. "Echos d'Orient", 1920, p. 330-358) cit si cea a liturgistului apusean J. Thibaut, care credea ca a gasit locul de nastere a lui Cassian tocmai in Serta, in Gordyana sau Kurdistan (*L'ancienliture gallicane*, Paris, 1930, p...
115. P.L., t. XLIX, col. 53-1328.
116. *Ioan Cassian, Doua cuvinte*, Bucuresti, 1825.
117. P.L., t. L, col. 9-272.
118. *Amanunte in plus despre viata si activitatea lui, pe linga lucrarile indicate in notele precedente:* F. Cabrol, *Cassien*, in *Dict. D'Archeol. chret et de Liturgie*, t. III, 1, col. 2348-2357; P. Godet, *Cassien*, in *Dict. De Theol. Cath.*, III, 1823-1829; Pr. Cicerone Iordachescu, *Istoria vechii literaturi crestine*, part. II, Iasi, 1935, p. 284-285; F. Cayre, *Precis de Patrologie*, vol. I, Paris, 1927, p. 579-588 (cu bibliografie bogata); Pr. Prof. I. Coman, *Contributia scriitorilor patristici din Scythia Minor-Dobrogea, la patrimoniul ecumenismului crestin in sec. IV-VI*, in "Ortodoxia", 1968, 1, 3-25.
119. Nu este sigur daca ziua mortii lui este 23 iulie, cum presupune calendarul catolic, ori 29 februarie, cum indica traditia ortodoxa. Daca admitem pe aceasta din urma, moartea sfintului nu poate fi plasata decit in unul din cei doi ani bisecti (432 ori 436) care cad in perioada fixata de obicei pentru moartea sa (430-435).
120. V. Parvan, *Contributii epigrafice la istoria crestinismului daco-roman*, p. 9 s.u. si N. Serbanescu, *1600 de ani ...*, p. 988.
121. *Vezi, de ex., Antologhion ce se zice floarea cuvintelor. Neamtu, 1825, vol. II, p. 12-20 (a doua paginatie).*

MARTIRI DIN PROVINCIIILE ROMANE SUD-DUNARENE

De la inceputurile ei, invatatura cea noua adusa in lume de Mantuitorul Iisus Hristos a intampinat o seama de impotriviri si prigoane din partea iudeilor si a paginilor. Unele din ele sunt descrise de Sfantul Luca in cartea "Faptele Apostolilor". Cei care primisera noua invatatura au avut insa de infruntat prigoane sau persecutii mult mai sangeroase si de lunga durata din partea imparatilor romani, care considerau crestinismul ca un pericol pentru insasi existenta statului roman pagan de atunci. Trebuie sa stim ca in statul roman religia era strans legata de viata politica si sociala. Fiecare cetatean avea obligatia de a cinsti pe zei si a le aduce jertfe, lucruri pe care crestini refuzau sa le faca. Prigoanele sangeroase s-au dezlantuit sub imparatul Nero (54-68) si au durat pana la inceputul secolului al IV-lea, timp in care crestinismul a fost socotit ca "religie nepermisa" (religio illicita).

Intre cei mai de seama imparati persecutori s-a numarat si Diocletian (284-305), care si-a asociat la tron pe Galeriu, care i-a si urmat apoi pentru un timp la conducerea imperiului.

In anii 303-304 Diocletian a dat patru edicte impotriva crestinilor, prin care se prevedea daramarea lacasurilor de cult, interzicerea adunarilor crestine, uciderea preotilor si chiar a credinciosilor, daca nu voiau sa jertfeasca zeilor pagani. Cativa ani mai tarziu a izbucnit o noua persecutie sub imparatul Liciniu (307-324). Singura vina care se putea aduce crestinilor era aceea de-a se marturisi "ucenici" ai lui Hristos si de a refuza jertfirea la idoli. Se cunosc si pedepsele care se aplicau: bataia cu vergi sau cu pietre, sfasierea trupului cu ghiare de fier sau cu cioburi ascutite, arderea cu fier inrosit, turnarea de plumb topit pe spate, spanzurarea cu capul in jos, sfaramarea picioarelor, sugrumarea, inecarea, taierea capului cu sabia.

In cursul persecutiei lui Diocletian si a lui Galeriu si-au jertfit viata pentru Hristos numerosi stramosi ai nostri daco-romani din provinciile romane din dreapta Dunarii. Trebuie sa stim ca daco-romanii traiau atat in dreapta cat si in stanga Dunarii, deci pe un teritoriu foarte intins, pe care s-au si format poporul roman si limba romana. De aceea, vom pomeni mai multe nume de martiri daco-romani, chiar daca ei n-au patimit pe teritoriul actual al tarii noastre, ci la sud de Dunare, in Iugoslavia si Bulgaria de azi. Numele unor martiri le cunoastem din "actele martirice", care erau scurte lucrari ce povesteau patimirea lor, sau din asa numitele Martirologii, adica un fel de calendare, in care erau trecute zilele de sarbatoare inchinate martirilor si sfintilor.

Printre martirii daco-romani se numarau crestini apartinand tuturor categoriilor sociale: slujitori ai altarului – episcopi, preoti, diaconi, citeti; functionari de stat, negustori, tarani, barbati si femei. Ei au patimit mai ales in cetatile (orasele) de pe malul drept al Dunarii, in provinciile Pannonia Inferior, Moesia Superior, Dacia Ripensis, Moesia Inferior, in care locuiau daco-romani, stramosii nostri.

In orasul Sirmium (azi Mitrovita, langa Belgrad, in Iugosavia), au fost condamnati la moarte, din ordinul lui Probus, guvernatorul provinciei Pannonia Inferior, preotul Montanus si sotia sa Maxima, inecati in raul Sava, la 26 martie 304, apoi episcopul Irineu, decapitat, si diaconul sau Dimitrie, strapuns cu sulita, la 6 si 9 aprilie 304. In aceeasi zi cu Dimitrie, au mai patimit, tot in Sirmium, mai multe tinere, iar in 20 iulie un credincios cu numele Secundus. Tot aici si-a dat viata pentru Hristos, intr-o zi de 25 decembrie, poate in acelasi an 304, tanara Anastasia, in cinstea careia sora, cu acelasi nume, a imparatului Constantin cel Mare, a zidit o biserica in Roma; in anul 458, moastele i-au fost asezate in biserica cu hramul Sfanta Anastasia din Constantinopol.

In apropiere de Sirmium lucrau mai multi cioplitori si sculptori in marmura, condusi de cinci neintrecuti mesteri crestini, cu numele Claudius, Castorius, Nicostratus, Sempronianus si

Simplicius. Primii patru fusesera botezati de episcopul Chiril al Antiohiei, surghiunit in aceste tinuturi. Impreuna cu alti 600 de muncitori – dintre care cei mai multi erau pagani – ei executau felurite statui si alte lucrari in marmura pentru un stralucit palat al imparatului Diocletian din cetatea Salonae (azi Split, in Croatia, pe tarmurile Marii Adriatice). Cioplitorii si sculptorii pagani au instiintat pe imparat ca acei cinci mesteri crestini au refuzat sa lucreze statuia lui Asclepios, zeul medicinei, instigand impotriva lor multime mare de pagani. Temandu-se de o rascoala, imparatul a poruncit ca toti cinci sa fie inchisi de vii in sicrie de plumb si aruncati in raul Sava. Si astfel, si-au daruit viata lui Hristos cu sufletul curat, primind cununile muceniciei. Un crestin cu numele Nicodim a scos in ascuns sicriile din apa si le-a ingropat dupa cuviinta ca pe niste odoare de mare pret. Episcopul Chiril al Antiohiei, care botezase pe patru din ei si era acum in temnita din Sirmium, a murit de suparare, auzind de sfarsitul fiilor sai duhovnicesti. Cinstita lor pomenire se facea in ziua de 9 noiembrie.

In localitatea Cibalae (Cibales), in apropiere de Sirmium, au primit moartea pentru Hristos mai multi slujitori ai altarului, intre care preotul Romulus, diaconul Silvanus (Silvan), diaconul Donatus (Donat) si fratele sau Venust. Tuturor li s-a taiat capul cu sabia in ziua de 21 august, anul 304, asadar in timpul lui Diocletian, pentru ca au marturisit ca sunt crestini si au refuzat sa aduca jertfe zeilor pagani.

Cativa ani mai tarziu, sub imparatul Liciniu, intr-o zi de 13 ianuarie, au fost martirizati in Singidunum (Belgradul de azi, pe atunci in provincia Moesia Superior), diaconul Ermil si temnicerul Stratonic. Fiind dus in fata imparatului, Ermil a recunoscut ca este crestin si diacon. Raspunzand cu necuviinta la propunerile care i s-au facut de a se lepada de credinta crestina, imparatul a poruncit sa fie batut peste fata cu un bici de metal, apoi tinut trei zile in inchisoare, scos si batut din nou cu multa cruzime, apoi aruncat iarasi in temnita. Aici a fost ingrijit cu dragoste de temnicerul Stratonic care era crestin, dar nestiut de nimeni. Dar el a fost parat de un soldat imparatului si supus el insusi la chinuri, dupa care au fost intemnitati amandoi. Toate incercarile imparatului de a-i abate de la credinta lor au ramas zadarnice. Atunci imparatul a poruncit sa fie spanzurati de un copac, iar trupurile lor ciopartite cu cutitele si apoi aruncate in Dunare. Si astfel s-au mutat amandoi la viata cea netrecoata, primind cununile muceniciei, ca niste adevarati marturisitori ai lui Hristos. Dupa trei zile trupurile lor au fost gasite, scoase la mal si ingropate dupa cuviinta. De atunci ei sunt trecuti intre sfinti, pomenirea lor facandu-se in fiecare an la 13 aprilie, zi in care “s-au nascut din nou” pentru Hristos.

In provincia Dacia Ripensis a patimit ca martir bunul crestin Hermes din cetatea Bononia (azi Vidin, in Bulgaria), prin taierea capului cu sabia. In cetatea Novae (azi orasul Svistov), pe atunci in provincia Moesia Inferior, si-a dat viata pentru Hristos sclavul Lupus (Lup), strapuns de ascutisul sabiei la 23 august 304, deci in vremea imparatului Diocletian. De atunci a fost cinstit dupa cuviinta in Novae, iar mai tarziu in toata Biserica răsăriteana.

Numarul martirilor din provinciile dunarene este, insa, mult mai mare, dar numele lor ne-au ramas necunoscute. Prin viata si mai ales prin patimirea lor, acesti martiri de la inceputul secolului al IV-lea, cei mai multi cu nume romane, ceea ce arata ca erau daco-romani, pun in lumina nu numai vechimea crestinismului romanesc, dar mai cu seama stralucirea sufletului lor, impodobit cu cea mai aleasa dragoste fata de Hristos Mantuitorul.

Sa cinstim pe acesti vrednici mucenici din neamul nostru zicand: “Umplandu-va de ape facatoare de viata, v-ati lepadat in valurile raului si intru acelea luandu-va sfarsitul, ati inecat pe mai marele rautatii, iar acum ne izvorati noua izvoare de tamaduii, prea laudatilor”. (Din slujba Utreniei la Sfintii Ermil si Stratonic, peasna 6, irmos).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 25-28.

SFANTUL MONTANUS PREOTUL SI SOTIA SA, MAXIMA

Intre preotii si credinciosii care au indurat moartea pentru Hristos in persecutia lui Diocletian, se numarau si preotul daco-roman Montanus si sotia sa Maxima din cetatea Singidunum (azi Belgrad), locuita pe atunci de stramosii nostri daco-romani. Patimirea lor este descrisa in diferite Martirologii. La inceputul anului 304, cand a inceput prigoana impotriva crestinilor, preotul Montanus a fugit in cetatea Sirmium, din provincia Pannonia Inferior (azi Mitrovita, nu departe de Belgrad), unde isi avea resedinta imparatul Galeriu, ginerele lui Diocletian. Dar a fost prins si aici si dus in fata lui Probus, guvernatorul provinciei. Stand la judecata, preotul Montanus a raspuns cu indrazneala ca este crestin si ca nu va aduce niciodata jertfe zeilor: "Eu am primit invatatura sa indur mai bine chinurile decat, lepadandu-ma de Dumnezeu, sa aduc jertfa demonilor". Fiind pus la chinuri, a rezistat cu aceeasi tarie, spunand: "Ma aduc jertfa prin chinurile acestea Dumnezeului meu, Caruia l-am jertfit". In fata acestei darzenii, neinfriat in fata chinurilor, Probus a poruncit sa fie adusa sotia lui Montanus, preoteasa Maxima, socotind ca ea va fi mai slaba din fire si il va indupleca sa aduca jertfe zeilor. Dar, spre uimirea tuturor, a cerut si ea sa fie pusa la chinuri, voind sa se faca astfel partasa la Patimile Domnului. In felul acesta, toate incercarile lui Probus de a-i abate din drumul pe care si l-au ales singuri, au ramas zadarnice. Drept aceea, a poruncit sa fie inecati in raul Sava. Auzind de aceasta hotarare, fericitii Montanus si Maxima au grait plini de bucurie: "Iti multumim, Doamne Iisuse Hristoase ca ne-ai dat rabdare si ne-ai gasit vrednici de marirea cea vesnica". Iar cand au ajuns pe tarmul raului Sava spre a fi dati mortii, preotul Montanus s-a rugat astfel: "Doamne Iisuse Hristoase, care ai patimit pentru mantuirea lumii, primeste sufletele robilor Tai Montanus si Maxima, care patimesc pentru numele Tau". Iar nelegiuitii slujitori ai lui Probus le-au legat cate o piatra de gat si i-au aruncat in rau. Valurile apelor au tras la mal trupurile lor sfintite, pe care le-au ingropat dupa cuviinta dreptmaritorii crestini care-i cunoscusera.

In acest chip au primit cununile muceniciei preotul Montanus din Singidunum si sotia sa Maxima, in cetatea Sirmium, in zilele imparatului pagan Diocletian, in anul 304, in 26 martie. Se cuvine sa stim ca Montanus este socotit ca fiind primul preot daco-roman cunoscut cu numele din istoria Bisericii noastre, ca si sotia sa, amandoi avand nume latinesci. Sa fie pomenirea lor din neam in neam!

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 28-29.

SFANTUL IRINEU EPISCOPUL SI DIACONUL SAU, DIMITRIE

La numai cateva zile dupa patimirea preotului Montanus si a sotiei sale Maxima, Martirologiile inscriu numele unui tanar episcop, Irineu din Sirmium (azi Mitrovita), oras din provincia Panonia Inferior, locuita pe atunci de daco-romani, precum si de traci romanizati. Din Actul sau martiric, scris in limba latina, aflam ca a fost judecat si condamnat la moarte de acelasi guvernator al provinciei Probus, care condamnase si pe sotii Montanus si Maxima. Acest act martiric arata ca Irineu era episcopul Bisericii din Sirmium, ca era casatorit si avea copii mici, deci era un ierarh tanar (pe atunci, episcopii puteau fi casatoriti sau necasatoriti). Pentru credinta sa in Hristos, ca si pentru slujba pe care o avea, a fost arestat si dus inaintea lui Probus. Poruncindu-i sa jertfeasca

zeilor, tanarul episcop a raspuns: "Cel ce jertfeste zeilor si nu lui Dumnezeu, sa se piarda" (Iesire 22, 20). Staruind in refuzul sau, Probus a poruncit sa fie pus la chinuri. Venind parintii si sotia lui si vazand cat de mult era chinuit, il sfatuiau sa se supuna poruncii imparatului. Acelasi lucru il faceau si copiii sai care il rugau: "Ai mila de tine si de noi, tata", iar ceilalti cunoscuti, care erau de fata, cu lacrimi si suspine ii ziceau: "Fie-ti mila de floarea tineretii tale!" Dar el le-a raspuns prin cuvintele lui Hristos Domnul: "De cel ce se va lepada de Mine inaintea oamenilor si Eu ma voi lepada de el inaintea Tatalui Meu, Care este in ceruri" (Matei 10, 33). La acest raspuns, Probus a poruncit sa fie dus cu paza la inchisoare, unde a fost tinut mai multe zile si supus la felurite chinuri. Dupa un oarecare timp, episcopul Irineu a fost adus in fata lui Probus, la miezul noptii. I s-a propus din nou sa jertfeasca, spre a fi scutit de chinuri. Dar fericitul Irineu i-a raspuns: "Am pe Dumnezeu, Caruia am invatat sa ma inchin din copilarie. Lui ma inchin, Celui ce ma intareste si Lui ii aduc jertfa, iar zeilor facuti de maini omenesti nu pot sa ma inchin". Atunci Probus a incercat sa-l induplece sa jertfeasca macar pentru copii sai, pentru a nu-i lasa orfani. Nici cu aceasta n-a reusit sa-l abata din calea pe care a pornit, caci i-a raspuns: "Copiii mei au acelasi Dumnezeu pe care-L am si eu, Care poate sa-i mantuiie: tu, insa, fa ce ti s-a poruncit".

In cele din urma, Probus a dat sentinta de condamnare, ca sa fie aruncat in raul Sava, afluent al Dunarii. Spre uimirea lui Probus, blandul dar neinfriecat episcop l-a rugat sa fie ucis cu sabia ca sa cunoasca toti "in ce fel s-au deprins crestinii sa dispretuiasca moartea pentru credinta lor in Dumnezeu". Guvernatorul i-a indeplinit aceasta ultima rugaminte, lucru pe care Irineu l-a socotit ca o biruinta, multumind lui Dumnezeu. Dus la locul de osanda, s-a rugat din nou zicand: Doamne, Iisuse Hristoase, Care ai binevoit sa patimesti pentru mantuirea lumii, fa sa se deschida cerurile Tale, ca ingerii sa primeasca sufletul robului Tau Irineu, cel ce moare pentru numele Tau si pentru poporul Tau, care sporeste in Biserica Ta universala din Sirmium. Iti cer si ma rog milostivirii Tale sa ma primesti si pe mine si sa binevoiesti a-i intari si pe acestia in credinta Ta". Si astfel a fost taiat cu sabia de ostasi si aruncat in raul Sava, in ziua de 6 aprilie, anul 304.

Anumite Martirologii arata ca, dupa cateva zile, la 9 aprilie 304, a fost ucis cu sulita tanarul Dimitrie, diaconul episcopului Irineu. Moastele lui au primit curand darul unor vindecari minunate de boli si neputinte. Dupa mai bine de un veac, cand crestinismul dobandise libertate deplina si se intarise in tot imperiul, prefectul Leontiu al Illiricului a zidit in cinstea lui doua biserici, una in Tesalonic, in care i-a asezat moastele, in ziua de 26 octombrie 413, alta in Sirmium, oras pe care slavii l-au numit, mai tarziu, Mitrovita, dupa numele sau. Unii istorici socotesc ca Sfantul Dimitrie sau Dumitru pe care noi, ortodocsii, il sarbatorim la 26 octombrie, nu este altul decat diaconul Dimitrie din Sirmium. Praznuirea lui la 26 octombrie s-ar datora faptului ca, in acea zi, i-au fost asezate moastele in biserica din Tesalonic.

Sa nu-i uitam pe acesti martiri, ci sa ne rugam lor pentru mantuirea sufletelor noastre, zicand: "Cuvantul adevarului drept invatand si cu credinta rabdand pana la sange, sfintilor mucenici Irineu si Dimitrie, rugati-va lui Hristos Dumnezeu sa mantuiasca sufletele noastre".

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 29-30.

SFINTII MUCENICI MILITARI DIN DUROSTORUM

In anii 297-298, in cursul unui razboi purtat de imperiul roman impotriva persilor, imparatii Diocletian (284-305) si Galeriu (293-311) au hotarat sa indeparteze pe toti soldatii crestini din armata, socotind ca nu lupta cu destula vitejie si ca ei ar fi vinovati de slabirea si caderea imperiului.

Printre cei care au avut de suferit în urma acestei hotărâri se numărau mai mulți ostași creștini din legiunea aflată în Durostorum, oraș în provincia Moesia Inferior (azi Silistra, pe granița romano-bulgară). Sinaxarul Bisericii din Constantinopol amintește că martiri pe frații Pasicrat și Valentin, primul de 22 de ani, iar celălalt de 30, amândoi soldați în legiunea din Durostorum. Fiind arestați, deoarece au mărturisit că sunt creștini, comandantul legiunii lor i-a obligat să aducă jertfe zeilor. Amândoi au refuzat și L-au mărturisit din nou pe Hristos. Drept aceea, comandantul lor i-a osândit la moarte, prin tăierea capului. Pe când slujitorii pagani îi duceau spre locul de osândă, în afara cetății, mama lor îi insotea, dar în loc să verse lacrimi sau să-i indemne să jertfească idolilor, dimpotrivă, îi încuraja, indemnându-i să stea cu seninătate în fața morții și să-și dea viața pentru Hristos, care a patimit pe cruce pentru noi. Și astfel, li s-au tăiat capetele, în ziua de 28 aprilie din anul 298. Evlavioasa lor mama le-a îngropat apoi trupurile după cuviința și randuiala creștinească, preamarind pe Dumnezeu pentru toate.

Tot în acel an, în ziua de 27 mai, a murit că martir și veteranul Iuliu, adică un fost soldat lăsat la vatră. Aflându-se că este creștin și refuzând să aducă jertfe zeilor pagani, a fost dus la judecata în fața unui dregător din Durostorum, cu numele Maxim. Acesta a încercat, prin cuvinte blande, să-l înduplece să aducă jertfe idolilor. Toate încercările au fost însă, zadarnice, pentru că preavrednicul mărturisitor al Domnului i-a răspuns cu hotărâre: "Acela (Hristos) a murit pentru pacatele noastre, ca să ne daruiască viața cea veșnică. Hristos Dumnezeu rămâne în vecii vecilor. Pe Acesta, dacă îl va mărturisi cineva, va avea viața veșnică, iar cel care îl va tagădui, va avea osândă veșnică". ... "Dacă voi muri înaintea Domnului Hristos, voi trăi în veșnicie". Văzând credința lui neclintită, dregătorul Maxim a hotărât să i se taie capul.

În închisoare cu el se mai găsea un ostaș creștin cu numele Isihie. Și pe când slujitorii pagani se pregăteau să-l ducă pe Iuliu spre locul de osândă, Isihie i-a zis: "Te rog să împlinesti cu bucurie făgăduința ta, ca să primești cununa pe care Domnul a făgăduit-o credincioșilor Sai și să-ți amintesti și de mine, căci curând te voi urma și eu. Te rog saluta pe Pasicrat și Valentin, slujitorii lui Dumnezeu, care au pornit înaintea noastră către Domnul, prin buna lor mărturisire". Iar Iuliu i-a răspuns: "Grabeste-te frate, să vii, căci au auzit făgăduințele tale cei pe care i-ai salutat". Și astfel s-a tăiat capul dreptmăritorului ostaș al lui Hristos, Iuliu Veteranul, la Durostorum, în ziua de 27 mai anul 298. Iar prietenul sau Isihie s-a mutat la Domnul, prin aceeași moarte mucenicească, la 15 iunie.

Tot în cetatea Durostorum au mărturisit pe Hristos alți doi ostași din armata română, Marcian și Nicandru. Au fost aruncați în închisoare și indemnati să tagăduiască pe Hristos și să jertfească idolilor. Refuzând aceste indemnuri, au fost supuși la multe chinuri: batuți cu toișe, împunși cu sulita, parjoliti în foc, aruncați pe carbuni aprinși, țarați prin cioburi ascuțite și multe altele. Toate aceste cumplite chinuri nu i-au putut clinti din statornicia credinței lor. Și astfel, din porunca împăratească, în ziua de 8 iunie li s-au tăiat capetele, așa cum se întâmplase, cu puțin înainte și cu ceilalți soldați mărturisitori: Pasicrate și Valentin, Iuliu și Isihie. Biserica creștină îi cinstește pe toți în ziua patimirii lor pentru Hristos Domnul.

"Urând ostirea cea de pe pământ, mucenicilor, v-ați împartășit de slava cea cerească și ați răbdat dureri și moarte cumplită. Pentru aceasta, aducând laude lui Hristos, cinștim prea slavita praznuirea voastră, prea fericitorilor mucenici din Durostorum".

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinți daco-romani și romani", Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994, pag. 31-32.

SFINTII MUCENICI MAXIM, CVINTILIAN SI DADAS DIN OZOVIA

În timpul persecuției aceluiași împărat Dioclețian, Martirologiile pomenesc și numele a trei marturisitori ai lui Hristos dintr-un sat de lângă Durostorum, capitala provinciei Moesia Inferior. Înseamnă că învățătura creștină era cunoscută nu numai în orașe, ci și la sate, între țărani daco-romani de atunci. Aceștia erau: Maximus (Maxim), Quintilianus (Cvintilian) și Dadas (Dada), originari din satul Ozovia (Ozobia). Primii doi aveau nume romane, iar ultimul purta un nume dac, semn că ei aparțineau populației din acel sat. Chiar și numele de Ozovia sau Ozobia este dacic. Se pare că unul din ei, Maxim, era citet sau lector, deci un cleric de grad inferior care citea din Sfânta Scriptură la anumite slujbe.

Din sinaxarul zilei de 28 aprilie, ziua patimirii lor, aflăm că au fost parati de cineva că sunt creștini. Din ordinul guvernatorilor provinciei Moesia Inferior – Tavrinius și Gavinius – au fost arestați, legați în lanțuri și duși în cetatea Durostorum. Cei doi dregatori le-au propus să se lepede de credința în Iisus Hristos și să aducă jertfe “mamei zeilor”, făgăduindu-le chiar că îi vor face preoți la un templu pagan închinat acesteia. Au refuzat toți trei și au rostit chiar cuvinte jignitoare la adresa acelor dregatori și a zeilor la care se închinau. De pildă, Maxim spunea, între altele: “Hristos este împăratul cerurilor, Care poartă de grijă de toată făptura și ține în palma toate câte sunt, iar noi nu ne vom închina niciodată la idoli făcuți de oameni”.

În fața acestui refuz, dregatorii au poruncit să fie aruncați în închisoare. Acolo, “prin îngerească aratăre se întărea marturisirea lor, laudând pe Dumnezeu”. Același sinaxar infatisează suferințele pe care le-au îndurat pentru statornicia lor în credința creștină: “Deci, scotându-i din temniță, i-au dezbrăcat de hainele lor și legându-i, i-au întins pe pământ și i-au bătut foarte cumplit, după care i-au aruncat din nou în închisoare. Văzând că nu primesc nici într-un chip să aducă jertfe și să se închine zeilor, au fost duși în satul lor, în Ozovia, unde li s-a tăiat capul”. Patimirea lor s-a petrecut într-o zi de 28 aprilie, probabil în anul 304.

Așa s-au săvârșit din viața dreptcredincioșii marturisitori ai lui Hristos Maxim, Cvintilian și Dadas, întăriți cu harul Sfântului Duh și învredniciți de viața cea veșnică pe care Dumnezeu a pregătit-o aleșilor săi. Jertfa lor va fi impresionat desigur pe mulți dintre conșatenii lor, care s-au întărit astfel în credința creștină, ori au venit la Hristos dacă nu-L cunoscuseră până atunci. Să cinstim pe acești trei sfinți odrasliți din rândul stramosilor noștri daco-romani zicând: “Marturisind înaintea tiranilor Treimea cea nezidită, trei sfinți mucenici ați fost omorâți și acum v-ați învrednicit de viața cea neîmbătrânitoare și mostenită hrana izvorului vieții. Pentru aceasta, rugați-vă lui Dumnezeu să daruiască sufletelor noastre pace și mare milă”. (Stihira la Doamne strigat-am, Vecernia zilei de 28 aprilie).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinți daco-romani și romani", Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994, pag. 32-33.

SFINTII MARTIRI EPICTET SI ASTION DIN HALMYRIS

În vremea romanilor, teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră (Dobrogea de azi), era organizat ca o provincie, numită Scythia Minor (Scitia Mică). În apropiere de bratul Sfântul Gheroghe al Dunării și de actualul sat Dunavatu de Jos (jud. Tulcea) se află ruinele unei fortărețe romano-bizantine care se numea altădată Halmyris. Aici au patimit, între anii 298-303, sau poate și mai devreme, în timpul domniei împăratului Dioclețian, preotul Epictet și tânărul Astion. Viața, minunile și mai ales mucenicia le sunt descrise pe larg în Actul martiric sau Patimirea acestor doi marturisitori ai lui

Hristos. Se spune ca pe vremea imparatului Diocletian traia, undeva “in partile Rasaritului”, poate in Asia Mica, un preot cu numele Epictet, “care ducea o viata evlavioasa si traia neprihanit”, crescut de mic copil in invataturile Domnului. Prin puterea rugaciunii sale, Dumnezeu il invrednicise de darul facerii de minuni, caci: “Adeseori deschidea ochii orbilor, curata pe leprosii care veneau la el, pe slabanogi ii insanatosea si alunga duhurile necurate din trupurile chinuite de ele”. Intre altele, sunt descrise vindecarea fiicei unui dregator, care era paralizata, a unui om stapanit de duhuri necurate si a unei femei oarbe, care si-a recapatat vederea.

Actul martiric istoriseste apoi intalnirea dintre Epictet si tanarul Astion. Acesta era singurul fiu al lui Alexandru, “om foarte bogat si mai marele cetatii”, si al Marcelinei, “de neam vestit si fiica a senatorului Iulian”. In discutia pe care au avut-o, blandul parinte Epictet l-a indemnat cu staruinta sa vina la Dumnezeu, adevaratul Tata al tuturor pamantenilor si la Biserica intemeiata de Fiul Sau care este adevarata noastra Mama. A doua zi, in revarsatul zorilor, tanarul Astion a venit din nou la preotul Epictet, rugandu-l ca, din clipa aceea, sa-l socoteasca un “catehumen”, adica un om care se pregateste pentru primirea Botezului, urmand ca, dupa putine zile, sa-l si aduca, prin aceasta Sfanta Taina, la credinta cea adevarata. L-a mai rugat, de asemenea, ca dupa primirea botezului, sa plece degraba amandoi intr-un tinut indepartat, unde ii va indrepta Duhul Sfant, pentru ca tatal lui sa nu-i pateze, prin lacrimile sale, constiinta lui de nou ucenic al lui Hristos. Epictet a indeplinit dorinta tanarului sau prieten si astfel, dupa ce a fost botezat, au plecat pe ascuns, cu o corabie, ajungand “in tinuturile scitilor”, deci in provincia romana Scitia Mica, in cetatea Halmyris, nadajduind ca acolo nu-i va cunoaste nimeni. Se intelege ca parintii lui Astion, coplestiti de durere, au inceput sa-l caute peste tot, dar nu au izbutit sa afle nimic despre soarta lui.

Dupa ce s-au stabilit in Halmyris, “puterea cereasca a inceput sa savarseasca, prin sfantul Epictet, mai multe semne si minuni in tinutul scitilor”. De pilda, a vindecat pe fiul unei femei care era surdo-mut, minune care a impresionat atat de mult pe halmyrieni, incat au venit la Hristos cam o mie dintre ei. Dar insusi tanarul Astion a primit din partea lui Dumnezeu darul facerii de minuni. Intre altele, a vindecat – prin rugaciune – un om chinuit de un duh necurat, precum si pe un om cazut de la o mare inaltime.

Actul martiric povesteste, in continuare, cele ce s-au petrecut la vreo 17 ani dupa asezarea lor in Halmyris. Venind in cetate comandantul militar al provinciei Scythia Minor, Latronianus, unul din locuitorii pagani ai cetatii l-a instiintat despre lucrarea sfanta pe care o desfasurau cei doi ucenici ai lui Hristos, aratandu-i ca “sunt niste raufacatori primejdiosi si vrajitori, care prin invataturile lor otravite indeparteaza pe multi de la jertfele datorate zeilor”. Comandantul a poruncit slujitorilor sai ca, dupa apusul soarelui, “sa se duca la locuinta sfintilor, sa-i lege, sa-i puna in fiare si sa-i duca, sub paza, la inchisoare”. Fiind aruncati in temnita, au petrecut toata noaptea cantand psalmi si rostind rugaciuni. Au hotarat amandoi ca la interogatoriul ce li se va lua sa nu raspunda decat prin cuvintele: “Suntem crestini, acesta ne este numele; nu suntem altceva decat slujitori ai adevaratului Dumnezeu”. In dimineata zilei urmatoare, Latronianus a poruncit sa se pregateasca un loc de judecata in mijlocul cetatii, iar “crainicii sa cheme cu mare strigat multimea poporului la o priveliste atat de blestemata si de inspaimantatoare”. Si venind Latronianus la scaunul de judecata, abia putea sa-i priveasca, pentru ca fetele lor straluceau ca soarele, fiind luminate de harul Domnului. Intrebandu-i de numele si tara lor, ei au raspuns asa cum s-au inteles, dar au facut, in mai multe randuri, si o noua marturisire de credinta: “Suntem crestini, o tirane; faca-se voia Dumnezeului nostru cu noi”. Au fost dezbracati si biciuiti, sfasiati cu carlige de fier si arsi cu faclii aprinse. Si cu toate acestea, ei “rabdau cu suflet mare aceste schingiuri”, dupa cum spune Actul martiric. Unul dintre judecatori, cu numele Vigiliantius (Vigilantiu) a fost asa de impresionat in fata atator suferinte si a marturisirii credintei lor, incat, in a patra zi dupa arestarea lor, a intrat la ei in inchisoare si a marturisit ca doreste si el sa se numere printre crestini.

Cei doi intemnitati au fost adusi iarasi in fata lui Latronianus si intrebati daca s-au hotarat sa aduca jertfe zeilor. Ei au declarat din nou ca sunt si raman crestini. Au urmat chinuri si mai ingrozitoare, fiind aruncati intr-un cazan in care s-a turnat smoala si grasime in clocot. Vazand ca toate sunt zadarnice, Latronianus a poruncit sa fie tinuti 30 de zile in inchisoare, fara mancare si fara apa. Cu toate acestea, nu li s-a intamplat nimic rau, ci dimpotriiva, ei cantau mereu psalmi si se rugau Domnului.

Dupa trecerea celor 30 de zile, preotul Epictet si Astion au fost dusi iarasi in fata lui Latronianus, - care ii numea “diavoli” – cerandu-le sa aduca jertfa zeilor, cu amenintarea ca in caz de impotrivire vor fi decapitati. Au declarat si acum cu acelasi curaj ca sunt crestini si ca au scos din oameni – cu ajutorul lui Hristos – tocmai pe demonii pe care ii cinsteau ei, paganii. Auzind aceste cuvinte de ocară, Latronianus a poruncit sa li se zdrobeasca fetele cu pietre, apoi sa fie baturi cu vergi de frasin pana cand isi vor da duhul. Si pe cand rabdau si aceste noi chinuri, dreptii Epictet si Astion nu ziceau decat cuvintele: “Doamne, Dumnezeu nostru, faca-se voia Ta cu noi”. Atunci Latronianus, vazand statornicia lor in credinta, a poruncit sa fie scosi din cetate si sa li se taie capetele cu sabia. Iar ei, pe cand erau dusi, cantau: “Laudati numele Domnului, laudati slugi pe Domnul” (Psalmul 134, 1), “fiindca s-a facut voia Domnului nostru cu noi in toate”. Ajunsi la locul osandei, mucenicii au rostit o lunga rugaciune, iar multimea care era de fata a raspuns “Amin”. La rugamintea lor, calaii au taiat mai intai capul lui Astion, apoi Epictet s-a asezat peste trupul lui si indata i s-a taiat si lui capul. Era intr-o zi de 8 iulie. Epictet avea pe atunci aproape 60 de ani, iar Astion catre 35.

Pe cand ce de fata aduceau slava si cinstire lui Dumnezeu, “deodata trupurile sfintilor martiri s-au facut la vedere albe ca zapada si datorita prea marii straluciri pareau ca razele soarelui; toti cei care se stiau ca sunt stapaniti de vreo neputinta, indata ce din credinta se atingeau de trupurile lor, sau din dragoste fata de Dumnezeu le sarutau, imediat se indeparta de la ei toata nelinistea si durerea”. Iar la apusul soarelui, Vigilantius cu toata casa sa si alti crestini au venit in ascuns si au luat trupurile celor doi martiri si stropindu-le cu mirodenii scumpe si cu smirna, le-au ingropat intr-un loc de cinste, cu cantari de psalmi si cu toata evlavie. La mormantul lor s-au petrecut, apoi, “multe semne si minuni, spre lauda numelui lui Hristos”. Ucigasul Latronianus a innebunit chiar a doua zi, incat cei din jurul lui au fost nevoiti sa-l lege de maini si de picioare si sa-l inchida, iar dupa doua zile a murit in chinuri cumplite.

Actul martiric mai istoriseste ca, pe cand erau chinuiti cei doi marturisitori, a aparut in Halmyris un strain care l-a recunoscut pe Astion in fata scaunului de judecata. A urcat de indata in corabie si s-a dus pana in orasul in care traiau parintii sai, Alexandru si Marcelina. Le-a povestit toate cele ce a vazut, ca si de credinta cea noua pe care o marturisea cu atata tarie fiul lor. Indata, mama sa a zis ca vrea sa devina si ea crestina si, daca va fi nevoie, va primi si martiriul. Insofit de trei tineri slujitori, s-au urcat pe o corabie, indreptandu-se spre “tara scitilor”, in cetatea Halmyris. Dar ei au sosit prea tarziu, abia a treia zi dupa inmormantarea sfintilor mucenici. Astion i se aratase noaptea in vis lui Vigilantius, rugandu-l sa iasa intru intampinarea parintilor sai. Ducandu-se la tarmul marii, i-a si intalnit acolo si i-a dus la casa lui sa se odihneasca. Apoi Vigilantius, vreme de o saptamana, le-a vorbit despre invatatura cea noua a lui Iisus Hristos, Cel Caruia fiul lor si batranul preot Epictet i-au inchinat si jertfit propria lor viata. Si dupa ce le-a binevestit lor pe Domnul, un preot cu numele Bonosus, care statea ascuns, “ferindu-se de cruzimea persecutiilor”, s-a rugat mult pentru ei, i-a facut “catehumeni”. Iar la 40 de zile de la venirea lor in Halmyris, au fost botezati de un episcop cu numele Evangelicus, probabil din orasul Tomis. Acesta a ramas cu ei opt zile, apoi “s-a dus in alta cetate, care era in apropiere”. Curand, noii crestini, Alexandru si Marcelina, s-au reintors in tara lor, luand cu ei pe dreptcredinciosul Vigilantius si pe cinstitul preot Bonosus. Ajungand acasa, si-au impartit toata averea saracilor, asa cum se cadea alesilor lui Dumnezeu.

Pentru noi romanii, Actul martiric al lui Epictet si Astion are o mare insemnatate, fiindca este cea mai veche lucrare scrisa pe teritoriul tarii noastre. Unii carturari socotesc ca insusi Vigilantius ar fi

intocmit o prima istorisire a patimirii celor doi martiri, pe scurt, iar mai tarziu au fost adaugate alte paragrafe. S-a scris in limba latina, vorbita de stramosii nostri daco-romani.

Sa ne rugam, dar, acestor doi mucenici care au suferit pe pamantul tarii noastre, zicand: "Calcand la pamant dulcetile cele ravnitoare ale celor de jos, v-ati ridicat prin dar catre dumnezeiasca inaltime a muceniciei, patimitorilor Epictet si Astion, luminatori ai lumii. Pentru aceea, ne rugam sa ne aparati pe noi de intunericul pacatelor si de boale, rugandu-va Dumnezeuului tuturor pentru noi". (O sedelna la mucenici).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 33-37.

SFINTII MUCENICI DIN TOMIS (CONSTANTA)

Cel mai insemnat oras din provincia romana Scitia Mica, era Tomisul, Constanta de azi, considerat ca o "metropola" a provinciei. Viata crestina de aici coboara pana in "veacul apostolic", cand a predicat in aceste parti unul din apostolii Mantuitorului, Sfantul Andrei "cel intai chemat". Aici a luat fiinta si cea mai veche episcopie daco-romana, cu ierarhi invatati, care au scris lucrari teologice ori au participat la diferite sinoade ecumenice si locale. In cursul persecutiilor lui Diocletian, Maximian, Galeriu si Liciniu, Tomisul a dat cel mai mare numar de martiri. Unii istorici socotesc ca ar fi fost peste 60 de martiri. Este greu sa-i pomenim pe toti, de aceea ne vom margini la cei mai de seama dintre ei.

Martirologiile apusene, precum si sinaxarele din Mineiele ortodoxe, pomenesc pe episcopul Efrem al Tomisului, care ar fi patimit aici intr-o zi de 7 martie, probabil in anul 304. Se spune cum ca el ar fi fost trimis aici de catre patriarhul Ermon al Ierusalimului, cu cativa ani inainte. Pentru ca n-a voit sa jertfeasca zeilor, a fost decapitat.

Vechile sinaxare grecesti si Mineiele ortodoxe pomenesc, la 13 septembrie, sase martiri care au patimit la Tomis sub imparatul Liciniu, prin anii 320-323: Macrobiu, Gordian, Ili (Heli), Zotic, Lucian si Valerian (in "Martirologiul ieronimian", Macrobiu, Gordian si Valerian sunt pomeniti insa, la 15 septembrie). Macrobiu si Gordian erau doi tineri originari din Asia Mica si care serveau la curtea imparateasca a lui Liciniu. Au fost inlaturati din slujba lor, pentru ca se marturiseră crestini, fiind exilati tocmai la Tomis. Aici au asistat la interogatoriul care s-a luat crestinilor Ili (Heli), Zotic si Lucian, care au fost condamnati la decapitare. Macrobiu si Gordian au impartasit o soarta asemanatoare, fiind arsi in foc, din porunca guvernatorului provinciei Moesia Inferior. Despre Valerian se spune ca ar fi murit mai pe urma, plangand pe mormintele fratilor de suferinta.

Martirologiile apusene pomenesc, la 2 si 3 ianuarie, ca martiri in Tomis, pe trei frati: Argeu, Narcis si Marcellin, morti tot in cursul persecutiei lui Liciniu. Primii doi au fost ucisi prin taierea capului cu sabia, intrucat au refuzat inrolarea lor in armata romana repaganizata de imparatul Liciniu. Cel mic, Marcellin, a fost aruncat in mare. Trupul sau a fost insa adus de valuri la tarm, iar un crestin l-a dus in ascuns la casa sa; acolo au avut loc apoi multe vindecari minunate. Unii istorici socotesc ca ei ar fi fost fiii unui episcop de la Tomis.

Unele Martirologii apusene mai noteaza, intre sfintii tomitani, si pe episcopul Filius (Filus) sau Titus, care ar fi fost aruncat in mare, dupa multe chinuri, tot in cursul persecutiei lui Liciniu, intr-o zi de 3 ianuarie.

Numarul martirilor din Tomis este insa mult mai mare, dupa cum aflam din Martirologii sau din Mineie, dar de multe ori stirile nu sunt sigure, in ce priveste data si locul patimirii. Presupunem ca multi dintre ei erau daco-romani. Sa-i rugam sa ceara lui Hristos Domnul, pentru care au patimit, pacea si mila Sa pentru intreg neamul romanesc de pretutindeni si sa-i cinstim prin cantarea: "Mucenicii Tai, Doamne, intru nevointele lor, cununile nestrucaciunii au luat de la Tine, Dumnezeul nostru. Ca avand taria Ta, pe chinuitori au surpat, zdrobit-au si ale dracilor neputincioase indrazniri. Pentru rugaciunile lor, mantuieste sufletele noastre" (Troparul glasului 4, la mai multi mucenici).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 37-38.

SFINTII MUCENICI DIN AXIOPOLIS

Intre centrele importante din Scitia Mica se numara si orasul Axiopolis (langa Cernavoda de azi), port pe malul drept al Dunarii, unde stationa si o legiune militara romana. Persecutiile dezlantuite impotriva crestinilor de imparatul Diocletian si coregentii sai, apoi continuate de Liciniu, au facut multe victime in randul crestinilor de aici, ale caror nume sunt consemnate in diferite acte martirice.

Din randul martirilor care au patimit aici, pomenim doar trei, care sunt mai bine cunoscuti. Este vorba de martirii Chiril, Chindeas (Chindeus) si Tasius (Dasius), ale caror nume sunt pomenite si intr-o inscriptie descoperita aici, in anul 1947. Sfantul Chiril era foarte mult cinstit in Axiopolis, avand cinci zile de sarbatoare. Era fie un martir local, fie ca numai suferise aici pentru Hristos, probabil intr-o zi de 26 aprilie. Se crede ca pe mormantul lui s-ar fi ridicat o bazilica, ale carei ruine se mai vad si azi. Tot asa de cunoscut era si martirul Chindeas (Chindeus sau Chindeu), un sfant local, probabil un daco-roman.

In privinta lui Tasius, multi istorici socotesc ca este una si aceeaasi persoana cu ostasul martir Dasius, despre care "actul sau martiric" arata ca ar fi patimit in cetatea Durostorum, in ziua de 20 noiembrie 304. Acesti istorici cred ca el ar fi suferit martiriul la Axiopolis, iar mai tarziu i-au fost asezate moastele, pentru o vreme, in Durostorum. Din actul sau martiric, aflam multe lucruri interesante in legatura cu patimirea sa. Era soldat in armata romana, tocmai in vremea persecutiilor lui Diocletian. Era pe atunci foarte raspandita sarbatoarea "saturnaliilor", in cinstea zeului grec Cronos, numit de roman Saturn, zeul timpului. Cu acest prilej, se obisnuia sa se aleaga un soldat, prin tragere la sorti, ca "rege al saturnaliilor", care era imbracat "intr-o haina imparateasca, dupa asemanarea lui Cronos insusi", avand dreptul ca, timp de 30 de zile, sa-si permita orice fapte "nelegiuite si rusinoase", precum si felurite "placeri diavolesti". Dupa incheierea acestor zile, in ziua propriu-zisa a sarbatorii, se sfarsea insa si viata lui, caci el urma sa fie adus jertfa lui Cronos si ucis cu sabiile. S-a intamplat ca sa fie ales, prin tragere la sorti, in vederea sarbatoririi lui Cronos, tocmai soldatul crestin Dasius.

"Aprins de ravna sfanta", dupa cum marturiseste actul sau martiric, si-a dat seama ca dupa acele zile de petreceri desarte si trecatoare, "va fi aruncat in focul cel vesnic", incat Dasius si-a zis: "Este mai bine pentru mine sa sufar putinele chinuri si munci, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, iar dupa moarte sa mostenesc viata cea vesnica, impreuna cu toti sfintii". Drept aceea, in ziua randuita pentru inceputul sarbatorii, Dasius le-a spus celorlalti soldati ca este crestin si ca prefera sa fie adus el insusi ca jertfa lui Hristos. Inchis de indata, a doua zi a fost adus in fata comandantului sau militar Bassus, spre a fi judecat. Neinfriecat Dasius a respins cu tarie toate incercarile aceuia de a-l face sa cinsteasca chipurile imparatilor de atunci. El declara, intre altele: "Sunt crestin si nu slujesc imparatului pamantesc, ci imparatului celui ceresc si primesc darul Lui, traiesc din harul Lui

si ma imbogatesc din negraita Lui iubire de oameni” sau: “Eu marturisesc ca sunt crestin si nu ma supun nimanei altuia decat unuia, curatului si vesnicului Dumnezeu, Tatal, Fiul si Sfantul Duh, cel in trei nume si fete, dar de o singura fiinta”. Vazand ca toate incercarile de a-l abate de pe drumul sau raman zadarnice, legatul Bassus l-a supus la multe chinuri si, in cele din urma, a poruncit sa i se taie capul. Savarsirea lui din viata s-a petrecut in ziua de 20 noiembrie, anul 304.

Moastele fericitului mucenic al lui Hristos au fost duse la Durostorum, iar in anul 579 la Ancona, in Italia, unde se pastreaza pana azi, in biserica Sfantul Cyriacus; pe sarcofagul sau se gaseste inscriptia greceasca: “Aici zace Sfantul martir Dasios, adus din Dorostol” (Durostorum).

Sa ne rugam sfintilor din Axiopolis sa ceara de la Hristos Domnul mila si pace pentru pamantul binecuvantat al Dobrogei, cel stropit cu sangele lor de martiri.

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 39-40.

SFINTII MUCENICI ZOTICOS, ATTALOS, KAMASIS SI FILIPPOS DIN NOVIODUNUM

In septembrie 1971 s-a facut o descoperire de mare insemnatate, care pune si mai mult in lumina vechimea

si vigoarea crestinismului daco-roman. Este vorba de o bazilica paleocrestina, avand trei nave si o absida semicirculara (altar), descoperita in comuna Niculitel din judetul Tulcea, la vreo 10 km de vechea cetate romana Noviodunum. Valoarea acestei bazilici sta in cripta sa cu moaste de martiri (martirion), - de forma patrata (3,70x3,40), construita din caramida cu mortar – asezata sub altar. In interior, pe peretele din stanga intrarii, a fost zgariata in mortarul crud o inscriptie in greceste: “Martirii lui Hristos”, iar pe peretele din dreapta apare din nou cuvantul “martiri”, precum si numele lor: Zotikos, Attalos, Kamasis si Filippos.

In anii urmasori, continuandu-se cercetarile arheologice, sub nivelul acestei cripte s-au mai descoperit resturi din trupurile altor martiri, ale caror nume nu se cunosc. Pe o lespede de calcar se afla o inscriptie, cu urmatorul cuprins: “Aici si acolo (se afla) sangele martirilor”.

Arheologii si teologii care s-au ocupat cu aceste descoperiri de la Niculitel n-au putut stabili data si timpul patimirii acestor sase martiri. Cei mai multi socotesc ca au fost martirizati in localitatea invecinata Noviodunum (azi orasul Isaccea), fie in cursul persecutiei lui Diocletian, prin anii 303-304, fie in timpul imparatului Liciniu, care a luat mai multe masuri impotriva crestinilor, prin anii 319-324. Poate cei doi, necunoscuti, sa fi patimit si mai devreme. Martirologiul “siriatic” pomeneste pe mucenicul Filippos in ziua de 4 iunie, iar Martirologiul numit “ieronimian” ii mentioneaza pe toti, la aceeasi data, adaugand si alte nume: Quirinus, Iulia, Saturninus, Galdunus, Ninnita, Fortunio si alti 25, ale caror nume sunt notate. S-ar putea ca intre ei sa fi fost si cei doi martiri necunoscuti descoperiti la Niculitel. Numele primilor trei martiri sunt orientale, cel de Filippos este biblic, iar celelalte sunt latine, deci ar fi niste localnici daco-romani.

In a doua jumatate a secolului al IV-lea, pe locul in care au fost ingropati, s-a ridicat o bazilica, in scopul cinstirii lor in fiecare an. Probabil acest lacas de inchinare paleocrestin –sau vreo manastire care se va fi ridicat mai tarziu – a dat satului numele de Manastiriste, care este intalnit in cateva izvoare medievale. Bazilica de la Niculitel prezinta o mare insemnatate pentru istoria Bisericii noastre, pentru ca aici s-au pastrat singurele moaste de martiri din perioada paleocrestina

descoperite pe teritoriul Romaniei. Astazi, moastele lor sunt asezate, spre cinstire, in biserica manastirii Cocos, situata in apropiere.

Sa ne abatem si noi pasii spre acest lacas de rugaciune, ridicat pe la inceputul veacului al XIX-lea de calugari transilvaneni si sa cerem Sfantilor Mucenici Zoticos, Attalos, Kamasis si Filippos sa ne ocroteasca cu rugaciunile lor inaintea lui Hristos Domnul, pentru care au patimit si ei "purtatorilor de chinuri, ca niste viteji cugetatori, indrazneala avand catre Dumnezeu, noua tuturor celor ce va cinstim cu dragoste, cereti- ne iertare de gresale, izbavindu-ne de patimi si de necazuri".

Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 40-42.

SFANTUL MUCENIC EMILIAN DIN DUROSTORUM

Dupa anul 313, cand imparatul Constantin cel Mare a acordat libertate crestinismului in imperiul roman, a urmat o perioada de pace pentru Biserica lui Hristos. Dar dupa aproape o jumatate de veac, a aparut o ultima incercare de reinviere a paganismului, pornita de imparatul Iulian Apostatul (361-363), numit asa tocmai pentru ca se lepadase de credinta crestina. El a pus in fruntea armatei numai ofiteri pagani, iar la conducerea marilor unitati administrative demnitari pagani, care aveau misiunea de a reintroduce si de a reface vechile temple, spre a le reda cultului, declarandu-se el insusi ca "pontifex maximus", adica mai marele preotimii pagane. Toate aceste incercari de refacere a paganismului au dus la nemulumiri si chiar la razvratiri fatise din partea crestinilor, incat s-a ajuns, in unele locuri, la noi persecutii impotriva lor. In cursul acestora si-au jertfit viata pentru Hristos si unii crestini din tinuturile dunarene. Intre ei se numara si tanarul Emilian din Durostorum (azi Silistra) pe Dunare.

Din fericire, se cunoaste actul sau martiric, pastrat in latineste si greceste, din care aflam ca era militar si ca era fiul prefectului din Durostorum, Sabbastianus. Acest act descrie pe larg martiriul sau. Se spune ca, dupa ce imparatul a dat edictul prin care crestinismul era interzis in tot imperiul roman, a fost trimis in Durostorum un oarecare Capitolin, "vicarul Traciei", om "plin de inselaciune si cu mintea intunecata, doritor fiind inca si de varsare de sange si avand mare ravna pentru idoli", ca sa cerceteze daca se mai aflau crestini. Ajungand la Durostorum, conducatorii cetatii au jurat ca toti locuitorii "se inchina zeilor nostri si neincetat la aduc jertfe cu toata cinstirea". Bucuros de un asemenea raspuns, Capitolin a chemat la un ospat pe toti dregatorii din cetate. Dar pe cand petreceau ei, tanarul Emilian "privind imprejur si vazand timpul potrivit ca sa castige cununa vietii celei de sus, fiindca se socotea crestin nu numai in fata lui Dumnezeu si a ingerilor, ci si a oamenilor si dorind ca lucrul acesta sa fie aratat tuturor a intrat in templul pagan din cetate si cu un ciocan de fier a distrus statuile zeilor, adica idoli, a rasturnat altarele si jertfele puse pe ele, apoi a iesit nevazut de nimeni".

Un slujitor al lui Capitolin vazand cele ce s-au intamplat in templu, l-a instiintat de indata. Plin de manie, a poruncit sa fie gasit vinovatul. Atunci slujitorii lui au vazut trecand prin fata templului un taran oarecare, pe care socotindu-l ca este faptasul, l-au prins si l-au batut. Dar Emilian, vazand ca este chinuit un om nevinovat in locul lui, s-a predat singur acelor slujitori, marturisind ca el este vinovat pentru cele savarsite in templu. Doi soldati l-au arestat de indata, in ziua de 16 iulie 362, ducandu-l inaintea lui Capitolin, care l-a supus unui interogatoriu. Fiind intrebat care ii este numele, el a raspuns: "Daca ma intrebi de numele meu obisnuit, ma numesc Emilian; daca,

dimpotriva, cautati numele meu cel desavarsit, atunci socoteste-ma a ma numi crestin”. Intrebat de ce “a adus ocari nemuritorilor zei”, tanarul Emilian a raspuns cu mult curaj zicand: “Dumnezeu si sufletul meu mi-au poruncit sa calc in picioare pe acesti neinsufletiti, ca sa se arate tuturor ca sunt pietre fara suflet, muti si surzi, in care nu se afla nici un fel de graire”. Plin de manie, Capitolin a cerut sa fie dezbracat si intins cu fata la pamant, poruncind apoi slujitorilor sa-l “umple de rani adanci”. Pe cand era batut cu cruzime cu vine de bou, Capitolin l-a intrebat din nou cine l-a indemnat la acea fapta, la care, neinfriecat Emilian a raspuns cu aceeași hotarare, ca numai Dumnezeu si sufletul sau l-au facut sa rastoarne si sa calce in picioare “zeii cei spurcati” si sa arunce “jertfele cele nelegiute”. In fata unei asemenea infruntari, Capitolin a poruncit sa fie intors cu fata in sus si lovit cu aceeași neindurare si pe piept.

Dupa ce l-au batut vreme indelungata, marturisind din nou ca este “rob al lui Hristos”, Capitolin a poruncit sa fie ars de viu, ca nu cumva curajul si statornicia lui in credinta sa fie urmata si de altii. Atunci slujitorii l-au scos afara din cetate, aproape de malul Dunarii, unde se pregatise un rug pentru el. Emilian le-a cerut ingaduinta sa-l lase sa se roage lui Dumnezeu. Iar dupa ce s-a rugat, a fost aruncat de slujitori in foc. Dar Dumnezeu a facut o noua minune, caci “focul cunoscand pe mucenicul lui Hristos nu l-a mistuit, ci l-a pazit intreg si neatins, iar pe slujitorii lui Capitolin, cei ce erau aproape, i-a cuprins flacara si i-a ars de tot”. Vazand ca a ramas nevatamat, fericitul Emilian “a marit pe Dumnezeu, si intorcandu-se spre rasarit, s-a insemnat cu semnul crucii si ridicandu-si privirile catre cer a zis: Doamne Iisuse Hristoase, primeste sufletul meu! Si zicand acestea, a adormit in pace”. Era in anul Domnului 362, in ziua de 18 iulie.

Actul sau martiric istoriseste mai departe ca femeia lui Capitolin, fiind in taina crestina, a fost rugata de ceilalti marturisitori ai lui Hristos sa ceara de la Barbatul ei trupul noului mucenic spre a fi ingropat dupa cuviinta. Si astfel, uns cu miruri, trupul sau a fost redat pamantului din care a fost zidit, cu cantari duhovnicesti si cu psalmi, undeva in apropierea orasului Durostorum, la locul numit Gedina. De atunci, mucenicul Emilian este praznuit ca sfant si trecut in sinaxar in ziua de 18 iulie, ziua patimirii si mutarii sale la Domnul.

“Stea luminoasa ai aratat Bisericii Tale Hristoase, pe mucenicul Emilian si ostas prea ales care lumineaza acum toata lumea cu lucrari de minuni tainice si goneste intunericul necredintei; de la acesta luminandu-ne, cu dumnezeiasca cuviinta Te laudam pe Tine, Iisuse atotputernice, Mantuitorul sufletelor noastre” (stihira de la Doamne strigat-am din ziua de 18 iulie).

Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 42-44.

SFINTII MUCENICI NICHITA SI SAVA SI ALTI CRESTINI MARTIRIZATI DE GOTI

Pe la mijlocul veacului al III-lea, pe pamantul Romaniei de azi – locuit pe atunci de daco-romani, stramosii nostri -, s-au asezat treptat triburi de goti, prima populatie migratoare care a ajuns la noi. Mai tarziu, prin secolul al IV-lea, gotii s-au indreptat spre apusul Europei. Unii dintre ei cunoscusera invatatura crestina inca inaintea asezarii lor printre daco-romani, pe cand se gaseau in teritoriile din nordul Marii Negre. Asezandu-se printre daco-romani, poate ca unii din ei vor fi lucrat pentru increstinarea unor goti.

In secolul al IV-lea, gotii de la noi aveau propriul lor episcop, pe Ulfila, un om invatat, care a facut misiune printre ei peste 40 de ani. El a predicat in teritoriile nord-dunarene in limbile latina, greaca si gotica, a creat un alfabet pentru ei si a tradus aproape toata Biblia in limba gotica. Activitatea lui

a fost tulburata, nu peste mult timp, de o prigoana dezlantuita impotriva gotilor crestini de catre conducatorul lor Aorich, in anul 348. De aceea, Ulfila a fost nevoit sa se refugieze in sudul Dunarii, in provincia romana Moesia Inferior, asezandu-se, probabil, in cetatea Durostorum, in care si-a continuat lucrarea misionara pana la moarte, prin anii 381-383.

O noua persecutie impotriva crestinilor din nordul Dunarii a dezlantuit regele got Athanaric prin anii 370- 372. Cu putin inainte, imparatul Valens al Constantinopolului l-a biruit pe Athanaric intr-o lupta. Drept razbunare a pornit aceasta persecutie, socotind ca gotii si daco-romanii crestini ar fi avut legaturi cu imparatul Valens, care era crestin. In cursul persecutiei au patimit pentru Hristos mai multi goti crestini. Numele unora din ei sunt cunoscute dintr-un fragment de calendar got, pastrat numai pentru zilele de 23 octombrie – 30 noiembrie, dar si din anumite acte martirice. Ar fi fost in numar de 26. Toti au indurat martiriul din porunca unui conducator got cu numele Vingurich. Se spune ca au fost arsi de vii intr-o biserică, undeva la varsarea raului Arges in Dunare. Ramasitele lor pamantesti au fost stranse de o crestina cu numele Gaatha, sotia unui conducator got si fiica ei Dulcilla, care le-au dus, cu ajutorul crestinului Vellas, in orasul Cizic, in apropiere de Constantinopol, unde traiau mai multi goti crestini. Dulcilla a ramas acolo, iar Gaatha si Vellas, reintorsi intre gotii de la noi, au fost ucisi cu pietre.

Sinaxarele pomenesc si de alti martiri din persecutia lui Athanaric. Asa a fost Sfantul Nichita. Iata ce aflam despre el in “Sinaxarul Bisericii constantinopolitane”: “Acesta a trait in timpul domniei lui Constantin cel Mare, fiind nascut si crescut in tara barbarilor numiti goti, dincolo de fluviul Istru (Dunarea). El nu s-a insotit cu barbarii, ci a stat in randurile cuviosilor, remarcandu-se prin nastere si stare sociala. El a fost luat de Athanaric, conducatorul poporului, din cauza credintei in Hristos, dupa ce a fost mult chinuit, si-a aflat moartea prin foc”. Era grec de neam si se crede ca parintii sau bunicii lui erau originari din Asia Mica, luati in robie de goti si adusi in nordul Dunarii. Mai tarziu, moastele lui Nichita au fost duse in provincia Cilicia, in sudul Asiei Mici si asezate intr-o biserică din orasul Mopsuestia, intr-o zi de 15 septembrie. De atunci, a fost trecut in sinaxare si i se face pomenirea in aceasta zi. Pentru ca a patimit intre goti, numele lui este trecut in sinaxare, ca “Nichita gotul”.

Stiri mult mai bogate avem despre un alt martir din persecutia lui Athanaric si anume despre Sfantul Sava. Patimirea sa este descrisa in asa numita “Scrisoare a Bisericii lui Dumnezeu din Gotia catre Biserica lui Dumnezeu din Capadocia si catre comunitatile de pretudindeni ale Bisericii universale”, care era, de fapt, actul sau martiric. Din cuprinsul acestei scrisori reiese ca Sava era grec de neam – deci tot un urmas al grecilor din Asia Mica, luati in captivitate de goti. Iata cum era infatisat chipul sau moral: “Era drept in credinta, cucernic, gata catre toata ascultarea cea cu dreptate; bland, neiscusit in cuvânt, nu in sa in cunostinta; aparator al adevarului fata de toti, in mod pasnic, facand sa taca pe idolatri, dar nu cu mandrie, ci purtandu-se dupa cum se cuvine celor smeriti; linistit si cumpanit la vorba, foarte silitor spre orice lucru bun. Canta psalmi in biserică, ingrijindu-se foarte mult de aceasta; nu se ingrijea de bani, nici de avere, decat numai de ceea ce avea trebuinta; era cumpatat, infranat in toate, traind in feciorie, retras, postea cu asprime, staruia cu grija in rugaciuni si cucerea pe toti printr-o purtare frumoasa; isi implinea datoriile si nu se ingrijea de cele nefolositoare; avea o credinta cu totul curata, lucratoare prin iubire, incat nu pregeta niciodata sa vorbeasca cu indrazneala in Domnul...”.

Cand carmuitorii goti au pornit prigoana impotriva crestinilor, silindu-i sa manance din cele jertfite idolilor, Sava a respins incercarea consatenilor sai pagani de a-l scapa oferindu-i spre mancare carni neiertfite, indemnand si pe ceilalti crestini sa faca la fel. Acest lucru a separat pe pagani, care l-au alungat din sat, neingaduindu-i sa se reintoarca decat dupa trecerea unui timp. Cu alt prilej, desi consatenii sai erau gata sa jure in fata prigonitorilor ca in satul lor nu erau nici un crestin, Sava a marturisit in fata tuturor ca el se numara printre crestini. Apropiindu-se sarbatoarea Pastilor din anul 372, prigoana lui Athanaric impotriva crestinilor a pornit cu si mai multa cruzime. Din aceasta

pricina, unii dintre ei – preoti si credinciosi – au fost siliti sa se refugieze in dreapta Dunarii, in “Romania”, adica intr-una din provinciile romane, se pare in Scitia Mica, adica in Dobrogea de azi. Intre cei care au plecat se numara si preotul satului, Sansala. Sfantul Sava, dupa cum ne spune pomenita Scrisoare, s-a indreptat “spre alt oras”, al carui nume nu-l stim, la preotul Gutica, spre a praznui impreuna Pastile. Pe drum, insa, “i s-a aratat un barbat foarte mare si stralucitor la infatisare”, care i-a poruncit sa se intoarca la preotul Sansala. Sava nu s-a supus poruncii, ci a mers mai departe. O zapada puternica, pornita dintr-o data, i-a troienit drumul, incat n-a mai putut inainta. Intelegand ca aceasta este voia lui Dumnezeu, s-a reintors acasa. Aici l-a gasit si pe preotul Sansala, revenit intre timp, pe ascuns, la pastoritii sai. Si astfel a praznuit Pastile impreuna cu el si cu ceilalti credinciosi.

Dar in a treia noapte dupa luminatul praznic, a intrat in sat Atharid, fiul unui dregator, impreuna cu “o ceata de talhari nelegiuiti”. Au prins pe preot pe care l-au legat, iar pe Sava “smulgandu-l dezbracat din pat l-au pus in lanturi; pe preot l-au asezat intr-un car, iar pe Sava, gol cum se nascuse, l-au dus prin vai cu paduri, carora le dadusera foc de curand, alungandu-l si lovindu-l cu nuiele si bice, purtandu-se crud si fara mila impotriva robilor lui Dumnezeu...”.

Facandu-se ziua prigonitorii au vazut ca pe trupul sau nu mai era nici o rana. Atunci, in inversunarea lor, “luand o osie de car si punand-o pe umerii lui, i-au lungit mainile, intinzandu-le pana la capetele osiei; la fel, intinzandu-i picioarele pe o alta osie, l-au legat. Apoi, aruncandu-l si facandu-l sa zaca pe spate, n-au incetat sa-l chinuie aproape toata noaptea”. Dupa ce au adormit chinuitorii, o femeie l-a dezlegat. Afland de aceasta, Atharid “a poruncit sa i se lege mainile si sa fie spanzurat de grinda casei”.

Dupa putina vreme, au venit din nou trimisii lui Atharid cu mancaruri jertfite idolilor. Preotul Sansala si Sava nu numai ca au respins indemnul lor de a manca din cele jertfite, ci au rostit si cuvinte de ocară fata de Atharid. In fata acestui raspuns, Atharid a poruncit ca Sava sa fie inecat in raul Buzau (Museos). Desi unii din prigonitori voiau sa-l scape in ascuns, el le-a cerut sa implineasca cele ce li s-au poruncit, zicea el, “iata, in fata stau in slava cei ce au venit sa ma primeasca”, adica ingerii. “Atunci – spune Scrisoarea – l-au coborat in apa, in timp ce el multimea si preamarea pe Dumnezeu ... si aruncandu-l si punandu-i un lemn de gat, l-au impins in adanc”. Si astfel, s-a petrecut trecerea lui din aceasta viata “prin lemn si apa”, la 12 aprilie 372, a cincea zi dupa Pasti, fiind el in varsta de 38 de ani. Ucigasii i-au scos trupul neinsufletit din apa pe malul raului si au plecat, iar pe preotul Sansala l-au lasat prada chinurilor indurate pana atunci. Probabil el a fost cel care a purtat grija inmormantarii lui Sava.

La scurt timp dupa patimirea lui, s-a raspandit vestea despre acest nou martir, ajungand pana la Sfantul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei din Capadocia (c. 330-379). Lucrul acesta nu este de mirare, daca ne gandim la numerosii greci capadocieni luati in robie de goti si adusi in tinuturile dunarene si care mai pastrau legaturile cu pamantul lor de bastina. Asa se face ca prin anii 373-374, Sfantul Vasile a rugat pe guvernatorul provinciei Scitia Mica, tot un capadocian si probabil ruda cu el, sa-i trimita moaste de sfinti. Rugamintea i-a fost indeplinita, trimitandu-i chiar moastele Sfantului Sava, insotita de acea Scrisoare a Bisericii din Gotia catre cea din Capadocia, redactata in limba greaca. Se crede ca alcatuitorul acestei Scrisori era episcopul Vetranion de la Tomis (Constanta), care mai tarziu avea sa fie numarat si el intre sfinti. Trimiterea moastelor in Capadocia s-a facut prin osardia si purtarea de grija a aceluiasi sfintit ierarh. Indata dupa primirea lor, Sfantul Vasile a multumit, prin doua scrisori, episcopului Vetranion, pentru acest “dar de pret si rod stralucit al credintei”, pentru moastele martirului “inflorit de curand” printre goti.

Sa ne rugam si noi Sfantului Mucenic Sava de la Buzau sa ceara prea milostivului nostru Dumnezeu pace si multa indurare pentru poporul roman dreptcredincios din tara in care el insusi a primit cununile muceniciei, in urma cu 16 veacuri.

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 44-47.

SFANTUL IERARH GHELASIE DE LA RAMET

Pana in anul 1978 se stiau putine lucruri despre acest sfant traitor pe pamant romanesc, in stravechea manastire de la Ramet (jud. Alba), situata pe valea Geoagiului, intr-o pozitie geografica de un farmec cu totul aparte. Biserica veche a manastirii – lucrata din piatra si impodobita cu frumoase fresce – dateaza din veacul al XIV-lea. Prin anul 1762, din ordinul generalului austriac Bukow – trimisul imparatesei Maria Tereza – zeci de manastiri si schituri romanesti din Transilvania au fost arse, distruse cu tunurile sau prefacute in biserici parohiale. Intre acestea se numara si Rametul. A fost refacuta, dar in 1785 a fost distrusa din nou. asa se face ca manastirea Ramet a fost inchisa si a ramas aproape pustie. Din cand in cand mai slujeau aici preoti din satele invecinate. Abia dupa realizarea unitatii noastre de stat, deci dupa 1918, s-au reluat traditiile vietii calugaresti.

Vietuitorii acestui sfant lacas de inchinare au aflat de la inaintasii lor ca aici, la Ramet, a trait, cu veacuri in urma, un monah cu viata imbunatatita, cu numele Ghelasie, pe care credinciosii din partea locului – cunoscuti sub numele de mocani – l-au cinstit ca sfant, din neam in neam, pana in zilele noastre. Se relateaza si azi unele din minunile savarsite de acest Ghelasie inca pe cand era in viata. Calugarii de aici – iar din 1955 incoace maicile -, pastreaza cu aleasa veneratie capul acestui "sfant" canonizat de evlavia populara, stiind ca el are darul vindecarii de boli si neputinte in popor. Iata cum a fost descoperit acest craniu. Prin anul 1925, in timpul unor mari inundatii, apele au scos la suprafata un craniu galben, frumos si cu mireasma placuta, care a ocolit biserica de trei ori pe apa, dupa care s-a oprit pe fereastra altarului. Tot atunci au fost gasite alte doua cranii. Preotul dintr-un sat invecinat, care slujea si la biserica manastirii, le-a ingropat in partea dreapta a bisericii.

In preajma izbucnirii celui de-al doilea razboi mondial, s-a asezat la Ramet un calugar venit de la Muntele Athos (originar, inasa, din partea locului), cu gandul de a reface aceasta straveche asezare monahala, adunand in jurul sau mai multi ucenici si incepand felurite lucrari de reparatii. Dar apele vijelioase venite de la munte sau iesite din pamant au dezgropat din nou cele trei cranii, despre care nimeni nu stia ale cui sunt.

S-a descoperit curand prin minune dumnezeiasca al cui era unul din ele, printr-o femeie de la manastirea Ramet, i-a spus staretului ca a vazut in vis un porumbel, care a indrumat-o la Ramet (de care nici nu auzise pana atunci si nu stia unde se afla), ca acolo sa se atinga de craniul gasit cu ani in urma, caci acela era al "Sfantului" Ghelasie si se va vindeca. Intr-adevar, savarsindu-i-se slujba maslului si atingandu-se de craniu, femeia s-a vindecat. Aceste fapte le marturisea ea insasi – venind mereu la manastire – pana in anii din urma, cand a trecut la cele vesnice. Iata cum s-a descoperit in chip minunat al cui era acest craniu, care de-acum inainte este socotit ca o parte din "moastele" acestui "sfant" Ghelasie.

O alta minune s-a savarsit cu o femeie cu numele Elisabeta dintr-un sat din Banat (Albina, jud. Timis), care venind la manastire si dandu-i-se spre sarutare moastele Sfantului Ghelasie, s-a indoit in sufletul ei de puterea acestora. Si indata i s-a umplut mana dreapta de un miros greu si nu mai putea nici sa o miste pentru a se inchina. Marturisindu-si pacatul, a stat trei zile si trei nopti in genunchi, in rugaciuni neincetate, rugand pe Dumnezeu sa o ierte. Rugaciunile ei si ale staretului i-

au redat sanatatea si au inlaturat acel miros greu. Si aceasta femeie venea apoi mereu la manastire, rugandu-se la moastele sfantului si facand tuturor cunoscuta minunea care s-a savarsit cu ea insasi.

Tot in chip minunat s-a vindecat si un sectar din satul Cacova (jud. Alba), care, fiind paralizat, a fost adus la manastire, intr-un car cu boi. Rugaciunile lui si ale calugarilor i-au redat sanatatea, incat a plecat la casa lui singur. S-a reintors, cu toata familia lui, la dreapta credinta.

Cele transmise prin traditie, ca si aceste vindecari minunate, au fost intregite de cercetarile facute la Ramet de un grup de specialisti, in decembrie 1978. Cu acest prilej, s-a descoperit, in biserica manastirii, o inscriptie de mare insemnatate pentru intreaga noastra istorie nationala si bisericeasca. Este vorba de o inscriptie, redata in limba slavona, pe un al doilea strat de zugraveala, care consemna numele "arhiepiscopului" Ghelasie, al zugravului Mihul de la Crisul Alb si data de 2 iulie 1377. Din aceasta inscriptie se desprinde constatarea ca biserica era zidita cu mult inainte de anul 1377 – de vreme ce suntem in fata unui al doilea strat de pictura -, ca pictura din anul respectiv a fost realizata de un autohton cu numele specific romanesc de Mihul, de loc din Crisul Alb si ca tot atunci, in fruntea Bisericii ortodoxe din Transilvania se gasea arhiepiscopul Ghelasie, primul ierarh ortodox cunoscut cu numele in aceasta "tara" romaneasca.

Acest arhiepiscop nu putea fi altul decat calugarul Ghelasie, pe care poporul l-a cinstit ca "sfant", poate inca din timpul vietii. El va fi fost egumen al obstei de la Ramet, fiind ridicat apoi la stepena arhieriei. Isi va fi continuat viata tot la Ramet, departe de zgomotul lumii si dupa ce i s-a incredintat conducerea vietii duhovnicesti a tuturor romanilor transilvaneni. De altfel, nici n-ar fi putut sta in alt loc, caci numai cu cativa ani inainte, in 1366, din ordinul regelui Ludovic cel Mare al Ungariei, credinta ortodoxa a romanilor transilvaneni era scoasa in afara legii. Aici, la Ramet, va fi strans tineri la invatatura, pe care-i hirotonea apoi preoti pentru satele romanesti ale Transilvaniei, va fi rostit cuvinte de invatatura catre obstea dreptcredinciosilor crestini veniti la manastire – ca si astazi – din mari departari in zile de duminici si sarbatori, dar mai ales de ziua hramului acelui sfant asezamant, la Santamaria mare.

Atat stim acum despre Sfantul Ierarh Ghelasie. Nadajduim ca noi cercetari istorice, arheologice si epigrafice vor aduce cu timpul si alte date cu privire la viata si lucrarea lui duhovniceasca si culturala in mijlocul credinciosilor transilvaneni pe care i-a pastorit.

Tinand seama de viata sa aleasa, de minunile savarsite de "moastele" sale, ca si cinstirea de care se bucura din partea credinciosilor din Ardeal, la 20 iunie 1992, Sfantul Sinod al Bisericii noastre a hotarat sa se procedeze la "canonizarea" oficiala a acestui sfant autohton si trecerea numelui sau in calendarul ortodox. Canonizarea solemnă s-a facut la Ramet la 29 iunie acelasi an. Pomenirea lui se va face la 30 iunie.

Sa ne rugam acestui sfant odraslit din neamul nostru, zicand: "Catre tine, Sfinte Ierarhe Ghelasie, inaltandu-ne gandurile, cu umilinta si cu caldura te rugam: cauta din inaltimea plina de slava a cerului si te milostiveste de suferintele, durerile, patimile, necazurile, amaraciunile si stramtorarile noastre. Si roaga pe Stapanul si Dumnezeu nostru cel ceresc, sa ne ierte pacatele pe care, cu stiinta si cu nestiinta, le savarsim neincetat, ca si pentru putina noastra dragoste fata de El si fata de aproapele nostru, rugandu-L sa fie pururea milostiv si iertator si sa indeparteze de la noi toata suferinta si durerea. Fii povatuitorul si indrumatorul nostru pe cararile cele necunoscute ale vietii, pentru ca, urmand pilda credintei si a dragostei tale fata de Hristos, sa ne invrednicim de darurile Sale si trecand din aceasta viata, sa ne bucuram impreuna cu tine si cu toti cei bineplacuti din veac ai Domnului, de Imparatia cea nesfarsita a cerurilor, ca acolo, inconjurati de cetele ingerilor, sa aducem marire, cinste si inchinaciune lui Dumnezeu Celui in Treime slavit, in vecii vecilor, Amin".

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 61-64.

SFANTUL NICODIM DE LA TISMANA

Viata monahala la romani incepe inca din primele veacuri crestine. In alte pagini ale acestei carti, am infatisat stradanile duhovnicesti ale cuviosilor monahi daco-romani Ioan Casian si Cuviosul Gherman, care s-au nascut si s-au calugarit in fosta provincie Scitia Mica in secolul IV. Multi arheologi si teologi socotesc ca la Basarabi (Murfatlar), langa Constanta, ar fi fost o asezare sihastreasca, ale carei inceputuri le aseaza in aceeasi perioada. In jurul anului 1000 se ridicase o manastire de rit rasaritean in cetatea Morisena de pe Mures (azi Cenad, jud. Timis). In partile Salajului, Buzaului si Argesului s-au descoperit urmele unor stravechi asezari monahale, cu bisericiute si chilii sapate in stanca. Multe numiri de localitati de pe intreg cuprinsul tarii (Calugareni, Valea Calugareasca, Poiana Calugaritei, Chilia, Chilii, Manastirea, Manastioara, Schitu si altele), arata ca acolo existau asezari calugaresti, de multe ori dinainte de intemeierea statelor medievale romanesti.

In veacul al XIV-lea a aparut in Biserica Ortodoxa – indeosebi la Muntele Athos, in Grecia de azi – o miscare de renastere teologica-spirituala, numita isihasm (de la cuvantul grecesc isihia = liniste), care cerea retragerea totala a calugarului de lume, meditatie in tacere si rostirea neincetata a "rugaciunii lui Iisus" sau "a inimii": "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma pe mine pacatosul". Cei mai de seama reprezentanti ai acestei miscari au fost Grigorie Palama, Nicolae Cabasila si Simeon, toti trei arhiepiscopi ai Tesalonicului, Grigorie Sinaitul si altii.

De la Muntele Athos, spiritualitatea isihasta s-a raspandit si in manastirile din Bulgaria, Serbia, Rusia si tarile romanesti. Unul din reprezentantii de frunte ai isihasmului pe pamantul romanesc a fost Sfantul Nicodim de la Tismana.

Cine a fost acesta? Stirile care le avem in legatura cu originea, copilaria, tineretea si intreaga viata a lui Nicodim pana la venirea lui in Tara Romaneasca sunt foarte sarace. Multi istorici l-au socotit ca fiind grec de neam, sau grec dupa tata si sarb dupa mama, chiar inrudit cu cneazul Lazar al Serbiei. Altii, intre care si marele carturar Nicolae Iorga, sustin ca se tragea dintr-o familie de macedoromani din jurul orasului Prilep, din Macedonia. Asa se explica de ce a venit in partile noastre si s-a aratat atat de mult legat sufleteste de poporul roman. cunoscand cativa calugari de la Muntele Athos, a plecat cu ei in ascuns, renuntand la toate bogatiile si maririle care l-ar fi asteptat in tara lui. S-a oprit la manastirea Hilandar, unde egumenul l-a primit ca "frate". Noul ucenic al Athosului invata aici temeinic limbile greaca si slavona, dar culege si multe invataturi din scrierile Sfintilor Parinti si ale scriitorilor bisericesci. Credinta lui jertfelnica, dragostea lui fata de toti, ravna spre cele bune si folositoare, smerenia, posturile si rugaciunea neincetata, l-au facut cunoscut tuturor, incat la vremea cuvenita, dupa trei ani de ucenicie, a primit ingerescul chip al calugariei, primind numele Nicodim. A fost hirotonit ierodiacon, iar la scurt timp preot ieromonah. Pretuit de toti, dupa trecerea la cele vesnice a egumenului, soborul manastirii l-a ales in fruntea obstitii calugaresti de la Hilandar. S-a dovedit si in aceasta slujire un neintreput gospodar si bun indrumator al calugarilor, ostenind zi si noapte alaturi de ei, in posturi si rugaciuni, in copierea de manuscrise si alte indeletniciri potrivite cinului calugaresc.

Dorind insa o viata mai linistita, cuviosul Nicodim a plecat in ascuns de la Muntele Athos si a venit in regiunea Cladova, la locul numit Saina, in apropiere de Dunare (in fata orasului Drobeta, Turnu Severin de azi). Impreuna cu ucenicii care s-au strans in jurul lui, a ridicat acolo o bisericuta cu hramul Sfanta Treime. Traditia populara sarbeasca ii atribuie si intemeierea manastirilor Vratna si

Manastirita, in regiunea Craina. Dar la scurt timp, aceasta regiune a fost ocupata, pentru cativa ani, de regele Ungariei Ludovic cel Mare, incepandu-se de indata si o puternica lucrare de raspandire a catolicismului, dusa de calugari franciscani. In aceste imprejurari, cuviosul Nicodim a trecut in tinuturile invecinate din nordul Dunarii, pe pamant romanesc. Aici a ridicat o alta manastire, la Vodita, probabil pe locul unei asezari sihastresti mai vechi, ca un centru de aparare ortodoxa la frontiera cu statul maghiar catolic. Cea mai veche mentiune despre prezenta lui Nicodim in Tara Romaneasca se face intr-un hrisov al domnitorului Vladislav (Vlaicu) Voda din anul 1372, prin care oferea o seama de danii manastirii Bodita, zidita si zugravita din indemnul lui Nicodim, "cu munca sa si a fratilor" si cu cheltuiala domnitorului. Prin acest hrisov, manastirea era inzestrata cu mai multe sate, vesminte si vase liturgice, scutita de anumite dari catre domnie. Se randuia apoi ca manastirea sa devina o "samovlastie", adica o ctitorie de sine statatoare, scoasa de sub orice putere din afara, fiind condusa numai prin propriul ei sobor, randuiala folosita la Athos, pe care cuviosul Nicodim a adus-o si in Tara Romaneasca. In timpul sederii la Vodita, Nicodim a facut parte dintr-o solie trimisa la Constantinopol pentru a mijloci o impacare intre Biserica Ortodoxa Sarba si Patriarhia ecumenica, intre care existau anumite neintelegeri. Patriarhul Filotei a acordat atunci cuviosului Nicodim rangul de arhimandrit, cu dreptul de a sfinti biserici, precum si particile din moastele Sfintilor Ignatie Teoforul, Ioan Gura de Aur si ale mucenicului Teofil, care se pastreaza pana azi, ca odoare de mare pret, la manastirea Tismana.

Cuviosul Nicodim nu a putut ramane prea mult in linistea manastirii Vodita. Inca inainte de anul 1376, tinutul Severinului, in care era situata si manastirea, a fost ocupat de regatul maghiar. In aceste imprejurari, a pornit in cautarea unui loc mai potrivit pentru a ridica un nou asezamant de viata calugareasca. Acest loc a fost gasit in partile de nord ale Olteniei, pe valea raului Tismana, la poalele muntilor. Se pare ca, datorita felului in care si-a indeplinit misiunea incredintata la Constantinopol, s-a bucurat acum si de anumite ajutoare materiale din partea cneazului Lazar al Serbiei. Lucrarile de zidire au durat mai multi ani, sub domnitorii Radu I (C. 1377-c.1383) si Dan I (c.1383-1386), care au si oferit o seama de danii. Un fapt imbucurator a fost acela ca prin anii 1383-1384 Severinul a reintrat in stapanirea Tarii Romanesti. Cuviosul Nicodim a putut astfel sa preia si conducerea manastirii Vodita. In felul acesta, a carmuit cu vrednicie amandoua manastirile, pana la moarte. Traditia ii mai atribuie si ridicarea primelor asezari manastiresti de la Topolnita (langa Vodita), Cosustea – Crivelnic, Gura Motrului si Visina, toate in Oltenia, precum si Prislopul, in Tara Hategului. Adevarul este ca acestea au fost ctitorite de ucenici de-ai sai, dar in ele s-au tinut aceleasi randuieli de viata monahala pe care le-a introdus el la Vodita si Tismana.

Cuviosul Nicodim a fost sfetnic devotat al domnitorului Mircea cel Batran (1386-1418), care a facut mai multe danii in bani si mosii celor doua manastiri. Avem si cateva stiri privitoare la activitatea culturala- teologica a lui Nicodim. Este vorba de o corespondenta pe care a purtat-o cu ultimul patriarh de la Tarnovo, din Bulgaria, Sfantul Eftimie, pe care unii istorici il socotesc "vlah" sud-dunarean. Era un teolog cunoscut si foarte apreciat in tarile ortodoxe, incat multi ierarhi si teologi ii cereau lamuriri in felurite probleme dogmatice si morale. S-au pastrat doua scrisori ale acestui patriarh catre Nicodim de la Tismana: in prima ii raspunde la sase intrebari pe care i le-a pus in legatura cu ingerii, iar in a doua ii dadea lamuriri cu privire la curatia morala a celor ce doreau sa primeasca Taina Preotiei. Din cercetarea intrebarilor puse de cuviosul Nicodim reiese ca el n-a fost numai un bun organizator al vietii calugaresti, ci si un temeinic cunoscator al Sfintei Scripturi, un calugar dornic sa cunoasca si sa adanceasca felurite probleme teologice. Prin anii 1404-1405, cuviosul Nicodim a caligrafiat pe pergament un frumos Tetraevanghel in limba slava bisericeasca, fiind primul manuscris cu data sigura scris pe teritoriul tarii noastre. Este un manuscris de o mare frumusete artistica, cu multe podoabe (frontispicii, initiale, titluri cu litere aurite), cu o ferecatura in argint, pe care sunt redade Rastignirea si Invierea Domnului. Se crede ca acest frumos manuscris a fost copiat la manastirea Prislop, din partile Hategului, unde se retrasese, in dorinta de a trai in si mai mare singuratate.

Încă din timpul vieții, cuviosul Nicodim a fost învrednicit de Dumnezeu cu darul facerii de minuni. Se știe de trecerea lui și a ierodiaconului său, îmbrăcați în odăjdii, prin foc, fără ca acesta să se atingă de ei; de vindecarea unei tinere, ruda cu regele Sigismund al Ungariei, stăpânită de un duh necurat și de alte fapte minunate. Pentru toate acestea, dreptcredincioșii creștini l-au socotit ca “sfânt” încă din timpul vieții.

Pentru ultima oară este pomenit în viața la 23 noiembrie 1406, la Tismana, când Mircea Vodă cel Bătrân a dat un nou hrisov mănăstirii și “parintelui și rugătorului domniei mele, popii Nicodim”. Peste o lună, la 26 decembrie 1406, cuviosul Nicodim a fost chemat de Domnul la Sine. A fost îngropat în mormântul dinaintea pregătit în apropierea bisericii mănăstirii Tismana, care se vede și azi. Îndată după moarte, la mormântul său s-au petrecut fapte minunate, mai ales vindecări de boli, semn că Dumnezeu îl învrednicise cu cununile sfinteniei. Cuvioșii călugări din obștea Tismanei le-au scos și le-au pus într-o raclă, care a fost așezată cu cinste în biserică mănăstirii. Tradiția spune că, după mai mulți ani, fiind în primejdie de a fi luate, Sfântul Nicodim s-a arătat în vis unui călugăr, apoi egumenului, poruncindu-le să-i ascundă moaștele, lăsând numai un deget de la mână pentru mângaierea credincioșilor. Ele au fost ascunse în locuri tainice, dar cu timpul li s-a pierdut urma, încât astăzi nu se știe unde sunt. La mănăstirea Tismana se mai păstrează doar degetul de care am pomenit și câteva obiecte care i-au aparținut: o cruce de plumb, un epitrahil și o bedernită.

Pentru viața sa îmbunătățită, ca și pentru minunile sale și multe sale osteneli întru slujirea lui Dumnezeu și a credincioșilor, Sfântul Nicodim este prăznuit cu evlavie în fiecare an la 26 decembrie, a doua zi de Crăciun, când este și sărbătoarea numită Soborul Maicii Domnului. Slujba lui apare, la această dată, aproape în toate Mineiele pe luna decembrie, care s-au tipărit în limba română. Anumiți înnograși au alcătuit apoi Acatistul și Paraclisul Sfântului Nicodim. Chipul său este zugrăvit în multe biserici românești, mai ales din Oltenia.

Sfântul Nicodim rămâne, îndeosebi pentru noi, credincioșii români, ca o adevărată pildă de trăire duhovnicească, ca un mare apărător al credinței ortodoxe, ca un înnoitor al vieții călugărești pe pământ românesc. Pentru toate acestea, se cuvine să-l cinstim și să cercetăm mănăstirile ctitorite de el la Vodita și mai ales la Tismana și să-l rugăm:

“Sfinte prea cuvioase părinte Nicodime, primind a noastră umilă rugăciune, mijlocește nouă mila Celui prea înalt. Izbăvește-ne cu folosința ta, prea fericite, de relele ce vin asupra noastră, că neîncetat să te slavim. Roagă-te Stăpânului pentru noi nevrednicii, să ierte gresălele noastre și să ne dea dragoste curată și putere a face tot binele spre slava prea Sfântului Sau nume”. (Din rugăciunea de la Acatistul Sfântului Nicodim).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinți daco-români și români", Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994, pag. 64-68.

SFÂNTUL IOAN DE LA PRISLOP

La aproximativ 15 km de orășele Hunedoara și Hateg și la vreo 20 km de fosta Sarmizegetusa română, în mijlocul unor păduri de mesteacăn, într-un cadru natural de o rară frumusețe, se află stravechea mănăstire Prislop, sau a Silvasului, ctitorie a Sfântului Nicodim de la Tismana, sau a ucenicilor săi, ridicată – se pare – pe locul unei așezări sihastrești și mai vechi. Actuala biserică a mănăstirii are o arhitectură specifică bisericilor din Muntenia și Moldova, a fost ctitorită și înzestrată de domnița Zamfira, fiica lui Mosie Basarab al Tarii Românești, care, după trei căsătorii nefericite în Transilvania, și-a sfârșit zilele aici, la Prislop, în anul 1580.

În decursul existenței sale de șase secole, mănăstirea Prislop a îndeplinit un însemnat rol cultural-bisericesc în viața românilor transilvăneni. Aici se pare că s-a retras, spre sfârșitul vieții, însuși Sfântul Nicodim de la Tismana și a copiat cunoscutul Tetraevanghel slavon din 1404-1405, unul din marile valori ale patrimoniului cultural-artistic al țării noastre. De aici s-au ridicat doi vrednici ierarhi ai Transilvaniei: mitropolitul Ioan din Alba Iulia – fost egumen – care a păstorit în zilele de glorie ale lui Mihai Viteazul, și episcopul Teofil de la Vad, dar poate și alții, pe care nu îi cunoaștem. În secolele XVII-XVIII, Prislopul avea o școală, în care se pregăteau “dieci”, candidați la treapta preoției. Iar pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, tot din obștea Prislopului s-au ridicat unii apărători ai credinței ortodoxe, în fața încercărilor de atragere a călugărilor de aici la uniție.

Mai presus de toate însă, Prislopul a îndeplinit, de la începuturile sale și până azi, un rol de seamă în întărirea vieții duhovnicești din Țara Hategului, de pe valea Streiului și din “țara pădurenilor”, situate în apropierea ei. Dar, de trecutul mănăstirii se leagă și amintirea unui “sfânt”, necanonizat oficial, dar socotit ca atare de obștea dreptcredincioșilor creștini din zonele amintite, până în ziua de azi. Se spune că un tânăr cu numele Ioan, din satul Silvasul de Sus – în hotarul caruia se afla și mănăstirea-, și-a parasit casa părintească, s-a închinoviat în obștea călugărilor de la Prislop, ducând o viață aleasă de rugăciune, împletită cu munca și savarsirea de fapte bune. După un număr de ani, dorind să ducă o viață și mai liniștită, retrasă cu totul de lume, și-a găsit un loc, ca la 500 m de mănăstire, pe malul prăpăstios al râului Slivut (Slivut) unde și-a săpat singur, cu mari nevoite, o “chilie” în piatră, cunoscută până azi sub numele de “chilia” sau “casa sfântului”. Aici și-a trăit restul zilelor, în neîncetate rugăciuni și ajunări, întocmai ca marii nevoitori întru cele duhovnicești din primele secole creștine. Dar a fost voia lui Dumnezeu că viața lui îmbunătățită să se sfârșească prea devreme. Spune tradiția populară că, pe când își făcea o fereastră la chilie, doi vânatori de pe versantul celălalt al prăpăstiei, l-au împuscat, fără să știe cine era. Așa s-a savarsit din viața cuviosul sihastru sau “sfântul” Ioan de la Prislop.

Poporul dreptcredincios l-a socotit “sfânt” încă din timpul vieții sale, iar după uciderea lui, această credință s-a întărit și mai mult. Vestea despre viața sa aleasă și mai ales despre moartea lui tragică a ajuns până peste munți, în Țara Românească, de unde au venit câțiva cuvioși călugări, care i-au cerut trupul de la rude, ducându-l într-una din mănăstirile de acolo.

Tradiția pe care am consemnat-o mai sus, cunoscută până azi în regiunea respectivă, era menționată încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea de acea cronică în versuri intitulată Plângerea sfintei mănăstiri a Silvasului, din eparhia Hategului, din Prislop, scrisă de ieromonahul Efrem. Presupunem că acest cuvios a trăit în secolul al XV-lea sau în prima jumătate a celui de al XVI-lea. În orice caz, el nu trebuie confundat cu egumenul Ioan, care a cărmuit mănăstirea în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, iar în 1585 a fost ales mitropolit al Transilvaniei, cu scaunul în Alba Iulia, păstorind până către anul 1605.

“Sfântul” Ioan de la Prislop a fost, este și va fi – pentru credincioșii din părțile Hategului și Hunedoarei – o pildă vie de sfințenie, iar “chilia” sau “casa” lui rămâne mereu un loc de pelerinaj și de reculegere sufletească pentru toți cei ce caută cuvânt de mângâiere și de întărire în locurile de mare frumusețe naturală ale Prislopului, în care au trăit atâția cuvioși călugări cu viața aleasă și bineplăcută lui Dumnezeu.

Acestea au fost motivele pentru care a fost “canonizat” oficial prin hotărâre sinodala din 20 iunie 1992. Pomenirea lui se va face în ziua de 13 septembrie, el fiind înscris în sinaxar și în calendarele noastre bisericești.

“Ingerul nevointelor pe umeri luandu-l, lui Hristos ai urmat Cuvioase Ioane. In pestera nevoindu-te, cu raceala pietrei te-ai imprietenit si podoaba pustniciei ai dobandit. Pentru aceasta in cantari te laudam zicand: Bucura-te, Preacuvioase Parinte Ioane, lauda Prislopului” (Condacul sfantului).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 68-70.

SFANTUL LEONTIE DE LA RADAUTI

In manastirile moldovene, ridicate de domni romani iubitori de tara si de frumos, dar si in schiturile din Carpatii rasariteni, ridicate din evlavia si dorul spre desavarsire al unor calugari, au trait, in curgerea veacurilor, numerosi calugari cu viata imbunatatita, pe care evlavia populara i-a trecut, curand dupa moarte in randul sfinților. Avem, insa, prea putine stiri scrise despre nevointele lor duhovnicesti, ca si despre faptele minunate pe care le-au savarsit in timpul vietii, precum si in legatura cu cinstitele lor moaste.

Un teolog ucrainean, Zaharia Kopistenski, ieromonah din Kiev, in cartea lui Palinodia, alcatuita prin anii 1621-1622 (publicata abia in 1878), insira si cativa sfinti moldoveni: “La Radauti, in episcopie, sfantul Leontie, facatorul de minuni, zace cu trupul intreg; la Voronet, in manastire, Daniil sfantul, facatorul de minuni; la Moldovita, in manastire, sfantul Vasile, facatorul de minuni si altii, nu putini”. Vom pomeni, pe rand ostenele acestor Cuviosi si Sfinti moldoveni.

Despre Sfantul Leontie de la Radauti avem doar aceasta stire, pe care ne-o ofera cartea Palinodia. A trait in veacul al XV-lea si a facut parte din obstea calugarilor radauteni, sub numele de Lavrentie ieromonahul. Poate sa fi fost chiar staret al manastirii cu hramul Sfantul Nicolae, care a devenit apoi catedrala episcopala si gropnita a primilor domni moldoveni. A fost unul din calugarii imbunatatiti de aici si pretuiti de credinciosii din imprejurimi pentru evlavia lor, dar mai cu seama pentru rugaciunile lor, care aveau darul vindecarii de boli si neputinte. Pentru aceasta era socotit ca un adevarat “sfant” inca din timpul vietii. Dupa parerea unor istorici, ar fi ajuns chiar episcop la Radauti, in timpul domniei lui Alexandru Voda cel Bun, dar spre batranete s-a retras din scaunul vladicesc. Inainte de moarte, a imbracat marea schima monahala sub numele de Leontie. Dupa moarte, trupul sau a ramas neputrezit, inca un semn al sfinteniei, venit din partea lui Dumnezeu. Presupunem ca si la mormantul lui vor fi avut loc vindecari minunate, de vreme ce Zaharia Kopistenski scria despre el ca era “facatorul de minuni”. Pe vremuri, strada de azi Bogdan Voda din Radauti, unde se afla si ctitoria domnitorului, se numea “Drumul sfantului”. Probabil i s-a zis asa pentru ca pe acest drum veneau si se inchinau credinciosii in fata cinstitelor sale moaste. Dupa traditia locala, ziua lui de praznuire era la 1 iulie, cand se faceau mari pelerinaje la moastele sale. Tot atunci, dupa savarsirea Sfintei Liturghii, se oferea o masa comuna in curtea manastirii, pentru pelerini, saraci si orfani, incat aceasta zi de pomenire era cunoscuta in popor sub numele de “praznicul sfantului”. Ele au mangaiat si intarit in dreapta credinta de-a lungul veacurilor pe multi credinciosi moldoveni, ca si moastele Sfantului Ioan cel Nou de la Suceava. Dar cinstitele sale moaste au fost pangarite si risipite prin anul 1639 de o ceata de raufacatori veniti din afara hotarelor, cand a fost pradat intregul oras Radauti. Peste doi ani, Dumnezeu a binecuvantat insa Tara Moldovei cu alte moaste, si anume ale Cuvioasei Padascheva, primite de domnitorul Vasile Lupu de la Patriarhia din Constantinopol.

In sedinta sinodala din 20 iunie 1992 s-a hotarat canonizarea sa oficiala, ceea ce s-a si facut, in ziua urmatoare in biserica Sfantul Spiridon Nou din Bucuresti. Praznuirea lui se va face in fiecare an la 1 iulie.

“In nevoite duhovnicesti toata viata ai petrecut-o si primind harul preotiei cu smerenie si cu frica de Dumnezeu ai slujit Biserica lui Hristos. Pe Acesta roaga-L sa mantuiasca sufletele noastre”. (Troparul sfantului, glasul 8).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 70-71.

SFANTUL DANIIL SIHASTRUL DE LA VORONET

Unul din cei mai populari sfinti moldoveni din toate timpurile a fost Daniil Sihastrul, cunoscut si sub numele de Sfantul “Daniil schimonahul” sau “Sfantul Daniil cel Nou”, spre a-l deosebi de proorocul din Vechiul Testament sau de Daniil Stalpnicul. Amintirea lui s-a transmis din neam in neam, din timpul vietii lui, din a doua jumatate a veacului al XV-lea, pana in zilele noastre. Una din traditiile pastrate in popor despre Daniil Sihastrul a fost fixata in scris mult mai tarziu, de marele cronicar moldovean Ion Neculce (1672-1745), in lucrarea lui O sama de cuvinte. Alte traditii despre el se pastreaza si azi in satele si manastirile Bucovinei.

Potrivit acestora, el s-a si nascut intr-o casa de tarani intr-un sat care apartinea de Episcopia din Radauti. Cunoscand mai multi calugari, s-a hotarat el insusi sa-si inchine viata lui Dumnezeu si astfel, tanarul Dumitru, cum se numea din botez, a intrat in cinstita stepena a calugariei, la manastirea-catedrala din Radauti, primind, potrivit randuielilor monahale, numele de David. A trait in preajma acestui sfant lacas de inchinare, cu hramul Sfantul Nicolae, ctitoria lui Bogdan Voda Intemeietorul. Aici a invatat carte, a deprins pravila vietii calugaresti si a lucrat in gospodaria manastirii, alaturi de ceilalti vietuitori. Dorind o viata cu adevarat “pustniceasca”, departe de lume si de framantarile ei, tanarul monah paraseste targul si Episcopia de Radauti si se retrage la schitul Sfantul Lavrentie (Laurentiu), in hotarul satului Laura (inglobat acum in comuna Vicovul de Sus, jud. Suceava), numit asa dupa “lavra” de calugari care fusesera odata in aceste locuri. A dus acum o viata si mai aspra, de post si rugaciune impreunate cu munca in gospodaria schitului. Aici a imbracat “schima cea mare”, adica ultima treapta a calugariei, primind un nume nou, cel de Daniil. Noul ieroschimonah Daniil s-a retras apoi intr-un loc tainuit, inspre munte, pe malul paraului Viteul, azi in satul Putna. Acolo a gasit o stanca, unde, dupa spusele traditiei, a daluit cu multa osteneala un paraclis, la care se mai vede si azi pridvorul, naosul si altarul, iar dedesubt o incapere, sapata tot in piatra, care ii slujea drept chilie, dupa ostenele zilei.

Vestea despre acest evlavios sihastru s-a raspandit curand, mai ales in satele din partile de nord ale Moldovei. Era cautat de multime de credinciosi, carora le citea rugaciuni pentru izbavirea de boli si suferinte. A auzit despre el si tanarul Stefan, feciorul lui Bogdan al II-lea, cel ucis la Reuseni, din porunca fratelui sau Petru Aron in octombrie 1451. Se spune ca tanarul Stefan, scapat atunci ca prin minune, si-a gasit adapost tocmai in chilia sihastrului Daniil, care l-a intarit si incurajat, prin cuvinte parintesti de mangaiere. Si tot atunci, cuviosul Daniil ar fi prezis tanarului coplesit de durere si deznadejde, ca nu peste multa vreme va urca pe tronul tatalui sau Bogdan II si al bunicului sau Alexandru cel Bun. Si cuvantul sihastrului s-a implinit, in aprilie 1457, cand vrednicul de pomenire mitropolitul Teoctist “l-a pomazuit spre domnie” pe Stefan cel Mare, “la locul ce sa chiuma Direptatea”, cum scria batranul cronicar Grigorie Ureche.

Ajuns pe tronul Moldovei, Stefan Voda l-a cercetat pe sihastrul Daniil si in anii lui de domnie, atat in vremuri de pace, cat si in vremuri de cumpana pentru tara. Tot traditia spune ca el l-ar fi indemnata pe domn sa ridice manastirea Putna, in apropiere de chilia in care traia. Noua manastire a fost

sfintita la 10 septembrie 1470 de mitropolitul tarii, Teoctist, de episcopul Tarasie de la Roman, inconjurati de un ales sobor de arhimandriti, ieromonahi si preoti de mir, 64 la numar. Mai tarziu, biserica manastirii a devenit groznita lui Stefan cel Mare si a familiei sale. Tot traditia ne spune ca domnitorul si ierarhii tarii aveau de gand sa randuiasca in slujba de egumen pe Daniil, dar el n-a primit, ci a ramas pe mai departe la chilia lui, continuand sa fie cercetat de tot mai multi credinciosi. Intre timp, a murit mitropolitul Teoctist al Moldovei, al 18 noiembrie 1478. Si de data aceasta, domnul si boierii din Sfatul tarii s-au gandit sa ridice la aceasta inalta vrednicie tot pe sihastrul Daniil. Auzind de aceasta, el si-a parasit chilia si s-a indreptat spre locuri mai retrase, oprindu-se undeva pe apa raului Voronet (numit si Corbul), unde si-a facut o noua chilie sub stanca numita Soimul.

Impovarat de ani, a inceput aici o noua perioada a vietii lui. Ca si la Radauti sau in chilia lui de la Viteul, el priveghea si se ruga fara incetare, povatuind pe toti aceia care se indreptau spre chilia lui de sihastru. A pregatit si aici ucenici in ale calugariei, intre care si pe Grigorie Rosca, viitor egumen la Probota, apoi mitropolit al Moldovei si nou ctitor la Voronet.

Intre cei care se indreptau si acum spre chilia lui, spre a-i cere cuvânt de invatatura si de mangaiere, s-a numarat din nou Stefan cel Mare. In vara anului 1476 a intrat in Moldova o puternica si pustiitoare armata turceasca, comandata de insusi sultanul Mahomed II, cuceritorul Constantinopolului. In lupta de la Valea Alba-Razboieni, din tinutul Neamtului, din 26 iulie 1476, oastea lui Stefan cel Mare a fost infranta, iar domnul, cu putini osteni s-a retras in nordul tarii, din fata invadatorilor. In aceste imprejurari dramatice, domnitorul il cauta din nou pe Daniil si-i cere cuvânt de incurajare, in acele ceasuri de restriste pentru tara Moldovei. Intalnirea lor este descrisa in cuvinte emotionante de cronicarul Ion Neculce, in lucrarea sa O sama de cuvinte, pe baza marturiilor culese de el insusi din traditia pastrata pe atunci in popor.

Iata ce scria invatatul cronicar: "Iara Stefan Voda, mergand de la Cetatea Niamtului in sus pre Moldova, au marsu pe la Voronet, unde traia un parinte sihastru pre nume Daniil. Si batand Stefan Voda in usa sihastrului sa-i descuie, au raspunsu sihastrul sa astepte Stefan Voda afara pana s-a istovi ruga. Si dupa ce s-au istovit sihastrul ruga, l-au chiebat in chilie pre Stefan Voda. Si s-au ispoveduit Stefan Voda la dansul. Si au intebat Stefan voda pre sihastru ce va mai face, ca nu poate sa sa mai bata cu turcii; inchin-va tara la turci, au ba? Iar sihastrul au zis sa nu o inchine, ca razboiul iaste a lui. Numai, dupa ce va izbandi, sa faca o manastire acolo, in numele Sfantului Gheorghe, sa fie hramul bisericii. Decii au si purces Stefan Voda in sus pe la Cernauti si pre la Hotin si au stransu oastea, feliuri de feliuri de oameni. Si au pruces in gios. Iar turcii, intalegand ca va sa vie Stefan Voda cu oaste in gios, au lasat si ei Cetatea Niamtului de a o mai bate si au inceput a fugi spre Dunare. Iar Stefan Voda au inceput a-i goni in urma si a-i bate, pana i-au trecut de Dunare. Si intorcandu-sa inapoi Stefan Voda, s-au apucat de au facut manastirea Voronetul. Si au pus hramul bisericii Sfantul Gheorghe".

Asadar, cuviosul Daniil este cel care l-a indemnat pe Stefan Voda sa continue lupta impotriva turcilor, pentru a izbavi tara Moldovei. Si tot de la el a venit si indemnul de a zidi o manastire noua la Voronet, in apropierea chiliei sale. Noua ctitorie a lui Stefan cu hramul Sfantul Gheorghe purtatorul de biruinta, a fost ridicata in vara anului 1488, din 26 mai pana la 14 septembrie, dupa cum spune pisania, deci la 12 ani dupa luptele pustiitoare pe care le-a avut cu turcii.

Nu stim cand a trecut Daniile la cele vesnice. A fost ingropat in partea sudica a pronaosului bisericii de la Voronet. Pe mormantul sau a fost asezata o lespede de gresie, pe care se afla o inscriptie in limba slavona: "Acesta este mormantul parintelui nostru David, schimnicul Daniil", fara nici o lamurire cu privire la data mutarii sale la Domnul. Tot traditia spune ca, la inmormantarea lui ar fi luat parte si domnitorul Stefan cel Mare, care a randuit sa i se aseze pe mormant acea piatra funerara. In manastirea Putna se pastreaza pana azi un deget aratator, imbracat in ferecatura de

argint si impodobit cu margaritare, din 1749, care, dupa traditie, ar fi al Cuviosului Daniil; cu acest deget ar fi aratat lui Stefan cel Mare locul potrivit pentru zidirea manastirii Putna.

Dupa adormirea sa intru Domnul, la mormantul lui au venit multi credinciosi spre a se ruga aici si a cere vindecarea de boli si neputinte. Inca din timpul vietii, poporul care ii cunostea viata si faptele minunate, l-a cinstit ca "sfant", iar dupa moarte aceasta cinstire a sporit si mai mult, desi nu i s-a facut o canonizare oficiala din partea Bisericii. El apare cu acest nume in mai multe documente din veacul al XVI-lea. De pilda, la 21 martie 1551, mitropolitul Grigorie Rosca, ucenicul lui Daniil, facea o danie manastirii Voronet "unde-i hramul Sfantului Mare Mucenic al lui Hristos si purtator de biruinta Gheorghe, unde se odihneste sfantul staret Daniil", danie intarita de Ilias Voda Rares. Printr-un act de la Alexandru Voda Lapusneanu, din 5 aprilie 1558, se intarea dania satului Dragoesti, facuta de un monah cu numele de Teodosie, manastirii Voronet, "unde este hramul sfantului marelui mucenic Gheorghe si al sfantului staret Daniil". Acelasi Teodosie mai daruia Voronetului doua sate, dania lui fiind intarita de Petru Voda Schiopul, la 16 iulie 1575, cand se facea din nou amintire de "moastele sfantului staret Daniil". In sfarsit, printr-un act de la Ieremia Voda Movila din 17 decembrie 1599, se intarea dania catorva sate de dincolo de Prut harazite manastirii Voronet, "unde se odihnesc sfintele moastii a preacuviosului si purtatorului de Dumnezeu parintelui nostru Daniil cel Nou". notam aici ca prin cuvantul "staret" nu trebuie sa intelegem un egumen, ci un calugar incarcat de ani cu o viata imbunatatita, un bun povatuitor si indrumator al calugarilor si credinciosilor.

De asemenea, numele acestui cuvios apare si intr-o insemnare din 1550, pe un manuscris slavon, daruit de un monah cu numele Ioan, manastirii Voronet, "unde din frageda tinerete si din copilarie m-am fagaduit lui Dumnezeu, cu rugaciunile Sfantului Parintelui nostru Daniil cel Nou si unde am primit mantuitorul si ingerescul cin...". Mai tarziu, teologul ucrainean Zaharia Kopistenski, in cartea sa Palinodia, alcatuita in anii 1621-1622, amintea pe "Daniil, sfantul factor de minuni", de la Voronet. Dupa sase decenii, mitropolitul Dosoftei, in cartea sa Viata si petrecerea sfinților (vol. II, Iasi, 1686, fila 152), il aseaza in fruntea unui sir de noua sfinti, notand ca a si vazut moastele sale si pe ale lui Rafail de la Agapia. Dupa cartea lui Dosoftei, numele celor noua sfinti moldoveni au mai fost trecute si in alte Vieti de sfinti care au aparut in romaneste. Mai multi invatati romani din veacul trecut si din vremea noastra noteaza, in lucrarile lor, unele din traditiile legate de viata lui Daniil, subliniind cu totii faptul ca traditia populara il socoteste ca "sfant". Marele carturar Nicolae Iorga, de pilda, il numea "sfantul romanesc din vremea lui Stefan Voda" sau "sfant taranesc tarziu pe care l-a dat Moldova noastra".

Chipul Sfantului Daniil apare si in doua picturi din secolul al XVI-lea. In 1547 s-a terminat minunata pictura exterioara a bisericii lui Stefan cel Mare de la Voronet, prin purtarea de grija a mitropolitului Grigorie Rosca. Pe fatada de miazazi a pridvorului, langa usa de intrare, apar chipurile mitropolitului Grigorie si al lui Daniil Sihastrul. Acesta este zugravit ca un om batran cu barba lunga si alba si in vesminte de sihastru; in jurul capului, cu plete albe, apare aureola de sfant, precum si inscriptia "Sfantul Daniil". In mana stanga are un toiag, iar in dreapta tine un sul de pergament, cu o inscriptie slavona: "Veniti fratilor, de ma ascultati. Invata-va-voi frica Domnului, cine este omul...". Un alt chip al sfantului apare intr-un Tetraevanghel, daruit de mitropolitul Grigorie Rosca manastirii Voronet. Sfantul este infatisat stand in picioare, cu o cruce in mana dreapta si un toiag in stanga; este imbracat in vesminte scumpe si bogate, avand barba si plete albe. Fata ii straluceste de bunatate si de evlavie, o fata spiritualizata de schimnic care a trait toata viata in post si rugaciune. In jurul capului apare aureola sfinteniei, precum si inscriptia "Sfantului Daniil".

Iata deci atatea marturii din care reiese ca acest cuvios Daniil de la Voronet s-a bucurat de aleasa cinstire din partea credinciosilor moldoveni inca din timpul vietii, iar dupa moarte l-au socotit ca

"sfant". O hotarare sinodala de "canonizare" s-a luat abia la 20 iulie 1992, randuindu-se ca el sa fie praznuit pe intreg cuprinsul Patriarhiei Romane in fiecare an la 18 decembrie.

Sa-l cinstim si noi, cei de astazi si sa-i cantam: "Viata ingereasca ai petrecut pe pamant, chip si pilda facandu-te ucenicilor tai. Prin rugaciuni, posturi indelungate si privegheri, te-ai invrednicit a te salaslui in pamantul celor blanzi, Sfinte Daniil, de Dumnezeu cinstitorule, podoaba sihastrilor si lauda calugarilor" (Condacul Sfantului, glas 3).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 72-76.

CUVIOSI PARINTI DIN MANASTIRILE MOLDOVEI: VASILE DE LA MOLDOVITA, RAFAIL DE LA AGAPIA, CHIRIAC DE LA BISERICANI SI EPISCOPUL IOAN DE LA RASCA

Stiri despre acesti sfinti ne ofera teologul ucrainean Zaharia Kopistenski in cartea sa Palinodia, din anii

1621-1622. Ele au fost intregite, dupa mai bine de o jumatate de veac, de mitropolitul carturar Dosoftei al Moldovei (1671-1686, † 1693), in cartea sa Viata si petrecerea sfintilor (in vol. IV, Iasi 1686, fila 152, la 9 iulie). Iata ce scria invatatul mitropolit: "Dara tocmai si din rumani multi sunt carii am si vazut si traiul lor, dara nu s-au cautat fara numai Daniil de Voronet si Rafail de Agapia, (carora le-am sarutat si sfintele moastii. Apucat-am in zilele noastre, parinti nalti la bunatati si podvig si plecati la smerenie adanc: parintele Chiriac de bisericani, gol si ticalosit in munte 60 de ani, si Chiriac de Tazlau, Epifanie de Voronet, Partenie de Agapia; dara Ioan de Rasca, arhiepiscopul cel sfant si minunat, Inochentie de Probotia si Istatie (Eustatie). Ca Dumnezeu Sfintia Sa nici un neam de rodul omnesc pre pamant nu lasa nepartnic de darul Sfintiei Sale. Ce preste tot au tins mila Sa si au deschis tuturor usa de spasanie (mantuire)".

Acest text a fost reprodus si de mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi in Vietile sfintilor pe luna decembrie, tiparite la Manastirea Neamt, in anul 1811, la ziua de 31 decembrie, spunand ca a facut aceasta "ca nu prin trecerea vremii sa se faca cu totul nestiuti acesti cuviosi parinti neamului cestui mai de pre urma si ca sa se arate ca dintru toate neamurile isi alege Dumnezeu pre robii Sai cei ce urmeaza voii si poruncilor Lui".

Vom infatisa, pe rand, viata si nevointele duhovnicesti ale unora din acesti "sfinti moldoveni" pe care ni i-a facut cunoscuti mitropolitul Dosoftei.

In carte Palinodia mai era trecut si Sfantul Vasile din Moldovita "facatorul de minuni", dar fara sa spuna cand a trait. Dupa parerea unor istorici, el era mentionat ca egumen al acestei manastiri in anul 1415, ceea ce inseamna ca a trait in vremea lui Iosif, primul mitropolit al Moldovei. A fost deci unul din marii traitori de la inceputul veacului al XV-lea, petrecandu-si viata in munca post, rugaciune, savarsirea de fapte de milostenie, fiind astfel o frumoasa pilda pentru credinciosii care veneau in manastire sa caute cuvand de invatatura si de mangaiere sufleteasca. Drept aceea, ramasitele sale pamantesti au fost cinstite cu toata evlavie si cuviinta de catre credinciosi dupa trecerea sa la cele vesnice. Azi nu se mai stie unde sunt. Se crede ca ele au fost risipite de ostile cazacilor care au intrat in Moldova de sus, in anul 1653, cand au fost pradate multe din manastirile noastre. Pomenirea lui din neam in neam a ramas pana in zilele noastre, in constiinta maicilor de la Moldovita si a credinciosilor din parohiile din imprejurimi.

Intre cele mai renumite manastiri moldovene, un loc aparte il ocupa Agapia, cu cele doua biserici ale ei, cea “din deal”, ctitorita de domnitorul Petre Schiopul, catre sfarsitul secolului al XVI-lea si “cea din vale”, ctitoria hatmanului Gavriil (fratele domnitorului Vasile Lupu) si a sotiei sale Liliana, prin anii 1642-1647. Ambele dainuiesc pana azi, ca manastiri de calugarite.

Pana la inceputul veacului al XIX-lea, la Agapia vietuiau in sa calugari, din care multi au dus o aleasa viata duhovniceasca, slujind ca pilda vrednica de urmat pentru multi din semenii lor. Intre acesti parinti cu viata imbunatatita, se numara si cuviosul Rafail, care a trait aici inca de la inceputurile ctitoriei lui Petru Voda Schiopul. Avem doar o singura marturie despre el, cea lasata de marele mitropolit carturar Dosoftei, pomenita mai sus, care scria ca “i-a sarutat si sfintele moastii”. Astazi nu se mai stie unde sunt aceste cinstite moaste; se presupune ca au fost ascunse undeva, de teama navalitorilor straini si nu au mai fost scoase. Traditia spune ca ar fi langa sfantul altar al bisericii de la Agapia din deal. Si tot dupa traditie, Rafail ar fi fost originar din partile Barladului, din satul Bursucani. Ori de unde ar fi, cuviosul Rafail ramane ca un sfant cuvios ridicat din mijlocul dreptcredinciosului popor roman. De aceea, trebuie sa-l cinstim si sa-i pastram nestearsa amintirea.

Un alt calugar moldovean cu viata imbunatatita a fost Chiriac de la Bisericani. Singura stire despre el ne-a ramas tot de la mitropolitul Dosoftei, care scria ca “s-a nevoit in munte 60 de ani”, in apropiere de sihastria de la Bisericani, pe Valea Bistritei. Era originar tot din aceasta parte a tarii; intrase de tanar in sihastria de la Bisericani, unde s-a format duhovniceste, sub indrumarea unor calugari cu viata aleasa. Dupa un timp oarecare, fiind dornic de liniste desavarsita, a cerut ingaduinta staretului sau sa se retraga intr-un loc mai tainic, in padurile din jurul manastirii, unde a gasit o pechera. Acolo s-a ostenit el cu aspre nevoite duhovnicesti, rabdand gerul sau arsita soarelui, de multe ori foamea si setea, nestiut de nimeni, insotit numai de binecuvantarea lui Dumnezeu si de rugaciunile lui staruitoare. Doar din vreme in vreme se mai abateau pe la el ciobanii care-si pasteau oile pe acolo, precum si cate un ieromonah de la Bisericani, venit sa-i aduca Sfanta Impartasanie. Asa a petrecut vreme de 60 de ani, fiind chemat in fata dreptului Judecator pe cand avea ca la 80 de ani.

Amintirea vietuirii lui a ramas vie pana azi, caci credinciosii se mai abat si acum pentru rugaciune si reculegere la locul numit “muntele si pechera lui Chiriac”. Sfintele lui moaste vor fi fost asezate undeva intr-un loc tainuit, spre a fi ferite de jefuire si profanare. Nevoitele lui duhovnicesti vor fi fost cunoscute si invatatului ieromonah Mitrofan de la Bisericani, - ales mai tarziu episcop la Husi, apoi la Buzau – care le-a facut cunoscute dascalului sau, mitropolitul Dosoftei. La randul lui, invatatul mitropolit le-a consemnat in faimoasa lui carte Viata si petrecerea sfintilor. Pomenirea lui sa fie din neam in neam.

Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, in cartea sa Viata si petrecerea sfintilor mai insira, intre “parintii nalti la bunatati si podvig si plecati la smerenie adanc” pe care “i-am apucat in zilele noastre” si pe “Ioan de Rasca, arhiepiscopul cel sfant si minunat”. Inseamna ca acest Ioan era contemporan cu mitropolitul Dosoftei (c. 1624-1693), care a pastorit in scaunul Moldovei intre anii 1671-1686. Unii istorici l-au identificat cu primul episcop al Husilor, Ioan (1598-1608). Dar acesta nu avea cum sa fie cunoscut direct de mitropolitul Dosoftei.

Adevarul este ca acel “sfant si minunat” ierarh a fost calugarit la manastirea Rasca, ales apoi egumen la manastirea din Cetatea Neamtului, apoi la Secu. Viata lui imbunatatita, alesele sale cunostinte de carte, dragostea sa adanca fata de toti credinciosii care veneau sa-i ceara cuvint de

invatatura si de mangaiere, au dus la alegerea sa ca episcop de Husi (1667-1674) si la Roman, intre anii 1674-1685. Inseamna ca a trait in acelasi timp cu mitropolitul Dosoftei, fiind chemat la Domnul doar cu un an inainte de tiparirea lucrarii Viata si petrecerea sfinților. Ca episcop de Roman a pus temeliiile manastirii Mera, din partile Vrancei – impreuna cu vornicul Motoc din Odobesti –care a fost apoi ispravita de Constantin Voda Cantemir. A murit pe la inceputul anului 1685, fiind ingropat langa biserica manastirii Secu. A fost un ierarh cuvios si cu frica de Dumnezeu, ramas in amintirea credinciosilor ca un adevarat “sfant”. Iata ce aflam intr-un Pateric al sfinților de pe pamantul Moldo-Romaniei, scris in 1888 si ramas in manuscris: “Si tot in anii acestia si preasfintitul arhiepiscop Ioan au indemnat pre lume a se minuna prin stralucitele si sfintele sale nevointe. Parintii cei trupesti ai acestui sfant barbat se numeau George si Anastasia. El mai intaiu din tanara varsta au imbratisat oranduiala monahiceasca in sfanta manastire Secul (initial era scris Rasca, apoi s-a scris Secu, n.n.) si acolo petrecand viata sfanta si placuta lui Dumnezeu, de acolo s-au randuit la scaunul Arhiepiscopiei Roamnului (asa se numea in unele documente, n.n) in anul 1674, unde iarasi intru neincetate nevointi si intru inalte bunatati stralucind minunat. Si petrecand in smerenie adanca, s-au mutat la vecinica odihna”. Fara indoiala ca toate aceste date au fost culese de anumiti calugari din traditia pastrata despre faptele acestui “sfant” arhiereu al lui Hristos.

Sunt pomeniti toti impreuna cu alti sfinti romani, nestiuti cu numele, in Duminca a doua dupa pogorarea Duhului Sfânt.

“Cu postul, cu privegherea si cu rugaciunea, ceresti daruri ati luat, vindecand pe cei bolnavi si alinand sufletele celor ce alearga cu credinta la voi, purtatorilor de Dumnezeu, parinti din manastirile Moldovei, Slava Celui ce v-a dat voua putere, slava celui ce v-a incununat pe voi, slava celui ce lucreaza prin voi tuturor tamaduirii”. (Tropar la un cuvios).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 77-80.

SFANTUL IERARH IOSIF CEL NOU DE LA PARTOS

In partile de apus ale tarii noastre, in Banat, a cunoscut mireasma sfinteniei, inca din vremea petrecerii sale in lume, unul din ierarhii de aici, mitropolitul Iosif al Timisoarei. Stirile despre viata bisericeasca din aceasta latura de tara coboara pana in primele veacuri crestine, in timpul stramosilor nostri daco-romani, cand se pare ca exista un scaun vladicesc la Morisena (azi Cenad, jud. Timis), unde s-au descoperit urmele unei bazilici din secolele IV-VI, precum si un numar de obiecte paleo-crestine. In primii ani ai veacului al XI-lea, un conducator local, cu numele Ahtum sau Ohtum, a ridicat o manastire la Morisena, cu “calugari greci”, adica ortodocsi, trecuta nu peste mult timp in stapanirea unor calugari latini. In veacurile al XIV-lea si al XV-lea, stim ca preotii si credinciosii romani de aici s-au confruntat cu o puternica actiune prozelitista a Bisericii catolice, sprijinita de regii Ungariei, urmarindu-se, prin aceasta, catolicizarea si deznationalizarea stramosilor nostri. Acelasi lucru l-au incercat si calvinii in veacurile al XVI-lea si al XVII-lea. In ciuda acestor vitregii ale vremurilor, preotii si credinciosii romani din Banat au stat tari in credinta lor ortodoxa, impotrivindu-se oricaror incercari de instrainare de neam, de limba si de credinta. In veacurile XIV si XV fiintau mai multe manastiri si biserici ctitorite de cneji, preoti si credinciosii ortodocsi romani din aceste parti. Dar, in 1552, partea apuseana a Banatului a cazut sub stapanire turceasca, fiind prefacuta intr-un “pasalac”, cu sediul la Timisoara. Mai bine de un veac si jumătate au suportat romanii banateni acest jug strain asupritor. Abia catre sfarsitul veacului al XVII-lea, armatele imperiului austriac au inceput sa elibereze o seama de teritorii din Europa centrala de sub stapanirea turceasca. In aceasta situatie, Banatul – in care s-au dat ani in sir lupte pustiitoare intre cele doua

mari imparatii -, a fost eliberat, in 1718, dar a trecut, tot atunci, in stapanirea imperiului austriac al Habsburgilor, ramanand in aceasta stare pana in 1918.

Inca din primii ani ai veacului al XVII-lea, se cunosc cu numele mai multi vladici ortodocsi in Banat, avandu-si scaunul in Timisoara. Intre ei a stralucit, prin viata si lucrarea lui duhovniceasca, Sfantul Ierarh Iosif supranumit “cel Nou”. stiriile despre acest sfant ierarh sunt foarte sarace. Unii spun ca s-ar trage dintr-o familie de “vlahi” din partile Dalmatiei, altii dimpotriva, il considera un localnic. De tanar s-a inchinovat in manastirea Pantocrator din Muntele Athos, fiind calugarit sub numele Iosif, in locul celui de Iacob, primit prin Taina Sfantului Botez. Indeplineste, cu aleasa ravna, mai multe ascultari – intre care si cea de preot slujitor – in cateva manastiri atonite. In 1650, cu binecuvantarea patriarhului din Constantinopol, desi foarte inaintat in varsta, a fost randuit mitropolit al Timisoarei. Presupunem ca a fost hirotonit arhiepiscop de catre patriarhul sarb de la Ipek, care, pe atunci, purta grija duhovniceasca a credinciosilor ortodocsi din teritoriile apartinatoare Iugoslaviei de azi si din Banat, ocupate atunci de turci. A pastorit la Timisoara numai trei ani, deci pana in 1653, timp in care a pus randuiala in viata bisericeasca, a hirotonit preoti, a intarit in Ortodoxie pe credinciosii banateni.

Varsta inaintata l-a facut sa se retraga din scaun si sa se aseze la manastirea Partos, ridicata prin secolul al XV-lea, situata in apropierea granitei romano-iugoslave de azi, pe valea Barzavei. A indrumat si aici duhovniceste pe cei care-l certau, savarsind slujbe tamaduitoare de boale trupesti pentru cei aflati in suferinta. Se spune ca inca inainte de mutarea sa la cele vesnice, Dumnezeu l-a invrednicit de darul cel mai presus de fire al minunilor. La Partos a mai trait inca trei ani, pana in 1656, cand Domnul l-a chemat la Sine, asezandu-l in ceata alesilor Sai.

Despre sfarsitul sau avem cateva stiri. Astfel, piatra sa de mormant, aflata la manastirea Partos, a fost citita in secolul trecut, avand urmatorul cuprins: “Prea sfintitul Iosif cel Nou, a fost mitropolit al Timisoarei”. O stire ceva mai bogata ne ofera o insemnare pe un Minei slavon, aflat azi la Episcopia ortodoxa sarba din Varset: “Aceasta carte este a mitropolitului chir Iosif al Timisoarei, la anul 1655... care de buna voie a parasit eparhia, retragandu-se la manastirea Partos, unde a trait cativa ani, apoi s-a mutat la viata vesnica, unde se odihnesc sfintii”. O insemnare mai tarzie pe o Evanghelie – aflata azi la Vicariatul ortodox sarb din Timisoara – arata ca a fost daruita manastirii Partos “unde este asezat trupul Sfantului vladica Iosif”. In 1782, un preot banatean a pictat o icoana a sa, care a fost asezata apoi deasupra mormantului sau de la Partos. O inscriptie de pe icoana arata ca ea reprezinta pe “Sfantul Parintele nostru Iosif cel Nou”; dar pe aceeaasi icoana era scris si “troparul” sau cu urmatorul cuprins: “Din tinere te-ai supus cu totul Domnului, in rugaciuni si nevointe si in posturi, chipul bunatatii fiind. Pentru aceasta Dumnezeu vazand osardia ta cea buna, arhiepiscop si pastor Bisericii Sale te-a pus. Drept aceea, si dupa moarte, cinstit trupul tau intreg si nestruciat s-a pastrat Sfinte Iosife, roaga-te lui Hrisots Dumnezeu sa daruiasca iertare celor ce cu credinta si dragoste savarsesc sfanta pomenirea ta”.

CUVIOSUL ANTONIE SIHASTRU DE LA SCHITUL IEZERU

In codrii si in pesterile Carpatilor au trait, in curgerea veacurilor, numerosi sihastri de neam roman, departe de lume si cunoscuti de prea putini, fapt pentru care numele celor mai multi dinre ei n-au ajuns pana la noi. Intre acesti putini cunoscuti se numara si cuviosul sihastru Antonie de la schitul Iezeru din partile Valcei, unul din marii parinti cu viata aleasa pe care i-a odraclit neamul nostru.

S-a spus despre el ca ar fi un aroman, originar din orasul Ianina, din Grecia. Socotim, totusi, ca se trage dintr-o familie de buni crestini din satele de sub munte ale Olteniei, regiune cu multe manastiri si schituri, ctitorite de domnii, boierii si calugarii romani din veacurile trecute. Cunoscand

aceste vetre stravechi de evlavie crestineasca, a dorit inca de tanar sa imbrace ingerescul chip al calugariei. Impresionat in mod deosebit de viata aleasa pe care o duceau calugarii de la Iezeru, - ctitoria lui Mircea Voda Ciobanul, pe la mijlocul veacului al XVI-lea – a intrat frate in acest schit. La vremea randuita de pravila calugareasca, a fost tuns in monahism, primind numele marelui Antonie indrumatorul pustiuirilor din Egipt, la inceputul veacului al IV-lea. Aici a deprins toate randuielile vietii calugaresti, cu rugaciune, post, privegheri si alte nevointe duhovnicesti.

Cunoscand insa si viata mult mai induhovnicita pe care o duceau sihastrii retrasi cu totul de lume in muntii din preajma schitului, cuviosul monah s-a aprins de ravna sfanta de-a le urma pilda vietii. Drept aceea, in jurul anului 1690 s-a retras si el la cativa kilometri de schitul Iezeru, in muntele cu acelasi nume, unde si-a gasit adapost intr-o peatera. Aceasta i-a devenit chilie si loc de reculegere. Nemultumit ca nu avea un loc anume randuit pentru rugaciune, a inceput sa sape alaturi un mic paraclis in stanca, largind stanca in asa fel incat sa poata face din ea un lacas de inchinare si de preamarire a lui Dumnezeu. Terminand aceasta bisericuta, i-a pus o catapetasma si icoane, inzestrand-o cu cele trebuitoare savarsirii dumnezeiestilor slujbe. A rugat apoi pe episcopul Ilarion al Ramnicului, care pastorea atunci, sa o sfinteasca. Trei ani de zile a lucrat singur, cu dalta si cu ciocanul. In aceasta bisericuta s-a rugat mereu cuviosul Antonie sihastrul, pana la sfarsitul vietii, impreunand rugaciunea cu postul si cu munca in gradina pe care o avea in jurul pesterii lui. Cobora la schit doar in zilele de duminici si sarbatori pentru a asculta Sfanta Liturghie si a primi Trupul si Sangele Domnului.

La indemnul sau, prin anii 1700-1705, episcopul Ilarion a refacut biserica si chiliile schitului Iezeru, ctitorite de domnitorul Mircea Ciobanul, dupa cum ne incredinteaza si noua pisanie care a fost pusa atunci. Traditia populara stie ca insusi schimonahul Antonie cobora mereu de la peatera lui si ajuta la refacerea schitului.

Vestea despre traiul si nevointele Cuviosului Antonie s-au raspandit curand in toate satele si targurile Olteniei, ajungand pana si dincolo de munti, in Transilvania. Calugarii si credinciosii care auzeau de sfinenia vietii lui, se indreptau spre schitul Iezeru sau spre peatera lui, pentru a-i cere cuvânt de invatatura si de mangaiere.

Asa si-a petrecut viata, in post, rugaciune si aspre nevointe duhovnicesti, cuviosul Antonie de la peatera din Muntele Iezeru, timp de 28 de ani. Traise, deci, in timpul domniei lui Constantin Voda Brancoveanu si a pastoririi lui Antim Ivireanu, ca episcop de Ramnic si apoi ca mitropolit al intregii Tari Romanesti.

Dumnezeu l-a chemat la Sine cu putin inainte de anul 1714. Unul din fiii sai duhovnicesti, ieromonahul transilvanean Nicolae din Teius (jud. Alba), i-a purtat de grija in ultimele zile ale vietii si l-a impartasit cu Sfintele Taine. Plans de intreaga obste a schitului Iezeru, ca si de credinciosii din imprejurimi, a fost asezat spre vesnica odihna in apropiere de intrarea in paraclisul pe care si-l sapase el insusi in stanca. Multa vreme credinciosii care l-au cunoscut sau care auzisera de el urcau la chilia si la paraclisul lui, unde se rugau si isi pomeneau mortii, punand apoi lumanari pe mormantul cuviosului Antonie, pe care-l cinsteau ca pe un adevarat sfant. Ieromonahul Nicolae duhovnicul, de care pomeneam mai sus, i-a scris “Viata” pe scurt, asa cum am aratat-o aici. Dar mormantul sau nu se mai cunoaste, caci o stanca pravalita din munte a acoperit locul in care se gasea. Totusi, amintirea lui printre localnici nu s-a stins niciodata, ci credinciosii olteni il cinstesc neincetat pe acest Cuvios Sihastru Antonie, ca pe un adevarat sfant odraslit din neamul lor.

Tinand seama de viata si nevointele sale, Sfantul Sinod al Bisericii noastre, in sedinta din 20 iunie 1992, a hotarat ca el sa fie asezat in randul sfinților, urmand ca numele lui sa fie trecut in sinaxar, in cartile de slujba si in calendarele bisericesti. Pomenirea lui cu lauda se face in fiecare an la 23 noiembrie.

Prea Cuvioase Parinte Antonie, luminatorul credinciosilor si al calugarilor, roaga-te lui Hristos-Dumnezeu, sa mantuiasca sufletele noastre.

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 83-85.

CUVIOASA TEODORA DE LA SIHLA

In calendarul ortodox se intalnesc foarte multe nume de femei cuvioase, care prin viata lor aleasa au bineplacut lui Dumnezeu, oferind, in acelasi timp, o frumoasa pilda vrednica de urmat pentru alte femei crestine. De har dumnezeiesc s-au invrednicit cuvioasele Maria Egipteanca, Pelaghia, Xenia, Eufrosina, Teodosia si multe altele. Un loc aparte in randul credincioaselor cu viata aleasa si bineplacuta lui Dumnezeu il ocupa cuvioasa Teodora de la schitul Sihla, din Muntii Neamtului.

Traditia pastrata de-a lungul vremii spune ca s-a nascut in jurul anului 1650, deci in vremea domniei lui Vasile Voda Lupu si a pastoririi mitropolitului Varlaam, in satul Vanatori, de langa Targu Neamt. Era fiica lui Stefan Joldea armasul de la Cetatea Neamtului, dregator domnesc incredintat cu paza cetatii, unde se afla ascuns tezaurul tarii, si cu paza temnitei de acolo. A fost crescuta de parinti in frica de Dumnezeu si dragoste de neam, in atmosfera de inalta viata duhovniceasca a manastirilor si schiturilor din imprejurimi: Neamt, Secu, Sihastria, Agapia si altele.

Copila fiind, peste familia ei se abate o mare nenorocire, prin moartea singurei sale surori. Desi voia inca de atunci sa se retraga cu totul din lume, la o manastire, parintii au induplecat-o, ca la vremea potrivita, sa se casatoreasca cu un tanar, aflat tot in slujba cetatii Neamt. Dupa cununie, a plecat in casa sotului ei, originar din "partile de jos" ale tarii Moldovei, se pare din Ismail. A trait mai multi ani cu sotul ei, dar Dumnezeu i-a harazit o grea incercare, aceea ca nu avea copii. Dupa o vreme au trecut la cele vesnice si parintii ei, incat Teodora a ramas singura pe lume, impreuna cu sotul ei. Era firesc ca gandul ei din anii tineretii de a-si inchina intreaga viata slujirii lui Hristos sa o urmareasca din nou. drept aceea, s-a inteles cu sotul ei ca sa intre amandoi in cate o manastire.

Traditia spune ca Teodora – pe cand avea aproape 30 de ani – a intrat in manastirea Varzaresti, in Muntii Buzaului, unde vietuiaua vreo 30 de maici, sub indrumarea egumenei Paisia, care a luat-o pe langa sine, ca ucenica. Iar fostul ei sot a intrat dupa o vreme in manastirea Poiana Marului, din aceeasi zona, fiind calugarit sub numele Elefterie si apoi hirotonit ieromonah.

Tanara calugarita a inteles de la bun inceput sa respecte intru totul pravila vietii calugaresti, in primul rand asa numitele "sfaturi evanghelice", proprii cinului calugaresc, adica saracia de buna voie, ascultarea, curatia trupeasca si sufleteasca. "Si se facea tuturor pilda de ascultare, de lepadare de sine, de curatie a vietii, de slujire. Se indulcea mult atat cu cele sapte laude, cu dumnezeiasca Liturghie, cat si cu rugaciunea din chilie, cu citirea cartilor sfinte si cu impartasirea Sfintelor Taine, hranindu-se cu painea cea vie a Trupului si Sangelui Mantuitorului". Asa ne infatiseaza chipul ei duhovnicesc unul din teologii de azi care i- a cercetat viata si nevointele (Pr. Constantin Galeriu, in vol. Sfinti romani si aparatori ai legii stramosesti, Bucuresti, 1987, p. 434).

Dupa cativa ani, egumena Paisia, cu o parte din maici, intre care si Teodora, parasesc, in mare graba, manastirea Varzaresti, fiind nevoite sa se ascunda in munti, in locuri retrase si tainice, din pricina unor osti straine, de turci, poate si de tatars, care pustiau tara, pradau pe locuitori de bunurile lor, iar pe altii ii luau in robie. Undeva in partile de sud ale Muntilor Vrancei, au ridicat un mic altar

pentru rugaciune si cateva chilii. Dupa putina vreme, egumena Paisia, inaintata in varsta si obosita de atatea nevointe si necazuri, a fost chemata la Domnul, iar Teodora, cu celelalte maici, i-au continuat stradaniile calugaresti.

Dupa aproape zece ani de aspre nevointe in acest loc, Cuvioasa Teodora s-a indreptat spre Muntii Neamtului, spre locurile minunate ale copilariei. Dorind sa petreaca si aici aceeasi viata de pustnicie, a cerut binecuvantarea egumenului Varsanufie de la Sihastria Secului – un schit care luase fiinta in jurul anului 1650 – ca sa se aseze in locurile sihastresti din apropiere. Acesta o indruma sa petreca timp de un an in padurile Sihlei, pe atunci locuri retrase si salbatice, in care traiau sihastri de neam roman din vremuri indepartate, cum ne arata cateva nume de locuri: Sihastria ieromonahului Pavel, Chiliile lui Iosif, Poiana lui Daniil, Poiana Trapezei, Poiana Sihlei si altele. Cuvioasa Teodora a intalnit acolo un batran sihastru, care i-a oferit chilia lui de sub stancile uriase ale Sihlei, iar el si-a cautat un adapost si mai tainic in alta parte.

De acum inainte, incepe o noua perioada in viata Cuvioasei Teodora, de rugaciune neincetata si de traire cu adevarat pustniceasca. Hrana i-o oferea numai padurea (bureti, urzici, mure, afine) sau cele ce-i dadeau calugarii de la Sihastria ori putinii credinciosi care se abateau prin acele locuri retrase. Uneori o vizita ieroschimonahul Pavel din aceeasi obste monahala, care venea sa cerceteze pe sihastri si sa-i impartaseasca cu Trupul si Sangele Domnului. In felul acesta, viata ei inainta mereu pe scara virtutilor, de care scria Sfantul Ioan Sinaitul sau Scararul.

Spune tot traditia ca navalind osti turcesti in Moldova si ajungand pana in tinuturile Neamtului, multe calugarite s-au refugiat in munti. Unele din ele au ajuns pana la chilia Cuvioasei Teodora, pe care au aflat-o in rugaciune. Ascultandu-le necazurile, le-a oferit chilia ei, iar ea s-a retras intr-o peatera, unde era si mai greu de ajuns din pricina salbaticiei locurilor. Este cunoscuta pana azi sub numele de “Pestera Sfintei Teodora”, aratand tot ca acum trei veacuri: o incapere boltita, inlauntrul unei stanci uriase, iar alaturi era o stanca lata si putin ridicata care ii slujea ca vatra si ca masa. Se spune ca Teodora ar fi trait aici vreme de 20 de ani, poate chiar mai mult.

In legatura cu sfarsitul ei, se spune ca egumenul schitului Sihastria ar fi observat, mai multe zile in sir, cateva pasarele care intrau pe fereastra in trapeza, de unde luau faramituri de paine si poame, apoi zburau la munte, inspre Sihla. Doi ucenici, randuiti de egumen, au pornit pe calea aratata de pasari, ajungand pana catre varful muntelui. Acolo un frate s-a urcat intr-un brad, de unde a izbutit sa o zareasca pe Cuvioasa Teodora. I-a chemat la ea si le-a spus ca se roaga de 40 de zile ca Dumnezeu sa-i trimita un duhovnic caruia sa-i marturiseasca pacatele si sa o impartaseasca inainte de a muri. I-a rugat sa-i spuna egumenului ultima ei dorinta, aceea de a-i trimite pe ieromonahul Antonie si pe ierodiaconul Lavrentie cu Sfanta Impartasanie. Cei doi ucenici s-au intors in manastirea lor, vestind egumenului cele ce au descoperit in peatera Sihlei, cat si dorinta Cuvioasei de a-i trimite pe cei doi monahi pe care ea insasi ii numise. A doua zi, potrivit dorintei sale, ieromonahul Antonie, ierodiaconul Lavrentie si cei doi ucenici s-au indreptat spre peatera. In fata duhovnicului Antonie, Teodora si-a marturisit toate pacatele vietii, primind cuvenita dezlegare, fiind impartasita cu Trupul si Sangele Domnului. Dupa acestea, impacata cu Dumnezeu si cu semenii, privind la cer a rostit cuvintele: “Slava Tie, Doamne, pentru toate” si a adormit intru nadejdea invierii si a vietii celei vesnice.

La vremea potrivita, i s-a facut slujba inmormantarii, chiar in peatera, fiind de fata si alti vietuitori din obstea schitului Sihastria, impresionati cu totii de cele intamplate.

Vestea despre viata ei evlavioasa si nevointele sale duhovnicesti s-a raspandit curand in manastirile si satele Moldovei, incat mult calugari si credinciosi veneau la mormantul ei si in locul nevointelor sale de ani indelungati. Se spune ca si fostul ei sot, acum ieroschimonahul Elefterie, care traia la schitul Poiana Marului, ar fi venit aici ca sa se incredinteze daca este vorba de fosta lui sotie.

Convingandu-se de acest lucru, s-a hotarat sa ramana pentru restul vietii la schitul Sihastria, in apropiere de Sihla, unde a mai trait vreo zece ani.

Dupa un timp, prin anii 1725-1730, intru pomenirea nevointelor Cuvioasei Teodorea, s-a ridicat schitul Sihla, cu o biserica de lemn, avand hramul Schimbarea la Fata, care dainuieste – cu unele imbunatatiri – pana in ziua de azi, precum si cateva chilii in jur.

Cinstitul ei trup a ramas in peatera pana prin anii 1828-1834, in timpul unei ocupatii rusesti a Principatelor Romane, cand a fost dus in cunoscuta manastire Lavra Pecerska din Kiev. Se spune ca ar fi si azi acolo, intr-o racla cu inscriptia: “Cuvioasa Teodora din Carpati”.

Evlavia populara a considerat-o, curand dupa moarte, ca o adevarata “sfanta”, ca o “cuvioasa” odraslita din neamul nostru. Ne incredinteaza de acest lucru si doi scriitori moldoveni de la sfarsitul veacului trecut. Primul este prozatorul Calistrat Hogas care, in cunoscuta sa lucrare Pe drumuri de munte, scria: “Frumoasa Sfanta Teodora, legendara anahoreta a locurilor acestora, se infatisea inchipuirii mele ca o a doua Marie din Egipt, cu viata bantuita de aceleasi nenorociri, tot ca si ea. Sfanta Teodora se lepadase, poate, de placerile imbatatoare ale lumii acesteia, multumindu-se, in cele din urma, cu crapatura umeda a unei stanci, in locul palatelor aurite unde luxul si desfraul domneau cu rasfatare...”.

Iar poetul Nicolae Beldiceanu scria aceste versuri:

“Iesind din noaptea pietrei, cu ochiul obosit,
Deodata vezi o stanca, cu varful ruginit,
E vatra suferintei, e peatera in care
Martira Teodora aflat-a alinare.
Aici sfanta femeie, ducand un aspru trai,
Vedea prin rugaciune minunile din rai...”

Deci, constiinta despre “sfintenia” vietii ei s-a transmis din neam in neam pana in zilele noastre. Drept aceea, in sedinta sinodala din 20 iunie 1992, Cuvioasa Teodora de la Sihla a fost trecuta in randul sfintilor, pomenirea ei urmand sa se faca in ziua de 7 august. Sa ne rugam acestei “alese” a lui Hristos zicand: “Cele pamantesti parasind si frigul cel aspru al pustniciei in pesterile schitului Sihla asupra ta luand, te-ai facut mireasa a lui Hristos, fericita Teodora. Cu rugaciunea pe ingeri ajungand, cu postul si lacrimile de diavoli arzand, ai biruit slabiciunea firii omenesti si pe multi sihastri din Carpati intrecand, la cele ceresti te-ai mutat, lasandu-ne noua mangaiere peatera si pilda vietuirii. Sfanta, Preacurata Teodora, roaga-te lui Dumnezeu sa ne mantuiasca sufletele noastre”. (Troparul sfintei, glas 8).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 85-89.

SFANTUL IERARH CALINIC DE LA CERNICA

A fost unul din marii “parinti duhovnicesti” ai veacului al XIX-lea. Viata lui este descrisa pe larg de unul din numerosii lui “ucenici”, arhimandritul Anastasie Baldovin. S-a nascut la Bucuresti, la 7 octombrie 1787, in familia bunilor credinciosi Antonie si Floarea (calugarita, spre batranete, la manastirea Pasarea, sub numele Filoteia). La varsta potrivita, a fost dat la invatatura la una din scolile care existau pe atunci in Bucuresti, in preajma unei biserici, poate la Coltea sau la Sfantul

Gheorghe. Atmosfera de rugaciune si aleasa viata crestina din familie au influentat mult viata launtrica a tanarului Constantin, cum se numea din botez. De aceea, in martie 1807, deci inainte de a fi implinit varsta de 20 de ani, si-a indreptat pasii spre manastirea Cernica, din apropierea Bucurestilor, unde va fi venit adeseori, ca sa ia parte la slujbe si sa asculte cuvand de invatatura de la staretul Gheorghe († 1806) sau de la alti parinti cu viata aleasa. In anul urmator, duhovnicul sau, Pimen, a cerut staretului Timotei sa-l imbrace in “ingerescul chip al calugariei”. Si astfel, la 12 noiembrie 1808, tanarul Constantin devine monahul Calinic. Dupa o luna, episcopul bulgar Sofronie de Vrata, refugiat in Bucuresti din cauza turcilor, l-a hirotonit ierodiacon, in biserica Sfantul Nicolae de la Cernica.

Indrumat de duhovnicul sau Pimen, a inceput o viata de aspre nevointe calugaresti, cu post, rugaciune, munca, citiri din Sfanta Scriptura sau din lucrarile Sfintilor Parinti si scriitorilor bisericesci. Prin 1812 a fost trimis, impreuna cu parintele sau duhovnicesc, la manastirea Neamt, ca sa stranga ajutoare pentru refacerea bisericii Sfantul Nicolae, distrusa de un cutremur. Cu acest prilej, a putut cunoaste stravechea ctitorie domneasca, cu aleasa ei viata duhovniceasca, precum si alte manastiri moldovene. In 1813 a fost hirotonit ieromonah, in biserica Batiste din Bucuresti, de catre arhiereul Dionisie Lupu, viitor mitropolit al tarii, iar dupa doi ani hirotonit duhovnic si randuit mare eclesiarh al manastirii. Prin 1817 a plecat la Muntele Athos, unde a stat aproape un an, reusind sa cunoasca indeaproape viata calugareasca de acolo si sa culeaga multa invatatura, care ii va fi de folos in ostelile sale de mai tarziu.

La 14 decembrie 1818, in urma mortii staretului Dorotei, obstea de la Cernica a ales in locul sau pe ieromonahul Calinic. Desi avea numai 31 de ani nu s-a tinut seama, insa de varsta, ci au tras greu in cumpana invatatura lui si mai cu seama smerenia, rabdarea, dragostea fata de toti, viata lui de rugaciune, post si munca neincetata. Doi ani mai tarziu a fost hirotesit arhimandrit.

Cei 32 de ani de staretie la Cernica constituie o perioada de neincetate stradanii pentru ridicarea vietii calugaresti de acolo, pentru buna indrumare a vietuitorilor, pentru inzestrarea manastirii cu noi lacasuri de inchinare si chilii pentru scolarizarea tineretului. Vom spicui doar cateva din multele aspecte ale activitatii lui la Cernica.

Apocope toate ostelile sale au fost inchinate ridicarii vietii duhovnicesti din manastirea pe care o carnuia. Astfel, a intemeiat mai multe ateliere, in care monahii isi pregateau singuri cele trebuitoare pentru imbracaminte (rase, potcapuri etc.). Cei stiutori de carte, se ocupau cu copierea de manuscrise, mai ales din scrierile Sfintilor Parinti si ale marilor indrumatori ai vietii calugaresti. Obstea monahala crestea mereu, incat in 1838 erau 300 de calugari iar in 1850 numarul lor ajunsese la 350. Dintre ei s-au ridicat multe personalitati ale vietii bisericesci, ca arhiereul Ioanichie Stratonichias, originar din Transilvania, retras spre sfarsitul vietii la Cernica, protosinghelul Naum Ramniceanu, un cunoscut cronicar, arhimandritul Veniamin Catulescu, profesor de Religie la Colegiul “Sf. Sava” din Bucuresti, Pimen, fost egumen la Tismana, Anastasie Baldovin, ucenicul si biograful lui Calinic, Nicandru, urmasul sau in staretie si altii.

In acelasi timp, staretul Calinic era un bun indrumator al numerosilor credinciosi care cercetau manastirea; era cunoscut atat prin rugaciunile sale tamaduitoare, cat si prin faptele de milostenie. De pilda, in 1821 a hranit in manastire, timp de cateva luni, un numar mare de locuitori din Bucuresti si din imprejurimi, refugiati la Cernica de frica turcilor. Numeroase milostenii a facut in diferite parti ale tarii si chiar peste hotarele ei. Pentru copiii din satul Cernica a infiintat o scoala, cu dascal platit de manastire.

A fost preocupat in permanenta de zidirea sau de refacerea unor lacasuri de inchinare. De pilda, inca din primii ani de staretie s-a ocupat de zugravirea bisericii Sfantul Nicolae din incinta manastirii. Intre anii 1832-1836, a zidit din temelie biserica cu hramul Sfantul Gheorghe, din ostrovul

manastirii, cu bani primiti din partea arhierelui Ioanichie Stratonichias. Fiind distrusa la scurt timp de un cutremur, staretul a inceput rezidirea ei, fiind terminata in 1842. Tot atunci s-a ridicat o noua starete, iar pentru ingrijirea calugarilor bolnavi, a construit o bolnita, ambele in ostrovul manastirii. Tot atunci s-a ridicat si clopotnita, care strajuieste pana astazi intreaga manastire.

In anul 1846 a inceput zidirea bisericii cu hramul Sfanta Treime de la Pasarea, manastire aflata, inca de la intemeiere, sub obladiura directa a Cernicai; s-a zidit din banii sai si din daniile unor credinciosi. Cu cativa ani in urma ridicase, tot la Pasarea, biserica cimitirului.

Din darurile testamentare ale unei credincioase, staretul a zidit biserica Adormirea din Campina, intemeind si o scoala in jurul ei. Din banii manastirii, precum si din propriile sale danii, s-au ridicat bisericile din satele Buesti si Sohatu, au fost ajutate manastirile Ghighiu si Poiana Marului, schitul Icoana din Bucuresti, precum si cateva biserici satesti.

In 1850, dupa 43 de ani de viata in manastire, dintre care 32 de ani de carmuire a obstei monahale, staretul Calinic a fost chemat la inalta slujire arhierasca. Inca dupa moartea mitropolitului Grigorie Dascalul (1834), domnitorul Alexandru Ghica il sfatuisa sa primeasca scaunul mitropolitan, dar a refuzat, socotindu-se nevrednic de o asemenea inalta cinstire. Dar in anul 1850, cand erau vacante toate cele patru scaune vladicesci din Tara Romaneasca, domnitorul de atunci, Barbu Stirbei, care avea o mare admiratie fata de staretul manastirii ctitorite de stramosul sau, vornicul Cernica Stirbei, l-a convins sa accepte carmuirea unei eparhii.

Si astfel, la 14-15 septembrie 1850 a fost ales in stravechiul scaun episcopal de la Ramnicul Valcea. A fost hirotonit arhieru in catedrala mitropolitana din Bucuresti, la 26 octombrie 1850, praznicul Sfantului Dumitru, iar inscaunarea i s-a facut la 26 noiembrie, la Craiova, intrucat resedinta episcopala din Ramnic era distrusa in urma unui incendiu.

Chemat la aceasta inalta slujire, noul ierarh a gasit in eparhie o mostenire foarte grea, care se cerea grabnic indreptata. De 10 ani eparhia era condusa de loctiitori, resedinta si catedrala episcopala erau distruse, numarul preotilor era insuficient, putin pregatiti si cu o stare materiala grea, seminarul inchis, in urma revolutiei din 1848, lacasurile de inchinare neingrijite sau in paragina, iar unele chiar inchise. Desi inaintat in varsta, noul episcop a purces de indata la indreptarea acestor triste stari de lucruri. Indata dupa inscaunare, si-a cercetat eparhia, a randuit protopopi, a hirotonit noi preoti. In 1851 a redeschis seminarul, intai la Craiova, dupa care, in 1854, l-a mutat la Ramnic; a deschis "scoli protopopesti pentru pregatirea cantaretilor bisericesti.

Dupa ce si-a mutat resedinta la Ramnic (1854), a inceput de indata ridicarea unei noi catedrale episcopale, dupa planurile intocmite de el insusi si cu pictura lui Gheorghe Tattarescu, a refacut resedinta si bolnita din incinta Episcopiei. Intre anii 1859-1864 a ridicat, din banii sai, o biserica noua la schitul Frasiniei, in Muntii Valcii, existent din veacul al XVII-lea, randuind reguli aspre de vietuire, asa cum vazuse la Athos si pe care le respecta el insusi de cand intrase in manastire. Planul bisericii a fost conceput de el, iar zugravirea a incredintat-o pictorului brasovean Misu Popp. Pentru ca tocmai atunci a intrat in vigoare Legea secularizarii averilor manastiresti, episcopul Calinic a rugat pe Alexandru Ioan Cuza ca schitul lui sa ramana cu toate bunurile pe care le avea, rugaminte pe care domnitorul, - care il respecta pentru viata lui - i-a acceptat-o.

Iubitor de carte si sprijinitor al culturii, episcopul Calinic a simtit mereu nevoia unei tipografii proprii. Ca staret si apoi ca episcop, a tiparit cateva carti la Bucuresti. Prin 1860, "cu bani imprumutati", dupa cum marturisea el insusi, a pus bazele unei tipografii, proprietatea sa, de sub teascurile careia au aparut mai multe carti de slujba si de invatatura. Se vede ca episcopul intentiona sa reinvie, la Ramnic, vremurile de inflorire culturala din timpul marilor sai inaintasi din secolul al XVIII-lea. Cu un an inainte de moarte, a donat tipografia orasului Ramnic, cu tot inventarul ei si cu

toate cartile aflate in depozit. A pus insa conditia ca tipografia sa-i poarte numele si in viitor si ca jumatate din veniturile ei sa fie folosite pentru intretinerea scolilor din oras si a elevilor saraci, precum si a seminaristilor, iar alta jumatate pentru intretinerea schitului Frasinei.

Episcopul Calinic a fost si un insufletit patriot. In calitatea sa de episcop a luat parte la lucrarile Adunarii obstesti a tarii, apoi a fost ales deputat in Divanul Ad-hoc, care a pregatit unirea celor doua tari romanesti. Inca din primavara anului 1857 a trimis o circulara catre protopoi si egumeni, prin care le cerea ca in toate bisericile sa se faca rugaciuni “pentru unirea romanilor intr-o singura vointa si cuget, ca sa ceara pe cale legiuita viata patriei lor”. A facut parte si din Adunarea electiva a tarii, care a ales domn pe Alexandru Ioan Cuza. Atasamentul sau fata de domnul unirii reiese si dintr-o pastorala adresata protopopilor si preotilor din eparhie, prin care-i indemna sa cinsteasca patria si pe carmutorii ei si sa nu crute nici o jertfa pentru binele obstesc, pentru ca “cine este bun crestin este si bun patriot”.

In chip deosebit trebuie pusa in lumina sfintenia vietii lui. Toti cei care l-au cunoscut au ramas impresionati de multele sale milostenii, de simplitatea sa in imbracaminte, de bunatatea si blandetea sa, de rugaciunile sale tamaduitoare de boli trupesti, de posturile si privegherile sale. Biograful sau, Anastasie Baldovin, scria ca avea liste de persoane carora le impartea permanent ajutoare si ca atunci cand hirotonea preoti le daruia carti si chiar bani de drum. “Era atat de milostiv – scria acesta – incat daca nu avea ce sa dea de milostenie, isi da hainele de pe prea Sfintia Sa si plangand se ruga de mine nevrednicul ca sa caut bani pe unde voi sti, ca sa aiba ce sa dea la fratii lui in Hristos, pentru ca asa numea pe saraci si neputiniciosi”. Martori contemporani povestesc mai multe cazuri de vindecari de boli, in urma rugaciunilor episcopului Calinic, cum a fost tanara din satul Muierasca, sau fiul mesterului care lucra la construirea catedralei episcopale de la Ramnic.

Viata plina de infranari pe care o ducea (nu manca niciodata carne, se odihnea numai pe un scaun de lemn), ca si batranetea, care se simtea tot mai apasatoare, l-au indemnat pe episcopul Calinic sa-si scrie testamentul. Intre altele, scria ca nu lasa nici bani de ingropare si nici de pomenire, pentru ca tot ce-a avut impartise celor saraci sau ii oferise pentru refacerea cladirilor de la episcopie. In felul acesta, a inteles sa puna in practica votul calugaresc al “saraciei de bunavoie”. Batran si bolnav, s-a retras la manastirea Cernica, din mai 1867, incredintand conducerea vremelnica a eparhiei arhimandritului Grigorie. Intrucat Guvernul de atunci i-a refuzat retragerea din scaun – in semn de inalta pretuire – a ramas in vrednicia de episcop pana la sfarsitul vietii, trimitand de la Cernica felurite indrumari arhimandritului Grigorie, pentru bunul mers al treburilor Episcopiei. La Cernica a mai trait aproape un an, ca un simplu monah, pana in ziua de 11 aprilie 1868, cand Dumnezeu l-a chemat la Sine. A fost ingropat in tinda bisericii Sfantul Gheorghe, ctitoria sa.

Calugar smerit la Cernica, apoi conducator al obstei monahale de acolo timp de 32 de ani, episcop la Ramnic peste 18 ani, marele ierarh Calinic a devenit unul din cei mai desavarsiti reprezentanti ai spiritualitatii romanesti. A fost apreciat si considerat ca un adevarat “sfant” nu numai de cei care l-au cunoscut, ci si de urmasi. Iata ce spunea despre el marele nostru carturar Nicolae Iorga (1871-1940), acum aproape 60 de ani: “Traind in sfintenia muncii si a infranarii, era socotit ca sfant de credinciosii din eparhie si parerile de rau ale tuturor se indreptara mult timp catre mormantul lui, pe care-l voise la Cernica, locul lui de invatatura si de pregatire duhovniceasca, unde se retrasese. Traind pana departe, in timpuri noi, pe care el nu le mai intelegea, nici pentru a le combate, precum ar fi fost dator sa, crutat de dansule, venerat pentru o varsta ca a sa si pentru o astfel de viata, chiar si de cei mai antireligiosi din noul curent apusean, care stapanea statul cel nou, el incheie cu vrednicie sirul curatilor calugari fara arginti, al ctitorilor de carti si de cladiri de inchinare, al sufletelor de arhierii cari o clipa nu si-au inchipuit ca fapta sau gandul lor scapa de sub ochiul privighetor al lui Dumnezeu” (Istoria Bisericii romanesti, vol. II, el. II, Bucuresti, 1932, p. 237-238).

Aceasta scurta prezentare a vietii si a faptelor sale ne arata cat de indreptatita a fost hotararea Sfantului Sinod al Bisericii noastre, din 28 februarie 1950, ca episcopul Calinic sa fie trecut in randul sfintilor. Canonizarea lui solemna s-a facut la Cernica in ziua de 23 octombrie 1955, in prezenta multor ierarhi romani si staini, a numerosi calugari, preoti si credinciosi; moastele i-au fost asezate spre cinstire si inchinare in biserica Sfantul Gheorghe, ctitoria sa. In felul acesta, smeritul staret si ierarh Calinic a devenit unul dintre cei mai de seama sfinti ai calendarului ortodox roman, pilda vrednica de urmat pentru orice fiu al Bisericii noastre dreptmaritoare. Praznuirea lui din neam in neam se face in ziua mutarii sale la Domnul, adica la 11 aprilie. De atunci incoace, este cinstit prin cantari de lauda, in Minei si prin slujba Acatistului; chipul sau este zugravit in multe biserici manastiresti si parohiale, iar numele sau este purtat de multi credinciosi care imbraca ingerescul chip al calugariei.

“Pomenirea ta cea purtatoare de lumina, Ierarhe Calinic, veseleste sufletele celor credinciosi si atingerea de racla sfintelor tale moaste sfinteste simtirile si daruieste tamaduirii; pentru aceasta, dupa datorie, te cinstim pe tine si cu bucurie iti cantam: Bucura-te, Sfinte Ierarhe Calinic, de Dumnezeu inteleptite!” (Din Acatistul Sfantului, Condacul 1).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 89-94.

SFANTUL MUCENIC IOAN ROMANUL

Unul dintre cei mai de seama domni ai Tarii Romanesti a fost, fara indoiala, Matei Basarab, ctitor de lacasuri sfinte si indrumator al activitatii cultural-tipografice din tara sa, cu o domnie pasnica si neobisnuit de lunga pentru acele vremuri (1632-1654).

Dupa moartea lui au urmat la domnie Constantin Serban Basarab (1654-1658) si Mihnea al III-lea Radu (1658-1659). Acesti domnitori au incercat, in masura posibilitatilor de atunci, sa duca o politica antiotomana, de aparare a tarii, incheind chiar si anumite intelegeri, in acest sens, cu principii Transilvaniei. In toamna anului 1659, din ordinul lui Mihnea III Radu au fost ucisi 2000 de turci trimisi in tara pentru a-l supraveghea. Dupa aceasta, a distrus oastea pasesi din Silistra, a asediat cetatea Giurgiu, pe atunci raia turceasca, a atacat si ars cetatile Rusciuc (azi Russe) si Nicopole din dreapta Dunarii. In acelasi timp, s-au rasculat impotriva turcilor domnitorul Constantin Serban, acum in Moldova, precum si principele Gheorghe Rakozi II in Transilvania. Dar acestia din urma au fost infranti de ostile turcesti si tatarasti intrate in tarile lor din ordinul sultanului Mehmet (Mahomed) al IV-lea. In astfel de imprejurari, Mihnea al III-lea si-a dat seama ca nu mai poate continua lupta si s-a refugiat in Transilvania, unde a si murit la scurt timp (6 aprilie 1660), se pare otravit. Desi a domnit putin, a in scris o pagina glorioasa in istoria tarii sale, asa cum facuse, cu mai bine de o jumatate de veac in urma, Mihai Viteazul.

La retragerea turcilor din Transilvania, in noiembrie si decembrie 1659, au facut, ca si in alte randuri, jafuri si pustiire mare in satele si targurile romanesti, arzand, pradand si omorand oameni nevinovati. Dar tot atunci au luat cu ei si mare multime de robi, barbati, femei si copii, trecandu-i dincolo de Dunare. Printre cei robiti atunci se afla si un tanar cu numele Ioan, de neam bun, in varsta de numai 15 ani, nascut si crescut in Tara Romaneasca. “Cu toate ca era atat de tanar, spune unul din cercetatorii de azi ai vietii lui, Ioan ajunsese la masura varstei plinirii lui Hristos, cand curatia inimii de prunc se impleteste cu intelepciunea mintii de batran. Si era Ioan frumos la chip. Tocmirea lui era plina de sanatate, tinereasca vloga zburda in toata fiinta lui. Si macar ca gurmazul ii era incovoiat de robie, ochii ii straluceau de puterea credintei si de nadejdea mantuirii. Trupul

minunat al tanarului era ca o biserica in care fumega, plina de miresme, catuia sufletului sau curat si jertfelnic. Asa mergea el pe drumul anevoios al robiei, apropiindu-se de Dunare si lasandu-si in urma parintii, neamurile si tara lui frumoasa, fara sa stie ca nu se va mai intoarce niciodata si ca Dumnezeu ii pregatea o alta patrie, cea mai presus de orice hotar, Imparatia cerurilor. In aceasta imparatie, insa, nu se intra decat pe poarta cea stramta a nevointelor si dupa ce omul a trecut prin focul incercarilor de tot felul” (ierom. Bartolomeu Anania, in vol. Sfinti romani si aparatori ai legii stramosesti, Bucuresti, 1987, p. 401).

Si intr-adevar, tanarul Ioan a trecut prin cumplite incercari. Se stie ca toti robii luati de turci erau socotiti ca fiind un bun al sultanului, dar ei puteau fi cumparati de oricine. Asa se face ca fiind inca pe drum l-a cumparat unul din ostasii care insoteau convoiul robilor romani. Ostasul nu urmarea altceva decat sa-l sileasca la pacatul zis al sodomiei. Dar tanarul Ioan, crescut de parintii sai in frica de Dumnezeu si in dragoste de credinta stramosesca s-a impotrivit acelui ostas inchinator la Alah, care incerca sa-l lege de un copac pentru a face desfranare cu el. Tanarul Ioan a gasit o clipa prielnica si l-a ucis pe turc, apoi a incercat sa fuga. Dar ceilalti pagani l-au prins, l-au legat si l-au dus la Istanbul (numit de crestini Constantinopol), unde l-au dat femeii celui ucis. Aceasta l-a dus in fata mareului vizir ca sa-l judece. Acolo, tanarul a marturisit fara inconjur adevarul. Vizirul l-a dat femeii vaduve sa faca cu el ce va dori. Aceasta nu i-a luat capul, ci vazandu-l voinic si frumos la infatisare s-a aprins de pofta desfranarii cu el, ca oarecand sotia lui Putifar din tara Egiptului pentru tanarul evreu Iosif, cel frumos si intelept. A incercat pentru inceput sa-l ademeneasca cu tot felul de fagaduinte, daca o va lua de sotie si se va lepa de credinta crestineasca – urmand sa se faca inchinator la Alah, adica musulman sau mahomedan. “Iar tanarul auzind acestea – ne spune primul alcatuitor al vietii sale – isi facea cruce, rugandu-se lui Hristos sa-l intareasca si sa-l pazeasca pana in sfarsit neclintit intru credinta crestineasca”. Ispirile au durat aproape doi ani si jumătate.

Dar toate incercarile femeii pagane de a-l intoarce de la Hristos si a-l trece la legea ei au ramas zadarnice, caci tanarul Ioan, inarmat cu platosa dreptei invataturi, a ramas nestramutat in credinta parintilor sai, pazindu-si curatia trupului.

Vazand ca toate mestesugirile ei nu izbutesc, femeia – ca o noua Irodiada, cea care ceruse capul lui Ioan Botezatorul – l-a dat in mana eparhului, adica a mai marelui cetatii, ca sa-l pedepseasca pentru uciderea sotului ei. Iar eparhul a poruncit sa fie aruncat in temnita, supunandu-l acolo la cumplite si infricosate chinuri, incat oricine s-ar fi ingrozit numai la gandul lor. Iar femeia agareana venea in fiecare zi in temnita, incercand sa-l indemne si acum la pacat si la lepadarea de legea ortodoxa. Tanarul Ioan nu s-a lasat biruit nici aici de grozavia chinurilor pe care le-a indurat, ci a ramas neclintit in credinta si intelepciune cautand ajutor numai la Hristos Domnul care ii dadea putere si biruinta asupra vrajmasilor vazuti si nevazuti.

In cele din urma, vazand femeia si prigonitorii ei ca toate incercarile lor sunt fara rost, au cerut vizirului ingaduinta sa-l omoare. Si primind aceasta incuviintare, a fost scos din inchisoare si dus la locul numit Parmak-Kapi (adica Poarta Stapului), intr-o margine a Istanbulului. Acolo a fost spanzurat in ziua de 12 mai din anul mantuirii 1662.

Astfel, prin patima sa, tanarul Ioan “lupta cea buna a luptat, prin curatie a stralucit, credinta a pazit si prin patimire la viata cea fara de moarte s-a mutat” (din podobia de la Vecernia din 12 mai). Inteleptul si pururea fericitul mucenic al lui Hristos nu implinise inca 18 ani. Trupul sau va fi fost aruncat in apele Bosforului, daca nu va fi fost cumva ingropat de crestini cucernici in vreun loc tainuit in jurul orasului intemeiat de Sfantul imparat Constantin cel Mare.

Un invatat dascal al marii scoli a Patriarhiei ecumenice, Ioan Cariofil, care a trait o vreme si la Bucuresti, la Curtea lui Constantin Voda Brancoveanu, i-a alcatuit viata, pe scurt, in greceste. Ea a fost tiparita apoi la Venetia in 1799 tot in greceste de catre un mare aghiograf, Nicodim Aghioritul

(retiparita la Atena in 1856). Aceasta viata a fost tradusa si in romaneste, indata dupa tiparirea ei, fiind cunoscute mai multe manuscrise din secolul al XIX-lea. S-a tiparit pentru prima data in romaneste in anul 1801, la Bucuresti, impreuna cu slujba Sfantului Dimitrie Basarabov. Noul mucenic a fost mentionat apoi in Mineiul grecesc pe luna mai, tiparit la Constantinopol in 1843 si in Mineile romanesti, incepand cu editia de la Manastirea Neamt din 1846. Asa a ajuns cunoscuta viata si mai ales patimirea tanarului mucenic Ioan Valahul sau Romanul.

Cinstit de credinciosi de neam grec, dar si de romani, in anul 1950 Sfantul Sinod al Bisericii noastre a hotarat ca acest nou mucenic al lui Hristos sa fie cinstit in intreaga Biserica Ortodoxa Romana. Generalizarea solemnă a cultului sau alaturi de al unor sfinti cu moaste aflate in tara noastra a avut loc in octombrie 1955.

Biserica ne indeamna sa-l cinstim prin cuvintele:

“Veniti, toti iubitorii de mucenici, si mai ales cei ce vietuiti in Romania, ca adunandu-ne impreuna, sa cinstim cu cantari luminate pe Ioan, noul mucenic al Domnului. Ca acesta, din pamantul romanesc rasarind, a dat rodul insutit al credintei, in cetatea lui Constantin, rusinand pe prigonitorii sai si marturisind credinta cea ortodoxa, prin varsarea sangelui sau. Iar acum in ceruri mijloceste pentru noi si pentru cei ce cantam: Bucura-te, Ioan, sfinte mucenice al lui Hristos” (Icosul praznicului).

Sa-l cinstim si prin versuri de Acatist, zicand:

“Bucura-te grau de jertfa copt in lanuri de Scriptura
Bucura-te ca din tine Domnul si-a facut prescura
Bucura-te fir de nufar in florit peste miasma
Bucura-te ca te soarbe sufletul ca pe-o aghiazma.
Bucura-te raza lina coborata-n adancime
Bucura-te limpezime!
Bucura-te aur aprig lamurit in seci valvori
Bucura-te ca ispita cu virtutea o masori
Bucura-te rugaciune-n care iadul se-nspaimanta
Bucura-te ca pe umar aripa de inger canta
Bucura-te vrere sfanta
Bucura-te neinfranta luare aminte
Bucura-te mucenice noule Ioane sfinte!”

(Dupa Valeriu Anania, File de acatist, treapta a saptea, Bucuresti, 1981, p. 22).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 95-98.

SFANTUL IERARH SI MARTURISITOR ILIE IOREST, MITROPOLITUL TRANSILVANIEI

In anul 1950, Sfantul Sinod al Bisericii noastre a hotarat sa fie trecuti in calendarele ortodoxe romanesti, ca sfinti si marturisitori, cativa ierarhi, calugari si credinciosi din neamul nostru. Intre acestia se numarau si Sfintii Ierarhi si Marturisitori Ilie Ioarest si Sava Brancovici, mitropolitii Transilvaniei.

Canonizarea lor – adica trecerea in randul sfinților, dupa randuiala ortodoxa –s-a facut in 1955, la Alba Iulia, orasul in care si-au desfasurat activitatea ca mitropoliti.

Este firesc sa ne intrebam: carui fapt se datoreaza cinstea deosebita de care s-au invrednicit acesti doi mitropoliti ai Transilvaniei? Prin ce merite au ajuns sa stea in apropierea lui Dumnezeu, sa fie considerati ca prieteni si casnici ai Sai si sa mijloceasca, prin rugaciunile lor, harul si ajutorul lui Dumnezeu pentru noi, urmasii pastoritilor lor de acum trei veacuri? Pentru a intelege mai bine viata si lucrarea lor de aparare a Ortodoxiei, sunt necesare cateva lamuriri privind starea politica-nationala a vremii in care au trait.

Biserica Ortodoxa romaneasca din Transilvania de alta data si-a desfasurat activitatea in imprejurari deosebit de vitrege, determinate de asupririle nationale, sociale si religioase la care era supus poporul roman de aici. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxa a avut un rol covarsitor in istoria poporului, fiind singura institutie romaneasca, in jurul careia se desfasura intreaga viata nationala, culturala si religioasa a romanilor. Cea mai de seama institutie a lor era Mitropolia Ortodoxa, care a avut multa vreme sediul in orasul Alba Iulia. Se stie ca, dupa 1541, Transilvania a devenit principat autonom sub suzeranitate turceasca, avand in frunte principii de nationalitate maghiara, cu sediul la Alba Iulia. La scurt timp, Dieta tarii a recunoscut ca “recepte” trei confesiuni noi, nascute din Reforma protestanta: luterana, clavina si unitariana, fireste, pe langa Biserica romano-catolica existenta mai de mult. Doar romanii si credinta lor ortodoxa au ramas in afara legii, socotiti ca “tolerati” in propria lor tara. In acelasi timp principii calvini maghiari din Alba Iulia si carmuitorii confesiunii calvine (numiti superintendenti) au inceput o lucrare de propovaduire a noii invataturi calvine printre romanii ortodocsi. Era o actiune foarte primejdioasa, caci prin primirea invataturii calvine, romanii se instrainau nu numai de credinta ortodoxa stramoseasca, ci si de neamul din care faceau parte, adica se maghiarizau. Era un atac direct, care urmarea insasi distrugerea neamului romanesc. In ciuda multelor incercari ale principilor si superintendentilor din Alba Iulia de a calviniza pe romani, acestia au ramas statornici in drapta credinta, mentinandu-se astfel si fiinta nationala romaneasca. Un rol important in aceasta lucrare de aparare a Ortodoxiei si a neamului au avut vladicii de atunci, - fie mitropolitii din Alba Iulia, fie episcopii din Vad si Maramures -, precum si smeritii preoti din satele noastre, cu putina invatatura, dar insufletiti de ravna intru slujirea neamului lor.

Intre acesti aparatori ai dreptei credinte s-a numarat si mitropolitul Ilie Iorest din Alba Iulia. Se nascuse in jurul anului 1600, intr-un sat din Transilvania, undeva in partile invecinate cu Moldova, sau in Maramures. S-a inchinovat de tanar in manastirea Putna, minunata ctitorie a lui Stefan cel Mare, in care au vietuit in curgerea veacurilor, atatia calugari transilvaneni. Dupa ce a invatat carte si randuielile bisericesti, a fost calugarit sub numele Iorest – in locul celui de Ilie primit la botez – iar dupa un timp a fost hirotonit preot-ieromonah. O insemnare pe un manuscris, din anul 1637, arata ca a fost copiat sub indrumarea mitropolitului Anastasie Crimea al Moldovei, apoi a “ieromonahului Iorest, egumen”. Presupunem ca este viitorul mitropolit, ajuns intre timp egumen la Putna, avand deci si preocupari culturale.

In toamna anului 1640 a trecut la cele vesnice mitropolitul Gheonadie II al Transilvaniei. La staruintele domnitorului Vasile Lupu al Moldovei, in scaunul vacant a fost ales ieromonahul Iorest de la Putna. Potrivit traditiei a fost hirotonit arhieru la catedrala din Targoviste, ctitoria lui Neagoe Voda Basarab, de catre mitropolitul Teofil, care pastorea pe atunci, impreuna cu alti arhierii. Fara indoiala ca domnitorul Matei Basarab a oferit noului ierarh felurite daruri, asa cum au primit toti ceilalti mitropoliti ai Transilvaniei. A fost instalat apoi, cu cinstea cuvenita, in catedrala mitropolitana din Alba Iulia, ctitorita de marele domn al unirii, Mihai Viteazul. Dar cu prilejul confirmarii sale in demnitatea de mitropolit de catre principele Gheorghe Rakoczy I, i s-au impus mai multe indatoriri, care nu urmureau altceva decat inlesnirea propagandei calvine printre romani. Intre altele i se cerea sa traduca si sa tipareasca in romaneste anumite rugaciuni si cantari calvine,

precum si un Catehism calvinesc. Noul mitropolit n-a indeplinit, inasa, nici una din indatoririle acestea, ci a ramas statornic in dreapta credinta, impreuna cu pastoritii sai. S-a interesat indeaproape de viata bisericeasca din cuprinsul eparhiei: a facut vizite canonice, a convocat "soborul mare" al Mitropoliei, format din protopopi si unii preoti, a facut hirotonii de preoti, a terminat de tiparit, la Alba Iulia, Evanghelia cu invatatura, data in lucru inca de inaintasul sau, a intretinut legaturi cu Moldova. El va fi fost intarit in adevarurile Ortodoxiei si de Sindoul de la Iasi, din septembrie-octombrie 1642, care a aprobat Marturisirea Ortodoxa a mitropolitului roman Petru Movila al Kievului.

Dar tot in anul 1642 calvinii au tiparit, in satul Prisaca, un Catehism calvinesc in romaneste, caruia i s-a dat, cativa ani mai tarziu cunoscutul Raspuns din partea invatatului mitropolit Varlaam al Moldovei. Se pare ca mitropolitul Iorest s-a impotrivit la tiparirea si raspandirea Catehismului, fapt care a accentuat nemulțumirile mai vechi pe care le aveau impotriva lui carmuitorii calvini. Asa se face ca la inceputul anului 1643, din ordinul principelui Gheorghe Rakoczy I, s-a convocat "un sinod" de protopopi, preoti si mireni, care a hotarat inlaturarea mitropolitului Iorest din scaunul vladicesc.

Este sigur ca la indepartarea mitropolitului Iorest din scaun au stat si motive de ordin politic, determinate de inasprirea relatiilor dintre Gheorghe Rakoczy I si Vasile Lupu, care il recomandase la ocuparea scaunului mitropolitan. Dar adevaratele motive care au dus la inlaturarea lui din scaun se desprind din spusesele traditiei, consemnata mai tarziu in lucrari scrise. De pilda, Samuil Micu, in lucrarea sa Scurta cunostinta a istoriei romanilor, scria ca "pentru impotrivirea pastoreasca cu care s-au pus impotriva eresului calvinesc si nu au voit a primi impartasirea lui, la care domnul tarii il silea, au fost lepadat din episcopie si ca sa nu vaza ca pentru credinta patimeste, i-au scornit nume rau si i-au facut para mincinoasa". Iar Gheorghe Sincai scria ca "acesta s-au lepadat din vladicie pentru ca n-au primit catehismul (calvinesc n.n.)".

Inlaturat din scaunul mitropolitan, Iorest a fost aruncat in inchisoare, impreuna "cu multi preoti crestini", cum se arata intr-o scrisoare de atunci, iar bunurile i-au fost confiscate. A fost eliberat abia in noiembrie 1643, dupa noua luni de detentie, pe baza raspunderii ce si-au luat-o 24 de credinciosi ca va plati 1000 de taleri, suma mare pe atunci, pentru vistieria principelui. Dupa eliberare, s-a reintors la manastirea Putna.

In iunie 1645, mitropolitul Iorest a plecat in Rusia, pentru a strange ajutoare, in vederea rascumpararii celor 24 de garanti, asa cum facusera si alti ierarhi si calugari transilvaneni. Avea o scrisoare de recomandare catre tarul Rusiei, Mihail Feodorovici Romanov, semnata de ierarhii moldoveni, in care infatisau pe scurt viata mitropolitului si suferintele pe care le indurase din partea carmuitorilor calvini; o alta scrisoare promise din partea lui Vasile Lupu. Ajuns la Moscova, a fost primit de tar in doua randuri, obtinand felurite daruri si bani. Se pare ca s-a reintors in tara in primavara anului urmator.

Si-a petrecut restul vietii in manastirea sa de metanie, la Putna, dupa ce-si va fi rascumparat garantiile din Transilvania prin platirea celor 1000 de taleri. A murit la adanci batraneti, dupa cum aflam dintr-o insemnare pe un Minei in manuscris: "Sa se stie cand a murit vladica Iorist, in anul 7816 (1678), luna martie 12". Inseamna ca a fost asezat spre vesnica odihna in ctitoria marelui aparator al crestinatatii, Stefan cel Mare.

Din toate acestea se vede ca mitropolitul Iorest a fost un neinfricat aparator al Ortodoxiei in Transilvania, oferind o minunata pilda de statornicie in credinta pastoritilor sai, un ierarh insuflit de dragoste fata de Hristos, de neamul sau si de pamantul stramosesc.

Acestea au fost motivele care au dus la trecerea lui în rândul sfinților în anul 1955, alături de unul dintre urmașii săi, mitropolitul Sava Brancovici. Cinstirea lui praznuire se face în fiecare an la 24 aprilie, cu slujbe nou alcătuite întru cinstirea lor. Unii din cei care sunt primiți în ingerescul cîm calugăresc, își iau numele lui, iar bunii creștini se străduiesc să-și urmeze viața pilduitoare de muncă, de rugăciune, de sfințenie și de răvnă față de credința strămoșească.

“Mladita odraslita din tulpina neamului nostru, fericite Ioreste, pentru credința ta cea neclintită și pentru dragostea ta de popor ai fost aruncat în temniță, învrednicindu-te de cunună cea nevastăjată a marturisitorilor lui Hristos; pentru aceasta și noi cu dragoste te laudăm pe tine, zicând: Bucura-te, ierarhe Ioreste, prea cinstite părinte!”. (Din Acatistul Sfinților Ierarhi Iorest și Sava, icosul 9).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinți daco-romani și romani", Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994, pag. 98-102.

SFANTUL IERARH SI MARTURISITOR SAVA BRANCOVICI, MITROPOLITUL TRANSILVANIEI

După înălțarea lui Ilie Iorest din scaunul de mitropolit al Transilvaniei, în 1643, soborul protopopilor

romani ardeleni a ales în locul său pe ieromonahul Stefan (din botez Simion), din mănăstirea de la Alba Iulia. În timpul pastoririi lui s-a tipărit Noul Testament de la Alba Iulia, în anul 1648, prima ediție în românește, cu o impresionantă prefată, scrisă probabil de mitropolit, în care se punea problema unității limbii românești.

În vara anului 1656, după moartea lui Simion Stefan, în scaunul vacant a fost ales protopopul vaduv Simion Brancovici din Ineu (jud. Arad). Spre deosebire de alți mitropoliti din trecut, viața lui este destul de bine cunoscută, dintr-o Cronică scrisă de fratele său, învățatul Gheorghe Brancovici. Din această Cronică aflăm că viitorul mitropolit făcea parte dintr-o veche familie sârbească, se pare, originară din Hertegovina. Pe la sfârșitul secolului al XVI-lea, această familie s-a refugiat în părțile Aradului, din pricina expansiunii turcești; trăind vreme îndelungată printre romani, familia respectivă s-a romanizat. Din sânul ei s-au ridicat câțiva episcopi care au pastorit la Ineu (jud. Arad), numit pe atunci Ienopole: Matei, apoi fiul său Sava și Longhin, hirotonit “mitropolit” de către patriarhul Chiril Lucaris.

Viitorul mitropolit al Ardealului s-a născut în jurul anului 1620, în Ineu, primind la botez numele Simeon. A învățat carte în casa părintească, apoi a călătorit prin Ungaria, Serbia, Bulgaria și, în cele din urmă, s-a îndreptat spre mănăstirea Comana, din Țara Românească, unde se retrăsese vladica Longhin, fratele tatălui său. Desigur, acolo și-a completat și învățătura. Aflând de moartea tatălui, a doi frați și a unei surori, s-a reîntors acasă, s-a căsătorit, a avut copii, dar aceștia i-au murit de mici. Între timp a murit Gheorghe Brancovici, protopopul Ineului, o altă rudenie. Credincioșii de acolo l-au rugat atunci pe tânărul Simeon să-și închine viața slujirii lui Dumnezeu ca preot-protopop. Răspunzând la stăruințele acestora a plecat în Țara Românească, unde a fost hirotonit preot, la Târgoviște, de către mitropolitul Stefan, care pastorea atunci. După hirotonie și un popas la mănăstirea Comana, preotul Simon s-a reîntors la turma sa duhovnicească din Ineu. Aici afla cu durere că soția îi murise cu puține zile înainte de hirotonie, iar bătrana sa mamă se călugărise. Învingând necazurile văduviei, a pastorit mai mulți ani ca preot-protopop în Ineu, îngrijindu-se nu numai de viața duhovnicească a pastoritilor săi, ci și de apararea lor în fața invadatorilor turci, a căror stăpânire se întinsese până în părțile vestice ale teritoriului românesc de astăzi.

În vara anului 1656 se petrece o nouă schimbare în viața preotului-protopop din Ineu, fiind ales în scaunul vacant de mitropolit al Transilvaniei, cum am arătat mai sus. Potrivit vechiului obicei, a plecat în Țara Românească, unde a fost calugarit sub numele Sava, în catedrala mitropolitană din Târgoviște, la praznicul Înălțării Sfintei Cruci, iar după trei zile a fost hirotonit arhiepiscop, în aceeași catedrală, de către mitropolitul Ștefan, unchiul său Longhin și alți arhiepiscopi. Încărcat cu daruri oferite de domnitorul Constantin Șerban Basarab și vladicii țării, s-a întors la fiii săi duhovnicești, fiind primit cu mare cinste și instalat la Alba-Iulia.

Deși îndelungată, pastoria lui ca mitropolit a fost mult tulburată de propagandă calvină pe care încercau să o desfășoare printre românii ortodocși conducătorii confesiunii calvine maghiare, sprijiniți de principii Transilvaniei, dar și din cauza războaielor și a schimbărilor politice care au avut loc în primii ani de pastorie. Astfel, în anii 1659-1661, Sava a fost chiar înlocuit cu alți doi mitropoliti: cu Ghenadie III, iar după moartea acestuia, cu Daniil. Abia în aprilie 1662 a primit o nouă diplomă de confirmare în scaun din partea noului principe calvin al Transilvaniei, Mihail Apaffi. De acum înainte pastoria lui s-a desfășurat fără întreruperi până în 1680, deși cu multe neajunsuri, provocate de refuzul său de a colabora cu principele și cu ceilalți conducători ai confesiunii calvine.

Datorită greutăților materiale prin care trecea Biserica sa, în anul 1668 mitropolitul Sava a fost nevoit să plece în Rusia după ajutoare, așa cum făcuseră Ilie Iorest și chiar unchiul său, mitropolitul Longhin. Calătoria este descrisă pe larg în Cronică fratelui său Gheorghe, care îl însoțea. A stat în Moscova vreo trei luni, fiind primit în două rânduri de țarul Alexei Mihailovici Romanov, care i-a oferit mai multe ajutoare pentru Mitropolia sa, cu dreptul – pentru el și urmașii săi – de a călători în Rusia după ajutoare tot la șapte ani. La sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel a slujit în biserica Uspenia din Kremlin, alături de patriarhii Paisie al Alexandriei, Macarie al Antiohiei, cel al Moscovei și alți ierarhi, ruși sau străini, prezenți la lucrările unui mare sinod convocat atunci la Moscova.

După reîntoarcerea din această călătorie, pentru mitropolitul Sava a început o perioadă de noi asupriți din partea lui Mihail Apaffi și a celorlalți carmuitori calvini, conștienți că acea călătorie la Moscova i-a întărit încrederea în biruința credinței ortodoxe. Drept aceea, în februarie 1669, principele a dat un decret prin care și impuneau mitropolitului o serie de îngrădiri, cea mai grea fiind aceea a supunerii sale față de superintendentul calvin maghiar din Alba Iulia în toate problemele bisericesti, măsură reinnoită după cinci ani.

Cu toate acestea, mitropolitul a știut să înfrunte măsurile umilitoare ale principelui, salvând însăși existența Bisericii ortodoxe și a neamului românesc. Se cunosc chiar câteva fapte ale lui care au dus la întărirea vieții bisericesti din cuprinsul eparhiei pe care o carmuia. De pildă, în 1670 a făcut o călătorie în Țara Românească, unde domnitorul Antonie Voda i-a întărit o veche dănie de 6000 de aspri pe an pe seama Mitropoliei sale. În 1672 a sfințit mănăstirea Moisei din Maramureș, care există și azi. În 1675 a convocat un “sobor” sau adunare de protopopi, preoți și mireni în Alba Iulia, când s-au luat mai multe măsuri cu privire la întărirea vieții religioasă-morale a preoților și credincioșilor români din Transilvania. De pildă, preoții erau îndatorati să predice și să slujească în românește în fiecare zi de duminică și sărbătoare, iar în timpul posturilor zilnic. Alte măsuri priveau disciplina clerului, hotărându-se depunerea celor nevrednici de slujirea preotească. Câteva măsuri priveau înlăturarea suprestitiilor, mai ales a celor legate de cultul morților. Credincioșilor li se cerea să se împartășească de patru ori pe an, să ia parte la slujbele care se săvârșeau în zilele de duminică și sărbători, să cunoască rugăciunile, Crezul și cele 10 porunci, să-și trimită copiii la biserică în vederea catehizării. Asadar, mitropolitul Sava era mereu preocupat de ridicarea duhovnicească și culturală a clerului și a credincioșilor săi.

Desigur, toate actiunile mitropolitului au provocat nemulțumirea dar și teama principelui și a carmuitorilor confesiunii calvine din Transilvania. Se adauga la aceasta și descoperirea unui complot indreptat impotriva lui Apaffi, la care își daduse consimțământul și fratele mitropolitului, carturarul Gheorghe Brancovici. De aceea, din dispoziția principelui, la 2 iunie 1680 s-a constituit un “scaun de judecată” la Alba Iulia, format din 101 persoane (conducatori calvini maghiari, protopopi romani filocalvini, mireni s.a.), în vederea judecării mitropolitului Sava. A fost judecat și condamnat în aceeași zi, după o cunoscută colecție de legi medievale transilvane, “Approbatæ Constitutiones” și după “Canoanele” Bisericii calvine maghiare, cu depunerea din treapta.

Îndată după pronunțarea sentinței, a fost aruncat în închisoare, iar averea confiscată de principe. S-a constatat, cu acest prilej, că avea câte o frumoasă bibliotecă, în Alba Iulia și Sibiu, cu sute de cărți latinești, românești și ungurești, care dovedesc preocupările carturarești ale mitropolitului. Odată cu el a fost aruncat în închisoare și fratele său Gheorghe, dar acesta a fost eliberat nu după mult timp.

Cronicarul maghiar Mihail Cserei, contemporan cu Sava, scria că unii dintre acuzații săi au fost “mituiti cu daruri”, că să-i aduca acuze nedrepte, că “i-a fost pradată întreaga avere” și că în închisoare “era bătut până când se rupea cămășa și carnea de pe trupul lui”. Aceleași lucruri le relatează și pastorul sas Andrei Gunesch din Petrești (jud. Alba). Mult mai târziu, istoricul Samuil Micu scria că “tot norodul și clerul românesc ca un lucru adevărat tine, cum de la cei bătrâni au luat, că Sava toate întâmplările acestea le-a patit pentru credință, că s-a împotrivit eresului calvinesc și l-a lepădat și n-a vrut a se uni cu acela”. Iar Petru Maior în cartea sa Istoria Bisericii românilor, aduce alte câteva amănunte: “În castelul de la Blaj al principelui Apaffi, dintru a cărui poruncă laudatul Sava fu bătut de moarte, după aceea din nou bagat în temniță și de acolo scos în toată vinerea, fu bătut cu toișe până la moarte”.

Adevărul este că, la scurt timp după judecarea și întemnițarea lui Sava, s-au făcut mai multe încercări pentru eliberarea lui, prin mijlocirea fratelui său Gheorghe, care a cerut sprijinul domnitorului Șerban Cantacuzino al Tarii Românești și al lui Constantin Brancoveanu, viitorul domn. Din rațiuni de ordin politic – pentru a nu ajunge la neînțelegeri cu domnul muntean – Mihail Apaffi l-a eliberat pe mitropolit din închisoare, la o dată pe care nu o cunoaștem. Bătrân și bolnav, a trecut la cele vesnice, în primele luni ale anului 1683, probabil în aprilie. Nu știm unde se găsește mormântul său.

Asadar, mitropolitul Sava a fost o mare personalitate a vieții bisericești a românilor transilvăneni. Pastorînd aproape un sfert de veac în împrejurări din cele mai vitrege, el a izbutit, totuși, să-și apere clerul și credincioșii în fața oricărui încercări de instrăinare de credință strămosească și de neamul din care făceau parte. Pentru strādaniile depuse de el în acest scop, dar mai ales pentru suferințele pe care le-a îndurat spre sfârșitul vieții cu demnitate și răbdare creștinească, a fost socotit de urmași ca un “mucenic” sau “martir” al legii strămoșești. Așa se explică hotărârea sinodala din 1950 privind canonizarea sa, act care s-a săvârșit apoi la Alba Iulia, adică acolo unde a pastorit, în anul 1955. De atunci este praznuit în fiecare an la 24 aprilie, odată cu înaintașul său Ilie Iorest. După această dată s-a întocmit slujba lor, care a fost introdusă în Minei, la ziua respectivă, precum și acatistul lor; s-au ridicat biserici care au drept ocrotitori fie pe unul din ei fie pe amândoi, iar chipul lor s-a zugrăvit în numeroase biserici, mai ales în Transilvania.

Cunoscând aceste fapte din viața celor doi sfinți transilvăneni, să ne rugăm lor, zicând: “O, preafericitul ierarh al lui Hristos, Iorește și Sava, care prin strādaniile și patimile voastre din viață v-ați învrednicit să dobândiți partea cea de-a dreapta Tatălui ceresc, primind rugăciunile noastre cele smerite de acum, cereți de la Bunul Dumnezeu să daruiască Bisericii Sale tarie, țării noastre pace și într-o bună sporire, iar nouă, credincioșilor, iertare de păcate și mare milă”. (Din Acatistul Sfinților Iorest și Sava, condacul 13).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 102-106.

SFANTUL IOSIF MARTURISITORUL, EPISCOPUL MARAMURESULUI

In stravechiul pamant romanesc al Maramuresului, a existat o viata si organizare bisericeasca ortodoxa, care poate fi urmarita inca din primele veacuri crestine. Pe la mijlocul veacului al XV-lea, fratii cneji Drag si Dragos (primul "descalculator" in Tara Moldovei), au ctitorit o manastire, cu hramul Sfantului Arhanghel Mihail, in satul Peri (azi in Ucraina subcarpatica). In 1391, la rugamintea urmasilor acestor ctitori, manastirea a fost declarata "stavropighie" a Patriarhiei, cu alte cuvinte ii era subordonata direct. In aceasta manastire si-au stabilit resedinta unii episcopi ortodocsi, care indrumau viata duhovniceasca a credinciosilor din Maramures. Dar in satele din nordul acestui pamant romanesc s-au asezat treptat si unii credinciosi ruteni, care-si aveau propriul lor episcop, cu sediul la Muncaci (azi Mukacevo, in Ucraina).

Episcopii romani din Maramures s-au straduit sa mentina credinta ortodoxa si constiinta nationala in sufletul pastoritilor lor de aici. Acesti episcopi, ca si calugarii din schiturile si manastirile maramuresene, au pastrat stranse legaturi cu fratii lor de-o limba, de un neam si de o credinta din Moldova invecinata.

In 1646 o parte din preotii si credinciosii ruteni din eparhia Muncaciului au acceptat unirea cu Biserica Romei, asa cum facusera si o parte din ucrainenii, prin as-numita "unire" de la Brest, din anul 1569. In astfel de imprejurari, unii din episcopii ruteni uniti care au pastorit la Muncaci in a doua jumatate a veacului al XVII-lea au incercat sa treaca la Biserica Unita cu Roma si pe unii dintre preotii ortodocsi romani din satele romanesti din Maramures si Satmar.

Pentru a impiedica lucrarea prozelitista a episcopilor uniti de la Muncaci, preotimea romaneasca din Maramures si-a ales un episcop din partea locului, si anume pe protopoul vaduv Iosif Stoica, novil din Criciova. A fost calugarit intr-una din manastirile maramuresene si apoi hirotonit intru arhiepiscop de catre fostul mitropolit al Moldovei, invatatul Dosoftei, aflat atunci in exil, la Jolkiew, in Polonia. Fara indoiala ca marele mitropolit moldovean l-a intarit in dreapta credinta si l-a indemnat sa vegheze la apararea si pastrarea ei, cunoscand toate uneltrile potrivnicilor Ortodoxiei romanesti. Nu se stie unde si-a avut resedinta; poate intr-una din manastirile maramuresene, fie la Hust, fie el la Uglea, fie in alte locuri. Se cunoaste un antimis sfintit de el in 1692, cu text slavon, in care se intitula: "din mila lui Dumnezeu, episcop ortodox al Maramuresului, exarh al stavropighiei patriarhale constantinopolitane, loctiitor al Mitropoliei din Balgrad (Alba Iulia) din Ardeal". Inseamna ca in acel an va fi avut si calitatea de loctiitor de mitropolit al Transilvaniei, scaunul fiind vacant. Se cunosc cateva "soboare" de preoti si mireni, luandu-se felurite masuri pentru bunul mers al vietii bisericesti din eparhia Maramuresului. A facut vizite in parohii, a sfintit biserici, a hirotonit preoti, a rostit cuvinte de invatatura in fata pastoritilor sai.

Episcopul Iosif ramane in istoria Bisericii noastre ca un ierarh vrednic, care a stiut sa-si apere pastoritii in fata oricaror incercari ale episcopilor ruteni uniti de la Muncaci si ale autoritatilor de stat maghiare de a-i indeparta pe romani de la credinta ortodoxa, prin acceptarea "unirii" cu Biserica Romei. Clerul si credinciosii romani din Maramures au fost cu totul straini de actul unirii savarsit de mitropolitul Atanasie Anghel in 1701. Si acest lucru s-a datorat in primul rand vredniciei episcopului Iosif. Istoricul maghiar Nicolae Bethlen, fost cancelar al Transilvaniei, nota ca episcopul Iosif Stoica a intocmit si o scrisoare impotriva unirii cu Biserica Romei, bazata pe texte

din Sfanta Scriptura si din Sfintii Parinti, exprimandu- si chiar uimirea ca un roman era capabil sa scrie o lucrare atat de temeinica; este regretabil ca nu o cunoastem.

Dupa 15 ani de pastorie, episcopul Iosif a fost victima unor acuzatii false aduse de dusmanii Ortodoxiei si neamului romanesc. In 1705, vicecomitele Maramuresului, Francisc Darvay, l-a obligat sa semneze un program in 20 de puncte, care periclitau mult credinta ortodoxa si insasi fiinta nationala romaneasca. Refuzand sa faca acest lucru, a fost arestat si internat in cetatea Hust. Nu era strain de aceasta arestare nici episcopul unit de la Muncaci, greul Iosif Camillis, care urmarea sa numeasca la Sighet un vicar unit, in persoana lui Gheorghe Ghenadie Bizanezi.

Preotii si credinciosii maramureseni au protestat cu demnitate, in mai multe randuri, cerand eliberarea ierarhului lor. In timp ce se gasea in temnita, a fost ales un episcop nou, cu numele Iov Tirca. Si acesta a avut o pastorire agitata, de cativa ani, dupa care autoritatile au ordonat sa se faca o ancheta asupra lui. El a reusit sa se refugieze la timp din Maramures – se pare in Moldova –fiind condamnat la moarte, in lipsa.

Dupa eliberarea din inchisoare, Iosif Stoica si-a indeplinit in ascuns indatoririle sale vladicesti. In 1711, a incercat sa fie reasezat in scaunul episcopal, dar fara rezultat. Dupa putina vreme, tot in acel an, a trecut la cele vesnice.

Asadar, vladica Iosif a fost un vrednic aparator al credintei ortodoxe in Maramures. El a ramas in amintirea credinciosilor ca un marturisitor al credintei ortodoxe si ca un aparator al drepturilor romanilor maramureseni in fata autoritatilor straine opresoare. Acestea au fost motivele pentru care Sfantul Sinod al Bisericii noastre a hotarat, la 20 iunie 1992, ca episcopul Iosif sa fie trecut in randul sfintilor, ca "marturisitor" al credintei ortodoxe. In hotararea sinodala se randuia ca praznuirea lui sa se faca in ziua de 24 aprilie, odata cu mitropolitii Ilie Iorest si Sava Brancovici. In aceeasi hotarare se spunea: "In bisericile care se vor ridica de acum inainte, se va zugravi icoana acestui sfant si mare ierarh, iar pentru ca evlavia binecredinciosului popor roman sa sporeasca fata de el, randuim ca unele din bisericile care se vor zidi sa-si poata lua hramul Sfantului Ierarh Iosif Marturisitorul".

Sa-l cinstim si noi, cantand: "Indreptator al credintei si invatator prea bland te-ai aratat pastoritilor tai si cu smerenie slujind, pe Hristos ai marturisit. Drept aceea, cu neincetata cantare te laudam zicand: Bucura- te, Sfinte Parinte Ierarhe Iosif, ocrotitor al credinciosilor maramureseni" (Condacul sfantului, glas 4).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 106-108.

UN NOU SFANT AL BISERICII NOASTRE: MITROPOLITUL ANTIM IVIREANUL

Intre vladicii care au inscris pagini stralucite in istoria Bisericii noastre se numara si mitropolitul Tarii Romanesti, Antim Ivireanul. S-a nascut in Iviria sau Georgia de azi, in jurul anului 1650, din parintii Ioan si Maria, primind la botez numele de Andrei. Inca din tinerețe a cazut rob la turci, care l-au dus la Istanbul (Constantinopol). Se pare ca dupa ce a scapat din robie a trait in preajma Patriarhiei ecumenice, unde a invatat sculptura in lemn, pictura si broderia. In Istanbul a invatat limbile greaca, araba si turca. Probabil tot acolo s-a calugarit.

În jurul anului 1690, evlaviosul domn Constantin Brancoveanu l-a adus în Țara Românească. Aici a învățat meseria de tipar de la fostul episcop Mitrofan al Husilor, care conducea în acel timp tipografia domnească din București. În octombrie 1691 a tipărit el însuși o carte grecească, în care iscalea "Antim ieromonah". După alegerea episcopului Mitrofan în scaunul vladicesc de la Buzău, Antim a ajuns conducător al tiparnitei domnești de la București. Acolo a lucrat până în 1694, tipărind alte trei cărți, între care și o Psaltire românească, cu versuri scrise de el în cinstea lui Constantin Brancoveanu, semn că învățase bine limba noii sale patrii. În 1696 ieromonahul Antim s-a mutat în mănăstirea Snagov, unde a întemeiat o nouă tipografie, fiind și egumenul acestei mănăstiri. La Snagov a stat până în 1701, tipărind 15 cărți, dintre care 5 în românește. Acum a tipărit un Liturghier greco-arab (1701), pentru trebuințele credincioșilor ortodocși din îndepărtata Patriarhie din Antiohia Siriei. La Snagov ieromonahul Antim a deprins cu meseria de tipar și pe o seamă de ucenici, dintre care cel mai de seamă a fost Mihail Ștefan (Istvanovici), care mai târziu a tipărit cărți la Alba Iulia și chiar în țara natală a lui Antim, adică în Iveria.

În anul 1701 Antim s-a întors în București. Din acel an și până în 1705 a continuat aici șirul tipăriturilor, editând un număr de 15 cărți, între care și un Ceaslov greco-arab (1702), tot pentru credincioșii din Patriarhia Antiohiei, Noul Testament în românește (1703) și altele.

Calitățile deosebite cu care era înzestrat ieromonahul Antim, ca și munca rodnică și neobosită pe care a depus-o încă din clipa venirii sale în Țara Românească, l-au făcut vrednic de a fi ales episcop al Râmnicului, la 16 martie 1705. Odată cu așezarea sa în scaunul vladicesc, a dus acolo și tipografia de la Snagov, întemeind astfel prima tiparniță la Râmnic. În decurs de trei ani a imprimat aici 9 cărți, din care 3 românești și 3 slavo-române, mai multe cărți de slujbă, dintre care și Liturghierul cu Molitfelnicul, primele editii românești din Muntenia (1706).

După o pastorie de abia trei ani de la Râmnic, s-a petrecut o nouă schimbare în viața lui Antim Ivireanul. La 27 ianuarie 1708 a murit mitropolitul Teodosie, care pastorea pe credincioșii din Țara Românească aproape 40 de ani. Înainte de moarte și-a exprimat dorința ca episcopul Antim al Râmnicului să-i fie urmaș în scaun, socotind că este cel mai vrednic pentru această înaltă treaptă vladicească. S-a și ținut seama la alegerea de dorința vrednicului mitropolit.

Înșăunarea i s-a făcut în ziua de 22 februarie 1708, la Duminică Ortodoxiei, fiind de față și patriarhii Alexandriei și Ierusalimului. Cu acest prilej noul mitropolit a rostit o frumoasă cuvântare, arătând ce îndatoriri avea de îndeplinit în noua sa slujbă arhierască.

În activitatea sa de mitropolit al Ungrovlahiei n-a crutat nici o osteneală pentru luminarea credincioșilor, dovedind frumoase calități de pastor, predicator și patriot. După așezarea sa în scaunul metropolitan a întemeiat o nouă tipografie la Târgoviște. Acum a tipărit 18 cărți, dintre care 11 în românește. Cele mai însemnate dintre tipăriturile românești erau: Psaltirea, Octoihul, Liturghierul, Molitfelnicul, Catavasierul, Ceaslovul și altele. Deci numărul cărților tipărite în românește era într-o vădită creștere. Trebuie să notăm că mitropolitului Antim îi revine meritul de a fi introdus pentru totdeauna limba română în slujba bisericească, desăvârșind ceea ce se începuse sub Matei Basarab (tipicul în românește) și Șerban Cantacuzino (textele biblice). Prin tipărirea cărților de slujbă în românește, Antim a contribuit și la faurirea unei limbi liturgice românești, care dăinuiește până astăzi. Textul liturgic de azi nu se deosebește decât foarte puțin de cel tradus de Antim. După el au mai rămas netraduse numai Mineiele, Triodul și Penticostarul, care se vor tipări mai târziu.

În 1715 mitropolitul Antim a mutat tipografia de la Târgoviște la București. Tot în acest oras a înființat o nouă tipografie, la mănăstirea ocrotită de el, a Tuturor Sfinților. În total, în decursul activității sale în Țara Românească, s-au tipărit 63 de cărți, din care 38 de el însuși, iar celelalte de către ucenicii săi. Dintre ele 21 erau în românește. Trebuie să spunem că 4 cărți au fost scrise de el

insusi si anume: Invatatura pe scurt pentru taina pocaintei (Ramnic, 1705), Invatatura bisericeasca la cele mai trebuincioase si mai de folos pentru invatatura preotilor (Targoviste, 1714) si Sfatuiri crestine politice catre domnitorul Stefan Cantacuzino, in greceste (Bucuresti, 1715).

A ramas de la el si o lucrare in manuscris, intitulata Chipurile Vechiului si Noului Testament, care cuprinde 503 portrete in medalion, cu diferite personaje biblice, 3 schita si 8 (se pastreaza la Kiev). Tot mitropolitul Antim i se datoreste ilustrarea tipariturilor sale cu gravuri, unele din ele fiind de o maiestrie deosebita. Toate acestea arata calitatile artistice deosebite cu care era inzebrat.

O alta latura de seama din pastoria lui Antim a fost zidirea sufleteasca a credinciosilor sai prin cuvint. Sunt pretuite pana azi predicile sale, numite Didahii, in care osandea felurite pacate ale vremii sale, mai ales ale marii boierimi. Cunoastem de la el 28 de predici la diferite duminici si sarbatori si 7 cuvantari ocazionale, toate infatisand pe Antim ca om de cultura deosebita. In predicile sale n-a fost influentat de alti predicatori, cum s-a sustinut mult timp, ci ele sunt originale, bine gandite si legate de realitatile vietii.

Vrednicul mitropolit Antim este ctitorul manastirii cu hramul Toti Sfintii din Bucuresti (numita azi manastirea Antim), ridicata in anii 1713-1715, dupa planurile lucrate de el insusi. Pentru aceasta manastire a intocmit un asa numit "Asezamant", care este un fel de testament al sau, cu randuili pentru ajutorarea copiilor saraci dornici sa invete carte, a oamenilor si fetelor sarace, a strainilor etc.

Mitropolitul Antim Ivireanul s-a ingrijit indeaproape si de romanii ortodocsi din Transilvania. Inca din anul 1699, pe cand era numai tipograf, a trimis la Alba Iulia pe ucenicul sau Mihail Stefan, care a tiparit acolo doua carti pentru folosul sufletesc al credinciosilor transilvaneni. Dupa dureroasa dezbinare petrecuta sub Atansie Anghel, in 1701, mitropolitul Antim a trimis in numeroase randuri scrisori de imbarbatare catre romanii din Scheii Brasovului, indemnandu-i sa ramana statornici in dreapta credinta, hirotonind preoti si diaconi pe seama bisericii lor. Aratam mai sus ca a tiparit carti de slujba pentru credinciosii arabi din Patriarhia Antiohiei, precum si pentru credinciosii de limba greaca. A staruit pe langa Constantin Brancoveanu sa ajute compatriotii sai din Georgia la tiparirea de carti de slujba in limba lor, trimitand acolo pe ucenicul sau Mihail Stefan, care a tiparit la Tbilisi cateva carti in limba georgiana.

Mitropolitul Antim Ivireanul a fost inflacarat patriot si luptator impotriva asupririi turcesti. Si-a dat seama ca numai o alianta cu Rusia ar putea duce la inlaturarea jugului turcesc. Din pricina aceasta, dar si prin uneltirile vrajmasilor sai, s-au racit legaturile dintre el si Constantin Brancoveanu. In 1712 domnul i-a cerut demisia din scaun, dar vladica Antim a intocmit doua aparari scrise, prin care-si dovedea nevinovatia, aratand ca invinuirile aduse de dusmanii sai erau neindreptatite. El si-a continuat apoi nestanjenit activitatea pana la moartea muceniceasca a lui Brancoveanu (1714) si apoi sub urmasul sau, Stefan Cantacuzino (m. 1716).

Dupa numirea primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat, in 1716, au inceput zile grele pentru batranul mitropolit. Invinuit ca a intrat in legatura cu austriecii si ca ar fi uneltit impotriva domnului si inchis in temnita palatului. A fost tinut acolo mai multe saptamani, cerandu-I-se demisia. Refuzand sa o dea, Mavrocordat a cerut patriarhului din Constantinopol sa-l cateriseasca, lucru pe care acesta l-a si facut. In sentinta de caterisire i s-au adus felurite invinuiuri nedrepte, intre care si aceea ca s-a ridicat impotriva "puterniciei imparatii" turcesti, pe baza carora a fost scos din randul arhierilor si calugarilor, urmand sa fie inchis pe viata in manastirea Sf. Ecaterina din Muntele Sinai. Aceasta pedeapsa n-a mai ajuns sa o faca, pentru ca ostasii care il insoteau spre Muntele Sinai l-au macelarit, aruncandu-i trupul in raul Tungia, langa Adrianopol. Moartea lui s-a intamplat in toamna anului 1716. In felul acesta si-a sfarsit viata muceniceste, ca si binefacatorul sau, domnul Constantin Brancoveanu.

Asadar, mitropolitul Antim Ivireanul si-a pus toate cunostintele, ravna si priceperea in slujba Bisericii si a credinciosilor romani care-l primisera cu atata dragoste. tipograf, autor de lucrari originale, traducator al cartilor de slujba in romaneste, predicator si pastor de suflete, artist, ctitor de lacasuri sfinte, sprijinitor al Ortodoxiei si al romanilor transilvaneni, Antim Ivireanul este una din figurile cele mai luminoase din trecutul Bisericii si al patriei noastre.

Acestea au fost motivele pentru care Sfantul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romane, in sedinta din 20 iunie 1992, a hotarat ca marele ierarh Antim sa fie trecut in randul sfintilor. Praznuirea lui se va face in fiecare an in ziua de 27 septembrie.

Sa ne rugam, dar, noului sfant si marturisitor al credintei ortodoxe, zicand: "Sfinte Parinte Ierarhe Antim, cu vrednicie ai randuit pastori si invatatori turmei tale si cu intelepciune dumnezeiasca ai revarsat raurile sfintelor tale cuvinte. Viata ti-ai pus-o pentru pastoritii tai si cununa muceniciei ai dobandit de la Hristos Dumnezeu. Pe Acesta roaga-l, Sfinte Parinte Ierarhe Antim, sa daruiasca pace si mare mila celor ce savarsesc sfanta pomenirea ta". (Toparul sfantului, glasul III).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 109-112.

CUVIOSUL MARTURISITOR VISARION IEROMONAHUL

Pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, din randul preotilor si credinciosilor ortodocsi romani din Transilvania, s-au ridicat nenumarati aparatori ai dreptei credinte, in fata incercarilor autoritatilor habsburgice – care stapaneau Transilvania din 1688 – de a-i trece cu forta la unirea cu Biserica Romei. Intre acestia se numara cuviosii ieromonahi Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara si Nicodim, protopopul Nicolae Pop din Balomir, preotii Moise Macinic din Sibiel, Ioan din Gales, Ioan din Aciliu, Ioan din Poiana Sibiului, Ioan si Oprea din Saliste, Ioan Pinariu din Sadu, preotesele din Tilisca, din Saliste, Ioan Oancea din Fagaras, Constantin Petric din Jina, Ioan Craciun din Carpinis, Toma Maier din Rahau, Tanase Todoran din Bichiu (in partile Bistritei). Istoria a pastrat, inasa, si alte multe nume de preoti si credinciosi, barbati, femei si chiar copii din satele Saliste, Tilisca, Poiana Sibiului, Jina, Deal, Carpinis, Colun, Cuzdrioara (langa Dej) etc., ucisi sau morti in urma suferintelor indurate, batuti pana la sange, intemnitati sau alungati din satele lor.

Sirul acestor marturisitori ai dreptei credinte, incepe cu ieromonahul Visarion Sarai, venit in Transilvania in anul 1744. Acest Visarion, numit din botez Nicolae, era nascut in Bosnia, parintii sai, Maxim si Maria, stabilindu-se apoi in localitatea Kostainita in Croatia. Multi istorici l-au considerat sarb. Mai nou s-a dovedit ca se tragea din "vlahii" din Bosnia, din familia Ciurcea sau Tiurcia. Chiar si intr-un act emis de autoritatile militare din Timisoara era numit "eremitul valah". Nu stim cand a ajuns in Tara Sfanta. In anul 1738 a fost calugarit in manastirea Sfantul Sava de langa Ierusalim, sub numele de Visarion. Cerceteaza apoi manastirile din Muntele Athos, dupa care se stabileste in manastirea Pakra din Slavonia. Apreciat de mitropolitul Arsenie Ioanovici Sacabent de la Karlovit, in 1744 acesta ii da binecuvantarea sa plece in Banat, iar de aici in Transilvania, spre a lucra in vederea intaririi Ortodoxiei, amenintata de uniatism. Trece prin Timisoara si pe la unele manastiri banatene, facand un popas mai indelungat la Lipova, in martie 1744. In apropierea orasului a ridicat o cruce, din fata careia predica multimilor de credinciosi romani din imprejurimi, veniti aici mai cu seama cu prilejul targurilor saptamanale. Aceste lucruri le scrie protopopul Nicolae Stoica de Hateg in Cronica Banatului. La aceasta cruce s-au facut apoi adevarate pelerinaje, incat autoritatile de stat au fost nevoite, in mai multe randuri, sa ia masuri pentru impiedicarea lor.

Parasind Lipova, s-a indreptat, pe Valea Muresului, spre Dobra (jud. Hunedoara), insotit de un mare numar de credinciosi, precum si de trei negustori "greci" din Lipova (deci, macedo-romani), Dima Nino, Gheorghe Nicola si Gavrilă Bistro. La Dobra a tinut credinciosilor aceleasi predici simple, prin care ii indemna sa nu asculte de preotii uniti, ci sa ramana statornici in credinta ortodoxa.

De aici, inconjurat de multimi, s-a indreptat spre Deva si Orastie, ajungand apoi la Salistea Sibiului. Pretutindeni era intampinat de mii de credinciosi, se trageau clopotele bisericilor din satele prin care trecea. Iar prin cuvintele sale mobiliza pe ascultatori, intarindu-i in credinta stramoseasca. Efectul predicilor sale a fost uluitor, incat episcopul unit Inonchetie Micu relateaza: "La indemnul lui, in multe locuri poporul nu mai merge la biserica, nu se serveste de preotii uniti, mortii si-i ingroapa fara prohod si fara mangaierile duhovnicesti, copiii si-i boteaza prin femei batrane si se intampla si alte pagube duhovnicesti de felul acesta".

A ramas cateva zile la Saliste, unde a izbutit sa intareasca in legea strabuna pe credinciosii din Marginimea Sibiului, care au devenit apoi cei mai inflacarati aparatori ai ortodoxiei. Pe locul unde a propovaduit la Saliste s-a ridicat mai tarziu schitul numit "de la Fantana Foltii", cu hramul Izvorul Maicii Domnului.

Si-a continuat drumul spre Sibiu, dar autoritatile – informate de succesul predicilor sale – au dispus arestarea lui si a celor trei negustori care il insoteau. Inchisi la Sibiu, lui Visarion i s-a luat un lung interogatoriu, din care se desprind si cateva din datele biografice pe care le-am notat aici. La intrebarile puse in legatura cu predica sa impotriva uniatiei – principala acuza ce i se aducea – a refuzat sa raspunda. Cu aceasta, misiunea lui Visarion poate fi socotita ca incheiata. Ea a declansat insa o adevarata miscare de rezistenta in fata uniatiei in toata Transilvania, care a durat mai bine de 15 ani si in cursul careia nenumarati preoti si credinciosi au indurat suferinte fizice si morale, iar unii au primit cununile muceniciei pentru apararea dreptei credinte.

Din Sibiu, Visarion a fost trimis in inchisoarea din Deva, de acolo la Timisoara, Osiek (in Croatia) si Raab (azi Gyor, in Ungaria), ca, in cele din urma, sa fie inchis in feroasa temnita de la Kufstein, in Muntii Tirolului. Aici se crede ca a si murit, ca sfant marturisitor pentru Ortodoxie. Cei trei insotitori ai sai au fost inchisi la Sibiu si Timisoara, fiind eliberati numai dupa un an.

Marele carturar Samuil Micu scria ca lui Visarion "ii iesise vestea ca e sfant". Poporul dreptcredincios din Transilvania asa l-a socotit intotdeauna. A dobandit sfintenie prin moartea lui muceniceasca la Kufstein. Drept aceea, Sfantul Sinod al Bisericii noastre in sedinta sa din 28 februarie 1950, a hotarat ca ieromonahul Visarion sa se numeasca cu sfintii si sa se cinsteasca dupa toata pravila sa ca sfant marturisitor, alaturi de cuviosul ieromonah Sofronie de la Cioara si credinciosul taran Oprea Miclaus din Saliste. Canonizarea lor solemnă s-a facut in Catedrala din Alba Iulia, la 21 octombrie 1955; de atunci, ei sunt cinstiti dupa cuviinta in aceasta zi, ca oricare din sfintii si mucenicii bine placuti lui Dumnezeu, caci prin jertfa vietii lor, ca si multi alti preoti si credinciosi transilvaneni, a supravietuit Biserica Ortodoxa romaneasca.

"Izvor de lumina si de dreapta credinta te-ai aratat, Cuvioase Visarioane, si facerile tale de bine peste toti s-au revarsat; iar noi lauda aducem Atotputernicului Dumnezeu si cantam: Aliluia" (Din Acatistul Sfantilor Marturisitori Visarion, Sofronie si Oprea, condacul 8).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 113-115.

CUVIOSUL MARTURISITOR SOFRONIE IEROMONAHUL DE LA CIOARA

Intre cei mai insufletiti aparatori ai credintei ortodoxe din Transilvania romaneasca, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, se numara si cuviosul ieromonah Sofronie din Satul Cioara (azi Salistea, jud. Alba). Ca si despre alti aparatori ai Ortodoxiei, se cunosc putine lucruri din viata sa. Se nascuse intr-o familie preteasca din sat, primind din botez numele Stan. Probabil a invatat carte in familie ori la vreun schit romanesc, dupa care a fost hirotonit preot de mir in satul sau. Ramas vaduv, s-a calugarit, probabil la Cozia, stralucita ctitorie a lui Mircea cel Batran. Reintors la Cioara, si-a facut "o tar de schit in mijlocul codrului, mai ca la un mil departare de sat, locuind acolo si rugandu-se lui Dumnezeu pentru sufletul lui si unde tineau vo tri sau patru copilasi la invatatura de pomana", cum se preciza intr-o plangere a credinciosilor catre autoritati.

In primavara anului 1757, primarul ungar din Vintul de Jos, insotit de alti 12 unguri, i-au distrus schitul si chiliile din jur, facandu-le una cu pamantul. Sofronie a scapat cu fuga, pribegind apoi prin diferite sate. Era tocmai in vremea cand actiunile represive impotriva preotilor si credinciosilor ortodocsi atinsesera punctul culminant. Intr-un impresionant memoriu din anul 1757, credinciosii ortodocsi declarau: "A venit vremea ca ne-am dus la mormintele mortilor si am zis: Iesiti morti din gropi, sa intram noi de vii, ca nu mai putem rabda pedepsele ce ne vin de la popii uniti si de la domnii tarii. Pe nime nu-i doare de noi, nici pe domnii cei sasesti, nici pe domnii cei nemtesti, nici pe cei ungesti. Ca toate temnitele le-au umplut de noi pentru legea cea greceasca (ortodoxa, n.n.) si atata ne-au pradat, venind cu catane (soldati, m.n.) pe capul nostru, cat nu stim cu ce o sa platim portia imparatului".

Treptat, aceasta stare de nemulțumire generala ia forma unei adevarate rascoale religioase, urmarind inlaturarea uniatiiei. In toamna anului 1759, in fruntea aceste miscari populare antiuniata se gasea cuviosul Sofronie de la Cioara, cutreierand numeroase sate din judetul Hunedoara, cerand credinciosilor sa alunge preotii uniti si sa ramana statornici in credinta ortodoxa. Datorita acestei actiuni, in jurul praznicului Craciunului din anul 1759, a fost arestat si inchis in satul Bobalna, langa Orastie. Vestea arestarii lui s-a raspandit curand, incat la 13 februarie 1760, Sofronie a fost eliberat de vreo 600 de credinciosi-tarani, condusi de preotul Ioan din Saliste, unul din colaboratorii sai apropiati. De acum Sofronie se indreapta spre Muntii Apuseni, unde apararea era mai usor de organizat. Ca si Visarion Sarai, cu 15 ani in urma, era intampinat si el de preotii si credinciosii din satele din jurul Abrudului si Campenilor, tinandu-le predici prin care ii indemna sa tina "legea Ierusalimului", declarandu-se ortodocsi. Au fost alarmate pana si autoritatile centrale, incat, la 3 iunie 1760, in "Conferinta ministeriala" de la Viena, se cere arestarea si intemnitarea lui Sofronie, urmand ca apoi sa fie omorat. Intr-adevar, a fost arestat de un locotenent maghiar in biserica din Abrud, dar cand trebuia sa intre cu el in Zlatna, a fost atacat de vreo sapte mii de romani, incat a fost nevoit sa-l elibereze.

Aceasta stralucita biruinta a determinat pe Sofronie sa convoace, la 10-11 august 1760, o adunare ("sinod") de preotii si credinciosi, in cadrul carei s-au redactat memoriile catre imparateasa Maria Tereza si catre Guvernul transilvan, prin care cereau episcop ortodox, restituirea bisericilor si a sesiilor parohiale luate de preotii uniti, eliberarea celor inchisi pentru credinta ortodoxa si respectarea libertatii religioase. Miscarea antiuniata s-a intins cu repeziciune in toata Transilvania, ajungand pana in Satmar si Maramures, unde circulau proclamatii si scrisori de la Sofronie. Aveau loc si acolo adunari populare, in care preotii si credinciosii hotarau intoarcerea la Ortodoxie (Santau, Doroloti, Corni, Gherdani, Budesti etc.), incat in anul 1761 episcopul rutean Manuil Olszavski din Muncaci a fost nevoit sa cerceteze satele satmarene, ajutat de reprezentantii organelor locale de stat, si sa impuna din nou uniatiia.

Datorita acestei miscari generale romanesti, imparateasa Maria Tereza si autoritatile din Transilvania au fost constranse sa dea o noua orientare politicii lor religioase. La 20 octombrie 1760, imparateasa instiinta, pentru prima oara, ca va numi o comisie care sa cerceteze plangerile romanilor transilvaneni, iar cei arestati pentru credinta vor fi eliberati.

Era o adevarata capitulare, de care Sofronie a stiut sa profite, incepand o actiune energica de organizare a Bisericii Ortodoxe (se intitula chiar "vicar" al Sfantului Sinod din Carlovit), ajutat de cativa preoti de mir si calugari. Pretutindenii convoca sinoade, adica adunari de preoti si credinciosi, indemnandu-i sa ramana statornici in credinta ortodoxa. Cel mai important dintre ele a fost "sinodul" de la Alba Iulia din 14-18 februarie 1761. Hotararile sinodului au fost fixate in 19 puncte si inaintate Guvernului. Intre doleantele romanilor ortodocsi figurau: eliberarea celor intemnitati (credinciosul Oprea Miclaus, preotii Moise Macinic din Sibiel, Ioan din Gales, Ioan din Aciliu, Ioan din Sadu), incetarea persecutiilor impotriva ortodocsilor si libertate religioasa deplina. "Sinodul" de la Alba Iulia este considerat punctul culminant al rascoalei lui Sofronie si unul din marile fapte istorice bisericesti din veacul al XVIII-lea. De altfel, intreaga miscare condusa de Sofronie poate fi considerata ca o biruinta deplina a Ortodoxiei in Transilvania, intrucat zeci de sate au parasit uniata. Tot ce se lucrase timp de 60 de ani era acum zdruncinat.

In astfel de imprejurari, imparateasa Maria Tereza a trimis in Transilvania pe generalul Nicolae Adolf von Bucow, in calitate de comandant al fortelor militare de aici; odata cu el au fost trimise si noi unitati de cavalerie si infanterie. Tot atunci a venit si episcopul ortodox sarb de la Buda, Dionisie Novacovic, primul ierarh pentru romanii ortodocsi din Transilvania, din 1701, de cand li se desfiintase stravechea Mitropolie din Alba Iulia.

In astfel de imprejurari defavorabile, Sofronie a fost silit sa ajunga la o intelegere cu Bukow, semnand chiar si o proclamatie catre credinciosii ortodocsi. Cu aceasta, misiunea lui poate fi socotita ca incheiata. Nu se stie cand anume a trecut muntii in Tara Romaneasca. Se crede ca a ajuns egumen la schitul Robaia, aflat sub ascultarea manastirii Arges. De acolo, urmarea viata bisericeasca a fratilor sai din Transilvania si ajuta pe bejenarii nevoiti sa-si paraseasca locurile natale si sa se stabileasca in zonele sudice ale Carpatilor. Nu stim unde si cand si-a sfarsit zilele.

In Transilvania, din dispozitia generalului Bukow, s-a intocmit o statistica a clerului si a credinciosilor romani, fie ortodocsi, fie uniati, precum si a bisericilor lor. Cu acest prilej, peste 500 de biserici au fost atribuite in mod abuziv unitilor; zeci de sate au fost declarate, in acelasi mod, ca uniata. Tot din dispozitia sa au fost distruse cu tunurile sau arse majoritatea din cele aproximativ 200 de manastiri si schituri care existau pe atunci in Transilvania. In urma comiterii acestei barbarii, practic, n-a mai ramas urma de viata monahala ortodoxa in Transilvania. Prin infiintarea a doua "regimente de granita", din ordinul aceluiasi Bukow, in care primiti numai uniati, mii de credinciosi ortodocsi din satele din sudul Transilvaniei au fost nevoiti sa-si paraseasca locurile natale si sa se refugieze in alte parti. In felul acesta, generalul Bukow ca adevaratul intemeietor al Bisericii unite din Transilvania.

Revenind la ieromonahul Sofronie, mentionam ca in sedinta sinodala din 28 februarie 1950 a fost trecut si el in randul cuviosilor marturisitori, alaturi de Visarion Sarai si Oprea Miclaus, canonizarea solemnă avand loc la Alba Iulia la 21 octombrie 1955. Cinstirea lor cu lauda se face de atunci in fiecare an, in aceasta zi, cand ne rugam:

"De aceea, voi care ati odraslit din Biserica ortodoxa transilvana si acum va bucurati de cinstirea mucenicilor si a marturisitorilor lui Hristos, primiti rugaciunile noastre si mijlociti pentru noi inaintea Bunului si Milostivului Dumnezeu Celui in Treime preamarit! Ocrotiti cu rugaciunile voastre turma cea dreptmaritoare, care va cinsteste ca pe niste stalpi neclintiti ai dreptei credinte.

Rugati-va Domnului ca sa intareasca dragostea si unitatea de credinta dintre frati!” (din rugaciunile de la Acatistul celor trei marturisitori).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 115-118.

MUCENICUL OPREA (MICLAUS) DIN SALISTEA SIBIULUI

Intre alesii marturisitori ai dreptei credinte din Transilvania, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, isi inscrie numele cu cinste, alaturi de multi alti preoti si credinciosi care au suferit batai, amenzi, inchisoare si chiar moartea, oierul Oprea Miclaus din Salistea Sibiului. Se pare ca era originar din satul invecinat, Tilisca, unde traiesc pana azi familii cu numele Miclaus, stabilit, prin casatorie, in Saliste. Nu stim nimic din viata lui de familie. Probabil a umblat si el cu turma sa de oi in Banat, in Baragan, in Dobrogea sau dincolo de Prut, in cautare de pasuni, asa cum au facut veacuri de-a randul ciobanii din satele situate in "Marginimea" Sibiului, contribuind si ei, prin aceasta la intarirea constiintei de unitate nationala romaneasca.

Dar acest credincios cu putinta invatatura a avut curajul sa infrunte teroarea stapanirii habsburgice de atunci si sa faca trei calatorii obositoare la Viena, spre a infatisa Curtii imperiale plangerile romanilor transilvaneni, persecutati pentru credinta lor ortodoxa si siliti sa imbratiseze uniata. Dupa miscarea provocata de ieromonahul Visarion Sarai, mai ales in urma predicilor pe care le-a tinut in Saliste, credinciosii de aici au alungat preotii uniti din parohia lor. Drept urmare, in primavara anului 1745 au fost arestati trei credinciosi – Danila Milea, Stan Borcea si Dumitru Steflea – care au zacut apoi in inchisoare aproape patru ani.

Desigur, acest lucru a produs multa amaraciune in sufletul credinciosilor salisteni. De aceea, in toamna anului 1748, au inceput noi demersuri pentru apararea credintei lor. Ei au trimis atunci la Viena pe consateanul lor Oprea Miclaus, care sa ceara, in numele credinciosilor din partile Sibiului, Miercurei, Sebesului, Orastiei si Dobrei, deplina libertate de credinta in Transilvania. Odata cu el a plecat si Ioan Oancea din Fagaras, care ducea o plangere in numele credinciosilor din acest vechi oras romanesc. Dintr-o plangere de mai tarziu – inaintata mitropolitului sarb Pavel Nenadovici din Carlovit – aflam ca Oprea Miclaus a prezentat acum trei memorii: sotului Mariei Tereza, contelui Konigsberg, pe atunci comandantul general al trupelor imperiale din Transilvania, precum si ministrului tarinei Elisabeta Petrovna a Rusiei, la Viena. Dupa ce si-au prezentat memoriile, li s-a poruncit sa se intoarca acasa, cu asigurarea ca plangerile lor vor fi ascultate.

Reintorsi acasa, au instiintat pe credinciosi ca cererile lor au fost rezolvate favorabil, acordandu-se libertate credintei ortodoxe. Asa se face ca in preajma Craciunului din anul 1748 aproximativ o suta de tarani s-au prezentat la guvernatorul Transilvaniei la Sibiu, cerand sa se publice hotararea imparatesei in legatura cu libertatea de credinta. Nu s-a facut nimic, ci dimpotriva, dupa o saptamana au fost arestati Ioan Oancea (eliberat numai dupa doi ani) si inca un taran, in locul lui Oprea Miclaus, care a reusit sa fuga. Cateva zile mai tarziu au fost arestati opt preoti ortodocsi. In acelasi timp, s-a pornit o actiune de reprimare a oricaror miscari de rezistenta in satele din Marginimea Sibiului. Au fost incartiruite aici doua companii de soldati austrieci, tinute mai bine de un an. Purtarea lor este prezentata miscator de preotii si credinciosii satelor respective: "Si ne-au trimis doua companii de nemti de ne chinuiesc. Si de se betejeste (imbolnaveste, n.n.) un om, aduc nemtii popii cei uniti de-l cumineca si de moare un om, iara aduc nemtii de-l ingroapa si patimim de frica nemtilor si a popilor. Si de se naste vreun prunc, alearga popii cu nemtii de-l boteaza cu de-a

sila... Si care om nu vrea sa mearga cu popii cei uniti la biserica, ii trage intai cate cincizeci de bani, a doua oara cate un florin si merg la carciuma si-i beau”.

Aceasta stare de lucruri i-a facut pe credinciosii de aici sa timita o noua delegatie la Viena, in 1749, formata din cinci tarani-oieri: Oprea Miclaus din Saliste, Bucur Barsan din Gura Raului, Moga Triflea din Orlat, Coman Banu din Poiana si Constantin Petric din Jina. Ei au inaintat Curtii imperiale doua petitii, prin care cereau recunoasterea credintei ortodoxe. Dar imparateasa Maria Tereza a poruncit sa se intoarca acasa, cu indatorirea de-a tine si pe mai departe preoti uniati. De teama autoritatilor, Oprea Miclaus s-a asezat in Banat; doi membri ai delegatiei s-au reintors in satele lor, iar alti doi au murit pe drum. Pentru ca plangerile lor nu au fost rezolvate, la inceputul anului 1752 mai multi preoti si credinciosi din Saliste si imprejurimi au intocmit un nou memoriu catre Curtea din Viena, cerand episcop ortodox si deplina libertate de constiinta. Oprea Miclaus si Moise Macinic – aflati pe atunci in Banat – au fost incredintati sa-l duca la Viena. De data aceasta, Oprea Miclaus – aflat pentru a treia oara in capitala imperiului – si preotul Moise au fost primiti in audienta de insasi imparateasa Maria Tereza si de cancelarul Kaunitz. Se cunosc raspunsurile pe care le-au dat amandoi la un interogatoriu ce li s-a luat la 14 aprilie 1752. Oprea Miclaus declara ca ortodocsii nu vor sa mai primeasca preotii uniati pentru nesinceritatea lor. Declara apoi cu hotarare: “Noi cerem, pentru noi si in numele poporului inca odata: sau episcop de legea noastra, sau drum slobod sa plecam din tara”. Dar in loc sa li se dea un raspuns la memoriul pe care-l inaintasera in numele clerului si al credinciosilor din Marginimea Sibiului, amandoi au fost arestati si aruncati in feroasa inchisoare de la Kufstein.

Stririle despre sfarsitul celor doi marturisitori ai Ortodoxiei romanesti sunt destul de sarace. De pilda, in 1756 Curtea din Viena sesiza autoritatile din Transilvania ca unul din detinuti a evadat. Nu stim care a fost, dar in mod sigur nici unul din ei n-a mai ajuns acasa, pentru ca in anul urmator, romanii din “scaunul” Salistei au inaintat mai multe plangeri catre mitropolitul sarb de la Carlovit, prin care-l rugau sa intervina pentru eliberarea celor doi captivi. In “Sinodul” convocat de ieromonahul Sofronie la Alba Iulia, al 14-18 februarie 1761, s-a cerut din nou eliberarea celor intemnitati, intre care figurau si cei doi. Poate ca acela care evadase a fost prins si readus in inchisoare; ori va fi pierit de frig si de foame prin Muntii Tirolului, iar cei de acasa sa nu fi stiut nimic de moartea lui. La 24 iulie 1784, deci dupa mai bine de 30 de ani, Stana, sotia lui Oprea, ruga pe imparatul Iosif II (1780-1790) sa-i elibereze sotul macar acum, la batranete. S-a raspuns ca “nu ar mai fi in viata un astfel de om”. Inseamna ca atat Oprea Miclaus cat si preotul Moise Macinic pierisera in infioratoarea temnita habsburgica, jertfindu-si astfel viata pentru “legea” ortodoxa.

Pentru jertfa vietii lui, Sfantul Sinod a trecut, in 1950, pe credinciosul Oprea Miclaus in randul “sfintilor mucenici”, fiind canonizat, alaturi de ieromonahii Visarion si Sofronie, in 1955, in catedrala din Alba Iulia. Este praznuit, odata cu ei, in fiecare an la 21 octombrie.

“La usa bisericii din Saliste, mult intristata sotie, cu fata cernita, a stat multa vreme, plangand si asteptand intoarcerea ta. Dar n-ai mai venit mucenice Oprea, caci in temnita de Kufstein ai patimit pana la moarte, iar fericitul tau suflet si-a luat zborul catre cer. Pentru aceasta, toata ceata dreptcredinciosilor te cinsteste cu laude, zicand tie: “Bucura-te, mucenice Oprea, care cu mare ravna credinta ai aparat”. (din Acatistul celor trei sfinti marturisitori, icosul 12).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 118-121.

PREOTUL MARTURISITOR MOISE MACINIC DIN SIBIEL

Printre marii aparatori ai dreptei credinte a romanilor din Transilvania in veacul al XVIII-lea, la loc de cinste trebuie asezat si preotul Moise Macinic din Sibiel, sat asezat in "Marginimea" Sibiului. Cateva stiri despre viata sa desprindem dintr-o declaratie pe care a dat-o el insusi in fata unei comisii de ancheta la Viena in zilele de 14 si 15 aprilie 1752. Intre altele, el declara ca toti credinciosii din Sibiel l-au rugat, in urma cu vreo 6 ani, sa plece la Bucuresti spre a fi hirotonit preot, ceea ce s-a si facut, prin punerea mainilor mitropolitului Ungrovlahiei Neofit Cretanul. La scurt timp dupa hirotonie, episcopul rutean uniat Manuil Olszavski din Muncaci, trimis de autoritati sa cerceteze starea de spirit a credinciosilor ortodocsi din Transilvania, constata ca printre cei care se impotriveau cu mai multa tarie uniatiei se numara si "popa Macinic din Sibiel". Se pare ca in urma acestei actiuni a fost arestat, dupa cum declara el insusi la ancheta de care pomeneam: "Apoi m-am intors acasa in Sibiu si am patimit acolo 17, pana cand, in cele din urma, am fost eliberat din temnita, cu conditia sa ma las de slujba preoteasca si sa ma hranesc din munca bratelor ca un simplu taran, pana se va ivi vreun episcop sa-mi dea porunca ce am de facut mai departe. Multumindu-ma cu aceasta, m-am intors acasa, nu am mai facut nici o slujba preoteasca, ci am trait in liniste, ca un taran, pana cand a venit in satul nostru domnul vicar Petru Aron (uniat de la Blaj, n.n.), care m-a chemat inaintea lui si a poftit sa-i fac un nou juramant preotesec. Cum insa eu nu am voit sa mai fac alt juramant, afara de acela pe care il facusem la Bucuresti, a sosit porunca la sat sa ma dea iarasi prins". Din aceasta pricina si-a lasat familia si a fugit in Banat, la Becicherec, unde se gasea un alt mare aparator al ortodoxiei, oierul Oprea Miclaus din Salistea Sibiului. Acolo, spunea el, "am trait si m-am hranit cu lucrul mainilor mele".

La 10 decembrie 1750 "popa Macinic" se numara printre cei sase semnatari ai unui lung si emotionant memoriu adresat mitropolitului sarb Pavel Nenadovici de la Carlovit, in care ii relateau toate suferintele pe care le indurau credinciosii ortodocsi din Transilvania.

In anul 1752, cu doua saptamani inainte de Pasti, au sosit in Becicherec, preotii Ioan din Poiana Sibiului si Ioan din Gales, impreuna "cu mai multi romani", aducand un memoriu al credinciosilor din partile Fagarasului, Sibiului, Sebesului si Orastiei, pe care Oprea Miclaus si Moise Macinic urmau sa-l prezinte imparatesei Maria Tereza la Viena. In adevar, dupa traducerea memoriului in limba germana, la Timisoara, cei doi s-au indreptat spre capitala imparatiei germana, la Timisoara, cei doi s-a indreptat spre capitala imparatiei habsburgice. Din interogatoriul ce li s-a luat atunci, reiese ca Oprea Miclaus era acum pentru a treia oara la Viena, in aceeasi calitate de trimis al credinciosilor ortodocsi din Transilvania, pe cand tanarul preot Moise era pentru prima oara. Cu cateva zile inainte, au fost primiti in audienta de imparateasa Maria Tereza si cancelarul Kaunitz.

Dar in loc sa li se dea raspuns la plangerea pe care o inaintasera Curtii, cei doi trimisi ai clerului si credinciosilor din "Marginimea" Sibiului au fost arestati si aruncati in inchisoarea de la Kufstei. Au fost asteptati zadarnic de familiile, de consatenii si de toti marturisitorii dreptei credinte, in numele carora facusera acel drum lung si obositor pana la Viena. La trei ani de temnita, deci in 1755, reprezentantii romanilor ortodocsi din sudul Transilvaniei intocmeau o scrisoare catre mitropolitul Pavel Nenadovici, prin care-l informau de multele suferinte pe care le indurau pentru credinta lor. Intre altele, il rugau "sa ne lasati pentru Hristos si pentru acesti oameni cari i-au trimis tara la imparatie, anume Oprea Miclaus, popa Macinic, caci multa dorire are tara de ei, care nu stim sunt undeva sau ba".

Ingrijorati de soarta lor, la 4 decembrie 1756, salistenii adreseaza un nou memoriu catre acelasi mitropolit, relatand ca: "nu este putere mai multa a putea rabda raul care ne cade noua asupra de la popii cei uniti in toate zilele si supararile, ca in toate zilele ne prind la arest si ne casnesc (chinuiesc, n.n) cum este mai rau, inca ne dau si in mana birailor (primari, n.n.), de ne inchid prin temnite, deci de al lor mare rau ne-am pustiit tot, si case si mosii si sedem tot fugiti la paduri, fiindca noua nu ne

trebuie să popii cei uniți până la moarte”. Iar în partea finală a memoriului scria: “Și ne rugăm ... pentru ai noștri care noi sătele i-am ales oameni și i-am trimis la prea înaltă Curte, anume popa Macinic și Oprea Miclaus. Să fii Maria Ta într-ajutor ca să ne sloboadă, căci sunt oameni buni și sunt oameni de noi toți și cu voia noastră trimisi”. La adunarea convocată de curiosul ieromonah Sofronie de la Cioara, în februarie 1761, la Alba Iulia, s-a cerut de asemenea, eliberarea lui Oprea Miclaus și a preoților Macinic din Sibiel, Ioan din Gales și Ioan din Sadu. Într-un memoriu cu data de 7 aprilie 1761, înaintat generalului Nicolae Adolf von Bukow, sosit cu două zile înainte la Sibiu, se cerea eliberarea aceluiași detinut, căci “ei n-au vina mai mare decât noi toți românii din Transilvania, noi i-am înduplecat să umble pentru legea noastră”.

Cei care întocmiseră memoriile respective n-aveau de unde să știe că pe la începutul anului 1756 unul din prizonierii de la Kufstein a izbutit să fugă din robie. Guvernul ardelean cerea autorităților în subordine să supravegheze pe soția lui Oprea Miclaus, socotind că el este evadat. S-ar putea că acela care fugise să fi fost prins și readus în închisoare, ori va fi pierit de foame și de frig în munții Tirolului și desigur cei de acasă nu vor fi știut nimic de soarta lui. Acasă n-a ajuns nici unul, din moment ce s-au făcut atâtea intervenții pentru eliberarea lor, iar soția lui Oprea, Stana, cerea îndurare împăratului Iosif II, să-l elibereze măcar acum, după o robie de 30 de ani. Conducerea închisorii raporta că nu se știa nimic despre el. Înseamnă că amândoi și-au sfârșit zilele în fioroasă temniță de la Kufstein, jertfindu-și viața pentru credința ortodoxă, castigând pentru această cununie muceniciei.

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinți daco-romani și romani", Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994, pag. 121-123.

PREOTUL MARTURISITOR IOAN DIN GALES

Printre marii apărători transilvăneni ai dreptei credințe, în fața încercărilor autorităților habsburgice de a-i trece cu forța la unitate s-a numărat și vrednicul preot Ioan Ioanes din satul Gales, situat lângă Salistea Sibiului. Nu cunoaștem date din viața lui. Presupunem că a fost hirotonit la București, la Râmnic, ori la Carlovit, ca și alți tineri transilvăneni, întrucât pe atunci autoritățile habsburgice n-au primit nici un ierarh ortodox în Transilvania. Într-un raport din 1746, al episcopului rutean unițat de la Muncaci, trimis în Transilvania ca să culegă date în legătură cu atitudinea românilor față de unirea cu Roma, printre cei care erau prezentați ca potrivnici ai acesteia era menționat și preotul Ioan din Gales. În decembrie 1750, se număra printre cei șase semnatori ai unui lung memoriu adresat de românii din părțile de sus ale Transilvaniei mitropolitului ortodox sârb din Calovit, Pavel Nenadovici, prin care relatau suferințele pe care le îndura pentru credința strămoșască. În același memoriu, erau prezentate și propriile lui necazuri, prin cuvintele: “Și am trimis în numitul sat, în Gales, doi slujitori ai cetății, ca să prinza un popă și n-au găsit pre popă acasă. Și era pe la mijlocul nopții că au găsit numai pre preotia să și au început a o bate și s-o lege iară ea a început a tipa. Vecinii au sărit să vadă ce va să fie, slujitorii au tras cu un pistol s-au puscat un om și numaidecât au căzut...”. Cu două săptămâni înainte de Paștile anului 1752, preotii Ioan din Poiana Sibiului și Ioan din Gales împreună cu câțiva credincioși au plecat la Becicherec, în Banat, unde se gaseau alți doi neînfricați luptători pentru Ortodoxie, anume preotul Moise Macinic din Sibiel și credinciosul Oprea Miclaus din Salistea, pentru a le duce un memoriu al românilor din părțile de sud ale Transilvaniei, ca ei să-l prezinte apoi împărătesei Maria Tereza la Viena.

Reîntors din Banat, preotul Ioan se afla din nou în fruntea mișcării de apărare a Ortodoxiei, pentru că la 16 aprilie 1756, episcopul unițat Petru Pavel Aron de la Blaj instiinta autoritățile de stat despre

activitatea lui. Se pare ca s-au mai inaintat plangeri si s-au luat masuri impotriva lui, de vreme ce in aceeași luna, el adresa o nota-protest Primariei orasului Sibiu, declarand cu demnitate ca daca au trimis la el "calarasi si plaiesi noaptea, ca la un hot, iara nu ca la un preot nevinovat, pentru aceasta in ariste (arest, n.n.) nu voi veni, ca nu sunt talharius".

Dar la scurt timp, in luna mai 1756, a fost arestat si dus in lanturi la Sibiu. Batranul sau tata, Ioan Burborea (Varvorea) inainta atunci o plangere autoritatilor cerand eliberarea lui din inchisoare, pe cautiune, sau cel puțin sa-i dezlege lanturile si sa se poata bucura de lumina zilei. Nimeni n-a tinut seama de rugaminta unui tata indurerat de suferintele fiului sau, preotul Ioan. Dimpotriva, imparatesa Maria Tereza a dat ordin sa fie dus pe ascuns in inchisoarea cetatii Deva, urmand sa fie retinut acolo pentru tot restul vietii ("ad perpetuos carceres").

In anul urmator, Curtea din Viena a cerut autoritatilor transilvane sa-l deporteze fie intr-o fortareata din Italia, fie in orasul austriac Graz, unde urma sa fie inchis pana la moarte. Dintr-o corespondenta ulterioara, aflam ca a fost dus cu escorta militara de la Deva in Banat, iar de acolo la Graz.

Spre deosebire de alti tovarasi ai sai de suferinta, despre al caror sfarsit nu stim nimic, despre parintele Ioan din Gales avem doua marturii tarzii. Astfel, cronicarul Brasovean Radu Duma scria ca, in anul 1776, cativa negustori din Brasov, veniti in afaceri comerciale la Graz, l-au cercetat in inchisoare. Preotul Ioan le-a declarat ca "mai bine va muri acolo decat sa-si lase credinta cea pravoslavnică". Se pare ca dupa un sir lung de ani a fost mutat in inchisoarea de la Kufstein unde si-au sfarsit viata si alti mucenici ai Ortodoxiei transilvane. Intr-adevar, in 1780, un alt detinut de acolo, calugarul sarb Ghenadie Vasici, a reusit sa trimita o scrisoare catre Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse si tarinei Ecaterina a II-a, rugandu-i sa intervina la Curtea din Viena pentru eliberarea lui. Intre altele, Ghenadie scria: "Aici in fortareata este si un preot roman din Transilvania, cu numele Ioan care patimeste in robie de 24 de ani pentru credinta ortodoxa". Acesta nu putea fi decat Ioan din Gales, internat cu 24 de ani in urma, adica in 1756.

Acolo si-a sfarsit viata, departe de familia si de pastoritii sai, cinstitul preot marturisitor al Ortodoxiei Ioan din Galesul Sibiului. La 20 iunie 1992 Sfantul Sinod al Bisericii noastre a procedat la canonizarea oficiala a parintelui Ioan, cel impodobit cu nimbu muceniei, pentru statornicia sa in dreapta credinta ortodoxa. Tinand seama de viata si de patimirea lui, in sedinta Sfantului Sinod din 20 iunie 1992, s-a hotarat ca preotul marturisitor Ioan din Gales, sa fie trecut in randul sfinților. Pomenirea lui se face in fiecare an la 21 octombrie, odata cu ceilalti mucenici si marturisitori ai Ortodoxiei ardeleni: ieromonahii Visarion si Sofronie, credinciosul Oprea din Saliste si preotul Moise din Sibiel. Sa-i cinstim si noi pe cei doi preoti ardeleni mucenici cantand: "Preoti cu chemare sfanta, Moise si Ioan, ca niste ostasi adevarati ai lui Hristos Dumnezeu, cu putere ati propovaduit dreapta credinta si marturisitori ai Ortodoxiei v-ati facut pentru poporul cel dreptcredincios, moarte muceniceasca primind. Drept aceea, rugati pe Hristos Dumnezeu sa daruiasca Bisericii Sale pace si credinta, iar sufletelor noastre mare mila" (Troparele celor doi preoti marturisitori, glasul 1).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 123-125.

STEFAN VODA CEL MARE, APARATOR DE TARA SI CTITOR DE LACASURI SFINTE

In aprilie 1457, tanarul Stefan, fiul lui Bogdan al II-lea al Moldovei, in urma biruintei reputeate asupra lui

Petru Aron, a fost “ridicat domn” și “pomazuit spre domnie”, de mitropolitul Teoctist “la locul ce se chiama Direptatea”. Cronicarul Grigore Ureche – din Letopisetul caruia am citat aceste cuvinte – facea din el figura centrala a vechii istorii a Moldovei, socotindu-l aparatorul pamantului stramosesc in fata primejdiei tot mai amenintatoare a Semilunei, dar si unul din cei mai de seama ctitori de lacasuri sfinte din istoria tarii sale.

Cei 47 de ani de ani domnie n-au fost altceva decat o perioada de eforturi pentru apararea integritatii teritoriale si a independentei tarii sale. Insusi tronul Moldovei l-a cucerit prin lupta – la Doljesti pe Siret si Orbic in tinutul Neamtului (12 si 14 aprilie 1457) – impotriva lui Petru Aron, ucigasul tatalui sau Bogdan II. Acesta va tulbura aproape 17 ani nu numai viata interna a Moldovei, ci si raporturile ei cu vecinii. Fiindca s- a refugiat in Polonia, de unde putea veni cu ajutor polonez, tanarul domn a incheiat o intelegere cu regele Cazimir, in urma careia Petru Aron a trebuit sa se refugieze in Transilvania, in regiunea locuita de secui. Datorita acestui fapt, Stefan intreprinde o expeditie in regiunea respectiva, iar Petru Aron este nevoit sa ceara adapost la curtea regelui Ungariei – de origine romaneasca – Matei Corvinul. Urmeaza doua atacuri ale domnului moldovean impotriva cetatii Chilia (1462 si 1465), stapanita de unguri, inca din timpul lui Iancu de Hunedoara, drept plata pentru ajutorul pe care-l daduse altui domn moldovean, Petru II, ca sa ocupe tronul. La 25 ianuarie 1465 cetatea Chilieii intra in stapanirea Moldovei. Cucerirea Chilieii a dus insa la o expeditie a lui Matei Corvinul in Moldova in noiembrie – decembrie 1467, urmarind inlaturarea lui Stefan din domnie. Expeditia s-a incheiat cu infrangerea armatei ungare la Baia, unde regele a scapat cu viata. Peste doi ani Stefan a reusit sa inlature si pe pretendentul la tron Petru Aron, care a fost prins si decapitat.

De acum inainte Stefan si-a indreptat toate eforturile impotriva puternicului stat otoman, condus pe atunci de Mahomed II, cuceritorul Constantinopolului. In 1470 o oaste tatară era distrusa la Lipnic (Lipinti) in apropiere de Nistru. In urma unor expeditii ale lui Stefan in Tara Romaneasca, unde voia sa aiba un domn credincios, in locul celor impusi de turci, sultanul a trimis impotriva lui o armata puternica de 120.000 de oameni, comandati de Soliman Pasa. Cu toate ca avea numai 40.000 de ostasi, Stefan a obtinut o stralucita biruinta, in ziua de 10 ianuarie 1475 in apropierea orasului Vaslui, la confluenta Racovei cu raul Barlad (langa “Podul Inalt”). In urmatoarele trei zile ostasii moldoveni au urmarit si distrus o mare parte din armata invadatoare. Dezastrul a fost consemnat nu numai de cronicarii moldoveni si poloni, ci chiar si de cei turci. Unul din ei spunea ca “niciodata armatele turcesti n-au suferit un dezastru atat de mare”. Biruinta lui Stefan Voda cel Mare a impresionat atat de mult pe cronicarul polon Dlugosz, incat il elogia prin cuvintele: “O, barbat demn de admirat, intru nimic mai prejos ducilor eroici pe care ii admiram, care cel dintai dintre principii lumii a repurtat in zilele noastre o victorie atat de stralucita impotriva turcilor. Dupa parerea mea, el este cel mai vrednic sa i se incredinteze conducerea si stapanirea lumii si mai ales functia de comandant si conducator contra turcilor, cu sfatul comun, intelegerea si hotararea crestinilor, pe cand ceilalti regi si principii crestini trandavesc in lene, in desfatari si lupte civile”.

In urma victoriei repurtate, Stefan trimite o scrisoare, cu data de 25 ianuarie 1475, mai multor conducatori de state din Europa medievala de atunci. Este una din cele mai impresionante scrisori de acest gen, o adevarata pagina de antologie, in care – consemnand victoria tarii sale pe care o considera ca “o poarta a crestinatatiei” – cerea ajutor militar in eventualitatea unei noi expeditii otomane. Din nefericire, Stefan a primit numai felicitari si promisiuni, dar in ceasul marii inlestari care avea sa vina nu l-a ajutat nimeni.

In adevar, in iunie anul urmator, insusi sultanul Mohamed II a pornit in fruntea unei osti puternice sa pedepseasca pe domnul moldovean, cu intentia de a-i ocupa tara. In cursul lunii iunie Stefan izbuteste sa infranga ostile tatarilor care urmau sa se uneasca cu cele turcesti, fiind nevoiti sa se retraga dincolo de Nistru. Este infranta si avangarda ostilor otomane. Dar cu toate acestea, in ziua decisiva a luptei, la 26 iulie 1476, la Razboieni sau Valea Alba, oastea moldoveana a fost infranta de

superioritatea zdrobitoare a armatei turcesti, care se ridica la aproximativ 150.000 de oameni. Aceasta lupta, memorabila pentru apararea pamantului strabun a fost consemnata si in pisania bisericii ridicate de Stefan dupa 20 de ani, la Razboieni, prin aceste cuvinte induiosatoare: "...S-au ridicat puternicul Mahomed, imparatul turcesc, cu toate puterile sale rasaritene... si au venit sa prade si sa ia Tara Moldovei. Si au ajuns pana aici, la locul numit Valea Alba. Iar noi, Stefan Voievod si cu fiul nostru Alexandru am iesit inaintea lor si am facut mare razboi cu ei, in luna iulie 26; si cu voia lui Dumnezeu au fost infranti crestinii de pagani. Si au cazut acolo multime mare de ostasi ai Moldovei...".

Cu toata infrangerea suferita, Mahomed nu si-a vazut gandul implinit. Ajungand la Suceava, a dat ordin ca orasul sa fie ars; cetatea n-a putut fi insa cucerita, fiind aparata de hatmanul Sendrea cu ostasii lui. Tot asa n-au putut fi cucerite nici cetatile Hotin si Neamt. Foamea si ciurma bantuiau in toata armata turceasca. In astfel de conditii, sultanul a fost nevoit sa dea ordin de retragere, fara sa si fi realizat planul de cucerire a Moldovei.

In anii urmasori Stefan a facut noi incercari de a pune un domn credincios in Tara Romaneasca, dar fara rezultat. De fapt si imprejurarile externe ii erau nefavorabile. Regele Cazimir al Poloniei incheiase inca din primavara anului 1476 – deci inainte de lupta de la Razboieni – o intelegere cu sultanul; acelasi lucru l-au facut in anii urmasori Venetia, apoi Ungaria. Cu alte cuvinte, Moldova ramanea singura in fata puterii otomane in plina expansiune. Sultanul Baiazid II, succesorul lui Mahomed II, porneste o noua expeditie in 1484, terminata cu ocuparea Chilieii si a Cetatii Albe. Era o lovitura puternica odata Moldovei, caci de acum inainte, garnizoanele turcesti instalate aici vor constitui o permanenta amenintare pentru Moldova; se adaugau si greutatile de ordin economic-comercial, caci importurile si exporturile moldovenesti de la Catlabuga si Scheia n-au putut schimba situatia. In cele din urma, insusi Stefan a fost nevoit in 1489 sa incheie un tratat de pace cu turcii, platind Imperiului Otoman un haraci de 3000 de florini venetieni. Probabil in acest an Stefan primeste din partea lui Matei Corvinul doua feude in Transilvania: Ciceul pe Valea Somesului si Cetatea de Balta, pe Tarnava Mica, ca o compensatie pentru pierderea Chilieii si Cetatii Albe. Se statorniceau astfel noi raporturi cu Ungaria.

In schimb, spre sfarsitul domniei, in 1497, regele polon Albert a pornit o campanie impotriva Moldovei, cu gandul de a-l pune domn pe fratele sau Sigismund. Suceava a fost asediata timp de trei saptatmani. Rezultatul este bine cunoscut: oastea polona a fost zdrobita de Stefan in Codrul Cosminului, un alt corp de oaste era nimicuit de vornicul Voldur la Lentesti. In anul urmasor are loc o expeditie moldoveneasca in Polonia. Conflictul se incheie printr-un tratat moldo-polon, in 1499.

Un alt aspect din multipla activitate desfasurata de marele domnitor, care trebuie sa fie pus in lumina, este cel de ctitor lacasuri sfinte. Principalele manastiri ridicate de inaintasii sai in scaun (Probota, Moldovita, Bistrita, Humor, Bohotin, Chiprieni s.a.) si-au continuat existenta, primind felurite danii din partea lui Stefan. Dar numarul lacasurilor de inchinare a sporit prin manastirile, schiturile si bisericile de mir ridicate de Stefan insusi sau de unii dintre dregatorii sai. La multe din ctitoriile inaintasilor sai a ridicat constructii noi ori a refacut cu cele existente. De pilda, la manastirea Neamt a ridicat din temelie o biserică noua cu hramul Inaltarea Domnului, existenta si astazi, ispravita la 14 noiembrie 1497. La Bistrita a zidit o clopotnita cu paraclis, care, de asemenea, dainuieste pana in zilele noastre. In ultimii ani de domnie a inaltat o biserică noua la manastirea Dobrovat. Toate trei au fost inzestrate cu o serie de danii: mosii, mori, iazuri cu peste, prisaci s.a.

O alta categorie de lacasuri de inchinare sunt cele ridicate din temelie de el insusi, deci manastiri si biserici noi. Pe primul loc se situeaza manastirea Putna, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Lucrarile de constructie au inceput in iulie 1466 si au durat pana la 3 septembrie 1470, cand a fost sfintita de un sobor de 64 de arhierei, preoti si diaconi, in frunte cu mitropolitul Teoctist si episcopul

Tarasie al Romanului, dupa cum relateaza Letopisetul de la Putna. A fost inzeestrata de ctitor cu numeroase bunuri materiale, vesminte preotesti, vase liturgice si carti de slujba.

O alta ctitorie a lui Stefan este Voronetul, ridicata pe locul unui schit din lemn, in care, potrivit traditiei, ar fi trait Daniil Sisastrul, de la care domnitorul a primit sfat si cuvânt de mangaiere in ceas de grea cumpana in timpul luptelor pentru apararea pamantului stramosesc. Biserica – cu hramul Sfantul Gheorghe – a fost ridicata in mai putin de patru luni, din 26 mai pana in 14 septembrie 1488. Ea si-a castigat un renume deosebit in lumea intreaga pentru picturile sale exterioare, realizate in jurul anului 1547, sub indrumarea mitropolitilor Teofan I si Grigorie Rosca.

Tot lui Stefan cel Mare ii apartin manastirile Tazlau, in partile Buhusilor si Sfantul Ilie de langa Suceava (azi in acest oras), ambele devenite cu timpul biserici parohiale.

Numarul bisericilor de mir ctitorite de Stefan este mult mai mare decat al manastirilor. Unele din ele au fost ridicate in amintirea unor biruinte dupa marile lupte cu turcii. Toate au fost ridicate in ultimele doua decenii de domnie. Intre ele se pot aminti bisericile din Badeuti, distrusa de armata austro-ungara in 1917. Inaltarea Sfintei Cruci din Patrauti (langa Suceava) cu un frumos tablou votiv, Sfantul Ioan Botezatorul, din Vaslui, in amintirea luptei de la Podul Inalt, Sfantul Nicolae Domnesc din Iasi, din nefericire reconstruita din temelie, spre sfarsitul secolului trecut, Sfantul Gheorghe din Harlau, Adormirea din Brozesti, satul in care, dupa traditie, ar fi copilarit domnitorul, Sfantului Dicolae din Dorohoi, Sfintii Apostoli Petru si Pavel din Husi, rezidita in secolul al XVII-lea, biserica de la Razboieni, ridicata la 20 de ani de la lupta cu fortele otomane “intru amintirea si pomenirea tuturor drept credinciosilor crestini care au pierit aici”, dupa cum se spune in impresionanta ei pisanie, Sfantul Nicolae din Popauti – Botosani, astazi complet refacuta, Sfantul Ioan Botezatorul din Piatra Neamt, Inaltarea Sfintei Cruci din Volvat, Taierea Capului Sfantului Ioan Botezatorul din Reuseni, jud. Suceava, pe locul in care a fost ucis tatal sau si care a fost ispravita numai de fiul sau, Bogdan III. Grigore Ureche scria ca si biserica Sfantul Dumitru din Suceava a fost ctitorita tot de marele voievod, dupa infrangerea ostilor regelui Ian Olbracht, iar traditia populara il considera ctitor al bisericii Sfantul Gheorghe (sau “Alba”) din Baia, ridicata dupa 1467, anul infrangerii lui Matei Corvinul. Traditiile locale ii mai atribuie bisericile din Scanteia (jud. Iasi), Scheia, langa Roman, Floresti langa Vaslui, Cotnari (jud. Iasi), Stefanesti (jud. Iasi) pe Prut, o biserica la manastirea Capriana, dincolo de Prut, o biserica cu hramul Sfantul Nicolae in cetatea Chilia, un paraclis in cetatea Neamt, altul in cetatea Hotin, o biserica in Cetatea Alba. Traditia, ca si unii istorici, il socotesc ctitor a doua biserici transilvane: la Vad pe Somes si la Feleac langa Cluj, unde au fost si scaune vladicesti. In afara hotarelor tarii sale, a mai ridicat o biserica cu hramul Cuvioasei Parascheva, in Ramnicu Sarat (refacuta mai tarziu de Constantin Brancoveanu), care a dainuit pana la sfarsitul secolului trecut. Bisericile sale din Transilvania si Tara Romaneasca erau un adevarat simbol al unitatii romanesti. La acestea se adauga si cateva biserici ctitorite de membrii familiei domnitoare sau de unii dregatori: Adormirea din Bacau, de fiul sau Alexandru, Sfantul Nicolae din Balinesti de logofatul Ion Tautu, biserica din satul Arbore, a parcalabului de Suceava Luca Arbore si altele.

Unele din bisericile lui Stefan cel Mare au fost impodobite cu picturi. De pilda, biserica din Patrauti, cu un frumos ansamblu pictural, in care se distinge tabloul votiv al ctitorului si al familiei; picturile din altarul si naosul bisericii de la Voronet, cele de la Sfantul Ilie-Suceava, Sfantul Nicolae din Popauti sau Sfantul Nicolae din Balinesti, ctitoria lui Ion Tautu. La cea din urma se cunoaste si numele pictorului: ieromonahul Gavriil, considerat unul din cei mai mari artistii romani din toate timpurile. Cronicarul Ion Neculce, in lucrarea sa O sama de cuvinte scria ca si manastirea Putna a fost zugravita “si pe dinlauntru si pre dinafara” dar pictura initiala n-a ajuns pana la noi.

Domnul moldovean a venit si in sprijinul unor asezaminte bisericesti cazute sub dominatie turceasca. Cu ajutorul lui, a fost refacuta manastirea Zografu din Muntele Athos; tot acolo a ridicat

o bolnita, mai tarziu un turn pentru corabii (cu o pisanie care consemna numele sau), o trapeza, iar in ultimii ani de domnie a refacut intreaga manastire si a zugravit biserica mare. Aceleiasi manastiri i-a daruit un Apostol, un Tetraevanghel, o icoana a Sfantului Gheorghe. Daniile harazite acestei manastiri erau atat de insemnate, incat calugarii de acolo il considerau drept ctitorul ei. Alte ajutoare a acordat manastirilor atonite Vatoped, Sfantul Pavel, Constamonit si Grigoriu; cea din urma a fost refacuta "din temelii" cu sprijinul sau, intrucat fusese distrusa si jefuita de pirati. Toate acestea pastreaza hrisoave de danie si unele obiecte de cult de la "binecinstitorul si de Hristos iubitorul" domn moldovean.

O alta latura a vietii bisericesti din timpul domniei lui Stefan este cea culturala, indrumata indeaproape de mitropolitii tarii Teoctist I (1452-1478) si Gheorghe (1478-1508). In manastirile ctitorite de el sau de inaintasii lui s-a desfasurat o apreciabila activitate de copiere a unor manuscrise, in limba slavona, fie carti de slujba, fie traduceri din literatura patristica. Dupa activitatea indelungata a copistului-miniaturist Gavriil Uric, in prima jumătate a secolului al XV-lea, in cursul domniei lui Stefan si-au desfasurat activitatea alti meserii ai scrisului. Sub indrumarea egumenilor Ioasaf, Paisie si Spiridon, manastirea Putna a devenit cel mai insemnat centru cultural-artistice al tarii. Un ieromonah de aici, cu numele Nicodim, a copiat, in 1473, un Tetraevanghel slavon (azi in Muzeul de Istorie din Bucuresti), cea mai reusita opera caligrafica-miniaturistica din epoca marelui domnitor. A fost copiat pe pergament, cu frontispicii si chenare bogate, cu chipurile celor patru evanghelisti. Ceea ce impresioneaza inasa, in mod deosebit in acest manuscris este portretul policrom al lui Stefan cel Mare, in genunchi, oferind Evanghelia Sfintei Fecioare Maria, asezata pe tron cu pruncul Iisus in brate; domnitorul, cu plete blonde si ochi albastri, este imbracat intr-o tunica de brocart rosu deschis. Tot la Putna a lucrat caligrafii si miniaturistii Casian, Paladie, Spiridon Paisie, Iacob si altii, care au copiat diferite carti liturgice si Cuvantari ale unor mari Parinti bisericesti s.a.

La Neamt cel mai de seama caligraf al vremii a fost diaconul Teodor Marisescu, care a copiat mai multe Tetraevanghele cu miniaturi pentru ctitoriile domnului si ale familiei sale. Unele se pastreaza in tara, dar cele mai multe in muzee si biblioteci de peste hotare. Tot la Neamt s-au copiat numeroase cantari ale unor Sfinti Parinti.

In alte manastiri mai pot fi pomeniti: egumenul Anastasie de la Moldovita, ieromonahul Ioanichie de la Neamt, monahul Pahomie de la Voronet, monahul Filip, preotul Ignatie din Cotmani, monahul Visarion de la Zografu, gramaticul Dimitrie, diecii Isaia, Mircea, Trif, logofatul Ion Tautu si altii. La manastirea Bistrita s-a continuat Pomelnicul domnitorilor tarii si al membrilor familiilor lor, al mitropolitilor, episcopilor si egumenilor, inceput inca din vremea lui Alexandru cel Bun.

In aceleiasi manastiri s-a dezvoltat arta bisericeasca, cu toate ramurile ei. Pe langa picturile si manuscrisele amintite, se mai pastreaza din timpul lui Stefan numeroase piese de broderie si de argintarie, intre ele mai multe epitrahile lucrate pentru manastirea Putna (unul din ele are 16 scene din viata Mantuitorului, precum si chipul domnitorului cu al fiului sau Alexandru), dar mai ales acoperamantul de mormant al sotiei sale Maria Mangup, una din cele mai remarcabile piese de acest gen, pe care este redat chipul doamnei, cu ochii inchisi si mainile impreunate pe piept, imbracata intr-o mantie de brocart albastru si coroana pe cap. Majoritatea acestora se pastreaza si azi in muzeul manastirii Putna. Inseamna ca in toate manastirile moldovene se desfasura o frumoasa activitate cultural-artistice.

Din toate cele aratate pana aici, se desprinde ca Stefan cel Mare a fost un neintrecut carmuitor de osti si aparator al pamantului stramosesc si am putea spune, fara exagerare, un aparator al intregii Europe centrale in fata cuceririlor turcesti, un priceput diplomat, un bun indrumator al treburilor interne ale tarii si un mare ctitor de lacasuri sfinte. Era insufletit de o credinta puternica in Dumnezeu, din mila Caruia se socotea domn al Moldovei; a vegheat cu grija la bunul mers al vietii

bisericesci din tara sa, la dezvoltarea artei si culturii. Bisericile si manastirile zidite de el, pe tot cuprinsul pamantului romanesc, dar si in afara hotarelor, activitatea exceptionala de ordin cultural-artistic care s-a desfasurat din cele mai multe din ele sunt marturii graitoare ale unei epoci de maxima stralucire, care poarta pecetea geniului creator si indrumator al marelui domn.

A trecut la cele vesnice intr-o zi de marti, la 2 iulie 1504. Sfarsitul domniei sale este prezentat de Grigore Ureche in aceste miscatoare cuvinte: "Tara pe Stefan Voda l-au ingropat tara cu multa jale si plangere in manastirea Putna, care este zidita de dansul. Atata jale era, de plangea toti ca dupa un parinte al sau, ca cunostea toti ca s-au scapat de mult bine si de multa aparatura. Ca dupa moartea lui, pana astazi ii zic sveti (sfantul n.n.) Stefan Voda, nu pentru suflet, ci ieste in mana lui Dumnezeu, ca el inca au fost om cu pacate, ci pentru lucrurile lui cele vitejesti, carile nimenea din domni nici nainte, nici dupa aceia l-au ajuns".

Asa l-au socotit romanii de aproape 500 de ani incoace, de cand Dumnezeu l-a chemat la Sine, ca un adevarat "sfant", aparator de tara in fata cotropitorilor, si sprijinitor al Bisericilor Ortodoxe de pretutindeni. Drept aceea, socotind ca este bine placut lui Dumnezeu si neamului romanesc, Sfantul Sinod al Bisericii noastre a trecut pe marele domnitor in sinaxarul si calendarul Bisericii in ziua de 2 iulie, cu numele "Binecredinciosul voievod Stefan cel Mare si Sfant." In acest fel au procedat si alte Biserici ortodoxe surori cu unii din marii lor carmuitori politici de alta data, care au fost nu numai aparatori eroici ai tarilor lor, ci si fii buni ai Bisericii Ortodoxe, pe care au stiut sa o apere in fata oricaror vitregii. Asa trebuie sa-l cinstim si noi romanii pe Stefan cel Mare, ca pe un eroul al neamului, dar si ca un "sfant marturisitor" al credintei ortodoxe!

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 126-133.

VOIEVODUL MARTIR CONSTANTIN BRANCOVEANU CU FIII SAI SI SFETNICUL IANACHE

La 28 octombrie 1688 se sfarsea din viata Serban Voda Cantacuzino, domnul Tarii Romanesti, in timpul caruia s-au ridicat sfinte lacasuri de inchinare si s-a inceput tiparirea primei editii integrale a Bibliei in romaneste. In aceeasi zi boierii munteni au ridicat in scaunul de domnie pe nepotul de sora al celui raposat, logofatul Constantin Brancoveanu (n. 1655), cu rosturi insemnate in viata politica a tarii. Invatase carte, precum si limbile greaca, latina si slavona, cu dascalii ale caror nume au ramas necunoscute, apoi s-a casatorit cu Maria, nepoata de fiu a domnitorului Antonie din Popesti, avand 11 copii: patru feciori si sapte fete. De tanar a fost chemat in slujbe domnesti, sub Gheorghe Duca si Serban Cantacuzino, ajungand in cele din urma, mare logofat.

Si-a inceput domnia in imprejurari grele pentru Tara Romaneasca, in timpul unui indelungat razboi intre turci si austrieci. Noul domn, printr-o diplomatie deosebita, a stiut sa pastreze legaturi de prietenie cu toti, astfel ca tara sa fie scutita de jafuri si pustiiri din partea unor osti straine. In astfel de imprejurari favorabile, cei 26 de ani de domnie reprezinta o epoca de maxima stralucire culturala si artistica. S-au ridicat acum biserici si manastiri, s-au deschis scoli de toate gradele, s-au tiparit carti in diferite limbi, au fost sprijiniti si incurajati oamenii de carte, s-au acordat ajutoare materiale multor asezaminte bisericesci ortodoxe cazute sub dominatie otomana.

În timpul lui Constantin Brancoveanu au trăit la București numeroși învățați străini-greci și de alte neamuri- fie reprezentanți ai culturii italiene, fie ai celei grecești. Dar pe lângă învățații străini, în timpul domniei lui și-au desfășurat activitatea numeroși oameni de carte români. Între ei se numără unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino, renumit istoric, cu studii la Padova, care a început o Istorie a Tarii Românești, dar n-a ajuns să scrie decât o parte din ea, frații Radu și Serban Greceanu, primul din ei fiind “cronicarul oficial” al domniei lui Brancoveanu, cu o însemnată lucrare istorică, Radu Popescu, cu o cronică privind întreaga istorie a Tarii Românești, frații David și Teodor Corbea, fii unui preot din Brașov, renumitul psalt “Filotei sin agai Jipai”, de la care a rămas prima Psaltichie românească cunoscută, episcopii Mitrofan și Damaschin de la Buzău, mitropolitul Teodosie și urmașul său, marele cărturar Antim, originar din Ivria (Gruzia), romanizat și identificat întru totul cu năzuințele credincioșilor pe care-i păstora, la care se adăuga mai mulți copisti de manuscrise românești, clerici sau mireni.

Constantin Brancoveanu a fost un mare sprijinitor al Academiei domnești de la mănăstirea Sfântul Sava din București, pe care a reorganizat-o, numind în fruntea ei pe învățatul grec Sevastos Kuminitis, urmat de Marcu Porfiropol. În 1707 domnitorul a procedat la o nouă reorganizare a ei, cu ajutorul câtorva cărturari ai vremii. Academia era organizată ca o Facultate de Litere și Filosofie din cadrul Universităților apusene.

Paralel cu Academia de la Sfântul Sava, funcționau și alte școli, în incinta unor mănăstiri, în care se predă în slavoneste și românește. Așa au fost școlile de la mănăstirile Sfântul Gheorghe Vechi și Coltea, amândouă în București, care pregăteau dieci pentru cancelariile domnești, preoți și dascăli. O serie de școli românești existau în orășelele țării, în mănăstiri și chiar în mediul rural. În câteva mănăstiri au luat ființă biblioteci renumite, cu lucrări procurate în mari centre culturale din Apus, tipărite în limbi clasice sau de circulație, în diferite epoci. Între ele s-au remarcat biblioteca de la mănăstirea Margineni a lui Constantin Cantacuzino, fondată de tatăl acestuia, precum și biblioteca mănăstirii Hurezi, fondată chiar de Constantin Brancoveanu.

Dar acest domn a fost un mare ocrotitor al Tiparului. Domnia lui începe printr-un act de cultură și anume prin apariția Bibliei de la București, prima ediție integrală a ei în limba română, operă de mari proporții pentru acel timp (944 pagini format mare, pe două coloane, cu literă maruntă). Tipărirea începuse încă din timpul lui Serban Cantacuzino, la 5 noiembrie 1687; un prim tiraj era terminat în septembrie 1688, deci în timpul vieții acestuia. Al doilea tiraj s-a terminat abia în noiembrie 1688, sub noul domnitor. Potrivit unei note dintr-o altă tipăritură, Brancoveanu, ca mare logofat, a fost “ispravnicul” lucrării de tipărire a acestei prime Biblie românești. Era o operă de colaborare a cărturarilor români de pretutindeni.

Pe lângă tipografia mai veche înființată în 1678 la București de către mitropolitul Varlaam, s-au înființat acum câteva tipografii noi: la Buzău în 1691, prin strădaniile episcopului Mitrofan (un moldovean, fost episcop de Husi), la Snagov, după 1694, la Râmnicul Valcea în 1705, la Târgoviște în 1708, toate prin osteneala lui Antim Ivireanul care, din smerit ieromonah, a fost ales în 1705 episcop la Râmnic, iar în 1708 mitropolit. S-au tipărit felurite cărți: de slujbă, de teologie, de învățatură, de combatere a catolicismului și calvinismului, toate în limbile română, greacă, slavonă și chiar arabă. De pildă, în tipografia înființată de episcopul Mitrofan de Buzău, s-au imprimat Marturisirea Ortodoxă a lui Petru Movila, în românește (1691), cele 12 Mineie cu tipicul, pemiile și sinaxarul în românește (1698) și altele.

În tipografia de la București, pusă din 1691 sub conducerea ieromonahului Antim Ivireanul, au apărut mai multe cărți de slujbă sau învățatură, între care și un frumos Evangheliar greco-roman (1693). În cea de la mănăstirea Snagov, îndrumată tot de Antim, s-a tipărit, între altele, un Liturghier greco-arab în 1701, prima carte imprimată cu litere arabe, la rugămintea patriarhului

Atanasie Dabas al Antiohiei. Reintors la Bucuresti, Antim Ivireanul imprima acolo noi carti in romaneste si greceste, precum si un Ceaslov greco- arab, cerut de acelasi patriarh.

Dupa ce a ajuns episcop la Ramnic, Antim Ivireanul a inceput – desigur cu consimtamantul domnitorului – sirul unor tiparituri romanesti, menite sa duca la triumful deplin al limbii romane in slujba bisericeasca. Astfel, in 1706 s-au tiparit Liturghierul si Molitvelnicul, primele editii romanesti ale acestor carti in Muntenia.

Ca mitropolit, din 1708, Antim Ivireanul a continuat editarea de carti de slujba in romaneste la Targoviste (Liturghierul, Molitvelnicul, Octoihul, Catavasierul, Ceaslovul, Psaltirea). Trebuie notat ca toate erau traduse de insusi mitropolitul Antim intr-o frumoasa limba romaneasca, deosebit de expresiva, incat traducerile sale se folosesc pana azi. In felul acesta, Antim Ivireanul, sprijinit de domn, a ramas in istoria Bisericii noastre drept creatorul “limbii liturgice romanesti”.

Cele peste 60 de carti tiparite de Antim, la care se adauga cele aproximativ 15 de la Buzau, reprezinta o perioada de maxima inflorire a tiparului la noi, aceasta fiind si o urmare a sprijinului generos al domnitorului.

In acelasi timp, Constantin Brancoveanu se numara printre marii ctitori de lacasuri sfinte din trecutul nostru. Inca inainte de a ajunge domn a ridicat doua biserici, una la Potlogi si alta la Mogosoia, langa Bucuresti. In vara anului 1690 a pus piatra de temelie a celei mai de seama din ctitoriile sale, manastirea Hurezi sau Horezu, cu hramul Sfintii Imparati Constantin si Elena, cu ziduri si turnuri de aparare, cu numeroase cladiri in incinta. Biserica mare a fost impodobita cu fresce de catre renumitul zugrav Constantinos, un grec care a trait insa la noi; se remarca in chip deosebit scenele legate de viata imparatului Constantin, dar mai ales un impresionant sir de personaje ale vietii politice din trecut: neamul Basarabilor, al Cantacuzinilor si membrii familiei domnitoare: Constantin Voda Brancoveanu cu cei patru fii si doamna Maria cu patru fete, toate in pronaos. Tot in pronaos era pregatit si mormantul in care sa fie asezat spre vesnica odihna trupul domnitorului si al sotiei sale. In afara de biserica principala, mai exista alte cateva schituri si paraclise: bolnita, ctitoria doamnei Maria, paraclisul, facut de domn, schitul Sfintii Apostoli, ctitorit de primul egumen Ioan, schitul Sfantul Stefan, ctitorit de Stefan, fiul domnitorului si schitul Sfantul Ioan Botezatorul.

Tot in Oltenia a refacut din temelie manastirea Mamul, pe locul unei biserici de lemn ctitorita de fratii Buzesti si Brancoveni, veche ctitorie a boierilor Craiovesti si a lui Matei Basarab, in care erau ingropati si membri ai familiei Brancoveanu.

In Bucuresti a ctitorit trei biserici, tot pe locul unora mai vechi: biserica Sfantul Ioan cel Mare sau Grecesc, demolata in secolul trecut, biserica manastirii Sfantul Sava, demolata in secolul trecut si biserica manastirii Sfantul Gheorghe Nou, existenta si azi, in centrul capitalei, restaurata in zilele noastre. In aceasta biserica au fost depuse si osemintele ctitorului, in anul 1720, aduse in ascuns de sotia sa, doamna Maria.

A mai zidit o biserica in satul Doicesti (jud. Dambovita). Impreuna cu unchiul sau, spatarul Mihai Cantacuzino, a ridicat manastirea din Ramnicu Sarat, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, inchinata manastirii Sfanta Ecaternina din Muntele Sinai.

In afara de aceste manastiri si biserici, ridicate in intregime de binecredinciosul domn, a mai facut o seama de imbunatatiri si refaceri la multe altele, ca manastirile Cozia, Arnota, Bistrita, Strehaia, Sadova, Gura Motrului, Dintr-un lemn, Curtea de Arges, Dealu, Snagov, bisericile Domneasca si Sfantul Dumitru din Targoviste etc.

În Transilvania a zidit o biserică în Făgăraș, alta în Ocna Sibiului, precum și mănăstirea Sâmbăta de Sus, cea din urmă distrusă cu tunurile în veacul al XVIII-lea, din dispoziția autorităților habsburgice și refăcută abia în prima jumătate a secolului nostru. În Constantinopol a zidit biserica Sfântul Nicolae din cartierul Galata, la mănăstirea Sfântul Pavel din Muntele Athos a făcut un paraclis și o trapeză, iar la Ismail, pe malul stâng al Dunării, a ridicat o biserică cu hramul Sfântul Gheorghe.

Sotia sa, doamna Maria, a ctitorit biserica Dintr-o zi din București, pe locul uneia mai veche, din lemn, bolnita de la Hurezi, o biserică nouă și chilii la mănăstirea Surpatele (jud. Valcea) și a refăcut biserica mănăstirii Viforata (jud. Dambovită). Multe biserici au fost zidite de rudenii sale apropiate.

Toate bisericile ctitorite acum au fost împodobite cu frumoase picturi în frescă de către cei doi renumiți zugravi ai epocii Parvu Mutu, roman, fiu de preot din Campulung, care a zugrăvit mai cu seamă ctitoriile Cantacuzinilor (dar și biserica Sfântul Gheorghe Nou) și grecul Constantinos, pictorul preferat al lui Constantin Brancoveanu, care a format o adevărată "școală" de zugravi, mai ales la Hurezi și care îi vor continua munca. Un alt aspect din domnia lui Constantin Brancoveanu îl constituie ajutorul sau permanent acordat asezămintelor bisericesti din Balcani și Orientul Apropiat, căzute sub dominație turcească. Aratăm mai sus că Antim Ivireanul a tipărit zeci de cărți în limba greacă, răspândite în cuprinsul patriarhiilor din Constantinopol, Alexandria și Ierusalim. Unele din ele erau cărți de apărare a Ortodoxiei împotriva catolicilor și calvinilor, altele erau cărți de slujbă. S-au mai tipărit și două cărți greco-arabe pentru bisericile din cuprinsul Patriarhiei ortodoxe arabe a Antiohiei. În tipăritura araba oferită patriarhului Atanasie Dabas și instalată în Alepul Siriei s-au imprimat apoi alte cărți liturgice sau de învățare pentru credincioșii ortodocși de limbă araba. Pentru Biserica ortodoxă din Ivria (Gruzia sau Georgia) s-au tipărit cărți la Tbilisi, meșter tipograf fiind Mihail Stefan, trimis acolo de Constantin Brancoveanu și mitropolitul Antim, la rugămintea regelui Vahtang VI al Georgiei.

A acordat numeroase ajutoare materiale celor patru Patriarhii, unor mănăstiri de la Muntele Athos, Muntele Sinai, din Grecia și insulele grecești. Un număr însemnat de patriarhi și alți ierarhi din Rasarit considerau orașul București ca a doua lor reședință, stănd mai mult aici, bucurându-se de veniturile pe care le aveau din partea unor mănăstiri românești "închinată" Locurilor Sfinte. Patriarhul ecumenic Dionisie IV Seroglanul l-a "uns" domn pe Brancoveanu și a murit la Târgoviște. Dositele al Ierusalimului stătea mai mult la București, ca și urmașul sau Hrisant Notaras, ales cu sprijinul lui Brancoveanu și care va sfînti biserica mănăstirii Sfântul Gheorghe Nou din București.

A sprijinit pe carturarii greci stabilit la noi, ca să-și poată desfășura activitatea ca profesori la Academia de la Sfântul Sava, ori să le fie editate lucrările în tipăriturile conduse de Antim Ivireanul. Cățiva tineri greci au făcut studii în Apusul Europei cu ajutoare din partea domnului muntean.

O grijă deosebită a arătat romanilor din Transilvania și Bisericii lor. Aratăm mai sus că a ctitorit aici trei lăcașuri de închinare, la Făgăraș, Ocna Sibiului și Sâmbăta de Sus. A daruit numeroase ajutoare bisericii Sfântul Nicolae din Scheii Brașovului, pe care au ajutat-o, de altfel, și mulți dintre înaintașii săi. Mitropoliei din Alba Iulia i-a acordat în 1698, o subvenție anuală de 6000 de aspri, ca să-și fie "de întărire și ajutor, întrucât o stim că pe o corabie ce se leagăna în mijlocul valurilor marii", iar la 15 iunie 1700 i-a daruit o mosie de la Merisani, în partea Argeșului. Ucenicul lui Antim Ivireanul, Mihail Stefan, a fost trimis în 1699 la Alba Iulia, unde a tipărit un Chiriadromion (o ediție revăzută a Cazaniei lui Varlaam de la Iași, din 1643) și o Bucoavna, adică un Abecedar. După 1701, anul în care mitropolitul Atanasie Anghel din Alba Iulia a acceptat "unirea" cu Biserica Romei, Constantin Brancoveanu a trimis scrisori de încurajare către romanii din Scheii Brașovului sfătuindu-i să rămână statornici în dreapta credință. Cartile românești tipărite

in timpul domniei lui au cunoscut o larga circulatie in Transilvania, ajungand pana in Maramures. Unele erau daruite de el insusi, dupa cum arata insemnarile facute pe ele de anumiti preoti.

Starea de maxima inflorire bisericeasca si cultural-artistica din Tara Romaneasca s-a sfarsit odata cu inlaturarea din scaun a lui Constantin Brancoveanu. Numeroase pari si intrigi ale dusmanilor sai la Constantinopol, precum si faptul ca in cursul razboiului ruso-turc din 1711 unul din boierii sai a trecut de partea rusilor, au facut pe turci sa-l banuiasca de "necredinta" fata de ei si sa-l inlature din scaun. Dus la Constantinopol impreuna cu familia sa si o parte din averi – inca din martie 1714, in saptamana Patimilor – au fost aruncati in cunoscuta inchisoare a celor sapte turnuri (Edicule). In timp ce se aflau in inchisoare, li s-a promis ca vor scapa cu viata daca vor imbratisa religia mahomedana, propunere pe care evlaviosul domn a respins-o cu hotarare.

In ziua de 15 august 1714, la praznicul Adormirii Maicii Domnului, tocmai cand domnitorul implinea 60 de ani, au fost dusi cu totii spre locul de osanda. Fostul sau secretar pentru limbile apusene, Anton Maria del Chiaro din Florenta, relateaza ca, inainte de a fi ucisi, domnitorul a dat fiilor sai acest ultim indemn: "Copiii mei, fiti cu curaj! Am pierdut tot ce aveam pe lumea aceasta; sa ne mantuim cel putin sufletul, spalandu-ne pacatele in sangele nostru!". Atunci in prezenta sultanului, a trimisilor unor tari straine, a sotiei, fiicelor si ginerilor lui Brancoveanu, adusi la acest fioros spectacol, a urmat decapitarea domnului si a celor patru fii. Mai intai i s-a taiat capul lui Ianache Vacarescu, cel mai de seama sfetnic al domnitorului, dupa care au fost retezate capetele celor patru fii ai sai: Constantin, Stefan, Radu si Matei. Dupa ce a asistat la toata tragedia fiilor sai, a fost taiat si capul domnitorului martir. Capetele lor au fost purtate de turci prin Constantinopol, in varful sulitelor, iar trupurile le-au fost aruncate a doua zi in Vosfor. Niste pescari crestini le-au gasit pe mare si le-au ingropat in manastirea greceasca din insula Halki.

Doamna Maria, fiicele, ginerii si nepotii, care au scapat cu viata, au fost inchisi intr-o cetate din Asia Mica, de unde s-au putut reintoarce in tara abia dupa doi ani. In 1720, doamna Maria a izbutit sa aduca in ascuns ramasitele pamantesti ale domnitorului martir, pe care le-a ingropat in biserica Sfantul Gheorghe Nou din Bucuresti, ctitoria sa. Deasupra mormantului a asezat o candela avand o inscriptie care consemna aceste lucruri.

Asadar, Constantin Brancoveanu a fost un mare "ctitor" de cultura si de lacasuri sfinte, un sprijinitor prin cuvant si fapta al Ortodoxiei de pretutindeni, o figura de seama din istoria neamului romanesc. Iar prin moartea lui cu adevarat muceniceasca, el a oferit tuturor o minunata pilda de daruire si de jertfa pentru tara sa si pentru credinta crestina.

Moartea lor a impresionat profund pe contemporani, chiar si pe necrestini. Ea a fost consemnata cu indignare in putinele ziare europene care apareau atunci, dar si de unele rapoarte diplomatice trimise din Constantinopol. Dupa cum era de asteptat, moartea muceniceasca a Brancovenilor a avut un larg ecou in sufletul poporului roman, care i-a plans in cantece si balade populare. Inca din 1730 s-a fixat in scris un cantec popular, care circula mai demult in Moldova, sub titlul "Istoria Maririi Sale lui Constantin Voda Brancoveanu din Bucuresti". O cunoscuta balada a fost culeasa in secolul trecut de Vasile Alecsandri, in care era prezentata pe larg mucenicia lui "Brancoveanu Constantin / Boier vechi si domn crestin". Intre altele, era mentionata si propunerea ce i s-a facut de a imbratisa religia islamica: "Lasa legea crestineasca / Si te da-n cea turceasca", la care evlaviosul domnul a raspuns "Faca Domnul ce o vrea / Chiar pe toti de mi-i taia / Nu ma las de legea mea".

La scurt timp dupa uciderea celor cinci noi mucenici ai dreptei credinte, la care se adauga si vistiernicul Ianache Vacarescu, mitropolitul grec Calinic al Heracleei († 1726) a alcatuit chiar un "Canon al domnului Valahiei Constantin Brancoveanu", din care s-au pastrat patru induiosatoare tropare. Unul din tropare are acest cuprins: "S-a aprins astazi pentru iubitorii de praznice un sfesnic

cu cinci lumanari ce-i lumineaza pe credinciosi si sarbatoare cu cinci raze de lumina, al lui Brancoveanu cel vestit impreuna cu copiii lui”.

O “slujba” a noilor patimitori pentru Hristos a fost alcatuita si in manastirile muntene, circuland in manuscris. Redam din ea un tropar si un icos de la slujba Vecerniei:

Troparul, glas 5: “Pe florile Romaniei, cel de taina, pe cei intocmai cu mucenicii cei vechi, pe Sfant domnitorul Constantin Brancoveanu, impreuna cu fii sai Constantin cel viteaz, Stefan cel minunat, cu Radu cel vrednic de lauda, cu Matei cel mic, dar cu mintea ca un barbat desavarsit. Pre Ianache Vacarescu, cel cu suflet ravnitor... Toti noi trebuie sa-i laudam si cu cantari nevinovatia lor sa o ferim, ca se roaga Domnului sa se mantuiasca sufletele noastre”.

Icosul: “Ca niste slugi bine credincioase ai iubitorului de oameni Dumnezeu, apucati inainte degraba izbavindu-ne pe noi de tot raul, dati-ne si cuvint de intelepciune ca sa putem a lauda patimirile voastre.

Bucura-te, domnitorule si mucenice al lui Hristos, cel ce ai domnit preste patimi, Constantine Brancovene.

Bucura-te viteazule intre mucenici, Ianache, vrednicule de lauda.

Bucura-te, cel ce cu inima barbatesca ai rusinat pe muftiul cel urat, Constantine Brancovene, fericite.

Bucura-te cel ce ai indraznit a ocari cu cuvinte marete pe sultanul cel pagan, Stefane, alesule intre mucenici.

Bucura-te, ravnitorule cel adevarat al lui Hristos, Radule, prea intelepte.

Bucura-te, mai micule intre frati, dar mai mare intre mucenici, Matei cel minunat.

...Bucurati-va toti impreuna si pentru noi faceti rugaciuni, ca sa ne ierte pacatele noastre, sa ne sfarsim in pocainta, ca mantuindu-ne sa putem canta si noi impreuna cu voi lui Dumnezeu: Aliluia”.

Aceste “slujbe”, ca si cantecele populare care pomeneau cu evlavie sfarsitul Brancovenilor, toate aparute la scurta vreme dupa patimirea lor, ne arata ca ei erau socotiti inca de atunci ca adevarati “mucenici” sau “marturisitori” ai Ortodoxiei. Drept aceea, Sfantul Sinod al Bisericii noastre, in sedinta din 20 iunie 1992 a hotarat ca “de acum inainte si pana la sfarsitul veacurilor, binecredinciosul voievod Constantin Brancoveanu, impreuna cu fiii sai Constantin, Stefan, Radu si Matei si cu sfetnicul Ianache sa fie cinstiti cu sfintii in ceata martirilor Ortodoxiei, pomenindu-i cu slujbe si cantari de lauda in ziua de 16 august, fiind inscrisi in sinaxar, cartile de cult, precum si in calendarul Bisericii noastre”. S-a mai hotarat sa se tipareasca viata si slujba lor, iar chipul lor sa fie zugravit in icoane si in biserici, alaturi de ale altor sfinti de neam roman.

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 133-141.

CUVIOSUL ANTIPA ATONITUL

Acest cuvios parinte se numara printre cel mai alese roduri duhovnicesti pe care le-a odraslit binecuvantatul pamant al Moldovei. Viata lui a fost povestita de el insusi egumenului Pimen de la manastirea Valaam din nordul Rusiei. S-a nascut in anul 1816 in satul Calapodesti, azi in judetul Bacau, primind din botez numele de Alexandru. Tatal sau era Gheorghe Constantin Luchian, diacon la biserica satului, iar mama Ecaterina Manase, calugarita mai tarziu sub numele Elizaveta. A invatat carte la scoala satului. Inca nu terminase scoala cand tatal sau a fost chemat la Domnul.

Ramas orfan, a fost nevoit sa invete mestesugul legarii de carti, pentru a contribui si el la intretinerea familiei. Dar pe cand avea 20 de ani “fara de veste a fost cuprins de o negrita si minunata lumina, care i-a umplut inima de nespusa bucurie”, cum scria biograful sau. Drept aceea, si-a parasit familia indreptandu-se spre manastirea Neamt, dar staretul de aici nu l-a primit. A mers atunci spre o manastire din Tara Romaneasca, se pare la Caldarusani, in care erau inca vii traditiile paisiene, mostenite prin ucenicii vrednicului de pomenire, staretul Gheorghe. Aici fratele Alexandru s-a dovedit a fi cu luare aminte la toate cuvintele de invatatura ale parintilor, nevoindu-se cu rugaciunea, cu postul, cu ascultarea, asa cum se cuvine celor dornici de viata calugareasca. Fara indoiala ca va fi staruit si in citirea cartilor folositoare de suflet, lucru pe care nu-l facuse in copilaria sa. Staretul de aici l-a tuns in monahism, dandu-i numele de Alipie.

Dupa doi ani a plecat la Muntele Athos, despre care ii vor fi vorbit unii din parintii mai in varsta care traisera in acea “gradina a Maicii Domnului”. S-a asezat la schitul romanesc Lacu, unde se nevoiau multi calugari de neam roman, locul fiind cunoscut de toti pentru asprimea vietii calugaresti care si ducea aici. In acest schit s-a intarit sufleteste, prin ascultarile la care a fost randuit, ca si prin sfaturile pe care le primea cu dragoste si smerenie de la parintii cu invatatura si viata imbunatatita.

Vreo patru ani a trait in manastirea Esfigmenu, in nordul Sfintului Munte, mult ajutata de domnii moldoveni, precum si de familia marelui mitropolit Veniamin Costachi (1803-1842). Acum a primit “schima cea mare” a calugariei – care cere post aspru, rugaciune si slujire neintrerupta, devenind “schimonahul Antipa”. Se pare ca tot acum a fost hirotonit intru ierodiacon si ieromonah. A trait apoi intr-o chilie, pe care a refacut-o.

In anul 1860, cuviosul schimonah Antipa, dupa o vietuire de aproape 20 de ani in Sfantul Munte, se reintoarce in Moldova. Tocmai atunci, doi imbunatatiti monahi moldoveni care traiau la Athos, Nifon si Nectarie, incepusera zidirea schitului romanesc Prodromu care va fi terminat si sfintit in 1863. Antipa a fost rugat sa mearga in Moldova pentru a strange ajutoare, pentru terminarea lucrarilor de zidire. A stat la un metoc din Iasi al unei manastiri din Sfantul Munte. Numele sau ajunge sa fie cunoscut si aici, incat era cautat de multi credinciosi, pentru care era o adevarata pilda de smerenie, de dragoste si de traire cu adevarat crestina.

Se indreapta apoi spre pravoslavnicia Rusiei, tot in vederea strangerii de ajutoare pentru schitul Prodromu. S-a oprit la Kiev pentru a se inchina moastelor cuviosilor parinti din lavra Pecerska, dupa care s-a indreptat spre Moscova si in cele din urma spre Petesburg, unde a primit felurite ajutoare de la mitropolitii din aceste doua orase, stareti de manastiri si credinciosi.

Chiar din primul an al venirii sale in Rusia, a vizitat manastirea Valaam, situata pe o insula din lacul Ladoga, in apropiere de Finlanda, care l-a impresionat in chip deosebit. Drept aceea, dupa ce a trimis ajutoarele la schitul Prodromu, in noiembrie 1865 s-a asezat pentru totdeauna la manastirea Valaam, si anume intr-o chilie de la schitul cu hramul Tuturor Sfintilor. Aici si-a continuat nevointele duhovnicesti, cautand sa fie folositor obstei care il infiase. De altfel, in aceasta manastire erau cunoscute traditiile paisiene, caci unii dintre monahii de pe vremuri fusesera ucenici ai marelui staret de la Neamt. Datorita vietii sale alese a ajuns sa fie cunoscut in partile de nord ale Rusiei, incat era cautat de multi calugari si credinciosi, pentru slujbe si cuvint de invatatura. S-au format, sub indrumarea lui, mai multi ucenici care l-au urmat in cele duhovnicesti.

Dupa 17 ani de aspra vietuire, in ziua de 10 ianuarie 1882, cuviosul Antipa ieroschimonahul si-a platit obsteasca datorie, departe de tara sa, dar mereu cu gandul la ea. A fost inmormantat in gropnita manastirii Valaam. Pentru ca era cunoscut si cinstit de toti pentru cinstea sa, unul din ucenicii sai, ieromonahul Pimen, i-a scris viata care s-a tiparit in anul urmator la Petersburg, in

ruseste, sub titlul: Viata vrednica de pomenire a ieroschimonahului Antipa. Cartea s-a raspandit repede, incat in 1893 a aparut din nou, tot la Petersburg.

Faima lui de "sfant" s-a mentinut atat in Rusia, cat si la muntele Athos, fie prin aceia care l-au cunoscut in timpul vietii, fie prin cartea pomenita aici. Asa se face ca in 1906, deci la 24 de ani de la mutarea lui catre Domnul, monahii rusi de la manastirea Sfantul Pantelimon sau Rusicon, din Sfantul Munte Athos, l-au trecut in Mineiul rusesc pe luna ianuarie, ziua 10, care s-a tiparit atunci in limba slava. Era deci vorba de o trecere in randul sfinților fara un act oficial de canonizare din partea Bisericii, ci doar prin inscrierea numelui sau in Minei.

La noi in tara, numele schimonahului Antipa a fost mai putin cunoscut, de vreme ce el si-a petrecut cea mai mare parte a vietii in afara hotarelor ei. Dar este o mandrie pentru noi ca el a fost iubit si pretuit de monahii rusi, care l-au trecut in sinaxar ca "sfant cuvios", fiind singurul calugar roman atonit care s-a invrednicit de o asemenea cinstire.

Faptul acesta constituie un temei si pentru noi de a-l introduce in calendarele noastre in ziua chemarii sale la Domnul, adica la 10 ianuarie si de a-l cinsti ca pe un "vas ales" al lui Hristos si a-i cere sa se roage pentru noi si pentru a noastra mantuire.

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 142-144.

CUVIOSUL IEROSCHIMONAH IOAN (IACOB) HOZEVITUL

La 23 iulie 1913 in familia credinciosilor Maxim si Ecaterina Iacob, plugari din satul Crainiceni, pe malul Prutului, azi in judetul Botosani, se nastea un prunc, caruia i s-a dat la botez numele de Ilie, intrucat numai cu cateva zile inainte se praznuise Sfantul Prooroc Ilie Tesviteanul. Bucuria tinerilor sotii a fost de scurta durata, caci la numai cateva zile Ecaterina s-a imbolnavit, iar dupa sase luni Dumnezeu a chemat-o la Sine. In aceasta situatie nefericita, bunica pruncului Iliuta, Maria Iacob, vaduva de mai multi ani, a luat asupra ei cresterea nepotului orfan. L-a ingrijit ca o adevarata mama, deprinzandu-l de mic cu ragaciunea, postul, cercetarea bisericii si respectarea tuturor randuielilor crestinești. Tatal sau a fost concentrat in anul 1914, iar dupa ce a fost lasat la vatra s-a recasatorit. Dupa doi ani, in august 1916, Maxim Iacob a fost chemat din nou sub arme si trimis pe front in vederea dezrobirii romanilor aflati sub stapaniri straine. Si-a pierdut viata pe campul de lupta, numarandu-se astfel printre eroii cazuti pentru intregirea neamului. A doua sotie a parasit atunci casa soacrei si pe fiul ei vitreg, reintorcandu-se la parintii ei. In felul acesta, micul Iliuta a ramas din nou numai in grija bunicii sale, batrana si fara nici un ajutor.

Din septembrie 1920 incepe sa urmeze scoala primara la Crainiceni, dovedindu-se un copil inzestrat de Dumnezeu si cu o purtare aleasa. In 1924, in viata lui survine o noua nenorocire, prin moartea bunicii. Viitorul calugar isi va aminti mereu de bunica sa, femeie simpla din popor, care i-a sadit in suflet dragostea de Dumnezeu si toate virtutile crestinești; ii va dedica si cateva poezii de o mare sensibilitate. Ramas singur pe lume, a fost luat in casa unchiului sau, "Mos Alecu", fratele mai mare al tatalui, care ii va purta de grija pana la intrarea in manastire. Acesta l-a trimis sa invete carte, mai intai la Gimnaziul "Mihail Kogalniceanu" din Lipsicani, apoi la Liceul "Dimitrie Cantemir" din Cozmeni; in 1932 si-a sustinut examenul de bacalaureat la Cernauti.

Firea sa meditativa, precum si educatia religioasa primita de la bunica sa si in casa unchiului sau, l-au determinat sa se indrepte spre manastirea Neamt, ca sa se inchinovieze in aceasta mare lavra a monahismului romanesc. Era la praznicul Adormirii Maicii Domnului din 1933, pe cand implinise abia 20 de ani. Staretul de atunci, episcopul Nicodim Munteanu, viitorul mitropolit al Moldovei si apoi patriarh al Romaniei, l-a primit ca frate in obstea calugarilor nemteni, incredintandu-i o "ascultare" la farmacia manastirii. In dorinta unui loc si mai linistit, in iunie 1934 a vizitat asezamintele monahale din Oltenia, ramanand o vreme la manastirea Turnu, pe Valea Oltului, care l-a impresionat nu numai prin frumusetea locului, ci si prin stravechile traditii de viata sihastreasca de aici. Dupa cateva luni a fost chemat sa-si satisfaca stagiul militar, la Regimentul 29 Infanterie din Dorohoi. A fost repartizat sa ingrijeasca bolnavii din infirmeria regimentului.

Dupa terminarea stagiului militar, s-a reintors la manastirea Neamt, chemat de fostul sau staret, devenit intre timp mitropolit al Moldovei. I s-a dat ascultarea de bibliotecar, avand astfel ocazia sa citeasca mereu, dar sa si puna in randuiala multimea de carti si manuscrise care se gaseau acolo. Facea si lectii de limba romana cu fratii care se gaseau la scoala monahala.

La 8 aprilie 1936, noul staret, arhimandritul Valerie Moglan (viitor arhiepiscop vicar la Iasi), l-a tuns in monahism, in biserica mare manastirii cu hramul Inaltarea Domnului – ctitorie a lui Stefan cel Mare – primind, potrivit pravilei calugaresti, un nou nume, cel de Ioan. Nas si parinte duhovnicesc i-a fost ieromonahul Ioachim Spatarul, egumenul schitului Pocrov, unul din cunoscutii calugari moldoveni cu viata imbunatatita.

Sufletul sau curat era insetat insa dupa o viata cu adevarat isihastra, dupa pilda marilor parinti duhovnicesci din primele veacuri crestine. Drept aceea, cu aprobarea mitropolitului Nicodim, in noiembrie 1936 tanarul monah s-a indreptat – impreuna cu alti doi calugari – spre Tara Sfanta. Ajuns acolo, s-a inchinat in sfintele lacasuri ortodoxe din Ierusalim, din Betleem, din Herbon si din alte localitati biblice. Apoi, ca un nou Ioan Botezatorul si ca atatia parinti induhovniciti ai pustiei, cuviosul Ioan Iacob a trait vreme de doi ani intr-o pechera din pustiul Iordanului.

Dupa aceasta s-a inchinovat in stravechea asezare monahala care este manastirea Sf. Sava cel Sfintit (439-532). Pe langa el mai erau si alti cinci calugari romani care continuau sirul unor vrednici monahi odrasliti din neamul nostru, care au sihastrit aici, departe de tara, dar permanent cu dorul ei in suflet. Aici a trait Cuviosul Ioan opt ani, indeplinind felurite ascultari: ingrijitor al bolnavilor, paracliser, ghid, ajutor de econom si bibliotecar. Traind intre monahii greci – care constituiau majoritatea – a invatat limba greaca si chiar a inceput se traduca in romaneste unele din invaturile marilor Parinti duhovnicesci. A invatat de asemenea limbile araba si engleza. Era pretuit de toti pentru viata sa aleasa de ascultare, rugaciune, priveghere, straduindu-se sa urmeze pilda marilor traitori de aici din veacurile trecute.

Dupa opt ani, prin voia lui Dumnezeu a fost chemat la o alta slujire. Se stie ca Biserica Ortodoxa Romana are doua lacasuri de inchinare la Locurile Sfinte: o biserica si un camin in Ierusalim, precum si un schit la Iordan, cu hramul Sfantul Ioan Botezatorul, nu departe de orasul Ierihon, in locurile in care boteza, cu aproape doua mii de ani in urma, Sfantul Ioan. Dupa cel de al doilea razboi mondial, era nevoie de un preot-slujitor si egumen la biserica schitului de la Iordan. Drept aceea, superiorul bisericii romanesti din Ierusalim, arhimandritul Victorin Ursache (mai tarziu arhiepiscop in America) a propus Patriarhiei Romane hirotonirea intru preot a Cuviosului Ioan Iacob. In urma recomandarilor elogioase ale arhimandritului Victorin, Patriarhia noastra a numit pe schimonahul Ioan egumen al schitului romanesc de la Iordan. A fost hirotonit diacon si preot in cadrul unor Sfinte Liturghii savarsite in rotunda Sfantului Mormant din Ierusalim.

Timp de cinci ani, deci pana in 1952, Cuviosul ieroschimonah Ioan a staretit cu vrednicie si cu evlavie la schitul de la Iordan. Cu ajutorul unor calugari romani, a ridicat mai multe chilii langa

biserica, atat pentru ei, cat si pentru pelerinii care se abateau prin aceste locuri. A slujit aici mereu Sfanta Liturghie, a spovedit si a impartasit credinciosi, le-a adresat cuvinte de mangaiere duhovniceasca si de intarire. Nu si-a uitat nici vechile preocupari poetice, scriind poezii, in care descria frumusetea locurilor in care isi ducea nevointele duhovnicesti, locuri pe care le-a iubit mai mult decat pe oricare altele.

Iata cum descrie viata sa de aici unul din biografii sai, el insusi traitor o vreme la Ierusalim: “In acest loc, in care s-a simtit mai acasa, sufletul sau de poet se indulcea nu numai cu frumusetea naturii, cu ciripitul pasarilor, cu amintirea neuitatelor fapte petrecute demult in preajma Iordanului, ci si cu mireasma limbii stramosesti, virtutile Cuviosului ieroschimonah Ioan au inflorit in intreaga lor splendoare. El devine duhovnicul multor calugari din partile acelea, romani si greci. Multi pelerini romani sau de alt neam, poposind la schitul de la Iordan, se spovedeau la iscusitul duhovnic si primeau Sfanta Impartasanie din sfintitele sale maini. Din sufletul sau, ca dintr-un izvor curat si imbelsugat, curgeau cuvinte de mangaiere si intarire duhovniceasca. Ostenea zi si noapte, implinindu-si cu neasemanata osardie chemarea in slujba lui Hristos. Savarsea cu multa evlavie slujbe, statea de vorba cu fratii calugari sau cu credinciosii care treceau pe acolo, lucra in gradinita, alteori scria; noaptea se retragea in tufisurile de pe malurile Iordanului, rugandu-se pana catre ziua. Uneori mergea timp de mai multe zile in desertul Iordanului, petrecand singur in post desavarsit, in rugaciuni si metanii” (Arhiepiscopul Lucian Florea al Tomisului, in vol. Sfinti romani si aparatori ai legii stramosesti, Bucuresti, 1987, p. 560).

Socotind ca aici era inconjurat de prea multa lume si de griji trecatoare, care il impiedicau de la rugaciune si meditatie, dar si bolnav, in 1952, dupa o internare intr-un spital din Ierusalim, s-a hotarat sa lase altuia staretia schitului si sa se retraga intr-un alt loc. Asa se explica plecarea lui la manastirea Sfantul Gheorghe Hozevitul. Aceasta era o straveche asezare monahala, de la inceputul veacului al V-lea, situata la apus de Ierihon, pe Valea paraului Horat sau Cherit din Vechiul Testament, numit azi Hozeva, in preajma caruia a trait Proorocul Ilie, in timpul prigonirii lui catre regele Ahab. Manastirea a cunoscut perioada ei de inflorire in a doua jumatate a secolului al VI-lea, cand a trait aici Cuviosul Gheorghe, supranumit Hozevitul, praznuit la 8 ianuarie.

Cuviosul ieroschimonah Ioan a trait in jurul acestei manastiri in cea mai aspra schivnicie in ultimii opt ani de viata. In jurul manastirii se gasesc mai multe pesteri, sapate in peretii stancosi care se inalta pe ambele maluri ale paraului Hozeva, in care au trait, in curgerea veacurilor, multi calugari de neam roman. Intr-una din aceste pesteri, cu hramul Sfanta Ana, a vietuit si Cuviosul schimonah Ioan Iacob. Aceasta peștera se gaseste in pustiul numit Ruva, pe malul stang al paraului, la vreo trei km de manastire. Intrarea in ea se afla la o inaltime de aproximativ 7 m fata de cursul apei, incat se ajungea in peștera numai cu o scara. Peștera are trei incaperi: prima, de vreo 12 metri patrati, cu o firida sapata in piatra, care servea ca un adevarat prestol si unde se ruga mereu Cuviosul Ioan. Aici se odihnea pe o rogojina asternuta pe o scandura, se ruga, medita sau scria poezii. Printr-o scobitura facuta in piatra se ajungea in a doua incapere, de 6 metri patrati, in care pustnicul manca din putina hrana pe care i-o aducea din manastire ucenicul sau, schimonahul Ioanichie Paraiala (paine, pesmeti, masline, ceai, cafea). Alaturi se gasea a treia incapere, care era de fapt o “peștera” a mormintelor, caci aici erau asezate spre vesnica odihna trupurile celor ce se nevoisera aici.

Iata cum descrie acelasi biograf al Cuviosului Ioan traiul sau din peștera Sfanta Ana: “In aceasta asezare saraca s-a smerit si s-a rugat Cuviosul Ioan in ultimii ani ai vietii sale, rabdand frigul, foamea, setea arsita, boala si lipsurile de tot felul si multe ispite. Cu darul Sfantului Duh si prin multa sa credinta, a trecut barbateste peste toate greutatile si incercarile. Cea mai mare parte din zi si din noapte staruia in priveghere, fiind un om al desavarsitei rugaciunii. Manca numai o data pe zi, seara, si se multimea cu 3-4 ore de somn. Citea Sfanta Scriptura si operele Sfintilor Parinti sau traducea din limba greceasca scrieri folositoare de suflet. Se recrea cantand imne duhovnicesti – caci avea un glas frumos si dulce – si compunand poezii. Savarsea pravila calugareasca in paraclisul

din peștera. Din când în când, mai ales la sărbătorile mari, slujea în biserică Sfântul Gheorghe Hozevitul. Cu aceste prilejuri, cobora pe scara din peștera și venea aici, lua parte la privegherea de toată noaptea și apoi slujea în sobor Sfânta Liturghie, împartășindu-se cu Sfinte Taine. După ce lua masă împreună cu ceilalți părinți în trapeza mănăstirii, se întorcea la peștera” (Arhiepiscopul Lucian, op.cit., p. 546).

În această peștera, cu dorul țării sale în suflet, cu gândul neconținut la Dumnezeu, a trecut la cele vesnice Cuviosul Iacob Ioan în ziua de 5 august 1960. Avea numai 47 de ani, dintre care 23 petrecuți în țară, iar ceilalți 24 la Locurile Sfinte. Trupul său ostenit de post și de priveghere a fost prohodit și așezat spre vesnica odihnă în cea de-a treia încăpere a peșterii în care fuseseră înmormântați și alți schimonahi care traseră acolo. A aflat odihna ostenelilor sale celor nenumărate și râul care l-a găsit de demult Domnul pentru cei ce-L iubesc pe El din suflet. Ostenelile sale fuseseră întocmai ca ale Sfântului Gheorghe Hozevitul, pe care o cântare bisericească le descrie așa: “Nici lungimea drumului, nici nevoile locurilor nu au putut slăbi fierbinteala călătoriei tale către Dumnezeu; ca și acolo sosind și veselindu-te de locurile pe care au călcat picioarele Dumnezeului nostru, nicidecum nu te-ai lenevit a ajunge către tronul cel ceresc, prin nevoitele și ostenelile tale” (Vecernia din 8 ianuarie).

Trecerea la cele vesnice a impresionat și îndurerat pe mulți. Ca o ultimă cinstire, revista bisericească “Locuri Sfinte” i-a închinat un număr întreg, în care era prezentată viața și personalitatea sa. În 1968 și 1970, ucenicul său Ioanichie Paraiala i-a publicat, la Ierusalim, două volume cu poezii, traduceri și meditații, sub titlul Hrana duhovnicească, cu prefata arhiepiscopului grec Aristobulos din cadrul Patriarhiei Ierusalimului.

Împ de 20 de ani trupul Cuviosului Ioan a rămas în peștera Sfânta Ana. La începutul lunii august 1980, potrivit unei tradiții locale, conducerea mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul a deschis peștera mormintelor, urmând ca osemintele Cuviosului să fie duse în gropnița de obște. Erau de față mai mulți arhimandriți și calugări greci și români, precum și câțiva pelerini din țară. Toți cei ce erau de față au constatat cu surprindere că trupul Cuviosului era întreg, neatins de nici o stricăciune. Arhimandritul Amfilohie, starețul mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul, istorisea mai târziu: “Ne așteptam să găsim numai sfinte oseminte și nu bună mireasma. Când am luat scandura am văzut că părintele Ioan dormea, cu trupul neatins de stricăciune, așa cum l-am pus. Parcă l-am fi pus în mormint de câteva ceasuri, ba nici ceasuri, ci chiar acum, vara nici o schimbare a înfățișării lui; mainile, barba, părul, rasa, încălțăminte erau neatinse. Fiind anunțat de îndată patriarhul Benedict al Ierusalimului, acesta a aprobat strămutarea Cuviosului Ioan în biserică mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul. Și astfel, în ziua de 7 august 1980, trupul neputrezit, adică moaștele sale, au fost coborate din peștera și duse în mănăstire.

Pentru ca toți să fie pe deplin incredințați că a fost voia lui Dumnezeu că trupul lui să nu fie dat stricăciunii, Patriarhia Ierusalimului a rânduit să se savarsească 40 de Sfinte Liturghii, cu rugăciuni de dezlegare și pomenire, sicriul cu trupul său fiind așezat în față Sfintei Mese. După savarsirea acestor slujbe, trupul a rămas ca și mai înainte, adică nestricăcios. A fost pus într-o raclă specială, din abanos, cu sticlă în partea de deasupra, care a fost apoi așezată în Biserică, alături de moaștele Sfântului Ioan Hozevitul.

De acum înainte, Cuviosul ieroschimonah Ioan este cunoscut și cinstit sub numele de “Noul Hozevit”. Prin fața raclei cu cinstitele sale moaște se perindeau zilnic pelerini din toate părțile, închinându-se și cerând prin mijlocirea rugăciunilor lui, ajutor și întărire de la Părintele luminilor.

Chiar înainte de a fi procedat la “canonizare” adică la trecerea lui în rândul sfinților, chipul său a fost zugrăvit în icoane, precum și în catedrala Sfântului Gheorghe din Hama, în Siria; un calugar-

imnograf din cadrul Patriarhiei ecumenice i-a alcatuit o slujba, iar credinciosii care ajungeau in fata moastelor sale, il cinsteau ca pe un adevarat "sfant".

Tinand seama de toate acestea, Sfantul Sinod al Bisericii noastre, in sedinta 20 iunie 1992, a socotit ca este bineplacut lui Dumnezeu si de folos obstii credinciosilor ortodocsi de pretutindeni, si mai ales celei a romanilor, ca pe acest Cuvios Ioan cel Nou Hozevitul sa fie trecut in randul sfintilor. Pomenirea lui se face in ziua trecerii sale la Domnul, adica la 5 august. Sa-l cinstim si noi zicand: "Pe unul Dumnezeu iubind, de cele trecatoare ai fugit si in pustie locuind, cu linistea duhului te-ai logodit, Sfinte Prea Cuvioase Parinte Ioane, neincantare iti aducem zicand: Bucura-te, Sfinte Preacuvioase Parinte Ioane, floare prea aleasa a Bisericii noastre" (Condacul Sfantului Ioan Hozevitul, glasul 8).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 144-150.

SFANTA CUVIOASA PARASCHEVA DE LA IASI, OCROTITOAREA MOLDOVEI

In fiecare an, la 14 octombrie, Biserica Ortodoxa de pretutindeni praznuieste pe Cuvioasa Maica Parascheva. In chip deosebit ea este cinstita in Moldova, intrucat de 350 de ani moastele ei se gasesc la Iasi. Este cunoscuta in popor si sub numele de "Sfanta Vineri" sau "Vinerea Mare". Se cuvine, asadar, ca noi, credinciosii romani, mai ales cei din Moldova, sa-i cunoastem viata si nevointele duhovnicesti, precum si imprejurarile in care cinstitele ei moaste au fost aduse in Moldova.

Din putinele stiri privitoare la viata ei, aflam ca aceasta cuvioasa Parascheva a trait in prima jumatate a veacului al XI-lea. S-a nascut in Epivat (azi Boiados) in Tracia, pe tarmul Marii Marmara, in apropiere de Constantinopol (azi Istanbul), pe atunci capitala Imperiului bizantin. Parintii ei erau oameni de neam bun si credinciosi, ravnitori spre cele sfinte. Un frate al ei, dupa ce a invatat carte, s-a calugarit sub numele de Eftimie; apreciat de carmutorii de atunci ai Bisericii dar si de credinciosi, a fost ales la vremea convenita episcop in localitatea Madite.

Parascheva si-a petrecut anii copilariei in casa parintilor sub ocrotirea acestora. Se spune ca pe cand avea zece ani a auzit citindu-se intr-o biserica cuvintele Mantuitorului: Oricine voieste sa vina dupa Mine, sa se lepede de sine, sa-si ia crucea sa si sa-Mi urmeze Mie (Marcu 8, 34). Aceste cuvinte au impresionat-o atat de mult, incat si-a impartit toate hainele saracilor. Acelasi lucru l-a facut si in alte imprejurari, fara sa tina seama de mustarile parintilor ei.

Dupa trecerea catorva ani, si-a parasit parintii si "frumusetea acestei lumi", retragandu-se "in adancul pustiei". S-a oprit mai intai la Constantinopol, unde a ascultat cuvinte de invatatura de la calugari si calugarite cu aleasa viata duhovniceasca. Urmand sfaturile acestora, a parasit capitala, indreptandu-se spre tinutul Pontului, oprindu-se la manastirea Maicii Domnului din Heracleea, unde a ramas vreme de cinci ani. De aici a plecat spre Tara Sfanta, in dorinta de a-si petrece restul vietii in locurile pe care le-a strabatut si Mantuitorul Iisus Hristos si Sfintii Apostoli. Dupa ce a vazut Ierusalimul, s-a asezat intr-o manastire de calugarite in pustiul Iordanului, unde s-a nevoit cu postul si cu rugaciunea, intocmai ca Sfantul Ioan Botezatorul, ca Maria Egipteanca sau ca atatia alti ostenitori spre cele duhovnicesti. Mitropolitul Varlaam al Moldovei in Cazania sa, tiparita la Iasi in 1643, spune ca acum nu mai avea grija "nici de vesminte si de asternuturi, nici de mancari si de mese, nici de casa sau slujnice, ci numai de curatia sufletului si de raspuns judetului (judectii, n.n)

ce va sa fie”. Ea “pururea suspina si neparasit tanjea cumu- si va infrumuseta sufletul, cum se va logodi pe sine Mirelui ceresc, lui Iisus Hristos, cum se va indulci la vederea Mirelui sau, de slava si de lumina si de bucuria cea fericita. De aceasta ... ochii de lacrimi ii erau intunecati pururea”.

Intr-o noapte, insa, pe cand avea ca la 25 de ani, un inger i-a spus, in vis, sa se reintoarca in locurile parintesti: “Sa lasi pustia si la mosia ta sa te intorci, ca acolo ti se cade sa lasi trupul pamantului si sa treci din aceasta lume catre Dumnezeu, pe Care L-ai iubit”. Si continua mitropolitul Varlaam in Cazania sa ca ea “fara de voie lasa pustia si se intoarse in lume si la Tarigrad (Constantinopol, n.n.) veni. Si mereu in biserica Precistei ce este in Vlaherna si catre icoana Sfintiei Sale cazu si cu lacrimi se ruga asa si zicea: N-am alta nadejde, n-am alt acoperamant. Tu-mi fii indreptatoare, tu-mi fii folositoare... Ca pana am umblat in pustie pe tine te-am avut ajutor, iar acum, daca m-am intors in lume, indrepteaza-ma pana la sfarsitul vietii mele, ca alta nadejde nu am”.

Din Constantinopol s-a indreptat spre Epivat, localitatea in care vazuse lumina zilei, fara sa spuna cuiva cine este si de unde vine. “Acolo-continua mitropolitul Varlaam-truda catre truda si durere catre durere adauga, cu post si cu nedormire pe sine se infrumuseta... , cu lacrimi pamantul uda si asa se ruga: Doamne Iisuse Hristoase, cauta din locasul Tau cel sfant; am lasat toate si dupa Tine am calatorit in toata viata mea. Si acum, indura-te Doamne, spune ingerului bland sa ia cu pace sufletul meu”. Impacata cu sine, cu oamenii si cu Dumnezeu, si-a dat astfel sufletul.

A fost ingropata ca o straina, nimeni nestiind cine era. Dar Dumnezeu, voind sa o proslaveasca, a descoperit in chip minunat cine era acea straina. Se spune ca un marinar a murit pe o corabie, iar trupul i-a fost aruncat in mare. Valurile l-au aruncat la tarm, iar un sihastru care traia acolo, a rugat pe niste crestini sa-l ingroape dupa randuiala crestineasca. Sapand deci o groapa, “aflara trupul Prea Cuvioasei Parascheva neputred si plin de mireasma”. Cu toate acestea, au pus alaturi de ea si trupul corabierului. Dar in noaptea urmatoare, unuia din crestinii care sapasera groapa, cu numele Gheorghe, i s-a aratat in vis o imparateasa, sezand pe un scaun luminat si inconjurata de ingeri, iar unul dintre acestia il mostra pentru ca n-a scos din groapa trupul Cuvioasei Parascheva. Iar imparateasa pe care o vazuse in vis – si care nu era alta decat Cuvioasa Parascheva – i-a poruncit sa ia degrabă trupul ei si sa-l aseze undeva la loc de cinste. In acelasi noapte, o credincioasa pe numele Eftimia a avut aceeasi vedenie.

Credinciosii de acolo, auzind de visul celor doi, au inteles ca este un semn dumnezeiesc, drept care au luat trupul Cuvioasei din mormant si l-au asezat in biserica Sfintii Apostoli din Epivat. Indata au avut loc vindecari minunate in urma rugaciunilor care se faceau langa cinstitele sale moaste. Se spune ca dreptcredinciosii crestini din Epivat au zidit o biserica chiar pe locul in care au trait parintii ei si unde vazuse ea insasi lumina zilei.

Nu stim cand anume Patriarhia din Constantinopol va fi procedat la canonizarea ei, adica la trecerea ei in randul sfinților.

Curand dupa moarte s-au alcatuit unele lucrari despre viata si istoria moastelor ei. Una din ele a fost scrisa de diaconul Vasilisc, la cererea patriarhului ecumenic Nicolae IV (1145-1151), pe la mijlocul veacului al XII-lea. Alta alcatuit marele patriarh Eftimie al Tarnovei, in a doua jumatate a veacului al XIV-lea. Acesta a fost folosita de mitropolitul Matei al Mirelor, care a trait in manastirea Dealu, de langa Targoviste, care a alcatuit – in greceste – o noua “viata”, precum si slujba Cuvioasei Parascheva, prin anul 1605. Cativa ani mai tarziu, viata ei a fost inclusa de mitropolitul Varlaam al Moldovei, in Cazania lui, tiparita la Iasi in 1643, fara indoiala folosind manuscrise grecesti si slavonesti, prelucrate dupa lucrarea patriarhului Eftimie. Nevointele ei au fost infatisate pe scurt si de marele mitropolit Dosoftei al Moldovei in lucrarea sa Viata si petrecerea sfinților (4 vol. Iasi, 1682-1686), precum si in alte Vieti de sfinți si in editiile Mineiilor tiparite la noi in tara. Dintre strainii care i-au mai cercetat viata consemnam pe cunoscutul aghiograf grec Nicodim Aghioritul

(1749-109). Spre sfarsitul secolului trecut invatatul episcop Melchisedec Stefanescu al Romanului (1823-1892), a tiparit o lucrare speciala intitulata Viata si minunile Cuvioasei noastre Parascheva cea noua si istoricul sfintelor ei moaste (Bucuresti, 1889). Cativa teologi romani din veacul nostru de asemenea s-au ocupat cu viata si sfintele ei nevointe.

Ce s-a intamplat cu cinstitele ei moaste, dupa ce au fost descoperite prin aratare dumnezeiasca? Au stat in biserica Sfintii Apostoli din Epivat vreo doua sute de ani, savarsindu-se multe semne si minuni in jurul lor. Vestea despre acestea s-a raspandit in toata Peninsula Balcanica si in Asia Mica, incat multi credinciosi greci, bulgari si valahi din aceste locuri se indreptau spre Epivat ca sa se inchine la cinstitele ei moaste si sa-i ceara sa mijloceasca in fata tronului ceresc pentru ei.

Evenimentele politice care au avut loc in secolele urmatoare au facut ca moastele ei sa fie stramutate in mai multe locuri. Se stie ca in anii 1185-1186 bulgarii si valahii din sudul Dunarii – care de aproape doua secole se gaseau sub dominatia Imperiului bizantin – s-au rasculat impotriva asupritorilor, sub conducerea fratilor Petru si Asan, romani de neam, intemeind un stat nou, cunoscut sub numele de imperiul vlaho-bulgar, avand capitala la Tarnovo. Peste cativa ani, in 1204, cavalerii apuseni porniti in Cruciada a patra au ocupat Constantinopolul, intemeind aici un “imperiul latin de Constantinopol”, care a dainuit pana in anul 1261, condus de imparatii catolici, veniti din Apusul Europei. In astfel de imprejurari, bizantinii au creat doua mici imperii, unul in Asia Mica, cu capitala la Niceea, nu departe de Constantinopol, altul in Tesalia, cu capitala la Tesalonic. Datorita relatiilor prietenesti dintre imparatul Ioan Asan II din Tarnovo (1218- 1241) si imparatul de atunci din Constantinopol, in anul 1235 sau curand dupa aceea, moastele Cuvioasei Parascheva au fost stramutate de la Epivat la Tarnovo, capitala imperiului romano-bulgar care devenise, intre timp, resedinta patriarhala. Mutarea lor s-a facut intr-o impresionanta procesiune, condusa de mitropolitul Marcu din Preslav, insotit de numerosi clerici, fiind intampinate pretutindeni cu flori, lumanari si slujbe de catre dreptcredinciosii romani si bulgari din sudul Dunarii. La Tarnovo au iesit intru intampinarea lor imparatul Ioan Asan II, mama si sotia sa, precum si patriarhul de aici. Au fost asezate in biserica Maica Domnului.

La Tarnovo moastele Cuvioasei Parascheva au ramas timp de 160 de ani. Probabil acum s-a alcatuit slujba ei, care a intrat in Mineiul pe luna octombrie. Iar in a doua jumatate a veacului al XVI-lea, patriarhul Eftimie al Tarnovei – se pare un valah – i-a scris din nou viata, asa cum am aratat mai sus.

Dar tot pe atunci turcii au patruns in Europa. Rand pe rand au cucerit parti insemnate din Peninsula Balcanica. In 1393 au cucerit partea rasariteana a imperiului vlaho-bulgar, impreuna cu capitala Tarnovo, iar peste trei ani si partea apuseana, incat acest stat si-a incetat existenta.

In astfel de imprejurari dramatice pentru crestini, moastele Cuvioasei Parascheva au fost mutate la Belgrad. Acolo au stat pana in anul 1521, cand turcii au cucerit si acest oras, iar Serbia a fost transformata in pasalac. Acum moastele au fost solicitate de patriarhul ecumenic Ieremia I sultanului, care a acceptat sa i le dea in schimbul unor daruri. Patriarhul a hotarat ca ele se fie aduse in Constantinopol, fosta capitala a imperiului bizantin (cucerit de turci in 1453, care i-a dat numele Istanbul). In drum spre marele oras intemeiat de imparatul Constantin cel Mare, cinstitele moaste ale Cuvioasei Parascheva au fost expuse din loc in loc pentru a fi vazute si sarutate de credinciosii ortodocsi din Peninsula Balcanica – aflati acum sub stapanire truceasca. Pentru inceput, au fost asezate in biserica Sfanta Maria Panmacaristos, pe atunci catedrala patriarhala. Dupa transformarea acesteia in geamie, au fost mutate in alte biserici: Vlahserai (1586), Sfantul Dumitru (1597) si Sfantul Gheorghe din Cartierul Fanar (1601).

Dupa 120 de ani ele au cunoscut ultima stramutare, de data aceasta spre pamantul romanesc. In anul 1641, dupa ce binecredinciosul domn Vasile Lupu al Moldovei a platit toate datoriile Patriarhiei

ecumenice din Constantinopol, carmuitorul ei de atunci, patriarhul partenie I zis cel Batran (1639-1644), impreuna cu membrii Sinodului sau, au hotarat sa-i ofere, drept recunostinta, moastele Cuvioasei Parascheva. Racla cu cinstitele moaste a fost transportata cu o corabie pe Marea Neagra, fiind insotita de trei mitropoliti greci (Ioanichie al Heracleei, Partenie al Adrianopolului si Teofan al Paleopatrei). Ajungand la Galati, apoi la Iasi, au fost intampinate de Vasile Voda Lupu, de mitropolitul Varlaam si de episcopii de Roman si Husi, de cler si credinciosi. In ziua de 13 iunie 1641, cinstitele moaste au fost asezate in minunata biserica a manastirii "Sfintii Trei Ierarhi", ctitoria domnitorului. Cinstitele moaste au ramas aici pana in anul 1884, cand au inceput lucrarile de restaurare a sfantului lacas, fiind mutate in paraclisul manastirii. Dar in seara zilei de 26 decembrie 1888, dupa slujba Vecerniei, din neatentie a ramas aprinsa o lumanare din sfesnicul de langa racla din lemn in care erau asezate cinstitele moaste; peste noapte sfesnicul a ars, iar focul s-a extins la catafalcul pe care era asezata racla, arzand mocnit toata noaptea, fiind prefacut totul intr-un morman de jar. A doua zi dimineata, autoritatile de stat si bisericesci, preotii si credinciosii au constatat ca cinstitele moaste au ramas neatrinse, inca o minune savarsita prin puterea lui Dumnezeu.

Ridicate din mormanul de jar, moastele Cuvioasei au fos adapostite provizoriu in altarul paraclisului de la manastirea Sfintii Trei Ierarhi si in curand stramutate in noua catedrala mitropolitana din Iasi, care fusese sfintita cu putin timp mai inainte, la 23 aprilie 1887. Aici se gasesc si astazi, fiind cinstite de obstea dreptcredinciosilor moldoveni, care ii cer sa mijloceasca pentru ei inaintea tronului ceresc, fiind socotita ca o adevarata ocrotitoare a Moldovei.

In sedinta sa din 28 februarie 1950, Sfantul Sinod al Bisericii noastre a hotarat canonizarea unor sfinti romani, precum si generalizarea cultului unor sfinti ale caror moaste se gasesc in tara noastra. Hotararea respectiva a fost transpusa in fapta in cadrul unor mari festivitati bisericesci in cursul lunii octombrie 1955. In cazul Cuvioasei Parascheva, generalizarea cultului ei s-a facut in catedrala mitropolitana din Iasi, la 14 octombrie 1955, in prezenta a numerosi ierarhi romani, precum si a unor reprezentanti ai Bisericii ortodoxe Rusa si Bulgara.

De astfel, Cuvioasa Parascheva a fost cinstita in Biserica noastra veacuri de-a randul. Inca de la sfarsitul veacului al XIV-lea exista o biserica cu hramul Prea Cuvioasa Parascheva in Rasinari, langa Sibiu, iar in anul 1408 aflam de existenta unei biserici cu hramul Sfanta Vineri in "Targul Romanului". Multe alte biserici din Moldova sau din alte parti ale pamantului romanesc au acelasi hram. Chipul ei sau scene din viata ei sunt zugravite in diferite biserici romanesti. Dreptcredinciosii crestini de pretutindeni o venereaza atat prin participarea lor la slujbele din 14 octombrie a fiecarui an, iar cei din Iasi si imprejurimi prin inchinarea in fata cinstitelor ei moaste, cerandu-i ocrotire si ajutor.

Drept aceea, sa o cinstim si noi si sa ne rugam asa:

"Spre tine pururea nadajduind, de multe boli si primejdii s-a izbavit tara aceasta, alinand si prefacand mania cea cu dreptate pornita asupra noastra de la Dumnezeu, in buna si milostiva indurare, prin ale tale rugaciuni; dar si acum ingrozindu-ne marile nenorociri, la tine nazuim cu lacrimi, sa ne ajuti ca sa scapam din primejdie si sa cantam lui Dumnezeu: Aliluia." (Din Acatistul Cuvioasei, Condacul 3).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 163-168.

SFANTA MUCENITA FILOFTEIA DE LA ARGES

In calendarul sfinteniei crestine, la 7 decembrie este pomenita Sfanta Mucenita Filofteia, ale carei moaste se gasesc de sapte veacuri la Curtea de Arges. Dupa anumite stiri privitoare la viata ei, aflam ca s-a nascut pe la inceputul veacului al XIII-lea in orasul Tarnovo, care pe atunci era capitala "imperiului romano-bulgar" intemeiat si condus o vreme de fratii Petru si Asan, romani de neam. I s-a dat din botez numele "Filofteia", care in greceste inseamna "iubitoarea de Dumnezeu", lucru pe care il va dovedi cu fapta in cursul scurtei sale vieti pamantesti. Se spune ca si mama viitoarei sfinte era romanca de neam, din sudul Dunarii si o femeie foarte evlavioasa. De la ea a deprins prunca Filofteia dragostea de Dumnezeu si de aproapele, faptele de milostenie, rugaciunile si postul si alte virtuti care trebuie sa impodobeasca sufletul unui adevarat crestin. Fiind copila inca, Dumnezeu a chemat la Sine pe vrednica sa mama, ramanand astfel orfana. Cu incredere in Dumnezeu, a ramas in casa parinteasca, respectand toate cele ce invatase de la mama ei, traind mai mult pentru Hristos si pentru cei aflati in suferinta.

Dar dupa o vreme tatal ei s-a recasatorit, luandu-si o femeie cu o viata cu totul diferita de cea a primei sale sotii. Era firesc atunci ca aceasta femeie sa n-o iubeasca pe Filofteia, obisnuita cu rugaciunea, cu postul si cu mila fata de aproapele. Drept aceea, s-a pornit cu multa ura impotriva acesteia, mai ales cand se ducea la biserica sau cand se ruga si facea fapte de milostenie. In acelasi timp, cauta sa intarate si pe tatal blandeii copile impotriva ei. Dar toate vorbele de ocara, bataile si muncile la care o puneau tatal si mai ales mama ei vitrega, n-au putut s-o abata de la virtutile care ii impodobeau sufletul, mai ales de la faptele milosteniei. In inima ei se intiparisera cuvintele Mantuitorului: "Fericitii cei milostivi, ca aceia se vor milui" (Matei 5, 7), dar mai ales cuvintele pe care le va spune El la dreapta judecata: "Veniti, binecuvantatii Tatalui Meu si mosteniti Imparatia cea pregatita voua de la intemeierea lumii. Caci flamand am fost si Mi-ati dat sa mananc, insetat am fost si Mi-ati dat sa beau, strain am fost si M-ati primit, gol am fost si M-ati imbracat, bolnav am fost si M-ati cercetat, in temnita am fost si ati venit la Mine" (Matei 25, 34-36). Intre altele, de multe ori cand ducea mancare tatalui ei la camp, o parte din ea o dadea unor oameni saraci. Intr-una din zile, pe cand avea 12 ani, acesta a urmarit-o ca sa vada ce face cu mancarea pe care trebuia sa i-o aduca la camp. Incredintandu-se ca o dadea celor lipsiti, s-a infuriat atat de tare, incat a scos securea pe care o purta la brau si a aruncat-o asupra fetei. A ranit-o grav la un picior, incat dupa putina vreme si-a dat sufletul in mana Ziditorului a toata faptura.

Nevrednicul tata, inspaimantat de uciderea propriei sale copile, a incercat sa-i ridice trupul spre a-l inmormanta. Dar Dumnezeu a ingreuiat in asa fel cinstitul ei trup, incat nici tatal ucigas, nici alti oameni n-au putut sa-l ridice. Ingrozit, a alergat la arhiepiscopul cetatii Tarnovo, istorisindu-i toate cele intamplate. Acesta, impreuna cu mai marii cetatii, cu preoti, calugari si multime de credinciosi, s-au indreptat spre locul in care se afla trupul neinsufletit al tinerei Filofteia. Toti s-au incredintat ca erau in fata unei minuni dumnezeiesti. Ierarhii si preotii aflati acolo, au savarsit slujba prohodirii ei, dupa care au incercat sa-i ridice cinstitul trup, spre a-l duce in catedrala arhiepiscopala din Tarnovo. Nici de data aceasta cinstitul ei trup n-a putut fi ridicat. Au inteles ca Filofteia putea fi socotita acum ca o adevarata mucenita a lui Hristos si ca ea insasi nu voia sa fie dusa in cetatea Tarnovo. Sinaxarul ei arata ca sfintii slujitori au inceput sa spuna numele unor orase, biserici si manastiri din dreapta si stanga Dunarii, spre a vedea daca nu se usureaza trupul sfintei, la rostirea vreunui din ele. Cand s-a rostit numele orasului Curtea de Arges, deodata trupul s-a usurat si a putut sa fie ridicat. A fost instiintat de indata domnitorul roman de la Arges de dorinta sfintei Filofteia, ca cinstitul ei trup sa fie adus in tara sa. A fost intampinat la Dunare de domnitor, ierarhi, preoti, calugari si credinciosi, cu rugaciuni, cantari duhovnicesti, lumanari si tamaie. Sicriul cu trupul ei a fost dus apoi la Curtea de Arges.

Adevarul este ca moastele ei au ramas la Tarnovo si au fost aduse in Tara Romaneasca numai dupa anul 1393, cand taratul bulgar de la Tarnovo a fost ocupat de turci. Se pare ca de aici au fost duse

pentru scurt timp la Vidin, probabil pana in 1396. Pentru a nu fi profanate, au fost oferite domnitorului Mircea cel Batran (1386-1418), care le-a asezat in biserica Sfantul Nicolae (domneasca) din Curtea de Arges, pe atunci catedrala mitropolitana, ctitoria domnitorilor Basarab I Intemeietorul si Nicolae Alexandru, fiul sau.

Moastele Sfintei au ramas acolo pana in 1893, cand –datorita starii de degradare in care a ajuns biserica – au fost mutate in bisericile Sfantul Gheorghe, apoi la Adormirea Maicii Domnului-Olari, din aceeasi localitate. In timpul primului razboi mondial, cand o buna parte din tara era ocupata de trupe straine – au fost duse in paraclisul manastirii Antim din Bucuresti. Dupa incheierea razboiului au fost readuse la Curtea de Arges, dar de data aceasta in mareata biserica ctitorita de Neagoe Voda Basarab. Din 1949 au fost mutate in paraclisul din incinta acestei biserici, unde se gasesc si azi.

In felul acesta, Sfanta Filofteia a devenit o adevarata ocrotitoare a Tarii Romanesti. Moastele ei sunt venerate atat de credinciosii din partea locului cat si de alti crestini, din alte zone ale tarii, care isi indreapta pasii spre prima capitala a Tarii Romanesti. In mai multe randuri s-au facut procesiuni in tara cu sfintele ei moaste, mai ales in vreme de seceta. De la aducerea moastelor sale in tara si pana azi, in numeroase biserici s-au zugravit fie chipul ei, fie scene din viata ei (ca in bisericile Dobroteasa si Sfantul Gheorghe din Bucuresti, Sfanta Filofteia si Sfanta Vineri din Ploiesti, Adormirea Maicii Domnului din Mizil si altele). Icoane cu chipul sau impodobesc casele credinciosilor. Unii parinti dau numele Filofteia fiicelor lor la botez, iar unele credincioase care iau ingerescul chip al calugariei, de asemenea poarta acest nume. Pomenirea ei cu lauda se face in fiecare an in ziua de 7 decembrie. A fost aleasa aceasta zi ca data de praznuire, indata dupa ziua Sfantului Nicolae, intrucat moastele ei au stat secole in sir in biserica domneasca din Curtea de Arges, care are hramul Sfantului Nicolae, deci la 6 decembrie. “Viata” Sfintei Filofteia este trecuta in Mineiul pe decembrie si in Vietile de sfinti pe aceasta luna, tiparite la noi in tara, iar insemnarile de calatorie ale unor straini care au trecut prin Curtea de Arges mentioneaza prezenta moastelor ei in acest oras, precum si cinstirea de care se bucurau din partea credinciosilor romani.

La 28 februarie 1950, Sfantul Sinod al Bisericii noastre a hotarat generalizarea cultului unor sfinti ale caror moaste se gasesc in tara noastra, intre care si Sfanta Filofteia de la Arges. Slujba speciala inchinata acestei generalizari a avut loc in octombrie 1955, la Curtea de Arges, in prezenta patriarhului Justinian Marina si a numerosi ierarhi romani si straini, invitati acolo, precum si a numerosi clerici si credinciosi. Sa cinstim si noi prin cantari duhovnicesti pe aceasta sfanta ocrotitoare a Tarii Romanesti, zicand: “Laudam nevointele tale, Filofteiei fecioara, cinstim patimile, marim indeluga-rabdarea ta, fericim sfantul tau sfarsit, cantam barbatia ta cea neinvinsa ce s-a aratat in trupul tau cel tinerel si crud; si privind toate ostenele vietii tale care te-au preamarit pe pamant si in cer, unde acum locuiesti, te rugam fa pomenire si de noi cei ce alergam la racla sfinTELor tale moaste, ca izbavindu-ne de toata nevoia si imparatiei cerurilor facandu-ne partasi, sa te laudam pe tine, graind unele ca acestea:

Bucura-te, cea din ceruri daruita romanilor;
Bucura-te, ca acum locuiesti la inaltime;
Bucura-te, ca stai vesnic intre cetele marite;
Bucura-te, ca prin tine Domnul mila ne trimite;
Bucura-te ca-ti asculta rugile pentru tot omul;
Bucura-te, ca esti noua ajutor intru primejdii;
Bucura-te, ca pe tine te avem stalp al nadejdii;
Bucura-te, Filofteie, fecioara prealaudata!”
(Din Acatistul Sfintei Filofteia, icosul 12).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 168-171.

SFANTUL DIMITRIE CEL NOU BASARABOV, OCROTITORUL BUCURESTILOR

Unul dintre reprezentantii de seama ai vietii crestine, odraslit de fratii nostri romani care traiesc in sudul Dunarii, a fost Sfantul Dimitrie zis "cel nou" sau "Basarabov", ale carui moaste se gasesc azi in catedrala patriarhala din Bucuresti. A trait in veacul al XIII-lea, deci in timpul "imperiului" de la Tarnovo, intemeiat de romani si de bulgari sub conducerea fratilor Petru si Asan. S-a nascut in satul Basarabov, asezat pe raul Lom, un afluent al Dunarii, in apropierea orasului Russe. Parintii lui erau oameni saraci, care nu l-au putut da la invatatura, de aceea, de mic a fost nevoit sa-si castige el insusi cele necesare traiului. Ani in sir a pascut vitele si oile taranilor din sat, pe colinele din preajma Dunarii si pe vaile inverzite ale raului Lom. Viata in mijlocul naturii a oferit tanarului pastor prilejul de a admira mereu frumusetile firii cele vazute, ajutandu-l sa iubeasca si mai mult pe Facatorul lumii vazute si nevazute. In duminici si sarbatori a luat parte alaturi de parinti si de ceilalti credinciosi, la slujbele savarsite in biserica satului, putand astfel sa asculte invataturile de viata indrumatoare ale Mantuitorului Iisus Hristos, ale Sfintilor Sai Apostoli si ale Sfintilor Parinti. Atmosfera de viata autentic crestina din familie, ca si invataturile pe care le auzea la biserica l-au facut sa fie bland si milostiv cu toti semenii sai. Postea si se ruga mereu, asa cum se cuvine unui adevarat crestin. Se ingrijea mult de cei saraci, carora le impartea o parte din hrana pe care o primea de la consatenii sai pentru paza vitelor.

Cunoscand pe unii calugari din manastirile din apropiere, a aflat de viata imbunatatita pe care o duceau acestia, departe de lume si de grijile ei. Pe masura ce crestea cu varsta si cu intelepciunea, s-a trezit in el dorul dupa viata monahala, desi practicase si pana atunci, poate fara ca sa-si dea seama, cele trei "sfaturi" cerute oricarui calugar: sfintenia vietii (fecioria), smerenia (ascultarea) si saracia. Drept aceea, intr-una din zile, a parasit lumea, cu toate ale ei, si "luandu-si crucea", s-a calugarit intr-o manastire din apropiere. S-a asezat intr-o pestera, sapata in stanca, pe malul raului Lom. Acolo a petrecut ani in sir in post aspru, infranare si rugaciune, izolat cu totul de lume si chiar de ceilalti monahi. Nu se stie cati ani a trait in aceast pestera si nici cum isi agonisea cele necesare traiului, dupa cum nu se stie nici data trecerii sale la cele vesnice. De un lucru putem fi siguri: ca el a fost in permanenta o pilda vie de aleasa viata crestina pentru ceilalti calugari si pentru obstea cea mare a credinciosilor.

Se spune ca pe cand si-a simtit sfarsitul aproape, a venit pe malul Lomului si s-a asezat intre doua lespezi de piatra ca intr-un sicriu. Si astfel si-a incredintat sufletul lui Dumnezeu, fiind inconjurat in chip nevazut doar de sfintii ingeri.

Pe buna dreptate, una din cantarile bisericesti din ziua praznuirii sale ii infatiseaza viata prin aceste cuvinte: "Ca un inger pe pamant viata ta ai savarsit, in post si rugaciune ziua si noaptea petrecand, ca sa infrangi pornirea ispitelor cu care te-ai luptat, ca un ostas adevarat al lui Dumnezeu, a carui voie ai implint din tinerețe si toate intunecimile le-ai socotit. Pentru aceasta si noi cu credinta te laudam si te slavim". (Podobia la Utrenie).

Multi ani nimeni n-a stiut de trecerea la cele vesnice a lui Dimitrie. Dar in urma unor ploii puternice, au cazut in apa Lomului si cele doua lespezi de piatra in care era adapostit trupul Cuviosului pusnic. Aceasta a fost acoperit de nisip si de prundis, ramanand iarasi o bucata de vreme nestiut de nimeni in alba raului Lom. Ele n-au fost insa atinse de putreziciune, pentru ca sa fie scoase apoi la lumina in chip minunat, prin lucrare dumnezeiasca. Intr-o noapte, Cuviosul Dimitrie s-a aratat in vis unei tinere care suferea de o boala grea, careia i-a spus ca daca parintii ei il vor scoate din apa, va fi

tamaduita de boala. Tanara a povestit parintilor visul ei si impreuna cu acestia si cu alti credinciosi din sat s-au indreptat spre locul pe care insusi cuviosul il aratase in vis acelei tinere. De fapt, acolo se si arata adeseori o lumina mai presus de fire. Si cautand cu staruinta au aflat cinstitul trup al Cuviosului Dimitrie intreg si neputrezit. Bincredinciosii crestini din satul Basarab, impreuna cu preotii satului, au dus cinstitele moaste in biserica satului. Tanara bolnava, atingandu-se de ele, si-a recapatat de indata sanatatea.

Vestea despre aflarea cinstitelor sale moaste s-a raspandit curand atat in localitatile din sudul Dunarii, cat si in cele din nordul ei. Numerosi credinciosi de pe ambele sale maluri se indreptau spre satul Basarab pentru a se inchina cinstitelor moaste si a cere marelui sfant ajutor si mijlocire in fata Parintelui ceresc. Se implineau astfel cuvintele Sfantului Apostol Pavel care scria corintenilor ca "Dumnezeu a ales pe cei nebagati in seama ai lumii acesteia ca sa biruiasca pe cei tari, a ales pe cei de jos ca sa rusineze pe cei trufasi" (I Corinteni 1, 27-28). Dumnezeu l-a ales tocmai pe acest Dimitrie, smerit pastor si apoi pusnic, neluat in seama de nimeni, ca el sa fie cunoscut apoi de toti si sa-i ceara ajutor si ocrotire in nevoi. S-a invrednicit si el de aceeasi cinstire ca si pastorul Amos care a ajuns prooroc, ca si David care din pastor a ajuns rege in Israel, ca si pastorii din jurul Betleemului care au aflat de nasterea dumnezeiescului Prunc si au venit sa I se inchine. Traditia spune ca unul din domnii Tarii Romanesti a ridicat in satul Basarab o biserica noua, in care au fost asezate moastele Sfantului Dimitrie cel Nou, spre a fi cinstite de credinciosii care se indreptau mereu spre satul in care vazuse lumina zilei.

Moastele noului sfant al lui Hristos au ramas acolo aproape cinci secole. Intre anii 1768-1774 a avut loc un razboi nimicitor intre rusi si turci, purtat si pe pamantul romanesc, dar si in sudul Dunarii, pe teritoriul fostului stat bulgar, desfiintat de turci inca de la sfarsitul veacului al XIV-lea.

Generalul rus Petru Saltacov a ajuns cu ostile sale in satul Basarab. Pentru ca cinstitele moaste sa nu fie profanate de ostasii turci musulmani, generalul a poruncit ca ele sa fie duse in Rusia. Ajungand cortegiul cu racla in Bucuresti, un negustor bogat cu numele Hagi Dimitrie, se pare un macedoroman, precum si mitropolitul Grigorie II al Tarii Romanesti, au rugat pe generalul rus sa lase cinstitele moaste ale Sfantului Dimitrie cel nou poporului roman si Mitropoliei tarii, ca o mangaiere pentru multele pagube materiale si suferinte indurate de romani in cursul aceluia razboi, mai ales ca era "valah" de neam. Ascultandu-le dorinta, moastele au fost asezate cu mare cinste in catedrala mitropolitana din Bucuresti in iulie 1774. Mana dreapta a Sfantului a fost trimisa, totusi, la Kiev, unde se crede ca se pastreaza si astazi.

In felul acesta, Sfantul Dimitrie cel nou sau Basarabov a devenit ocrotitorul Bucurestiului si al intregii Tari Romanesti. Multe suferinte si felurite boli au fost vindecate in urma rugaciunilor staruitoare in fata cinstitelor moaste ale Sfantului Dimitrie. In vreme de seceta s-au facut cu ele procesiuni pentru ploaie. An de an zeci de mii de credinciosi din Capitala tarii noastre sunt prezenti la slujba pomenirii sale, care se face in ziua de 27 octombrie. Tinand seama de cinstirea deosebita de care se bucura Sfantul Dimitrie cel nou, mai ales in Bucuresti, la 28 februarie 1950 Sfantul Sinod a hotarat generalizarea cultului sau in toata Biserica Ortodoxa Romana. Aceasta hotarare s-a transpus in fapta in cadrul unor impresionante manifestari bisericesci la 27 octombrie 1955, in prezenta multor ierarhi romani si straini si a numerosi preoti, calugari si bincredinciosi crestini din Bucuresti si din alte localitati din tara.

De atunci, evlavia credinciosilor romani fata de acest Sfant odraslit din neamul nostru a sporit si mai mult. Chipul sau este zugravit in icoane, dar si in biserici, iar slujba si Acatistul lui au fost tiparite in mai multe randuri.

Sa ne rugam si noi Sfantului Dimitrie cel nou sa fie ocrotitor in neazuri, izbavitore de boale si alte suferinte, mangaietore in intristare si grabnic ascultator cand ne rugam cu staruinta ca sa fie

mijlocitor al nostru catre Hristos Domnul. Sa incercam sa fim si noi mai blanzi si smeriti cu inima, milostivi, iertatori si plini de dragoste fata de aproapele, asa cum a fost el insusi.

Drept aceea, sa-i cantam: "Auzit-am, Sfinte Parinte, de viata ta cea dumnezeiasca; vazut-am si minunile tale si, indulcindu-ne de facerile tale de bine ce ne arati in toata vremea, credem in indraznirea ta catre Dumnezeu, pentru care graim tie, unele ca acestea:

Bucura-te, doctor iscusit la bolnavilor;
Bucura-te, izbavirea indracitilor;
Bucura-te, intarirea batranilor;
Bucura-te invatatorul tinerilor;
Bucura-te, mangaietorul celor intristati;
Bucura-te grabnic ascultator al celor ce se roaga;
Bucura-te izbavitorul celor ce sunt in primejdii;
Bucura-te, noule invatator al vietii celei curate;
Bucura-te, facatorul de minuni, Sfinte Parinte Dimitrie!"
(Din Acatistul sau, icosul 4).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 171-175.

SFANTUL NIFON, PATRIARHUL CONSTANTINOPOLULUI

La inceputul veacului al XVI-lea, Biserica din Tara Romaneasca a fost reorganizata si carmuita – pentru o scurta perioada de timp – de catre un fost patriarh ecumenic, Nifon II care, dupa moarte, a fost trecut in randul sfinților. Stiri despre viata lui aflam in lucrarea istorico-agiografica intitulata: Viata si traiul sfintiei sale parintelui nostru Nifon, patriarhul Tarigradului (Constantinopolului), scrisa de Gavriil Protul, adeca mai marele, sau intaiul intre egumenii manastirilor ortodoxe din Muntele Athos, in nordul Greciei. De aici aflam ca viitorul patriarh s-a nascut in tinutul Peloponez in sudul Greciei, prin anii 1434- 1440, primind din botez numele Nicolae. A invatat carte greceasca si slavoneasca la cativa dascali renumiti ai vremii, intre care si unul cu numele Zaharia din localitatea Arta, in Grecia. In curand a imbracat "ingerescul chip" al calugariei, primind potrivit pravilei, numele Nifon, dupa care a fost hirotonit intru iero- diacon. La scurta vreme, Zaharia, cu tanarul sau ucenic si alti frati s-au refugiat din cauza turcilor, in Albania, gasind adapost la Dirachion, apoi la Croia (Kruja), la curtea despotului Gheorghe Kastrioti (Scanderbeg), unul din marii luptatori pentru apararea acestei tari in fata primejdiei tot mai amenintatoare a turcilor. In Croia a fost hirotonit ieromonah. In anul 1466 sultanul Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, a atacat Albania, izbutind sa-si intinda stapanirea pana la tarmurile Marii Adriatice. In fata ostilor turcesti pustiitoare, Zaharia si Nifon au parasit aceasta tara, refugiindu-se in cetatea Ohrida, fiind primiti in manastirea Maicii Domnului. Dupa moartea indrumatorului sau Zaharia, tanarul ieromonah Nifon s-a dus sa-si gaseasca mangaierea sufleteasca in manastirile Sfantului Munte Athos. A stat o vreme la Cutlumus, manastire ctitorita de domnii Tarii Romanesti, in pestera Crit, in Marea Lavra, ctitorita de Sfantul Atanasie Atonitul si in cele din urma la manastirea Dionisiu.

Din linistea acestei manastiri atonite, invatatul si smeritul ieromonah Nifon a fost chemat la inalta slujire arhierasca, in scaunul de mitropolit al Tesalonicului, in anul 1483. Dupa o pastorie de numai trei ani, Dumnezeu a randuit sa fie chemat la o vrednicie si mai mare, cea de patriarh ecumenic la

Constantinopol. Dar aici stăpăneau acum turcii, care cuceriseră orașul marelui împărat Constantin cel Mare în anul 1453, când au prefăcut în moschee o multime de biserici creștine, începând cu minunata ctitorie a împăratului Justinian, catedrala Sfânta Sofia, toți preoții și dreptcredincioșii creștini trăind în grea strămtoare. Așa se face că numai după doi ani de pastorie, adică în anul 1488, sultanul Baiazid II l-a îndepărtat din scaun. Parasind Patriarhia, Nifon s-a așezat în mănăstirea Sfântului Ioan Prodromul (Botezătorul) din insula aflată în fața orașului Sozopolis (în Bulgaria de azi). Aici a zidit un schit cu hramul Sfântul Nicolae, în apropiere de tarmul Marii Negre, pe care l-a închinat mănăstirii mai sus pomenite.

A petrecut aici opt ani, în rugăciune și liniște, până în anul 1469, când a fost chemat din nou la conducerea Patriarhiei ecumenice. Dar și această nouă pastorie n-a durat decât doi ani și câteva luni, căci a fost scos din scaun de turci și trimis în exil la Adrianopol, la biserica cu hramul Sfântul Ștefan.

Aici l-a cunoscut domnitorul Radu cel Mare al Țării Românești (1495-1508). Impresionat de învățătura lui, dar și de virtuțile cu care era împodobit, a cerut îngăduința stăpânirii turcești să-l aducă în Țara Românească, spre a se folosi de cunoștințele și priceperea lui, în vederea reorganizării bisericești, pe care urmărea să o facă în țara sa. Și astfel, în primăvara anului 1503, fostul patriarh vine în Țara Românească. A fost primul între numeroșii patriarhi răsăriteni care vor veni apoi, secole de-a rândul, prin țările noastre, după ajutoare materiale. A convocat de îndată, - probabil la Târgoviște, unde era reședința domnului - "pre toți egumenii de la toate mănăstirile Țării Ungrovlahiei și tot clirosul Bisericii și facu săvârșit mare de-npărea cu domnul și toți boierii, cu preoții și cu mireni... Și tocmai toate obiceiurile pre pravila și pre așezământul Sfintilor Apostoli. Deci hirotonii și doi episcopi și le dădă și eparhie hotărâtă, care cât va birui; și învăța cum vor purta grija și cum vor păstori oile cele cuvântătoare carele sunt date-și în seamă, ca să se înderepteze toată țara de la arhierii". Era, deci, un adevărat program de reorganizare a vieții bisericești din Țara Românească pe baza canoanelor și a vechilor rânduieli bisericești. Cei mai mulți istorici socotesc că acum s-ar fi hotărât înființarea episcopiei de la Râmnic și Buzău. Pentru că biograful său Gavriil Protul nu scrie nimic în legătură cu alegerea vreunui mitropolit, se presupune că însuși Nifon și-a rezervat pentru sine conducerea treburilor Mitropoliei.

Sederea lui Nifon în Țara Românească a fost de scurtă durată, căci a ajuns la neînțelegeri cu domnitorul Radu cel Mare, pentru că nu aprobase căsătoria surorii acestuia cu un boier moldovean, întrucât era împotriva canoanelor și rânduielilor bisericești. De aceea, în vara anului 1505 a părăsit Țara Românească, îndepărtându-se spre Sfântul Munte Athos. A stat o vreme în mănăstirile Vatoped, apoi la Dionisiu. Gavriil Protul descrie și traiul său în aceste două mănăstiri prin cuvintele: "Cât petrecu acolo, în toate era întocmai cu alți frați, și cu mâncarea și cu postul și cu osteneala și fără de preget, atâta cât le era altor frați rusine de smerenia și de nevoia lui; că era tuturor chip de învățătura și de muștrare și se nevoia spre toate ascultările... Și pe mulți din pagani, turci, armeni și de alte eresuri, i-a întors de i-a botezat și i-a uns cu Sfântul Mir și i-a adus în credința cea adevărată a pravoslaviei (Ortodoxiei, n.n.) - mai mult de 4000 de suflete. Iar pe câți misei au miluit și săraci și câți au scos din robie aceia n-au număr; așa era de milostiv și bun tuturor și dumnezeiesc și drept". Și-a dat obstescul sfârșit la mănăstirea Dionisiu la 11 august 1508.

După trecerea a șapte ani, evlaviosul domnitor Neagoe Basarab (1512-1521), care purtase de grijă lui Nifon în timpul neînțelegerilor sale cu Radu cel Mare, a trimis o solie la mănăstirea Dionisiu, ca să ceară pentru o vreme osemintele lui, spre a fi aduse în țară, "ca să curățească și să tamăduiască greșala Radului Voda". Egumenul și soborul au îndeplinit rugămintea domnului muntean, încât osemintele patriarhului au fost aduse la noi în țară, fiind primite cu mare bucurie. Au fost puse deasupra mormântului lui Radu cel Mare, făcându-se rugăciuni pentru iertarea lui. Apoi au fost așezate într-o frumoasă raclă de argint poleită cu aur, împodobită cu pietre scumpe și cu email - în forma unei bisericuțe cu cinci turle - daruită de Neagoe Voda, după care au fost înapoiate mănăstirii

Dionisiu. Calugarii de aici, adanc miscati de darul domnului roman, i-au trimis capul sfantului si o mana, pe care el le-a daruit minunatei sale ctitorii de la Curtea de Arges. Au stat aici pana in anul 1949, cand au fost duse in catedrala mitropolitana, cu hramul Sfantului Dumitru, din Craiova.

La 16 august 1517, a doua zi dupa sfintirea manastirii lui Neagoe Voda din Curtea de Arges, de fata fiind si patriarhul ecumenic Teolipt I, a avut loc canonizarea lui Nifon, adica trecerea sa in randul sfinților, prima despre care se stie ca s-ar fi facut la noi in tara. S-a hotarat ca pomenirea lui sa se faca in ziua mortii sale, adica la data de 11 august a fiecarui an.

Curand dupa moarte, Gavriil Protul, la indemnul lui Neagoe Basarab, i-a scris viata, in limba greceasca; aceasta s-a tradus apoi in slavoneste, iar mai tarziu in romaneste. Nu cunoastem nimic din prima "slujba" a patriarhului Nifon, intocmita cu prilejul canonizarii. Abia pe la sfarsitul secolului al XVIII-lea, egumenul Partenie de la Arges a cerut "slujba" sa la manastirea Dionisiu. A fost alcatuita atunci de catre un cunoscut autor de vietii de sfinți, Nicodim Aghioritul († 1809), fiind tradusa in romaneste de episcopul Iosif al Argesului si tiparita la Sibiu in anul 1806; mai tarziu a fost retiparita de cateva ori. In Mineiul grecesc a fost introdus pentru prima oara in cel tiparit la Constantinopol in 1843, apoi in Mineiul romanesc tiparit la Manastirea Neamt in anul 1847 si intr-o editie sinodala in 1894. Cu toate acestea, Sfantul Nifon se bucura mai mult de o "cinstire locala", la Muntele Athos si in Tara Romaneasca.

Sa ne rugam acestui sfant care a trait pe pamant romanesc si din ale carui moaste o parte se gasesc la Craiova, ca sa mijloceasca inaintea lui Dumnezeu pentru poporul roman dreptcredincios, pentru pace si buna intelegere intre neamuri.

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 151-154.

CUVIOSUL STARET PAISIE DE LA NEAMT

Unul din marii nevoitori si innoitori ai monahismului romanesc din veacul al XVIII-lea a fost staretul Paisie Velicicoschi de la manastirea Neamt. "Curgerea vietii" lui o cunoastem din cele scrise de el insusi si de unii dintre ucenicii lui de la Neamt.

Se nascuse in orasul Poltava din Ucraina – el insusi marturisind ca este "malorusian" – in ziua de 21 decembrie 1722, zi de pomenire a mortii marelui mitropolit Petru Movila a Kievului, fapt care a primit din botez numele acestuia. Era al 11-lea din cei 12 copii ai preotului Ioan, slujitor la catedrala Uspenia (Adormirea) si al presviterei Irina, calugarita spre sfarsitul vietii in manastirea Pocrov din acelasi oras, sub numele de Iuliana. Bunicul si strabunicul fusesera tot preoti in Poltava, iar alte rude imbratisasera ingerescul chip al calugariei. Ramas orfan de tata la varsta de patru ani a fost crescut de mama sa si de un frate mai mare Ioan, preot la biserica la care slujise si tatal lor. A invatat carte la scoala parohiala de aici, dupa care s-a inscris la vestita Academie din Kiev, infiintata de mitropolitul de neam roman Petru Movila. Cursurile scolii erau impartite in trei cicluri, avand cu totul 12 ani de studii. Tanarul Petru a urmat numai primul ciclu, cu patru clase inferioare, in care se invatau limbile greaca, slava si polona, gramatica si sintaxa. A parasit apoi scoala, in 1740, intrand in manastirea Libietchi, pe Nipru, iar dupa trei luni in manastirea Medvedovschi, in dreapta Niprului, aflata pe atunci sub stapanire polona. Aici a fost tuns rasofoar, la praznicul Schimbării la fata din anul 1741, primind numele de Platon. Din pricina prigoanelor venite din partea catolicilor si

a unitilor din regatul polon, tanarul monah a fost nevoit sa se reintoarca la Kiev, unde a intrat in cunoscuta Lavra Pecerska, facand icoane de arama.

Cuprins de ravna spre o viata duhovniceasca mai inalta, in 1742 si-a indreptat pasii spre tarile romanesti. A trait vreo patru ani in schiturile Dalhauti, Traisteni, Poiana Marului si Carnu, situate la intorsatura Carpatilor, sub munte, in fostul judet Ramnicul Sarat. Acolo a avut prilejul sa cunoasca pe schimonahii Vasile de la Poiana Marului, Onufrie de la Carnu si alti parinti cu viata aleasa, care au contribuit la formarea lui sufleteasca si la intarirea dragostei lui fata de randuielile vietii calugaresti. Dupa patru ani se indreapta spre Muntele Athos, in nadejdea ca in aceasta “gradina a Maicii Domnului”, sufletul sau va fi rasplatit cu aflarea unei atmosfere de inalta vietuire duhovniceasca. Spre regretul lui, a ramas dezamagit, caci Athosul era atunci intr-o stare trista, cu manastiri robite de turci si silite sa se rascumpere cu mari sume de bani, multe din ele fiind in stare de ruina, de neoranduiala, cu calugari de neamuri felurite, care se invrajbeau intre ei. Platon rasoformul nu s-a descurajat insa, ci s-a asezat intr-o chilie in jurul manastirii Pantocrator. Pe la inceputul anului 1750 a venit la Athos staretul Vasile de la Poiana Marului, care l-a calugarit deplin, primind randuiala “schimei mici”, dandu-i numele de Paisie.

Ajungand pe o inalta treapta a desavarsirii morale, monahul Paisie a inceput sa fie pretuit de fratii sai de calugarie, incat, pe nesimtite s-au strans ucenici in jurul lui. Curand numarul ucenicilor a sporit in asa masura, incat s-a simtit nevoia unui preot-duhovnic. In aceasta situatie, fratii au staruit pe langa povatuitorul lor sa primeasca darul preotiei. Si astfel, in anul 1758, Paisie a fost hirotonit preot (ieromonah) si duhovnic de catre un episcop cu numele Grigorie. Cand numarul fratilor a crescut si mai mult, a cerut ingaduinta ca sa ridice un schit, cu hramul Sfantul Prooroc Ilie, tot pe mosia manastirii Pantocrator. Aici fratii au zidit din temelie o biserica, 15 chilii si alte cladiri trebuitoare. Paisie, considerat ca un “staret” al lor, a inceput aici revizuirea vechilor traduceri slave din scrierile Sfantilor Parinti si mari asceti, dupa originalul grecesc.

Lipsa de chilii pentru cei 64 de frati, ca si neintelegerile dintre monahii greci si slavi, l-au indemnat pe Paisie sa paraseasca Sfantul Munte in 1763 si sa se reintoarca in tarile romanesti, pline de manastiri mari, vechi ctitorii ale evlaviosilor nostri domnitori. Pentru inceput s-au asezat in schitul Varzaresti, intre Focsani si Ramnicul Sarat. De aici s-au indreptat spre Iasi, unde au fost primiti cu multa dragoste de mitropolitul Gavriil Calimachi, care le-a oferit manastirea Dragomirna, ctitoria mitropolitului Atanasie Crimca, cu toate proprietatile ei. Si astfel, in anul 1763, la Dragomirna, care pana atunci avea un numar neinsemnat de calugari, a inceput o viata noua, de munca si de rugaciune. De indata s-au indreptat spre aceasta noua vatra de traire duhovniceasca noi vietuitori, romani, ucrainieni sau rusi.

Staretul Paisie a intocmit un “asezamant” sau “indreptar”, deci un fel de regulament, in 28 de puncte, cu felurite randuieli privitoare la viata monahala de aici. A introdus pravila folosita in schitul Sfantul Ilie, ale carei indatoriri de capetenie erau: viata de obste, ascultare, smerenia, saracia, munca, slujbele dupa tipic, respectarea randuielilor calugaresti, marturisirea pacatelor si altele. In acelasi timp, staretul a continuat traducerea unor scrieri ascetic-mistice din greceste, in slavoneste si romaneste, ori a corectat traduceri vechi (din Antonie cel Mare, Macarie, Marcu Ascetul, Teodor Studitul, Filotei Sinaitul, Grigorie Sinaitul, Simeon Noul Teolog si altii). El insusi a intocmit o lucrare despre Rugaciunea mintii, in sase capitole. Zilnic tinea cuvantari in fata obstei, intr-o zi in romaneste, in alta slavoneste, dat fiind numarul mare de calugari de origine slava.

In 1775, insa, toata aceasta frumoasa lucrare duhovniceasca si culturala a luat sfarsit, caci in urma ocuparii Moldovei de nord (Bucovina) de catre imperiul austriac catolic, staretul, cu intreaga obste, au fost nevoiti sa paraseasca Dragomirna. Cu incuviintarea aceluiași mitropolit Gavriil Calimachi, Paisie, cu 200 din cei 350 de frati, s-au asezat la manastirea Secu, unde au fost chemati de egumenul Eftimie, cu tot soborul. S-a continuat si aici pravila de la Dragomirna timp de patru ani,

cu slujbe, cuvantari, marturisirea pacatelor si traduceri din operele marilor asceti rasariteni. Au fost zidite noi chilii pentru a putea fi adpostita si obstea de la Dragomirna.

In anul 1779, la dorinta domnitorului Constantin Moruzi, lui Paisie i s-a incredintat si egumenia manastirii Neamt, cea mai veche si mai luminoasa vatra a monahismului din Moldova. Lasand la Secu pe duhovnicul Ilarion, el, cu o parte din frati, s-a mutat la Neamt. Si aici a introdus aceleasi randuieli de viata pe care le traise la Athos si in cele doua manastiri moldovene, adica: viata de boste, slujbe dupa tipic, predici, grija pentru bolnavi, batrani si calatori, marturisirea gandurilor catre parintii duhovnicesci, munca la camp sau in diferite ateliere. S-au ridicat noi chilii, o casa pentru oaspeti si un spital. Numarul vietuitorilor nemteni s-a ridicat la 700, intre care erau moldoveni, munteni, transilvaneni, rusi, ucrainieni, bielorusi, greci, bulgari, sarbi si chiar fosti necrestini trecuti la Ortodoxie. S-au continuat si aici traducerile din scrierile Sfintilor Parinti si ale marilor asceti in limbile romana si slavona; s-a format chiar o adevarata "scoala" de traducatori. O traducere a Filocaliei, in slavo-rusa, intocmita de Paisie, a aparut la Petersburg, in 1793. In felul acesta, prin stradaniile Paisiei, manastirea Neamt a devenit cel mai insemnat centru de cultura teologico-ascetica din tarile romane.

Presimtindu-si sfarsitul, Paisie (ridicat in 1790 la cinstea de arhimandrit) a inceput sa-si scrie viata, dar lucrarea a ramas neterminata, caci a trecut la cele vesnice la 15 noiembrie 1794; a fost ingropat in biserica mare a manastirii Neamt, unde i se vede si azi mormantul.

Randuielile introduse de staretul Paisie in schitul Sfantul ilie, dar mai ales in cele trei manastiri moldovene pe care le-a carmuit, au avut o influenta binefacatoare asupra altor manastiri si schituri, nu numai din tarile romanesti, ci si din Rusia. Ucenici de-ai sai – ucrainieni, rusi si bielorusi – pregatiti de el pentru indrumarea vietii duhovnicesci, s-au raspandit in peste o suta de manastiri rusesti, ducand pretutindeni acelasi duh nou de viata spirituala (manastirile Valaam, Solovat, in nord, Alexandru Nevski in Petersburg, Optina in centrul Rusiei, Simonov si Novospask in Moscova, Lavra Pecerska in Kiev, Noul Athos in Caucaz si altele). Miscarea spirituala "paisiana" a influentat si pe unii ganditori rusi din veacul al XIX-lea.

Dupa cum era si firesc, influenta paisiana, de ascetism si carturarie, a fost deosebit de puternica si in manastirile Moldovei. Invataturile si randuielile marelui parinte au fost introduse in primul rand prin ucenicii sai directi: Sofronie, urmasul sau la staretia Neamtului, Gherontie si Dorotei, traducatori din limba greaca, Onoriu, ingrijitorul bolnitelor, Platon, care i-a scris viata, ierodiaconul Stefan, care a tradus din slavo-rusa Vietile sfintilor, in 12 volume, ierodiaconul Grigorie, viitor mitropolit al Tarii Romanesti, care a tradus zeci de lucrari teologice din grecesti si altii. In duhul lui Paisie a trait si marele mitropolit al Moldovei Veniamin Costachi, desi nu i-a fost ucenic direct.

Toti cei care au cercetat viata si nevointele staretului Paisie, l-au considerat ca un adevarat "sfant" sau "cuvios". Din aceste motive, Sfantul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a procedat, in 1988, la canonizarea lui. Preotii, calugarii si credinciosii romani au de asemenea datoria de a-l fi cinsit, pentru ca el a trait peste trei decenii pe pamant romanesc, unde si-a desfasurat bogata sa lucrare de reinnoire a monahismului ortodox de pretutindeni.

De altfel, in sedinta sa din 20 iunie 1992, Sfantul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romane a hotarat generalizarea cultului Cuviosului Paisie de la Neamt si in Biserica noastra.

Sa ne rugam, dar, zicand: "Cuvioase Parinte Paisie, luminatorul credinciosilor si podoaba calugarilor, roaga pe milostivul Dumnezeu ca sa mantuiasca sufletele noastre".

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 154-158.

SFANTUL GRIGORIE DECAPOLITUL DE LA MANASTIREA BISTRITA-VALCEA

Minunata ctitorie a boierilor Craiovesti adaposteste, inca de la sfarsitul veacului al XV-lea, moastele unui sfant cu numele Grigorie Decapolitul. Unele stiri privitoare la viata sa se gasesc intr-o lucrare scrisa de Ignatie Diaconul, care fiind contemporan cu Grigorie, a cunoscut mai multi ucenici de-ai sai, care i-au relatat felurite aspecte legate de viata si nevointele sale duhovnicesti.

De aici aflam ca el s-a nascut in orasul Irinopolis din Decapolea Isauriei, in sud-estul Asiei Mici, care apartineau pe atunci Imperiului bizantin. Se crede ca s-a nascut prin anii 780-790, deci tocmai in vremea cand a avut loc Sinodul al VII-lea ecumenic de la Niceea, din anul 787, care a condamnat iconoclasmul, adica pe cei care respingeau cultul icoanelor. Facea parte dintr-o familie instarita, mama sa Maria fiind si o femeie foarte evlavioasa. La vremea potrivita, a fost dat la invatatura, pentru a putea fi mai tarziu de folos semenilor sai. Inca de copil manifesta o inclinare spre cele duhovnicesti. Lua parte la slujbe, se ruga, citea Sfanta Scriptura, facea fapte de milostenie, arata o dragoste sincera fata de toti cei din jurul sau. Adesea se retragea in locuri ascunse pentru a se ruga si a medita. Apoi a respins indemnul parintilor sai de a se casatori cu o tanara aleasa de acestia si s-a retras in Muntii Isauriei. Acolo a cunoscut pe un fost episcop din Decapole, refugiat din pricina ca se dovedise un vrednic aparator al cultului icoanelor. Aratandu-i dorinta de a se calugari, episcopul l-a indemnata sa intre intr-o manastire din apropiere, pentru a se initia in tainele vietii monahale.

Intre timp, tatal sau a murit. Mama sa, afland unde este, l-a indemnata sa plece intr-o alta manastire, unde era un alt frate al sau, ca impreuna sa-si duca mai usor viata de calugar, inchinata numai lui Dumnezeu. A ascultat deci indemnul evlavioasei sale mame si s-a asezat in acea manastire, alaturi de fratele sau. Dar in curand si-au dat seama ca egumenul manastirii, ca si unii calugari, trecusera de partea iconoclastilor, adica a dusmanilor icoanelor. Plin de ravna pentru apararea dreptei credinte si a hotararilor luate de Sinodul al Saptelea ecumenic, Grigorie a avut curajul sa mustre pe egumen in fata tuturor calugarilor din obstea respectiva. Acesta a poruncit insa ca Grigorie sa fie batut. In aceasta situatie, cu trupul plin de rani, tanarul monah a fugit intr-o alta manastire din Decapole, unde era egumen un frate al mamei sale, cu numele Simeon. Aici a ramas timp de 14 ani.

Urcand mereu pe treptele vietii duhovnicesti, a cerut ingaduinta sa se retraga intr-o pechera din Muntii Isauriei, pentru a trai singur. A trait aici mai multi ani, luptand cu ispitele si cu lipsa de hrana, dar staruind mereu in rugaciune si meditatie, in legatura tainica neincetata cu Dumnezeu. Curatit astfel de patimile trupesti si sufletesti, imbunatatitul sihastru a auzit o chemare de sus care l-a indemnata sa paraseasca pechera si locurile natale, pentru ca sa poata fi de folos si altora. Dand urmare indemnului venit de sus, Grigorie se indreapta spre Apus, intampinand multe lipsuri si chiar prigoane. Petrece o iarna intreaga intr-o manastire din Efes, apoi cu o corabie ajunge in orasul Proconez, unde a fost gazduit in casa unui om sarac, a carui casa Dumnezeu o binecuvanteaza cu cele trebuitoare traiului. Paraseste pe acest crestin ospitalier in ascuns si ajunge la Enos, in Macedonia, unde este batut de un tanar, dar cuviosul se roaga lui Dumnezeu sa-l ierte. Cu o corabie, ajutat de niste pirati, uimiti de curajul sau, ajunge in Tesalonic, unde este gazduit intr-o manastire de catre egumenul Marcu. Impreuna cu un calugar de aici, se indreapta spre Roma. Au mers pe uscat pana la Corint, in sudul Greciei. Se imbarca pe o corabie, ajungand pana la Roma.

Acolo a trait cateva luni nestiut de nimeni. Vindecarea unui demonizat il face insa cunoscut, dar el pleaca in ascuns in Siracusa Siciliei, unde s-a ascuns intr-un turn. A vindecat si aici cativa bolnavi prin rugaciunile sale si a indrumat spre o viata curata pe multi locuitori ai orasului.

Din Sicilia se reintoarce in Grecia, la Hidros, unde era sa fie ucis de adversarii icoanelor, dar este izbavit prin voia lui Dumnezeu, dupa cum a scapat si din alte incercari. Ajuns in Tesalonic s-a asezat in manastirea Sfantul Mina. Aici devine foarte cunoscut prin darul sau de a prezice viitorul, dar si prin viata sa aleasa. Ignatie Diaconul, care i-a scris viata, aminteste multe din vindecările savarsite de el prin puterea rugaciunii, ca si multe din cuvintele de mustrare pe care le rostea, atunci cand era nevoie, impotriva ereticilor sau necredinciosilor. Avea o putere deosebita asupra demonilor. Mai multi calugari si credinciosi stapaniti de duhuri necurate au fost vindecati in urma rugaciunilor cuviosului Grigorie.

Virtutile cu care era impodobit, ca si darul vindecărilor l-au facut pe Grigorie vrednic sa primeasca taina preotiei. Si-a continuat viata cu aceeasi ravna spre cele sfinte, in folosul semenilor sai.

Spre sfarsitul vietii, Dumnezeu i-a dat o boala grea. Vestea suferintei sale s-a raspandit repede, ajungand pana la Constantinopol, unde se gasea si unchiul sau Simeon, acum foarte batran, dar aruncat in inchisoare pentru darzenia cu care apara cultul icoanelor. Acesta il instiinteaza pe Grigorie unde este, aratandu-i dorinta de a se revedea. In ciuda bolii de care suferea, Grigorie pleaca din Tesalonic la Constantinopol, unde il afla pe unchiul sau eliberat din temnita. In curand a si murit intr-o manastire din capitala imperiului, in ziua 20 noiembrie 842. Dupa cateva luni, in martie 843, a fost convocat la Constantinopol un sinod local, care a restabilit pentru totdeauna cultul icoanelor, a aruncat anatema asupra tuturor ereticilor din primele opt veacuri de viata crestina si a randuit Duminica Ortodoxiei si anume prima din postul Pastilor, ca zi de biruinta a dreptei credinte asupra tuturor dusmanilor ei.

In scurt timp mormantul Cuviosului Grigorie a devenit cunoscut, datorita minunilor care se savarseau acolo. Sunt cunoscute vindecarea unui om garbov care s-a atins de trupul sau, ce era dus spre inhumare, precum si a unor indraciti. Dupa trecerea unui timp, calugarii din manastirea in care era ingropat au hotarat sa-i scoata trupul si sa-l aseze intr-o racla. Ramasitele sale pamantesti erau intregi si neputrezite, incat acum puteau fi socotite ca sfinte moaste. Nu stim cand s-a facut slujba speciala de canonizare a noului sfant, numit de acum inainte Grigorie Decapolitul, dupa provincia in care se nascuse.

Ele au ramas intr-o manastire din Constantinopol, intemeiata de ucenicul sau Iosif Innograful. Au ramas aici mai bine de sase veacuri, probabil pana dupa anul 1453, cand Constantinopolul a fost cucerit de turci. O traditie spune ca racla cu moaste a fost dusa atunci, de monahii care o pazeau, in Serbia, spre a le feri de profanare din partea turcilor. Acolo au fost asezate intr-o manastire, savarsindu-se alte minuni in jurul lor. Din acest loc le-a cumparat, in ultimii ani ai secolului al XV-lea, banul Barbu Craiovescu, care le-a adus in manastirea Bistrita din Oltenia, ctitoria familiei sale. Barbu insusi s-a calugarit aici sub numele Pahomie.

De atunci si pana astazi cinstitele sale moaste se gasesc tot in manastirea Bistrita. Drept aceea, credinciosii romani – mai ales cei din Oltenia – au aratat o cinste deosebita moastelor Sfantului Grigorie Decapolitul, venind sa se inchine in fata lor si sa-i ceara ocrotire.

Un invatat mitropolit grec, Matei al Mirelor († 1624), care a trait multi ani la manastirea Dealu, i-a alcatuit o slujba, la rugamintea egumenului Teofil al Bistritei, viitor episcop al Ramnicului, apoi mitropolit al Tarii Romanesti. Aceasta a fost tiparita in greceste la Bucuresti, in 1692 (impreuna cu Slujba Sfintei Parascheva). Mitropolitul Dosoftei al Moldovei prezinta pe scurt viata Sfantului Grigorie in cunoscuta sa lucrare aghiografica Viata si petrecerea sfintilor (4 vol., Iasi, 1682-1686). In 1753 s-a tiparit la Ramnic o Carte osebita a Sfantului Grigorie Decapolitul, care cuprinde viata sa pe larg, slujba care se savarseste in ziua trecerii sale la Domnul, adica la 20 noiembrie, precum si paraclisul sau. In manastirea Bistrita s-au copiat mai multe manuscrise care cuprind viata si

paraclisul sau. Slujba si viata lui (sinaxarul) au fost trecute apoi in toate editiile romanesti al Mineiului pe noiembrie. De asemenea, este trecut in toate Vietile de sfinti care s-au tiparit in romaneste. Chipul sau este zugravit in mai multe biserici din tara noastra.

Bucurandu-se de aceasta aleasa cinstire, la 28 februarie 1950 Sfantul Sinod a hotarat generalizarea cultului sau in toata Biserica Ortodoxa Romana. De-acum inainte el va fi cinstit in toate locasurile de cult ortodoxe romanesti, prin slujbe si rugaciuni, prin ridicarea de biserici cu hramul sau, prin pictarea icoanelor cu chipul sau. S-a procedat la aceasta generalizare in cadrul unor mari solemnitati bisericesci in octombrie 1955.

Viata Sfantului Grigorie, de smerenie, rabdare, blandete, milostenie, staruinta in rugaciune, dragoste de Dumnezeu si de semeni, ca si darzenia cu care a aparat dreapta credinta, poate constitui si pentru noi, credinciosii de neam roman, o pilda vrednica de urmat. Sa-l rugam sa ne ocroteasca si sa-l cinstim zicind: "Aparatorul nostru si folositorul cel fierbinte, dupa datorie multumiri aducem tie, Sfinte, noi ce izbaviti din nevoi cu rugaciunile tale. Ci ca unul ce ai indrazneala catre Domnul, din toate primejdiile izbaveste-ne pe noi, ca sa-ti cantam tie: bucura-te, Sfinte Preacuvioase Parinte Grigorie" (din Acatistul sau, Condacul 1).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinti daco-romani si romani", Editura Mitropoliei Moldovei si Bucovinei, Iasi, 1994, pag. 159-162.

SFANTUL MUCENIC IOAN CEL NOU DE LA SUCEAVA

De la inceputul veacului al XV-lea, stravechea cetate voievodala Suceava adaposteste moastele unuia din cei mai cunoscuti sfinti cinstiti de credinciosi din Moldova si anume Sfantul Ioan, supranumit "cel Nou". din putinele stiri ramase in legatura cu patimirea sa, se pot desprinde si cateva date biografice. Era originar din orasul Trapezunt (sau Trebizonda azi Trabzon in Turcia), oras situat pe tarmul sud-estic al Marii Negre. Din 1204 pana in 1261 a fost capitala unui mic "imperiu", desprins din cel bizantin. De vreme ce a patimit in jurul anului 1330, presupunem ca s-a nascut spre sfirsitul veacului al XIII-lea. Statornicia sa in dreapta credinta, care a mers pana la sacrificiul vietii, ne face sa credem ca a primit o frumoasa educatie religioasa atat in familie cat si de la unii din preotii numeroaselor biserici din Trapezuntul natal si chiar de la dascalii care l-au invatat carte. La vremea patimirii sale se ocupa cu negustoria, ca multi alti locuitori ai orasului. Asa se face ca de multe ori calatorea in diferite orase pe tarmul Marii Negre cu treburi negustoresti. Cu prilejul acestor calatorii, se intarea, insa, si in dreapta credinta, caci cunostea biserici si manastiri, preoti si calugari cu viata imbunatatita.

Prin anul 1330 sau 1332, s-a indreptat din Trapezunt spre Cetatea Alba pe corabia unui oarecare Reiz, catolic din Venetia sau Genova. Pe drum a avut cu el discutii privitoare la credinta, sustinand cu darzenie adevarurile Ortodoxiei. Ajungand in Cetatea Alba, Reiz si-a pus in gand sa se razbune pe cucernicul Ioan, care-l infruntase in discutiile purtate pe corabie. Pe atunci, Cetatea Alba si tinutul inconjurator erau stapanite de tatarii nogai. Drept aceea, Reiz s-a prezentat la conducatorul cetatii (numit si ighemon sau eparh), spunand ca Ioan doreste sa treaca la religia tatarilor. Desigur, dregatorul s-a bucurat de aceasta veste, poruncind ostasilor sa aduca in fata lui pe negustorul din Trapezunt. Fiind adus inaintea sa, dregatorul i-a grait: "Am auzit ca ai dori sa imbratisezi stravechea noastra credinta. Deci, alesule prieten, lepadandu-te de credinta cea in Hristos, in fata acestei adunari adauga-te celor care se bucura de dragostea si de obladiurea mea". Ioan a inteles de indata uneltirile lui Reiz, drept care a raspuns cu indrazneala eparhului: "Sa nu-mi fie mie a ma lepada de

Hristos, caci ce-ar putea desparti inima mea de “Soarele dreptatii” si de “Rasaritul cel de sus” si a ma intoarce in intunericul necunostintei de Dumnezeu? Preaputernice eparhe, vorbele care ti s-au spus despre mine sunt mincinoase, sunt iscodiri rautacioase. Eu nu voiesc sa dispretuiesc bunatatea care mi-ai aratat-o, dar nu pot sa ma lepad de Hristos – lumina lumii”.

Cuvintele alesului crestin au indarjit pe dregatorul cetatii, considerandu-le ca dispretuitoare fata de credinta tatarilor. Drept aceea, a poruncit ca binecredinciosul Ioan sa fie intins pe pamant si batut cu toiege, socotind ca in felul acesta il va sili sa treaca la religia lui. Spre surprinderea chinuitorilor sai, Ioan marturisea cu si mai mult curaj credita cea adevarata zicand: “Binecuvantat esti Dumnezeule si preamarit esti Lumina in trei straluciri: Tatal, Fiul si Sfantul Duh. Sa nu-mi fie mie niciodata a ma inchina soarelui si focului, ci Parintelui luminilor si slavei celei neinserate. Multumescu-ti Tie Hristoase, ca m-ai invrednicit a- mi spala pacatele cu sangele meu si a ma sfinti cu puterea Sfantului Duh spre dobandirea vietii celei vesnice. Aceasta este ziua in care bucuria mea este deplina, pe care nimeni n-o va lua de la mine. Da-mi mie, Dumnezeule, sa ma impartasesc mai cu adevarat din slava zilei celei prealuminoase a Imparatiei Tale”. Dupa ce a fost indelung chinuit, a fost legat in lanturi si aruncat in inchisoare.

Plin de rani, a doua zi dimineata, a fost dus iarasi in fata ighemonului, care a incercat din nou sa-l convinga sa treaca la credinta lui. Si de data aceasta, preavrednicul marturisitor al lui Hristos s-a impotrivit zicand: “Numai cel ce rabda pana la sfarsit se va mantui, iar mie sa nu-mi fie a ma sfinti si a ma incununa decat prin rabdarea chinurilor pentru marturisirea lui Hristos, care a spus ca “in lume necazuri veti avea, dar indrazniti; Eu am biruit lumea”. Aceste cuvinte l-au maniat si mai mult pe dregatorul pagan, care a poruncit ca Ioan sa fie supus la chinuri si mai infricosate. A fost din nou intins la pamant si batut, apoi legat de coada unui cal si tarat pe drumurile cetatii, trupul fiindu-i astfel sfasiat de pietre.

Unul din chinuitori, vazand taria in credinta, cuprins de ura si de manie impotriva marturisorului lui Hristos, a scos sabia si i-a taiat capul. Dupa unele stiri, cel care l-a ucis ar fi un evreu. In felul acesta, noul mucenic al lui Hristos s-a invrednicit sa se faca partas tuturor darurilor dumnezeiesti si a dobandit “Cununa vietii vesnice”.

Ighemonul si ceilalti dregatori tatars din cetate n-au dat voie crestinilor sa ia cinstitul trup de pe drum si sa-l ingroape dupa randuiala crestineasca. Dar Dumnezeu, in dragostea sa nemarginita fata de alesii sai, a trimis trei ingeri din cer care i-au tamaiat trupul. Un necredincios din cetate, vazand aceasta aratare a ingerilor in vesminte stralucitoare, a crezut ca sunt preoti crestini, care, nesocotind porunca ighemonului, au venit sa faca slujba prohodirii lui Ioan. A scos arcul si sageata ca sa traga asupra lor, dar atunci s-a petrecut a doua minune, mainile i-au ramas lipite de arc si de sageata; a fost izbavit de pedeapsa cereasca numai dupa ce a marturisit ce urmare sa faca. Aceste minuni l-au infricosat pe conducatorul cetatii, care a ingaduit crestinilor sa ridice trupul lui Ioan si sa-l inmormanteze dupa randuiala crestina. A fost ingropat in cimitirul din Cetatea Alba.

Nevrednicul Reiz, fara sa aiba muștrari de constiinta pentru uciderea lui Ioan, si-a pus in gand sa mai savarseasca o nelegiuire. Vazand el insusi ce minuni s-au petrecut cu trupul lui Ioan, s-a gandit sa-l dezgroape in ascuns si sa-l duca in tara sa, pentru ca de asemenea revarsari de daruri minunate care aveau loc in jurul trupului sau sa se bucure concetatenii sai. Dar si de data aceasta s-a intamplat o minune. Pe cand incerca sa-l dezgroape, noul mucenic i s-a aratat in vis preotului care slujea la biserica cimitirului, descoperindu-i gandul lui Reiz. Intr-adevar, mergand la cimitir, l-a surprins pe acesta cu oamenii, incercand sa ia trupul lui Ioan. Drept aceea, preotul a instiintat obstea credinciosilor din Cetatea Alba care au ridicat trupul neputrezit al noului marturisitor al lui Hristos si l-au dus in altarul unei biserici din oras. Ramasitele sale pamantesti, neputrezite si raspandind buna mireasma, puteau fi considerate acum ca sfinte moaste. Ele au ramas in aceasta biserica mai

bine de 80 ani, revarsand multe daruri asupra crestinilor care veneau si ingenuchiau in fata lor, cerand mijlocirile sale in fata Parintelui ceresc.

In legatura cu orasul in care a patimit Sfantul Ioan – numit acum “cel Nou”, spre a se deosebi de Sfantul Ioan Botezatorul sau de alti sfinti cu acest nume -, s-a crezut mult timp ca este vorba de Cetatea Alba de la gurile Nistrului, oras care a apartinut secole in sir Moldovei, apoi Romaniei intregite. Mai nou unii invatati considera ca este vorba de o localitate cu acelasi nume langa stramtoarea Kerci, din Crimeea.

Vestea despre cinstitele sale moaste, si mai ales despre minunile care se savarseau in jurul lor, a ajuns curand si in Tara Moldovei, intemeiata pe la mijlocul veacului al XIV-lea si consolidata apoi in cursul domniei indelungate si pasnice a lui Alexandru cel Bun (1400-1432). Acest evlavios domnitor – la staruintele caruia a fost recunoscuta oficial Mitropolia Moldovei de catre Patriarhia ecumenica din Constantinopol – in dorinta de a ridica prestigiul noii Mitropolii, dar si pentru ca tara lui sa aibe un sfant ocrotitor, a socotit ca e bine sa aduca moastele Sfantului Ioan cel Nou din Cetatea Alba la Suceava, capitala sa si resedinta Mitropoliei. Astfel, in anul 1415 “au fost aduse cu multa cheltuiala moastele Sfantului mucenic Ioan Novai de la Cetatea Alba de la pagani si le-au asezat in targu in Suceava, la Mitropolie, cu mare cinste si cu litie, pentru paza si ferinta (ocrotirea n.n.) scaunului domniei sale, carile sa praznuieste miercuri si joi in saptamana Rusaliilor”. Asa scria Axinte Uricariul in inregistrarile (sau interpolarile) pe care le-a facut la Cronica sau Letopisetul lui Grigore Ureche.

Alaiul cu moastele Sfantului Ioan au fost intampinate la locul numit “Poiana Vladicai”, in apropiere de Iasi, de catre domnitorul si sotia sa, de mitropolitul Iosif, de marii dregatori, egumeni, calugari, preoti si credinciosi, care l-au insotit pana la Suceava. Acolo au fost asezate in biserica Mirauti, care cu multe refaceri de mai tarziu, dainuieste pana azi.

Cu prilejul aducerii moastelor sale la Suceava – sau poate cativa ani mai tarziu -, s-a alcatuit o scurta lucrare istorico-arghiografica intitulata: Mucenicia sfantului si slavitudinii mucenic Ioan cel Nou care a fost chinuit la Cetatea Alba. Mai mult timp s-a crezut ca autorul acestei lucrari ar fi un invatat din sudul Dunarii, Grigorie Tamblac, care a ajuns apoi mitropolit al Kievului. In anii din urma, s-a dovedit ca este vorba de un localnic, cu numele Grigorie, care se intitula “monahul si presbiterul marii Biserici a Moldovei”. In aceasta prima lucrare originala scrisa in Moldova – in slavoneste – sunt prezentate cateva date despre patimirea Sfantului Ioan, dar este descrisa si aducerea cinstitelor sale moaste la Suceava.

In felul acesta, Sfantul Ioan cel Nou a devenit “aparatorul si ocrotitorul” intregii tari a Moldovei. In curgerea veacurilor, binecredinciosii romani de pretutindeni – dar mai ales cei din nordul Moldovei, din partile de rasarit ale Transilvaniei si din Maramures – au cinstit dupa cuviinta pe acest ales mucenic al lui Hristos. Mitropolitul Varlaam, in cunoscuta sa Cazanie, tiparita la Iasi in 1643, scria ca era praznuit in fiecare an, joia dupa Rusalii. Axinte Uricariul, in intregirile sale la Letopisetul lui Grigore Ureche scria ca i se face pomenirea “miercuri si joi in saptamana Rusaliilor”. Se pare ca inca din secolul al XVI-lea era praznuit la 24 iunie, ziua Nasterii Sfantului Ioan Botezatorul (Sanzienele), asa cum se face pana astazi.

Cinstitele sale moaste au ramas in biserica Mirauti pana in anul 1589, cand au fost mutate in noua catedrala mitropolitana din Suceava – cu hramul Sfantului Gheorghe – ctitorita in prima jumatate a secolului al XVI-lea de domnitorii Bogdan III si fiul sau Stefanita.

Se cunosc multe minuni savarsite prin puterea rugaciunilor Sfantului Ioan. Cateva din ele sunt amintite de mitropolitul Petru Movila al Kievului. De pilda, scria ca la 2 iunie 1622 Suceava era amenintata sa fie cotropita de tatarsi. Locuitorii se refugiau in toate partile. Preotii slujitori la biserica

in care erau adăpostite moastele au voit să ia racla să o ducă în cetatea Suceava, dar n-au putut să o ridice. Au înțeles că Sfântul nu voia să fie dus în altă parte și că-i va ocroti, încât au continuat să se roage ca orașul să nu cadă în mâna cotorpitorilor. Într-adevăr, o ploaie torentială a împiedicat pe tătari să mai asedieze orașul.

Moastele au rămas în Suceava până în anul 1686, când a intrat cu oaste în Moldova regele Jan Sobieski al Poloniei. La retragere, a luat cu sine în Polonia și pe mitropolitul carturar Dosoftei. De teama unor jafuri, mitropolitul a luat cu el, din Suceava, moastele Sfântului Ioan cel Nou, odoarele și documentele Mitropoliei. Au fost duse și așezate la Jolkiew, unde a vietuit și mitropolitul Dosoftei până la moarte (1693). Cinstitele moaste au rămas în pământ străin până în 1783, când episcopul Dosoftei Herescu de la Radauti a reușit să le readucă acasă, fiind reasezate tot în fosta catedrală mitropolitană cu hramul Sfântului Gheorghe. Aducerea lor a fost posibilă pentru că la acea dată atât partea de nord a Moldovei (Bucovina), cu orașul Suceava, cât și o parte din Polonia (cu orașul Jolkiew) erau încorporate în imperiul austriac (sau habsburgic). O nouă strămutare a lor a avut loc în cursul primului război mondial, când, spre a fi ocrotite, au fost duse la Viena și adăpostite în capela ortodoxă română din același oraș. Revenirea Bucovinei și a Basarabiei la țară-mamă, în 1918, a făcut ca Sfântul Ioan să devină iarăși ceea ce a fost veacuri de-a rândul, adică "ocrotitorul a toată țara Moldovei".

Patimile Sfântului Ioan cel Nou au fost înfatisate în pictura multor biserici din Moldova. Chipul său apare pentru prima oară în pronaosul bisericii de la Dobrovat, de lângă Iași, în 1529. Cățiva ani mai târziu, în 1546, a fost zugrăvită viața și patimirea sa în 12 scene, pe perețele de sud al bisericii mănăstirii Voronet, ctitorie a lui Ștefan cel Mare. Scene asemănătoare apar și în pictura catedralei episcopale din Roman. În pridvorul închis al bisericii mănăstirii Sucevita, ctitoria Movileștilor, apar 14 scene din viața și patimirea sa.

Cu viața și patimirea lui s-au ocupat mai mulți carturari români. Acatistul său a fost tipărit în mai multe rânduri. Chipul său apare în icoane, care împodobesc casele credincioșilor sau este pictat în biserici, din toate zonele țării.

Fiind cinstit atât de mult de credincioșii români de pretutindeni, să ne rugăm și noi acestui sfânt ocrotitor al Moldovei zicând: "Prealaudate Ioane, pe tine nici salbaticia tiranului, nici amăgirea cuvintelor, nici groaza chinurilor, nici bătăliile cele cumplite nu te-au despartit de Hristos, pe care din pruncie L-ai iubit; Caruia te și roaga să ne daruiască sufletelor noastre pace și mare milă". (Podobia la laude, din Utrenia zilei de 2 iunie).

Pr. Prof. Dr. Mircea Pacurariu,

"Sfinți daco-români și români", Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994, pag. 175-180.